

NOU

Norges offentlige utredninger **2001: 1**

Lov om personnavn

Tradisjon, liberalisering og forenkling

Utredning fra en arbeidsgruppe oppnevnt av Justis- og politidepartementet ved brev 22. april 1999.

Avgitt 20. desember 2000.

Statens forvaltningstjeneste, Statens trykning

Statens forvaltningstjeneste
Informasjonsforvaltning

Oslo 2000

Til Justis- og politidepartementet

Det Kgl. Justis- og politidepartement nedsatte 22. april 1999 en arbeidsgruppe for bl.a. å utrede behovet for revisjon av lov 29. mai 1964 nr. 1 om personnavn. Mandatet inneholder retningslinjer for utredningsarbeidet. Navnelovarbeidsgruppen legger med dette fram utredningen med forslag til lov om personnavn. Arbeidsgruppens utredning er enstemmig, med unntak av forslaget om å innføre en alminnelig adgang til å kunne ta doble etternavn.

Oslo, 20. desember 2000

Yngve Svendsen Leder
María José A. Escobar
Merethe H. Grinde
Ivar Utne
Stephan Gudbrand Johan Fredrik Mo
Kristin Os
Pan Farmakis

Del I Innledning

Kapittel 1

Sammendrag av innstillingen

Arbeidsgruppens utredning består av fire deler, der det gis en redegjørelse i del I (kap. 2) for arbeidsgruppens sammensetning, mandat, bakgrunn og arbeidsmåte. I del II (kap. 3 - 6) behandles bl.a. gjeldende norsk og utenlandsk rett, historikk og navnestatistikk. I tillegg gis det en oversikt over det offentliges arbeid med navnesaker. Del III (kap. 7 - 14) inneholder arbeidsgruppens vurderinger og nærmere forslag samt en redegjørelse for økonomiske og administrative konsekvenser. I del IV foreligger arbeidsgruppens lovutkast og merknader til de enkelte bestemmelsene.

Arbeidsgruppen ble nedsatt av Justis- og politidepartementet i brev 22. april 2000. To av elementene i arbeidsgruppens mandat var å få til en vesentlig liberalisering av navneloven, og å minske det offentliges arbeid med navnesaker.

På denne bakgrunn er arbeidsgruppens prinsipielle utgangspunkt at det skal "sterke grunner" til for å hindre folk i å ta de navn de ønsker. I lys av dette foreslås en klart større adgang i forhold til gjeldende lov til selv å kunne velge hvilke navn en selv / ens barn skal bære. Likevel foreslås ikke en total liberalisering av navnelovgivningen. En total liberalisering vil både innebære at rettsbeskyttelsen for etternavn og at skillet mellom fornavn og etternavn, blir opphevet, se pkt. 7.1 og 7.5.

Arbeidsgruppen foreslår at uttrykket slektsnavn skal erstattes med uttrykket etternavn, pkt. 8.1. Videre foreslås at alle navn man kan ta som etternavn, også skal kunne velges ved første gangs navnevalg. (Arbeidsgruppen drøfter i denne forbindelse om at det skal oppstilles regler om foreldre skal kunne gi bare sine egne etternavn til barn ved første navnevalg, se pkt. 8.3.) Etter gjeldende lov kan utelukkende foreldrenes slektsnavn velges for barn ved første gangs navnevalg.

I dag er slektsnavn som bæres av færre enn 500, rettsbeskyttet. Dette betyr at navnene normalt ikke kan tas uten slektstilknytning eller samtykke fra alle som bærer navnet. Grensen foreslås redusert til navn med færre enn 200 bærere. I tillegg foreslås at ingen nye navn skal bli rettsbeskyttet. Se pkt. 8.2 om disse vurderingene. Det foreslås innført i pkt. 8.5 en alminnelig adgang til å ta patronym/metronym som etternavn, dvs. fars/mors fornavn med ending som viser slektskapet. For eksempel kan datter av Siri gis navnet Sirisdatter. Slike navn skal imidlertid anses som personlige, og ikke kunne overføres til andre. Etter gjeldende lov kan slike navn bare velges som mellomnavn. Det foreslås også at man kan velge utenlandske endinger uten krav om tilknytning til navnetradisjonen.

Et flertall i arbeidsgruppen foreslår videre å innføre en alminnelig adgang til å ta doble etternavn, se pkt. 8.4. Bakgrunnen for dette er bl.a. hensynet til økt likestilling mellom kjønnene. Etter flertallets oppfatning har de sterke begrensningene i adgangen til å ta doble slektsnavn medvirket til å forhindre at den økte likestillingen de siste ti-årene har kunnet gjenspeile seg i navneskikken. En alminnelig adgang til å ta doble etternavn, vil også øke en

del innvandreres muligheter for å kunne videreføre sin navnetradisjon i Norge. For å kunne skille mellom doble etternavn og mellomnavn, foreslås at doble etternavn skal markeres med bindestrek. Det foreslås videre at det ikke skal kunne tas mer enn ett dobbelt etternavn, samt at doble etternavn fritt skal kunne oppløses. Mindretallet, som består av kontorsjef Kristin Os, er imot å gi alminnelig adgang til å ta doble etternavn, bl.a. fordi dette kan føre til registreringsmessige problemer og usikkerhet mht. hva som er mellomnavn og etternavn.

Innføring av en generell adgang til å ta doble etternavn, vil for øvrig også medføre innskrenkninger i rettsbeskyttelsen for enkelte navn. Videre skal søkere kurant kunne velge besteforeldrenes og oldeforeldrenes etternavn som eget etternavn, også når navnet er rettsbeskyttet.

Det foreslås en vesentlig liberalisering av reglene om mellomnavn ved at det innføres samme adgang til å ta mellomnavn som til å ta etternavn. De særlige problemene knyttet til dagens mellomnavnsordning faller da bort, se pkt. 8.4.4 og pkt. 9.1.2. Alle navn man kan ta som etternavn, kan så velges som et dobbelt etternavn.

Arbeidsgruppen foreslår også at ektefeller skal kunne bygge på forskjellige kombinasjoner av hverandres etternavn og/eller mellomnavn, f.eks. at de tar felles mellomnavn og felles etternavn. Arbeidsgruppen foreslår også at det ikke lenger skal kreves et særskilt samtykke fra ektefellen for å kunne ta vedkommendes navn, se pkt. 8.6.1.

Samboere foreslås å få samme adgang til å velge navn som ektefeller, forutsatt at vedkommendes samboer samtykker. Det skal også være et vilkår at samboerforholdet har vart i minst 2 år eller at samboerne har felles barn, se kap. 10.

Det fremmes flere forslag som skal gjøre det mulig for innvandrere å videreføre sin navnetradisjon i Norge. Dette gjelder bl.a. en adgang til å ta ektefellens/besteforeldrenes/foreldrenes fornavn som eget etternavn, dersom bestemte vilkår foreligger, se bl.a. kap. 11. Arbeidsgruppen har sett det som viktig at det ikke innføres særregler som bare skal gjelde for personer med utenlandsk bakgrunn og/eller tilknytning.

Etter dagens lov kan det ikke velges fornavn som det er fare for kan bli til "ulempe" for den som tar det. Et ulempekriterium gjelder også i forhold til etternavn. Arbeidsgruppen foreslår at vilkåret endres slik at det ikke kan velges f.eks. fornavn som det er fare for kan bli til "vesentlig" ulempe for bæreren, se pkt. 9.2.1.

Det foreslås også innført en generell adgang til å nekte navn dersom "sterke grunner" taler for det. Det er imidlertid forutsatt at denne bestemmelsen bare skal benyttes i de ekstraordinære tilfellene.

Generelt er de materielle reglene foreslått gjort enklere og med færre unntak. Dette vil gjøre det lettere for befolkningen å finne ut av hvilke navn som kan tas.

Saksbehandlingsreglene foreslås forenklet slik at det bare skal være ett førsteinstansorgan som behandler navnesøknader, og ett klageorgan. I dag behandler folkeregistrene, fylkesmennene og Justisdepartementet navnesakene, i tillegg til de sakene som behandles av vigselmannen og SUAK (Statens ungdoms- og adopsjonskontor). Som førsteinstansorgan foreslås fylkesskat-

tekontorene samt Oslo likningskontor og folkeregister. Førstegangssaker i forbindelse med adopsjon foreslås lagt til SUAK, slik ordningen er i dag. Skat-
tedirektoratet foreslås som klageinstans. Som et ledd i forenklingen er også
spesielle forvaltningsregler for navnesaker foreslått opphevet. I denne forbin-
delse foreslås det at innvilgete navn ikke lenger skal kunngjøres, og at det
heller ikke skal utstedes bevilling, se kap. 12.

Utkastet antas å medføre behov for noe mindre ressurser til behandling av
navnesaker enn ved dagens ordning.

Kapittel 2

Arbeidsgruppens sammensetning, mandat, bakgrunn og arbeidsmåte

2.1 Arbeidsgruppens sammensetning og mandat

I brev 22. april 1999 nedsatte Justisdepartementet en arbeidsgruppe med følgende sammensetning:

1. Byrettsdommer Yngve Svendsen, Kristiansand byrett, leder.
2. Student María José Escobar, foreslått av Kontaktutvalget mellom innvandrere og myndighetene, innvandrerepresentant.
3. Fungerende underdirektør Stephan Mo, Kommunal- og regionaldepartementet, Urfolks-, minoritets- og innvandringsavdelingen.
4. Kontorsjef Kristin Os, Sentralkontoret for folkeregistrering.
5. Seksjonsleder Merethe H. Grinde, Fylkesmannen i Oslo og Akershus
6. Amanuensis Ivar Utne, Nordisk institutt, Universitetet i Bergen, foreslått av Samarbeidsnemnda for namnegransking, navnefaglig medlem.

Stephan Mo hadde permisjon fra sin stilling i Kommunal- og regionaldepartementet fra november 1999 til juli 2000, men deltok også i denne perioden i arbeidsgruppens arbeid.

Arbeidsgruppens sekretær har vært førstekonsulent Pan Farmakis, Justisdepartementet, Sivilavdelingen.

I departementets brev 22. april 1999 gis arbeidsgruppen følgende mandat for sitt arbeid:

"Som ledd i arbeidet med å oppnå en administrativ og lovteknisk forenkling samtidig som regelverket moderniseres, nedsetter Justisdepartementet en arbeidsgruppe som gis følgende mandat:

1. Arbeidsgruppen skal utrede behovet for en navnelovsrevisjon. Målet med utredningen vil være:
 - å få til en vesentlig liberalisering av navneloven
 - å redusere det offentlige arbeid med å godkjenne navnesaker
 - å modernisere regelverket slik at det gir rom for å ligge i forkant av/være på linje med den alminnelige rettsoppfatning
 - å åpne for at andre kulturer kan videreføre sin navnetradisjon ved innvandring til Norge.
2. Arbeidsgruppen skal i denne forbindelse foreta en vurdering av andre lands navnelovgivning.
3. Arbeidsgruppen skal vurdere hvordan norsk internasjonal privatrett bør være i navnespørsmål.
4. Arbeidsgruppen skal vurdere om det skal være rettslige sanksjoner ved overtredelse av navneloven, evt. hva disse sanksjonene skal gå ut på.
5. Arbeidsgruppen skal vurdere en overføring av de nødvendige bestemmelser til annen lovgivning, som for eksempel barneloven og/

eller lov om folkeregistrering. Arbeidsgruppen utarbeider de nødvendige forslag til lovendringer.

6. Arbeidsgruppen skal skissere økonomiske og administrative konsekvenser av forslaget.

For øvrig står arbeidsgruppen fritt til å ta opp spørsmål den anser relevant i forhold til mandatets målsetting."

Mandatet favner meget vidt, og arbeidsgruppen har funnet det nødvendig å foreta en generell gjennomgang av navneloven. Arbeidet har i særlig grad vært fokusert på å få til en vesentlig liberalisering og modernisering av navneloven, samt å lage regler som kan åpne for at personer fra andre kulturer kan videreføre sin navnetradisjon ved innvandring til Norge.

2.2 Arbeidsgruppens bakgrunn og arbeidsmåte

Gjeldende navnelov er fra 29. mai 1964. Det har funnet sted store endringer i samfunnet siden den gang - blant dem også endringer som direkte eller indirekte berører reglene for personnavn. Som eksempel kan nevnes den økte likestillingen mellom kjønnene og den betydelige økningen av antall personer med utenlandsk navnetradisjon. Det synes også å være en generell tendens til at en stadig større del av befolkningen ønsker mer fleksible regler som gir åpning for økt selvbestemmelse over private forhold. Gjeldende navnelov har bare i meget begrenset grad hatt den fleksibiliteten som har vært nødvendig for å tilpasse seg de store endringene som har funnet sted. Departementet synes å ha forsøkt å bøte på dette ved gjennom tolkninger å strekke lovbestemmelsene svært langt i ønsket retning. Det er imidlertid begrenset hvor langt tolkning kan benyttes - før man kommer i direkte konflikt med loven og dermed må bøye av, jf. f.eks. spørsmålet om å tillate doble slektsnavn.

Sivilombudsmannen har i noen tilfeller bedt departementet vurdere en mer liberal praktisering av navneloven. Departementet har også mottatt flere henvendelser fra publikum med ønske om valg av navn som ikke kan tas etter dagens navnelov.

Som nærværende utredning viser, er også arbeidsgruppen av den oppfatning at det er et klart behov for revisjon av navnelovgivning.

Stortinget har gitt uttrykk for et reformbehov ved sitt vedtak 16. desember 1999 der Regjeringen blir anmodet om å fremme forslag til endringer i navneloven, slik at folk skal kunne ta to slektsnavn, se nærmere under pkt. 4.3.2.3 om dette.

Problemstillingene knyttet til personer med utenlandsk navneskikk behandles nærmere i Stortingsmelding nr. 17 (1996-97), Om innvandring og det flerkulturelle Norge. På s. 88-89 uttales følgende om valg av navn:

"[...] Utfordringer

Innvandring har gjennom historien påvirket norsk kultur når det gjelder bruk av navn. Enkelte navnetradisjoner blant innvandrere er imidlertid i strid med gjeldende norsk navnelovgivning og praktiseringen av denne. Konfliktene oppstår vanligvis ved inngåelse av ekteskap eller fødsel i Norge. Prinsippet om at slektsnavn med få bærere skal være beskyttet, kan også føre til konflikter for innvandrere som ønsker å endre slektsnavnet til et navn som er vanlig i hjemlandet, men som det er få bærere av her i landet. Navnespørsmål illustrerer spennings-

forholdet i målsettingen om at samfunnet skal ha rom for mangfold innenfor rammen av norsk lov. Det berører også forholdet mellom privatliv og offentlige reguleringer.

Navneloven er utformet på grunnlag av navneskikker som er forankret i norsk kultur, med det siktemål å føre disse videre. Innen rammen av et flerkulturelt samfunn er det problematisk dersom innvandreres navnegivning i stor grad må innordnes hensynet til norske navnetradisjoner, når de går på tvers av for dem sentrale identitetsskapende tradisjoner som angir kjønn, ekteskapelig status, slektsforhold og etnisk eller religiøs tilhørighet.

[...] Behov for å vurdere navnelovgivningen

For fastboende kreves at navneendringen skjer i Norge etter norsk navnerett. Navneloven har ikke bestemmelser om at dens regler kan fravikes for personer med utenlandsk tilknytning. Navneloven har imidlertid flere skjønnsmessige bestemmelser hvor utenlandsk tilknytning vil være ett av vurderingskriteriene. Mange av hensynene som ligger bak navneloven er særlig knyttet til ulike sider ved bruken av slektsnavn, rekkefølgen på navn og kjønnsbestemte endringer av slektsnavn. Slik loven er i dag er det ikke mulig å forene prinsippene i den norske navneloven med alle utenlandske navneskikker. En oppmykning kan gjøres på flere måter:

- Minst omfattende vil det være å foreta enkelte justeringer av rundskriv og praksis som reduserer omfanget av konflikter. En slik løsning vil imidlertid bare kunne avhjelpe en mindre del av problemene.

- En mer gjennomgripende endring vil være å endre lov og praksis slik at bare navneskikker som skaper formelle eller praktiske problemer for personer som er bosatt i Norge, begrenses av navneloven. Da gir man avkall på prinsippene i navneloven, og dermed også elementer i norsk navnetradisjon.

En mellomløsning er å gjøre unntak for personer med utenlandsk tilknytning. Gjennomgående vil imidlertid en slik ordning kunne bli vanskelig å gjennomføre. For det første vil det kreve godt kjennskap til de forskjellige lands navnetradisjoner, og loven vil bli innfløkt å praktisere. Videre vil det måtte tas stilling til i hvor mange generasjoner familier med innvandrerbakgrunn skal kunne anses å ha tilstrekkelig tilknytning til opprinnelseslandet, slik at de ikke er bundet av norsk navnelov. Dersom det settes en grense ved statsborgerskapet, slik at kun norske borgere omfattes av navneloven, vil de samme problemer oppstå etter hvert som de utenlandske statsborgerne blir norske. En slik mellomløsning vil for øvrig innebære en forskjellsbehandling i forhold til personer med norsk opprinnelse.

Forholdet til utenlandske navnetradisjoner, som innvandrere og deres etterkommere ønsker å videreføre i Norge, er ett viktig moment som gjør det nødvendig å vurdere en generell revisjon av navneloven. Justisdepartementet foretar for tiden en gjennomgang av navneproblematikken. Departementet vil i løpet av 1997 avklare hvilke endringer som er aktuelle, og angi når endringene skal tre i kraft."

Arbeidsgruppen ble imidlertid nedsatt først i april 1999 pga. budsjettsituasjonen i departementet. Departementet har de siste årene liberalisert praksis i atskillig grad gjennom justeringer/endringer av rundskriv og praksis. Etter arbeidsgruppens vurdering er det imidlertid nødvendig med lovendringer hvis særlig ytterligere liberalisering skal kunne gjennomføres.

Arbeidsgruppen startet sitt arbeid i mai 1999. I løpet av dette året ble det holdt 5 møter og 6 møter i 2000. Arbeidsgruppen avsluttet sitt arbeid medio desember 2000.

Arbeidsgruppen har under arbeidet funnet det nødvendig å skaffe seg nærmere kjennskap til de andre nordiske lands navnelovgivning. På denne bakgrunn har gruppens sekretær hatt møter med Civilrettsdirektoratet og CPR-kontoret i Danmark. Civilrettsdirektoratet er det øverste organ som behandler enkeltsaker om navn, og CPR-kontoret administrerer Det Centrale Personregister der bl.a. personopplysninger som navn registreres. Møtene har gitt verdifulle innblikk i Danmarks navnelovgivning og praksis, samtidig som registreringsrutinene for navn har blitt belyst.

Del II Navnerett og navnebruk

Kapittel 3

Gjeldende rett

3.1 Oversikt

3.1.1 Innledning

Arbeidsgruppen har valgt å gi en utførlig oversikt over gjeldende rett. Dette tjener flere formål. For det første synliggjøres hvor kompleks navneretten er, både materielt i innhold og saksbehandlingsmessig - hvilket igjen viser behovet for en materiell og saksbehandlingsmessig forenkling. For det andre ønsker arbeidsgruppen å videreføre dagens praksis på flere områder. Utredningen vil derfor tidvis henvise til gjeldende rett. Arbeidsgruppen har valgt å beskrive gjeldende rett samlet, selv om også en slik disponeringsmåte har enkelte svakheter. For å lette tilnærmingen til stoffet, gis innledningsvis en oversikt i kortform (pkt. 3.1.2 - 3.1.6).

For ordens skyld presiseres at navneloven utelukkende gjelder personnavn, dvs. hvilke navn som kan tas som personnavn. Den regulerer ikke adgangen til å ta navn som kunstnernavn, firma o.lign. Innstillingen vil likevel i en viss utstrekning også berøre slike navn.

3.1.2 Slektsnavn

Navnelovens kapittel I omhandler hvordan man kan få slektsnavn. Dette kan skje på en av følgende seks måter:

- ved fødsel, dvs. første gangs navnevalg, §§ 1 og 2
- ved adopsjon, § 3
- ved ekteskap, § 4
- ved bevilling, §§ 5-9
- ved melding til folkeregisteret, § 9 a
- som såkalt biperson, § 10

Navneloven - sammenholdt med departementets praksis - medfører at alle slektsnavn som har færre enn 500 bærere, er rettsbeskyttete etter § 7 andre ledd. Dette betyr at navnene som hovedregel bare kan tas dersom samtlige bærere av navnene gir samtykke. Unntak fra dette gjelder for det første ved første gangs navnevalg etter § 1 og § 2, dvs. når et barn får morens eller farens slektsnavn. For det andre gjelder det unntak for navn som tas ved adopsjon, § 3. Videre er det unntak for slektsnavn som erverves ved ekteskap, jf. § 4, der man kan få ektefellens slektsnavn dersom ektefellene velger felles slektsnavn.

Det er ikke adgang til å velge to slektsnavn (dobbelt slektsnavn), verken ved første gangs navnevalg eller ved ekteskap. Det er heller ikke adgang til å velge ektefellens slektsnavn eller mellomnavn som mellomnavn - eller på annen måte kombinere hverandres navn for at ektefellene skal få like mellomnavn og slektsnavn.

Departementet kan etter søknad gi løyve til å skifte slektsnavn eller endre dets skrivemåte, § 5. Navneloven § 6 har regler om at slikt løyve - såkalt

navnebevilling - "vanligvis" ikke skal gis i nærmere angitte tilfeller. Selv om det dreier seg om et tilfelle som omfattes av § 6, eller man ikke får samtykke fra samtlige bærere av et navn som er rettsbeskyttet etter § 7, kan bevilling likevel gis hvis en av bestemmelsene i § 9 er oppfylte. Etter § 9 nr. 6, jf. Rundskriv G-150/91 (s. 35-36), kan man som hovedregel ikke få bevilling til slektsnavn som har vært benyttet lenger tilbake i slekten enn av besteforeldre som ugift. Da er det i tillegg også et krav at vedkommende har brukt det aktuelle navnet - de facto ulovlig - i ca. 25-30 år.

Systemet kan altså sammenfattes slik at man får tildelt slektsnavn ved første gangs navnevalg - dvs. bare morens eller farens slektsnavn - og at dette navnet senere under gitte vilkår kan endres til et navn angitt i § 7 eller § 9.

3.1.3 Fornavn

Det er to sentrale bestemmelser som begrenser hvilke navn som kan tas som fornavn:

- For det første kan det ikke velges navn som kan være til ulempe for den som skal bære det, jf. § 15 nr. 1.
- For det andre kan det ikke velges fornavn som er eller har vært i bruk til slektsnavn, jf. § 15 nr. 2. Dette gjelder likevel ikke dersom navnet opprinnelig er et fornavn / har et annet opphav enn slektsnavnet eller dersom navnet har sitt opphav fra en kultur hvor man ikke skiller mellom fornavn og etternavn.

3.1.4 Mellomnavn

Iht. § 16 første og tredje ledd kan følgende tas som mellomnavn:

- En av foreldrenes slektsnavn som ugift, dersom man ikke har navnet som slektsnavn, og det heller ikke er ervervet ved giftermål.
- Fornavnet til en av foreldrene med ending som viser slektskapet (f.eks. Maritsdatter).
- Adoptivbarns tidligere slektsnavn eller adoptivfars eller adoptivmors nåværende slektsnavn eller slektsnavn som ugift, dersom navnet ikke er ervervet ved giftermål.
- Eget slektsnavn som ugift ved valg av felles slektsnavn ved giftermål. Forutsetningen for dette er imidlertid at vedkommende ikke skal ha navnet som slektsnavn.
- En av oldeforeldrenes eller besteforeldrenes slektsnavn som ugift, eller mellomnavnet til en av foreldrene, jf. bestemmelse fattet av departementet i medhold av § 16, tredje ledd.

3.1.5 Særlig om personnavn preget av utenlandsk navneskikk

Det oppstår i flere situasjoner problemer for personer med en utenlandsk navneskikk, for eksempel:

For det første er flere slektsnavn som er vanlige i utlandet, rettsbeskyttet i Norge. Hvis søkeren da ikke kan dokumentere tilstrekkelig slektsmessig tilknytning, jf. § 9, må vedkommende ha samtykke fra samtlige bærere for å kunne ta navnet.

For det andre er det i flere land vanlig å ta en av foreldrenes fornavn som slektsnavn for barna. Slike navn kan normalt ikke tas ved første gangs

navnevalg etter §§ 1 og 2, eller ved senere endring etter § 9. Navnet kan som hovedregel bare tas etter navnelovens vanlige regler, dvs. som nylaget slektsnavn dersom det ikke allerede er i bruk i Norge. Hvis navnet er rettsbeskyttet, kan det som hovedregel bare tas hvis man har fått samtykke fra samtlige bærere.

I flere land er det vanlig å ta ektefellens fornavn som slektsnavn. § 4 gir ikke hjemmel til å ta slike navn, dvs. at navnelovens vanlige regler som hovedregel må følges.

I noen kulturer er det vanlig å ha tre navn: Eget (for)navn, fars navn og farfars navn. Navneloven hinder også disse i å videreføre sin navnetradisjon fullt ut i Norge. Verken denne navneskikken eller flere andre opererer med det norske skillet mellom fornavn og slektsnavn/etternavn.

3.1.6 Saksbehandlingsreglene ved navn

Folkeregistrene behandler alle navnesakene ved første gangs navnevalg, både fornavn og slektsnavn, og for mellomnavn etter § 16 første ledd nr. 1 og nr. 2. Fylkesmannen er klageorgan. § 9 a nevner videre at visse slektsnavn kan endres ved melding til folkeregisteret. I tillegg kan fornavn endres og strykes ved melding til folkeregisteret. Mellomnavn kan i noen tilfeller endres ved melding til folkeregisteret, og kan alltid strykes ved slik melding. Fylkesmannen er også i slike tilfeller klageorgan. For øvrig trenger endring av navn bevilgning fra fylkesmannen. Departementet er da klageorgan.

3.2 Slektsnavn

3.2.1 Hva er slektsnavn?

Slektsnavnet er det siste navnet i navnerrekken. Slektsnavnet viser slektsstilknytningen, og det er bare dette som kan erverves automatisk av barn.¹ I dagligtale brukes uttrykkene slektsnavn og etternavn om hverandre, men juridisk er uttrykkene forskjellige. Juridisk er etternavn et videre begrep enn slektsnavn. Eksempelvis opererte navneloven 9. februar 1923 med tre grupper av etternavn: Slektsnavn, farsnavn (fars fornavn med tilføyelse av en ending som viser slektskapet, -søn, -son, -sen, -datter eller -dotter) og gårdsnavn. Slektsnavn ble overført til barna. De to andre gruppene ble imidlertid ofte valgt for hver generasjon eller ved flytting til en ny gård. Man ønsket å rydde opp i datidens ganske løse navneforhold gjennom den første navneloven 1923. Det ble derfor bestemt at alle barn født etter lovens ikrafttredelse, 1. juli 1923, skulle ha slektsnavn.²

3.2.2 Slektsnavn til barn ved første gangs navnevalg

3.2.2.1 Foreldrene har felles slektsnavn, § 1

Dersom foreldrene har felles slektsnavn, får barnet automatisk dette navnet. Dette gjelder uansett om det er fars eller mors slektsnavn som ugift som er det felles slektsnavnet. Dette innebærer at foreldrene ikke har noen valgmulighet når de har felles slektsnavn.

1. Se nedenfor pkt. 3.2.2.

2. Anne Hillestad Austbø, Navneloven med kommentar, s. 16, Oslo 1986.

3.2.2.2 Foreldrene har ikke felles slektsnavn, § 2

Dersom foreldrene ikke har felles slektsnavn, er hovedregelen at de kan velge om barnet skal ha morens eller farens slektsnavn. Hvis foreldrene ikke har felles foreldreansvar, følger det forutsetningsvis av bestemmelsen at avgjørelsen kan tas av den som har foreldreansvaret. I de tilfellene foreldrene har felles foreldreansvar, må de være enige om valget. Hvis foreldrene ikke blir enige, eller det går seks måneder uten at navnemelding er sendt til folkeregisteret, får barnet morens slektsnavn. På denne måten likestilles alle barn uavhengig av foreldrenes ekteskapelige status, fordi farskapet til barn født utenfor ekteskap i en del tilfeller ikke vil være fastsatt innen seks måneder etter barnets fødsel.³

Det er foreldrenes aktuelle navn på meldingstidspunktet som kan velges. Dette betyr for det første at et slektsnavn som en av foreldrene har fått ved et tidligere ekteskap, kan overføres til barnet i det nye forholdet.⁴ Begrunnelsen for en slik adgang var at man må akseptere en slik overføring for barn født utenfor ekteskap. Regelen skaper dermed like regler for barn født utenfor og innenfor ekteskap. Dersom foreldrene har giftet seg etter barnets fødsel og valgt felles slektsnavn før seks-måneders fristen etter § 2 andre punktum, får barnet automatisk det felles slektsnavnet. Dersom foreldrene før giftermålet har sendt melding om at barnet skal ha et annet navn, vil barnet få navnet som fremgår av meldingen.⁵

For at barnet skal få farens slektsnavn, må foreldrene være gift, eller farskapet må være fastslått. Ellers vil ikke personen anses som faren til barnet etter reglene i barneloven.

Det følger forutsetningsvis av § 2 at det ikke kan velges andre slektsnavn enn de foreldrene har. Navn som foreldrene tidligere har hatt, f.eks. slektsnavnet som ugift, kan altså ikke velges ved første gangs navnevalg. Dette kan ev. senere fås ved melding til folkeregisteret.⁶

Det følger av ordlyden at det er fars eller mors slektsnavn som kan velges, ikke begge slektsnavnene som dobbelt slektsnavn. Adgangen til å ta slike dobbeltnavn ble drøftet av arbeidsgruppen som forberedte lovendringene i 1979. Gruppen kom fram til at barnet ikke kunne få begge foreldrenes slektsnavn som dobbelt slektsnavn.⁷ Det ble bl.a. lagt vekt på generelle motforestillinger mot doble slektsnavn,⁸ og at ønsket om dobbelt tilknytning er ivaretatt ved at man kan ta som mellomnavn det navnet som ikke velges som slektsnavn.⁹ Departementet har heller ikke godtatt at man ved første gangs navnevalg lager et nylaget slektsnavn sammensatt av deler av mors og fars slektsnavn. Dette resultatet må sies å følge direkte av § 2.

3. Ot.prp. nr. 43 (1978-79), Om lov om endringer i lov 29. mai 1964 nr. 1 om personnavn, s. 17, Austbø s. 31.

4. Ot.prp. nr. 43, s. 17-18, Austbø s. 29.

5. Austbø, s. 29.

6. Se nedenfor pkt. 3.2.6.

7. Ot.prp. nr. 43, s. 72-73.

8. Se nedenfor pkt. 3.2.5.6.1.

9. Se nedenfor pkt. 3.4.2.1.

3.2.3 Slektsnavn til adoptivbarn, § 3

3.2.3.1 Adoptivforeldrene har felles slektsnavn

Dersom adoptivforeldrene har felles slektsnavn, får adoptivbarnet automatisk dette slektsnavnet, jf. § 3 første punktum. Regelen er den samme som for andre barn, jf. § 1 nevnt ovenfor.

3.2.3.2 Adoptivforeldrene har ikke felles slektsnavn

Dersom adoptivforeldrene ikke har felles slektsnavn, må de velge slektsnavn til barnet.¹⁰ Etter § 3 andre punktum, skal det fastsettes i adopsjonsbevillingen om barnet skal ha adoptivmorens eller adoptivfarens slektsnavn. Dersom de ikke blir enige, skal barnet ha adoptivmorens slektsnavn.

Det er adoptivforeldrenes aktuelle navn som kan velges, ikke tidligere navn. Også her godtas at barnet gis et navn som en av foreldrene har ervervet ved tidligere ekteskap. Bakgrunnen for dette er først og fremst et ønske om å likestille adoptivbarn med egenfødte barn.¹¹

3.2.3.3 Barnet kan beholde eget navn

Adoptivbarnet kan beholde sitt eget slektsnavn, jf. § 3 andre ledd. Det er likevel antatt at Statens ungdoms- og adopsjonskontor - som gir adopsjonsbevilling - kan nekte dette, jf. "kan".¹² Det er ikke adgang til å bestemme at adoptivbarnet både skal ha sitt eget slektsnavn og adoptivforeldrenes slektsnavn. Imidlertid kan det navnet som ikke tas som slektsnavn, tas som mellomnavn etter § 16 nr. 3.¹³

3.2.4 Slektsnavn til ektefeller og registrerte partnere, § 4

3.2.4.1 Valgfrihet

Etter § 4 første ledd kan ektefellene velge hvilket av ektefellenes slektsnavn de skal ha som felles slektsnavn. Loven likebehandler altså mannens og kvinnens opprinnelige slektsnavn. Valg av felles slektsnavn forutsetter at ektefellene er enige om det. De kan også velge å beholde det slektsnavnet de hadde før giftermålet. Herunder kan den enkelte ektefellen velge å beholde det slektsnavnet vedkommende fikk ved et tidligere ekteskap. Dette er bl.a. begrunnet med at det kan oppleves som urimelig at gjengifte skal lede til tap av et navn man har brukt, kanskje i mange år.¹⁴ Det er ikke adgang til å sette sammen mannens og kvinnens slektsnavn til dobbelt slektsnavn.¹⁵

§ 4 gjelder for de som *skal* gifte seg. Det kan imidlertid gis bevilling til å velge felles slektsnavn også *etter* at ekteskapet er inngått. Hvis navnet er rettsbeskyttet, gis bevilling da med hjemmel i § 9 nr. 3 eller nr. 6.¹⁶

Lov 30. april 1993 nr. 40 om registrert partnerskap § 3 nevner at "[r]egistrering av partnerskap har [...] samme rettsvirkninger som inngåelse av

10. op. cit.

11. Se Ot.prp. nr. 43, s. 21 og Austbø, s. 33.

12. Gunnar Nerdrum, Navneloven med kommentarer, s. 31, Arendal 1971, Austbø, s. 33.

13. Se nedenfor pkt. 3.4.2.3.

14. Ot.prp. nr. 43, s. 14.

15. Ot.prp. nr. 43, s. 64 og s. 97-98, se også nedenfor pkt. 3.2.5.6.1.

16. Se pkt. 3.2.5.5.

ekteskap". Navnelovens bestemmelser om ektefeller gjelder derfor tilsvarende for registrerte partnere.

3.2.4.2 Slektsnavn fått ved tidligere ekteskap som felles slektsnavn

Det følger av § 4 andre ledd at ektefellene ikke kan velge som felles slektsnavn det navnet en av dem har fått ved et tidligere ekteskap. Dette er begrunnet i hensynet til den ektefellen navnet skriver seg fra, og antas ikke å innebære noen urimelig innskrenkning i det nye ekteparets navnerettslige valgmuligheter.¹⁷

3.2.4.3 Ekteskapets oppløsning

Dersom ekteskapet oppløses ved død eller skilsmisse, kan den som har tatt ektefellens slektsnavn beholde navnet. Dette er bl.a. begrunnet i et ønske om å respektere de grunner en person har til å beholde et giftenavn, og at grunnene ikke bør overprøves av andre.¹⁸

3.2.4.4 Særlig om valg av navn i forbindelse med vigsel av personer med spansk og portugisisk navnetradisjon

Personer fra spansktalende land har to slektsnavn som består av farens og morens slektsnavn. De har ikke dobbelt slektsnavn i norsk forstand. Farens slektsnavn står oftest nest sist i navnerrekken, og det er dette navnet som overføres til barna. Morens slektsnavn står oftest sist i navnerrekken.¹⁹ Følgende land har i hovedtrekk denne navnetradisjonen: Spania, Argentina, Bolivia, Chile, Colombia, Costa Rica, Cuba, Den dominikanske republikken, Ecuador, El Salvador, Guatemala, Honduras, Mexico, Nicaragua, Panama, Paraguay, Peru, Uruguay og Venezuela. Spanias navnelov er endret i 2000 slik at det er valgfri rekkefølge for slektsnavnene.

I portugisisk navnetradisjon står farens slektsnavn sist i navnerrekken, mens morens står nest sist. Disse har heller ikke dobbelt slektsnavn i norsk forstand. Portugal og Brasil har denne navnetradisjonen.

Iht. departementets praksis kan man ikke ta ektefellens to slektsnavn som sine slektsnavn. Grunnen er at ektefellen ikke har dobbelt slektsnavn i norsk forstand. Dersom for eksempel hustruen ønsker å ta mannens slektsnavn, må mannen velge hvilket av hans to etternavn som han siden eventuelt vil ha som slektsnavn. Dette navnet kan hustruen (med mannens samtykke) velge som sitt slektsnavn. Hustruen kan videre velge ett av de etternavnene hun selv hadde som ugift, som mellomnavn.²⁰

3.2.4.5 Ugifte samboende

Ugifte samboende likestilles ikke med ekteskap i forhold til navneloven. Disse kan derfor ikke velge felles slektsnavn, med mindre navnet er ubeskyttet,²¹

17. Ot.prp. nr. 43, s. 13.

18. op. cit.

19. Se Rundskriv G-150/91, s. 16 og s. 19.

20. Se Rundskriv G-150/91, s. 18-19.

eller det gis samtykke fra samtlige bærere i de tilfeller slektsnavnet er beskyttet.²²

3.2.5 Slektsnavn ved bevilling

3.2.5.1 Kompetanseregel, § 5

Hjemmelen for å gi bevilling til slektsnavn finnes i § 5. Bevillingskompetansen tilligger etter loven departementet, men ble fra 1. april 1984 delegert til fylkesmennene.²³ Bevilling medfører at søkeren både får en rett og plikt til å bruke det nye navnet.²⁴

Etter ordlyden "kan" det gis bevilling. Det er derfor ingen som har et rettskrav på å få bevilling, selv om lovens vilkår i § 7 og § 9 i er oppfylt. En navnesøknad kan derfor avslås ut fra et forvaltningsmessig skjønn, men avslaget må være saklig begrunnet.²⁵ Dersom en person stadig ønsker å endre navn, kan det være aktuelt å avslå under henvisning til at det må være en viss navnestabilitet.²⁶ Ved søknad om annen gangs eller senere navneendringer, bør derfor grunnen oppgis, og det må foretas en konkret vurdering av om bevilling bør gis.²⁷ Søknader om ny navneendring fra straffede personer bør ikke innvilges uten at det foreligger "sterke grunner" for det.²⁸ Imidlertid vil man i dag ofte ikke være klar over at navneendringen gjelder en straffet person fordi ordningen om at vandelsattest fra politiet skulle vedlegges navnesøknader, ble opphevet i 1979. Til gjengjeld kan politiet velge om de vil motta melding om alle navneendringer for personer over 14 år.²⁹ Departementet har i et tilfelle i 1999 funnet at "sterke grunner" forelå hvor den straffede personen ønsket å endre slektsnavn til fosterforeldrenes slektsnavn.

Bevilling kan også nektes når navnet vil være i strid med våre navnetradisjoner. Rundskriv G-150/91 (s. 26) nevner som eksempel en søknad om å gi et barn under 12 år et annet slektsnavn enn det foreldrene har.

§ 5 andre ledd gir departementet og fylkesmannen adgang til å avvise en søknad om navnebevilling som folkeregisteret har kompetanse til å avgjøre etter melding iht. § 9 a.³⁰ På denne måten kan saksbehandlingen styres i retning av den enklere behandlingsmåten som melding til folkeregisteret innebærer. Departementet eller fylkesmannen har likevel kompetanse til, hvis de ønsker det, å behandle en søknad som kunne vært løst ved melding til folkeregisteret etter § 9 a.³¹

Departementet og fylkesmennene, ikke folkeregistrene, gir bevilling til slektsnavn. I de tilfellene hvor fylkesmennene behandler klagesaker over folkeregistrenes vedtak, utstedes altså ikke bevilling.

21. Se nedenfor pkt. 3.2.5.3.1.

22. Se nedenfor pkt. 3.2.5.3.2.

23. Rundskriv G-150/91, s. 25.

24. Austbø, s. 39.

25. Ot.prp. nr. 24 (1962-63), Om lov om personnavn, s. 50. Rundskriv G-150/91, s. 25, Austbø, s. 39.

26. Rundskriv G-150/91, s. 25, Austbø, s. 39.

27. Rundskriv G-150/91, s. 25.

28. op. cit.

29. Se Rundskriv G-81/99, s. 8.

30. Se nedenfor pkt. 3.2.6.

31. Austbø, s. 40-41.

3.2.5.2 Slektssnavn det ikke bør gis bevilling til, § 6

3.2.5.2.1 Skjønnsmessig vurdering

§ 6 bestemmer at det vanligvis ikke "bør" gis bevilling til de navn som er nærmere behandlet nedenfor under pkt. 3.2.5.2.3 - 3.2.5.2.6. Paragrafen inneholder altså ikke noe absolutt forbud mot slike navn, men er skjønnsmessig selv om lovens anvisning i retning av nektelse er ganske sterk. Begrensningene er, bortsett fra i § 6 nr. 2, i seg selv ganske skjønnsmessige. Den nærmere vurdering av bestemmelsens rekkevidde skjer i stor grad gjennom en avveining av navnets uønskethet på den ene siden, mot søkerens interesse og tilknytning til navnet, på den annen. Bestemmelsens innhold vil derfor kunne endres noe i pakt med samfunnsutviklingen.³²

3.2.5.2.2 Forholdet til § 9

§ 9 bestemmer at det kan gis bevilling til slektsnavn uten hensyn til reglene i § 6. Det er nettopp den nære tilknytningen søkeren har til navnet i § 9-tilfellene som er begrunnelsen for at § 6 må vike.

3.2.5.2.3 Navn med utenlandsk klang eller skrivemåte, § 6 nr. 1

Iht. § 6 nr. 1 "bør" bevilling vanligvis ikke gis til navn med utenlandsk klang eller skrivemåte. Etter nyere praksis i departementet brukes denne bestemmelsen ikke for personer som kan påvise en rimelig nær tilknytning til det aktuelle "utenlandske" navnet. Dette betyr at bestemmelsen bare blir brukt for personer uten en slik tilknytning. Fordi navn med utenlandsk klang og skrivemåte er blitt mer vanlig i landet i dag enn tidligere, skal det imidlertid mye til for at bevilling nektes med grunnlag i § 6 nr. 1. Montzen, Draxten og Evangelin er eksempler på navn som er godtatt. Departementet har også godtatt det nylagete slektsnavnet Whitebear. Som regel gis imidlertid ikke bevilling til nylagete slektsnavn med "aa", eller der skrivemåten søkes endret fra "å" til "aa".³³ Dersom det allerede er bærer av slektsnavnet med formen "aa", vil navnet i tillegg anses som et annet navn enn det tilsvarende navnet med skrivemåten "å".³⁴

3.2.5.2.4 Navn som er i bruk som fornavn, og som ikke opprinnelig er slektsnavn, § 6 nr. 2

§ 6 nr. 2 bestemmer at bevilling vanligvis ikke "bør" gis til navn som er i bruk som fornavn, og som ikke opprinnelig er slektsnavn. Bestemmelsen svarer til regelen om fornavn i § 15 nr. 2.³⁵ Formålet er å hindre at navn brukes både som slektsnavn og som fornavn. § 6 er imidlertid ikke så kategorisk som § 15, jf. "bør" som brukes i § 6 og "må ikke" i § 15. Justisdepartementet har uttalt at det "bør [...] ikke gis bevilling til et fornavn som slektsnavn dersom det gjelder et forholdsvis vanlig fornavn, og søkeren ikke kan påvise en nær tilknytning til navnet som slektsnavn".³⁶ Ofte kan det være vanskelig å finne ut om navnet opprinnelig har vært brukt som fornavn eller som slektsnavn. I slike tilfeller blir det innhentet sakkyndige uttalelser fra navnefaglig hold.

32. Austbø, s. 41.

33. Se Rundskriv G-150/91, s. 26.

34. Se nedenfor pkt. 3.2.5.3.1.

35. Se nedenfor pkt. 3.3.3.

36. Rundskriv G-150/91, s. 27.

3.2.5.2.5 *Historiske, utdødde eller utenlandske navn, § 6 nr. 3*

Iht. § 6 nr. 3 "bør" bevilling vanligvis ikke gis til historiske, utdødde eller utenlandske navn, når navnet er vanlig kjent i landet. Bestemmelsen har vært lite brukt. Det er antatt at man ved avgjørelsen av om et navn er historisk, må kreve at navnet blant folk flest knyttes til en eller flere personer som har gjort en historisk innsats, positiv eller negativ.³⁷ Utdødde navn kan f.eks. være gamle norske adelsnavn. Også andre nordiske slektsnavn kan komme inn under denne bestemmelsen, særlig dersom navnet er et typisk svensk eller dansk slektsnavn med særpreget skrivemåte.³⁸ Hvorvidt navnet er rettsbeskyttet f.eks. i Sverige eller Danmark, kan komme inn som et støtteargument ved tolkingen av bestemmelsen.³⁹ Svenske adelsnavn som er kjent her i landet, bør i alminnelighet ikke godtas.⁴⁰

3.2.5.2.6 *Navn som kan virke støtende eller være til ulempe, § 6 nr. 4*

§ 6 nr. 4 bestemmer at bevilling vanligvis ikke "bør" gis til navn som kan virke støtende eller være til ulempe for den som har det. Etter departementets praksis er det få navn som nektes i medhold av denne bestemmelsen. Eksempelvis skal det mye til å nekte et navn som søkeren har en eller annen tilknytning til fra før, f.eks. der navnet har vært brukt i tidligere generasjoner. I forarbeidene er navn som Jøssing nevnt som støtende.⁴¹ Når det gjelder ulempevurderingen, skal det mindre til for at bevilling nektes etter denne bestemmelsen enn etter ulempevurderingen for fornavn iht. § 15 nr. 1.⁴² Bakgrunnen for dette er at slektsnavn kan overføres til barn. Departementet nekter derfor bevilling til nylaget slektsnavn som ender på -sønn eller -datter bl.a. med tanke på overføring til hhv. en datter eller en sønn.⁴³

3.2.5.2.7 *Forholdet til § 5*

I enkelte tilfeller kan det være en smakssak om bevilling skal nektes etter § 5 eller § 6, og enkelte ganger nektes bevilling under henvisning til begge bestemmelsene. Det er f.eks. et vilkår for nekte etter § 6 nr. 4 at navnet kan være til ulempe for den som bærer navnet. Når bevilling har vært nektet for slektsnavn som ender på -sønn eller -datter, har dette som nevnt vært med tanke på overføring til barn. Navnet har altså ikke blitt vurdert til ulempe for den som søkte bevilling, men til ulempe for en senere bærer av navnet. Departementet har i slike tilfeller henvist både til § 5 og § 6.

3.2.5.3 Rettsbeskyttete og ikke rettsbeskyttete slektsnavn, § 7

3.2.5.3.1 *Ikke rettsbeskyttete slektsnavn, § 7 første ledd*

Etter § 7 første ledd skal bevilling til navn som "hører til dei meir vanlege" gis med mindre "særlege grunnar" er imot det. Et navn hører til "dei meir vanlege" når navnet har 500 bærere eller mer. Dette er de såkalte ikke rettsbeskyttete slektsnavn. Iht. navneloven § 9 a nr. 4 har folkeregisteret kompet-

37. Austbø, s. 46.

38. Rundskriv G-150/91, s. 27.

39. op. cit.

40. op. cit.

41. Se Navnelovutvalgets innstilling 1960, til ny lov om personnavn, s. 26.

42. Se nedenfor pkt. 3.3.2.

43. Se nedenfor pkt. 3.2.5.6.4.

anse til å endre slektsnavn etter melding fra søkeren når navnet "hører til dei meir vanlege", og navnet er oppført på en liste departementet har utarbeidet over ubeskyttete slektsnavn.⁴⁴ Departementet har uttalt at "[s]elv om et navn ikke står på listen, kan det være ubeskyttet. Da kan navnet ikke fås ved melding til folkeregisteret etter § 9 a nr. 4. Bevilling må eventuelt gis av fylkesmannen".⁴⁵

Departementet har ikke utarbeidet en liste over ubeskyttete slektsnavn siden 1992. Fylkesmennene kan anvende SSBs hjemmesider på Internett, eventuelt kontakte Sentralkontoret for folkeregistrering, og på den måten få oversikt over antall bærere av et slektsnavn.

I utgangspunktet har hver skriveform av navnet blitt betraktet som et eget navn.⁴⁶ Det finnes derfor eksempler i rettspraksis på at en spesiell skriveform har vært ansett som rettsbeskyttet, mens en mer vanlig skriveform ikke har vært det. Et eksempel på dette er en høyesterettsdom inntatt i Norks Retstidende (Rt.) 1954 s. 730 der Eyde med "y" ble ansett som rettsbeskyttet. Eyde er i dag rettsbeskyttet fordi navnet med denne skriveformen har færre enn 500 bærere, mens Eide med "i" er ubeskyttet fordi det har mer enn 8000 bærere.

Særregelen i § 7 andre ledd tredje punktum gjelder bare når det søkes om bevilling til et rettsbeskyttet slektsnavn, og blir derfor ikke brukt for å avgjøre om et navn er ubeskyttet etter første ledd.⁴⁷ Denne særregelen hører naturlig hjemme under neste punkt, og behandles nærmere der.

Dersom "særlige grunner" er imot det, skal bevilling ikke gis. Forarbeidene uttaler at "[d]ette vil gi mulighet for å nekte bevilling i tilfelle hvor navnets utbredelse ligger like over grensen for de beskyttete navn, og søkeren overhodet ikke ha noen tilknytning til navnet".⁴⁸

Praksis i dag er at bevilling gis når navnet har 500 bærere eller mer. Verken departementet eller fylkesmennene undersøker i slike tilfeller om søkeren har en eller annen tilknytning til navnet. Bestemmelsen gir imidlertid hjemmel til å nekte bevilling i tilfeller som nevnt under pkt. 3.2.5.1. I så fall vil passusen om særlige grunner ikke få noen selvstendig betydning ved siden av § 5.

3.2.5.3.2 *Rettsbeskyttete slektsnavn, § 7 andre ledd*

Etter § 7 andre ledd kreves det samtykke fra alle bærerne av et rettsbeskyttet slektsnavn for å kunne ta det som slektsnavn. Det kan imidlertid gis bevilling uten samtykke dersom en av unntaksreglene i § 9 er oppfylt.⁴⁹

Et samtykke fra bærerne av det slektsnavnet som det blir søkt om, må være uten forbehold eller spesielle vilkår. Samtykket må også være aktivt, dvs. at det uttrykkelig bekreftes at vedkommende kan ta navnet. Det kreves alltid at samtykket er skriftlig.⁵⁰ Et samtykke som er begrenset i tid, eller som setter som vilkår at navnet ikke kan overføres til eventuelle barn, settes ut av betraktning. Samtykket kan også være ugyldig etter alminnelige avtalerettslige regler. Det er uenighet i teorien om et gyldig samtykke kan tilbakekalles.

44. Se nedenfor pkt. 3.9.3.4.1.

45. Rundskriv G-150/91, s. 27.

46. Austbø, s. 54.

47. Se nedenfor pkt. 3.2.5.3.2.

48. Ot.prp. nr. 43, s. 26.

49. Se nedenfor pkt. 3.2.5.5.

50. Austbø, s. 56.

⁵¹ Et standpunkt er at det ikke er grunn til å anvende de samme regler som for tilbakekall av løfter på formuerettens område, og at tilbakekall kan skje inntil bevilling er gitt dersom vedkommende har rimelig grunn til tilbakekallet. ⁵²

Alle nåværende bærere av navnet må samtykke. Det spiller ingen rolle hvordan bærerne selv har fått navnet. Det kreves ikke samtykke fra tidligere bærere av navnet. For barn under 18 år må samtykke gis av den eller dem som har foreldreansvaret.

Når "eit namn er så likt eit anna i uttale eller skrivemåte at dei lett kan blandast saman", nevner § 7 andre ledd tredje punktum at samtykke må innhentes også av bærerne av det andre slektsnavnet. Bestemmelsen kan illustreres ved et eksempel fra departementets praksis. En person søkte om å ta det nylagete slektsnavnet Tohn. Pga. forvekslingsfaren bestemte departementet at samtykke måtte innhentes fra bærerne av slektsnavnene Ton, Toen og Thoen. Her ser man det paradoksale i at hver skriveform som nevnt i pkt. 3.2.5.3.1 i utgangspunktet anses som et eget navn, men at samtykke likevel må innhentes av alle med forskjellig skriveform. Bakgrunnen for dette er hensynet til navnevernet. Departementets praksis er at det bare skal innhentes samtykke fra bærerne av en skriveform som er rettsbeskyttet. I nevnte vedtak var det altså ikke nødvendig å innhente samtykke fra bærene av slektsnavnet Thon, som hadde flere enn 500 bærere. Samtykke må imidlertid innhentes fra alle bærerne av de rettsbeskyttete variantene, selv om antall samlede bærere overstiger 500.

Samtykke etter § 7 andre ledd må ev. også innhentes når det gis bevilling til nylaget slektsnavn etter § 5. ⁵³ Dersom et slektsnavn imidlertid både skrives og uttales forskjellig fra et annet slektsnavn, vil det ifølge departementets praksis ikke være nødvendig å innhente samtykke fra bærerne av det andre slektsnavnet. Eksempelvis har departementet nylig gitt bevilling til det nylagete slektsnavnet Weilandt uten at samtykke også måtte innhentes fra bærerne av det rettsbeskyttete slektsnavnet Veiland, og bevilling til det nylagete slektsnavnet Ytterberg uten at samtykke måtte innhentes fra bærerne av Ytreberg. ⁵⁴ Departementet har på dette punktet liberalisert praksis i forhold til tidligere. ⁵⁵ Austbø mener på den annen side at avgjørelsen i Norsk Retstidende (Rt.) 1907 s. 480 der Staals ble ansett som forskjellig fra Stolz, trolig ikke ville vært holdbar i dag. ⁵⁶

Etter § 7 andre ledd siste punktum skal hvert ord regnes som et særskilt navn når navn er satt sammen av to eller flere ord. Dette innebærer at den som søker om det beskyttete slektsnavnet Mellin-Olsen, må ha samtykke fra både bærerne av Mellin og Mellin-Olsen. ⁵⁷ Det er lagt til grunn i teorien at samtykke ikke kan kreves fra bærerne av f.eks. Mellin-Hansen. ⁵⁸ Spørsmålet er ikke berørt i lovens forarbeider. Dersom dobbeltnavnet er sammensatt av mors og fars slektsnavn, er det ifølge departementets praksis ikke nødvendig

51. Se forskjellige standpunkter inntatt i Austbø, s. 57.

52. Austbø, s. 57.

53. Se Rundskriv G-150/91, s. 7.

54. Se om nylaget slektsnavn nedenfor pkt. 3.2.5.6.2.

55. Se Rundskriv G-150/91, s. 30, om departementets tidligere praksis.

56. Se Austbø, s. 60.

57. Se også Rundskriv G-150/91, s. 6.

58. Se Nerdrum s. 62.

med samtykke fra bærerene av den beskyttede del av navnet. Da er det tilstrekkelig med samtykke fra dem som er registrert med hele navnet som dobbelt slektsnavn.⁵⁹ Bestemmelsen gjelder bare sammensetninger av selvstendige navn (doble slektsnavn), ikke f.eks. to ledd i selvstendige navn.⁶⁰ Det er altså ikke et krav at bevilling til Rosensommer krever samtykke fra bærerene av Rosen og Sommer. Rene konstruksjoner bestående av særpregete navn antas imidlertid å kunne rammes av bestemmelsen.⁶¹

Navneloven § 7 andre ledd gir bare vern mot bruk av navnet som personnavn. Bestemmelsen gir intet vern mot at slektsnavn tas i bruk på annen måte, f.eks. som varemerke, firma, gårdsnavn m.v. Delingsloven 23. juni 1978 nr. 70 § 5-3 andre ledd sier at som bruksnavn på fast eiendom kan det som hovedregel ikke velges navn som er i bruk som slektsnavn "og ikke hører til de mer vanlige". Den siste passusen antas å svare til navneloven § 7 andre ledd.⁶² Dette betyr som hovedregel at det bare er de rettsbeskyttede slektsnavnene som ikke kan velges som bruksnavn.

Når det gjelder bruk av kunsternavn/pseudonym, er dette ikke regulert i lov. I Rt. 1900 s. 486 kom Høyesterett fram til at en slekt ikke kunne motsette seg at slektsnavnet ble brukt som pseudonym. I Rt. 1929 s. 754 fastslo imidlertid Høyesterett at det var "utvilsomt, at et familienavns lovlige rettsbeskyttelse også gjelder mot dets benyttelse som kunsternavn". Slektsnavns vern mot bruk som kunsternavn og pseudonym må etter dette - i alle fall som klar hovedregel - antakelig følge de samme linjer som etter navneloven".⁶³ Arbeidsgruppen antar derfor at det bare er de rettsbeskyttede slektsnavn som har vern mot at navnet brukes som kunsternavn/pseudonym.

Når det gjelder firmanavn, sier firmaloven 21. juni 1985 nr. 79 § 2-6 nr. 1 at et firma normalt ikke må "inneholde noe som er egnet til å oppfattes som annens navn". Det er antatt at bestemmelsen bare gjelder beskyttede slektsnavn.⁶⁴ Firmaloven § 2-4 bestemmer videre at det for visse foretak ikke er adgang å la firma inneholde annet personnavn enn innehavers eller deltakers navn. Varemerkeloven 3. mars 1961 nr. 4 § 14 nr. 4 og nr. 6 sier at et varemerke ikke kan registreres dersom det "inneholder noe som er egnet til å oppfattes som en annen persons navn" eller "er egnet til å forveksles med en annens navn". Teorien har hevdet at dette forbudet må antas å gjelde alle slektsnavn uten hensyn til om de er mer eller mindre utbredte.⁶⁵

3.2.5.4 Navn som kan forveksles med allment kjent firma, varemerke o.l., § 8

Bestemmelsen regulerer den omvendte situasjon av det som er behandlet i siste avsnitt under foregående punkt. Etter § 8 skal bevilling nektes til navn som lett kan forveksles med firma, varemerke eller annet kjennetegn som er vernet her i riket, eller med navn på stiftelser eller foreninger, pseudonym,

59. Se Rundskriv G-150/91, s. 6.

60. Se Rundskriv G-150/91, s. 28.

61. Se Austbø s. 62 og Rundskriv G-150/91, s. 28.

62. Austbø, s. 62.

63. op. cit.

64. Austbø, s. 63 og Ot. prp. nr. 50 (1984-85), Om [...] B) Lov om enerett til firma og andre forretningskjennetegn (firmaloven) [...], s. 94.

65. Austbø, s. 63.

kunsternavn, mindre utbredte gårdsnavn eller andre lignende betegnelser ("liknande nemningar") dersom to vilkår er oppfylt:

1. Vedkommende navn må være alminnelig kjent, *og*
2. berettigede interesser kan skades dersom bevilling gis.

Bevilling skal nektes dersom disse vilkårene er oppfylt.

Ang. 1.: At navnet er "alminnelig kjent", vil si at alminnelig orienterte personer i Norge kjenner til det. At et firma eller varemerke er registrert, er i seg selv ikke nok. Det må ha fått en slik utbredelse eller berømmelse at det kan kalles "alminnelig kjent".⁶⁶ Departementet har antatt at navnet må være alminnelig kjent på landsbasis. Det er ikke tilstrekkelig et det er kjent i et avgrenset distrikt.⁶⁷

Ang. 2.: Vilkåret om at berettigede interesser kan skades dersom bevilling gis, er ikke kommentert i forarbeidene. Det antas at det må foretas en vurdering av om det er investert penger eller arbeid i navnet. Det må også legges vekt på ideelle interesser. Austbø uttaler i den forbindelse at poenget dels må være om det vil være en personlig krenkelse for skaperen av navnet, og dels om den alminnelige rettsoppfatning finner det støtende at navnesøkeren skal kunne tre inn i den "good-will" navnet har.⁶⁸

Austbø skriver på side 66 følgende om de enkelte ledd i lovens oppregning:

"Firma": Det må være likegyldig om navnesøkeren bor i eller utenfor registreringskommunen.

"Varemerke": Dette gjelder antakelig både registrerte og uregistrerte varemerker.

"Anna kjenneteikn": Her kan det være tale om mer populære forkortinger av firma og varemerker.

Både firmaer og varemerker må i følge loven være vernet her i riket. Et varemerke kan være vernet selv om det ikke er registrert, jf. Løchen side 36.⁶⁹

"Stifting eller eit lag": Formål og virksomhetens størrelse må i prinsippet være likegyldig.

"Løyndenavn (pseudonym), kunstnarnamn": Om personens virkelige navn er kjent eller ikke, er likegyldig."

Under henvisning til forarbeidene legger Austbø til grunn at § 8 nærmest omfatter *alt* av navn og betegnelser utenfor de rene personnavn.⁷⁰ Eksempelvis kan "liknande nemningar" være navn på personer i diktverk, navn på skip og båter o.l. En annen gruppe kan være kjente geografiske navn, f.eks. Galdhøpiggen.

66. Se Navnelovutvalgets innstilling, s. 28.

67. Se Rundskriv G-150/91, s. 31.

68. Austbø, s. 67.

69. Arbeidsgruppens merknad: Se Løchen, Skirstad og Grimstad, Juridisk produktbeskyttelse, s. 70-72, TANO 1988.

70. Austbø, s. 65, Navnelovutvalgets innstilling, s. 28.

3.2.5.5 *Slektsnavn det gis bevilling til, § 9*

3.2.5.5.1 *Innledning*

§ 9 må ses i sammenheng med §§ 6-8, hvor det er satt begrensninger for hvilke navn som kan gis ved bevilling. Dersom vilkårene i § 9 er oppfylt, kan det altså gis bevilling selv om navnet f.eks. er rettsbeskyttet etter § 7. Etter ordlyden *kan* det gis bevilling. Dette tolkes på samme måte som etter § 5,⁷¹ og betyr at ingen har rettskrav på å få bevilling, samt at søknaden kan avslås dersom det er saklig grunn til det.

3.2.5.5.2 *§ 9 nr. 1*

Etter § 9 nr. 1 kan man få bevilling til å ta som slektsnavn en av foreldrenes slektsnavn som ugift. Bestemmelsen vil f.eks. ha praktisk betydning der en person fikk den ene av foreldrenes slektsnavn ved første gangs navnevalg, men senere ønsker den andre av foreldrenes slektsnavn. Navnet som ønskes må ikke være ervervet av vedkommende forelder i ekteskap. Dersom så er tilfelle, må vilkårene i § 9 nr. 6 være oppfylt for å få bevilling.⁷² Som nevnt ovenfor under pkt. 3.2.2.2 er regelen en annen ved første gangs navnevalg etter fødselen (§ 2). Da kan man få en av foreldrenes slektsnavn som sitt slektsnavn, selv om navnet er ervervet i et tidligere ekteskap. Dersom en av foreldrene senere gifter seg og tar nytt slektsnavn, kan man få bevilling til å ta stemors eller stefars slektsnavn etter § 9 nr. 2. Dersom vedkommende er under 18 år, gjelder reglene i § 18.⁷³

Bestemmelsen likestiller adoptivforeldre med biologiske foreldre. Forutsetningen er at det dreier seg om et virkelig adopsjonsforhold med gyldig adopsjonsbevilling. Det er antatt at adoptivbarn også kan søke om slektsnavnet til sine opprinnelige foreldre iht. § 9 nr. 1.⁷⁴

3.2.5.5.3 *§ 9 nr. 2*

Iht. § 9 nr. 2 kan man få bevilling til å ta en av steforeldrenes eller fosterforeldrenes slektsnavn. På samme måte som bestemt i § 9 nr. 1 må navnet ikke være ervervet ved giftermål.

Ste- og fosterforeldrene må samtykke. Høyesterett behandlet i Rt. 1966 s. 1353 et tilfelle der det var søkt om bevilling mer enn 20 år etter at fosterforeldrene var døde. Retten fant at det forelå et stilltiende samtykke fra fosterforeldrene fordi søkeren hadde brukt navnet allerede mens de levde, og uten at de da hadde protestert. Samme resultat må gjelde overfor stebarn. Departementet har uttalt at "[v]ed konkret vurdering av den enkelte sak, kan bevilling gis til den avdødes slektsnavn når søker (barnet) gjennom lengre tid har brukt navnet med vedkommendes vitende, slik at det kan anses å ha foreligget et stilltiende samtykke".⁷⁵ Dersom det ikke er naturlig å tale om stilltiende samtykke, kan det i spesielle tilfelle være aktuelt å gi bevilling etter § 9 nr. 6.

I motsetning til § 9 nr. 1, gjelder bestemmelsen bare aktuelle slektsnavn som ste- eller fosterforeldre har, altså ikke slektsnavn de ev. har hatt tidligere. Departementet har imidlertid etter en helhetsvurdering gitt bevilling etter § 9 nr. 6⁷⁶ til slektsnavn som en av fosterforeldrene tidligere har hatt, selv om det

71. Se Austbø, s. 69.

72. Se nedenfor pkt. 3.2.5.5.7.

73. Se nedenfor pkt. 3.5.

74. Se Austbø, s. 71.

75. Rundskriv G-150/91, s. 32.

ikke har foreligget samtykke. Departementet har bl.a. lagt vekt på hensynet til navnelikhet i familien. Poenget var at fosterforeldrene var skilt, og den av fosterforeldrene som ikke samtykket, hadde endret navn til et annet slektsnavn. Den andre av fosterforeldrene bar det ønskede slektsnavnet, men det var ervervet ved giftermål med den av fosterforeldrene som ikke samtykket.

Når det gjelder søknader for barn under 18 år, må den/de som har foreldreansvaret samtykke i navneendringen, jf. § 18.⁷⁷ Bare i "særlige tilfelle" gis bevilling uten slikt samtykke. Departementet har ansett "særlig tilfelle" å foreligge når barnet har vært hos fosterforeldrene i lang tid og har hatt liten eller ingen kontakt med sine biologiske foreldre.⁷⁸

Stemor/stefar er den som er gift med far/mor uten å være den andre av foreldrene til barnet. Steforholdet må antas å eksistere så lenge ekteskapet med den virkelige av foreldrene består. Navnebevilling kan imidlertid gis i separasjonstiden fordi departementet anser skilsmissen som skjæringspunktet.⁷⁹ Det er et krav at barnet er eller har vært oppfostret hos stemor/stefar.⁸⁰ Fordi disse sakene kan kreve en konkret vurdering, har departementet bestemt at slike navn gis av fylkesmannen ved bevilling. Det er ikke gitt noen definisjon av hva som menes med "stebarn". Bestemmelsen tar i første rekke sikte på mindreårige. Bevilling må imidlertid også kunne gis til voksne.⁸¹

Fosterhjem er forklart i barnevernloven 17. juli 1992 nr. 100 § 4-22. Fosterforeldre vil være de voksne i et fosterhjem som har den daglige omsorgen for barnet. Også her kan bevilling gis til voksne foster"barn".⁸²

3.2.5.5.4 § 9 nr. 3

Etter § 9 nr. 3 kan søker få bevilling til å ta sitt slektsnavn som ugift, tidligere giftenavn, eller som felles slektsnavn et slektsnavn en av ektefellene hadde som ugift.

Vedkommendes slektsnavn som ugift kan som regel tas allerede iht. § 9 nr. 1, fordi dette som oftest er en av foreldrenes slektsnavn. Imidlertid kan søkeren ha fått bevilling til nytt navn etter fødselen, slik at § 9 nr. 3 får selvstendig betydning.

Adgangen til å ta tilbake sitt tidligere giftenavn, må ses i sammenheng med § 4 om at man ved inngåelse av ekteskap kan beholde et slektsnavn som er ervervet ved tidligere ekteskap. § 9 nr. 3 gir bare adgang til å ta det giftenavnet man hadde *da siste* ekteskap ble inngått.⁸³ Dersom søkeren mellom ekteskap nr. 1 og 2 tok tilbake sitt slektsnavn som ugift, kan bevilling til giftenavnet fått ved ekteskap nr. 1 ikke gis etter § 9 nr. 3 - det var nemlig ikke dette giftenavnet personen mistet ved inngåelsen av ekteskap nr. 2. Videre kan en person som er gift for tredje gang, ikke få bevilling etter § 9 nr. 3 til giftenavnet fra ekteskap nr. 1, med mindre personen beholdt dette navnet også gjennom ekteskap nr. 2 og først mistet det ved inngåelsen av ekteskap nr. 3. Bevilling til giftenavn i slike tilfeller må derfor eventuelt gis etter § 9 nr. 6. Også i

76. Se nedenfor pkt. 3.2.5.5.7.

77. Se nedenfor pkt. 3.5.

78. Se Rundskriv G-150/91, s. 32.

79. op. cit.

80. op. cit.

81. Austbø, s. 72.

82. Austbø, s. 73, og Rt. 1966 s. 1353.

83. Rundskriv G-150/91, s. 33 og Austbø, s. 75.

tilfelle hvor en person *ikke* har giftet seg på nytt, men etter skilsmissen tok et nytt slektsnavn, f.eks. sitt slektsnavn som ugift, har departementet lagt til grunn at det ikke er adgang til å få bevilling til giftenavnet etter § 9 nr. 3.⁸⁴ Dersom man altså har valgt et annet navn etter oppløsning av ekteskap, må både søknaden om siste og tidligere giftenavn vurderes etter § 9 nr. 6.

Etter § 9 nr. 3 tredje alternativ kan ektefellene på et senere tidspunkt enn ved inngåelsen av ekteskapet velge som felles slektsnavn en av ektefellenes slektsnavn som ugift. Forutsetningen er imidlertid at ektefellen samtykker i navneendringen.⁸⁵ Et slektsnavn som er ervervet ved tidligere ekteskap, kan ikke velges.⁸⁶ På denne måten blir det samsvar med regelen i § 4 andre ledd.

Dersom ektefellene er separert, består ekteskapet fremdeles. Hvis en av ektefellene har tatt tilbake sitt slektsnavn som ugift, f.eks. i forbindelse med separasjonen, kan vedkommende senere få tilbake slektsnavnet fra det bestående ekteskapet forutsatt at den annen ektefelle samtykker i dette. Dersom ektefellen ikke samtykker, må bevilling eventuelt gis etter § 9 nr. 6.⁸⁷

Dersom en av ektefellene under ekteskapet endrer slektsnavn etter § 9 nr. 1, kan den annen ikke senere få bevilling til navnet etter § 9 nr. 3, fordi navnet ikke var ektefellenes slektsnavn som ugift. Bevilling må eventuelt gis etter § 9 nr. 6.⁸⁸

For di ugifte samboere ikke likestilles med ektefeller etter navneloven, kan bevilling til samboers slektsnavn ikke gis etter § 9 nr. 3.⁸⁹

3.2.5.5.5 § 9 nr. 4

Etter § 9 nr. 4 kan det gis bevilling til navnet på gårdsbruk eller en plass som søker eller noen av hans foreldre eier eller bruker.

Etter første alternativ kan man ta som slektsnavn navnet på et gårdsbruk eller en plass som enten søkeren eller foreldrene eier og har eid i minst 10 år. Gården eller plassen må altså eies av de nevnte personer på søknadstidspunktet. Dersom gården f.eks. er overdratt til en bror av søker, kan bevilling ikke gis etter bestemmelsen. Hvis broren har tatt gårdsnavnet som slektsnavn, er det flere eksempler på at det er gitt bevilling etter § 9 nr. 6 ut fra hensynet til navnelikhet med søsken og at de opprinnelig har hatt den samme tilknytning til gården.⁹⁰

Etter annet alternativ kan man ta navnet til gården/plassen som søkeren eller foreldrene *bruker*. Vilåret er at bruksretten må være fastsatt for livstid og er nyttet i minst 10 år, eller at bruksretten har vært nyttet i minst 20 år.

For å få dokumentert navnet og eiendomsretten til gården eller plassen, må det legges fram attest fra tinglysingsdommeren, eventuelt fra landbrukskontoret i kommunen. Bevilling kan bare gis til navn som er nøyaktig liklydende med det som står på det aktuelle bruksnummer i grunnboken. Dersom navnet ønskes i en annen form, må dette vurderes etter § 9 nr. 6.⁹¹

84. Se Rundskriv G-150/91, s. 33.

85. op. cit.

86. Austbø, s. 77.

87. Se Rundskriv G-150/91, s. 33.

88. op. cit.

89. op. cit.

90. Austbø, s. 78.

91. Se Rundskriv G-150/91, s. 34.

Begrepet "plass" tolkes slik at det ikke stilles store krav til eiendommens størrelse. Departementet har godtatt eiendommer ned mot 5 - 10 dekar som "plass" dersom det har vært drevet gårdsdrift av et visst omfang, f.eks. ved at det har vært dyrket korn, poteter, grønnsaker m.v., samtidig som det har vært ei ku eller noen sauer på bruket.⁹²

Det gis vanligvis ikke bevilling til gårdsnavn når eiendommen ikke lenger arealmessig fremstår som jordbrukseiendom. Eiendommen kan for eksempel tidligere ha oppfylt kravene til gårdsbruk, men senere er jorden solgt fra slik at bare nødvendig areal rundt huset står igjen, f.eks. 2 - 3 dekar.⁹³ Dersom eiendommen ikke er i drift, men omfatter store arealer, må det vurderes konkret om det er naturlig å betrakte eiendommen som jordbrukseiendom. I denne vurderingen legges det bl.a. vekt på om det kan tenkes at driften vil bli tatt opp igjen.⁹⁴

Dersom søkeren har kjøpt et nedlagt småbruk og bruker dette som feriested, eventuelt med grønnsakdyrking, har departementet ikke gitt bevilling fordi søkeren i slike tilfeller ikke har tilknytning til eiendommen som jordbrukseiendom.⁹⁵

Etter siste punktum i § 9 nr. 4 gis ikke bevilling til gårdsnavn som er valgt i strid med delingsloven § 5-3 andre ledd. Sistnevnte bestemmelse fastslår at det ikke kan velges gårdsnavn som allerede er slektsnavn og som er rettsbeskyttet. Unntak gjøres der eieren dokumenterer at navnet har gammel, nedarvet tilknytning til eiendommen. § 9 nr. 4 hindrer bevilling for slike navn dersom de er valgt *etter* 1. januar 1947. Dette er samme skjæringstidspunkt som navnehevd etter § 9 nr. 5. Fra dette tidspunkt ble det opprettet folkeregistre over hele landet. Dersom navnet er valgt *før* skjæringstidspunktet, kan bevilling gis dersom vilkårene i bestemmelsen for øvrig er oppfylt. På denne bakgrunn bør det i attesten fra tinglysingsdommeren også nevnes når gårdsnavnet ble valgt.⁹⁶

3.2.5.5.6 § 9 nr. 5

Etter § 9 nr. 5 kan det gis bevilling til et slektsnavn som søker eller noen av foreldrene hans / ektemaken har brukt som slektsnavn fra før 1. januar 1947. Forutsetningen er at søkeren selv fortsatt bruker navnet, *og* at hans bruk er en direkte fortsettelse av den han utleder navnet fra.⁹⁷ Det er ikke noe vilkår at bruken må ha skjedd i god tro. Når det gjelder hvilke krav som stilles til dokumentasjonen for bruken, foreligger ikke helt faste holdepunkter. Dokumentasjonen skal imidlertid gi rimelig grad av visshet for at det har foreligget en konsekvent bruk av det søkte navn. Navnet kan ikke bare ha vært brukt ved spredte anledninger.⁹⁸

Dersom søkeren har vært registrert med navnet fra før 1. januar 1947, kommer § 26 til anvendelse. Denne bestemmelsen legaliserer et "ulovlig"

92. op. cit.

93. op. cit.

94. Se Rundskriv G-150/91, s. 35.

95. Se Rundskriv G-150/91, s. 34.

96. op. cit.

97. Se Ot.prp. nr. 43, s. 94.

98. Se Rundskriv G-150/91, s. 35.

navn som har vært *registrert* i folkeregisteret før denne datoen.⁹⁹ § 9 nr. 5 legaliserer på sin side slektsnavn som har vært *brukt* fra før samme dato.

3.2.5.5.7 § 9 nr. 6

§ 9 nr. 6 gir en generell adgang til å gi bevilling til erverv av rettsbeskyttete slektsnavn utover de tilfellene som er omhandlet i nr. 1 - 5. Ved vurderingen av om bevilling skal gis etter denne bestemmelsen, følger departementet en forholdsvis streng praksis. Under stortingsdebatten i 1963 ble det understreket at regelen bare måtte komme til anvendelse i unntakstilfeller.¹⁰⁰ Bestemmelsen er ment å skulle være en sikkerhetsventil som skal hindre urimelige avslag der det ikke kan gis bevilling etter de øvrige regler.¹⁰¹ To vilkår må være oppfylt for å kunne få bevilling etter bestemmelsen:

1. Søkeren må ha en særlig tilknytning til navnet, *og*
2. det må være viktig for ham å få navnet.

Departementet har lagt til grunn at i enkelte tilfelle kan kravet til viktighet sies å være så "godt" oppfylt at man kan lempe noe på kravet til tilknytning.¹⁰²

Kravet om "særlig tilknytning" kommenteres bl.a. slik i Rundskriv G-150/91 (s. 35-36):

"[M]an [har] i alminnelighet krevet at navnet må ha vært brukt som slektsnavn av søkers nærmeste slektninger eller at disse eller søkeren selv har eiet/drevet en gård med det søkte navn.

Når det gjelder kravet til søkers slektninger, bør det kreves at navnet har vært slektsnavn i tidligere generasjoner. I alminnelighet går man ikke lenger tilbake enn til besteforeldrenes slektsnavn som ugift. [...]."

Av rundskrivet fremgår videre:

"Tilknytning til gård foreligger i følgende tilfelle:

- a) søker eier selv gården/bruket
- b) søker er oppvokst på gården/bruket som foreldrene eier/bruker, eller har eid/brukt
- c) søker er oppvokst på gården/bruket som besteforeldrene har eid når besteforeldrene har trådt i foreldres sted
- d) søker er født og oppvokst på gården/bruket som foreldrene har forpaktet i en årrekke (f.eks. 40 år).

Det har ikke vært krevet at søker må bo på gården på søknadstidspunktet.

Oppvekst på pleieforeldre/fosterforeldres gård/bruk har imidlertid ikke vært ansett som tilstrekkelig tilknytning i relasjon til § 9 nr. 6. [...]."

Kravet til "viktighet" kommenteres slik i det samme rundskrivet:

"Viktighetskravet går på bruk av navnet som slektsnavn. Dette vilkår må tolkes og praktiseres objektivt slik at det i hvert fall i utgangspunktet kreves lang tids bruk (ca. 25-30 år) av det søkte navn. I visse tilfelle

99. Se nedenfor pkt. 3.16.

100. Se Forh. O. 1963-64, Om lov om personnavn, s. 421-26.

101. Se Ot.prp. nr. 43, s. 25, Rundskriv G-150/91, s. 35.

102. Rundskriv G-150/91, s. 35.

kan foreldre og ektefelles bruk av navnet indikere hvilket navn søker har brukt.

Det må fremlegges dokumentasjon som viser at søker konsekvent har brukt navnet i en årrekke. Dokumentasjonen må være utførlig og strekke seg så langt tilbake i tiden som mulig. [...]."

Rundskrivet nevner videre en rekke eksempler på når det bør - eller ikke bør - gis bevilling etter § 9 nr. 6. Mht. tidligere giftenavn bemerker rundskrivet (s. 37) at en som i forbindelse med skilsmisse eller etter at ekteskapet er oppløst ved død, har tatt tilbake sitt slektsnavn som ugift, bare kan få tilbake giftenavnet ved at det gis bevilling etter § 9 nr. 6.¹⁰³ Ved vurderingen av om giftenavnet kan tas tilbake i et slikt tilfelle, bør det kreves at navnet har vært brukt i ekteskap i minst 12 - 15 år, og at vedkommende "angrer" forholdsvis raskt (s. 37). Det legges også vekt på om det er barn som bærer navnet. Rundskrivet nevner videre at navnet på det sted søker er født og oppvokst eller navnet på en villatomt søker eller hans foreldre eier, ikke er tilstrekkelig tilknytning etter bestemmelsen.¹⁰⁴

Departementet gir ellers bevilling etter § 9 nr. 6 når det foreligger tilknytningsmomenter som hver for seg ikke er tilstrekkelige til å kunne få bevilling, men der momentene samlet sett anses som så tungtveiende at departementet mener at vilkårene i bestemmelsen er oppfylt.

3.2.5.6 Særlige spørsmål

3.2.5.6.1 Dobbelt slektsnavn

Arbeidsgruppen som forberedte endringene i navneloven som ble vedtatt i 1979,¹⁰⁵ uttalte at doble slektsnavn var i strid med norsk navnetradisjon. Videre ble anført at doble slektsnavn kunne medføre registreringsmessige vansker, gjøre ordningen med mellomnavn særdeles vanskelig å praktisere, samt bidra til en uthuling av denne. Dessuten mente arbeidsgruppen at bruk av doble slektsnavn generelt sett var uheldig og unødig, og at lange og kompliserte slektsnavn burde unngås. Departementets praksis er derfor i dag at det bør vises tilbakeholdenhet med å gi bevilling til doble slektsnavn.¹⁰⁶ Dersom det likevel gis bevilling, skal det alltid settes bindestrek mellom navnene for å unngå uklarhet om vedkommende egentlig har mellomnavn og slektsnavn eller dobbelt slektsnavn.¹⁰⁷ Bevilling gis bare på grunn av lang tids bruk av navnet som dobbelt slektsnavn, og søker må vanligvis ha brukt navnet som dobbelt slektsnavn i minst ca. 30 år. Begge navnene må ha vært brukt som slektsnavn, ikke mellomnavn og slektsnavn.¹⁰⁸ Det er ikke fri adgang til å oppløse doble slektsnavn. Men man kan få bevilling til den ene delen av navnet dersom tilknytningen til denne ikke er fjernere enn en av oldeforeldrenes slektsnavn som ugift.¹⁰⁹ Bevilling gis da med hjemmel i § 9 nr. 6.

103.Se også ovenfor om § 9 nr. 3.

104.Se Rundskriv G-150/91, s. 37-38, om departementets øvrige praksis.

105.Se Ot.prp. nr. 43, s. 97.

106.Se Rundskriv G-150/91, s. 6.

107.op. cit.

108.op. cit.

109.Se Rundskriv G-150/91, s. 37.

Reglene i § 7 andre ledd kommer til anvendelse ved bevilling til dobbelt slektsnavn dersom dobbeltnavnet eller ett eller begge av de navn dobbeltnavnet består av, er rettsbeskyttet.

3.2.5.6.2 *Nylagete slektsnavn*

Med hjemmel i navneloven § 5 kan det gis bevilling til nylagete slektsnavn. Navn som kommer inn under betegnelsen "nylagete slektsnavn", er i utgangspunktet navn eller skrivemåte av navn som ikke er i bruk som slektsnavn i det sentrale personregister.¹¹⁰ Dette gjelder for det første konstruerte slektsnavn. Dernest gjelder det navn som ikke er oppført som slektsnavn for nålevende personer i Norge i Det sentrale folkeregister, men som søker kan dokumentere har vært brukt som slektsnavn tidligere.¹¹¹

Dersom det søkes om bevilling til et navn som ikke er i bruk, skal fylkesmannen vurdere om navnet er så likt andre navn som allerede er i bruk som slektsnavn, at det må fremlegges samtykke etter § 7 andre ledd før bevilling kan gis.¹¹² Navneloven §§ 6-8 gir andre begrensninger for hvilke navn det kan gis bevilling til.

3.2.5.6.3 *Prefikser*

Departementet gir vanligvis ikke bevilling til slektsnavn med prefikser som f.eks. "von", "de" og "du" foran navnet. Prefikset nektes med hjemmel i § 6 nr. 1, under henvisning til at det ikke er i samsvar med norsk navnetradisjon. Det legges også vekt på prinsipielle grunner som at prefikser ofte er gamle adelstitler som man ikke ønsker å holde i hevd. Registrering av prefikser skaper også praktiske ulemper. Dersom søker oppfylder vilkårene i § 9 nr. 6, kan det likevel gis bevilling til prefikset. Departementet godtar at prefikser kan strykes uten videre.

3.2.5.6.4 *Ekte metro-/patronym*

Farens eller morens fornavn med en ending som viser slektskapsforholdet, dvs. sen, -son, -søn for gutter og -datter, -dotter for piker godtas ikke som slektsnavn, bare som mellomnavn.¹¹³ Departementet har som hjemmel for dette henvist til navneloven § 6 nr. 4 fordi slektsnavn som ender på -dottir, -dotter eller -datter er uheldig med tanke på overføring til sønner, jf. også § 5. Departementet har ikke sett dette som kvinneskredderiskriminerende fordi det heller ikke ville blitt gitt bevilling til endingen -sønn eller -son.

3.2.6 **Slektsnavn ved melding, § 9 a**

Noen slektsnavn kan meldes til folkeregisteret ved melding. Se nedenfor pkt. 3.9.4.4.1.

3.2.7 **Erverv av slektsnavn som biperson, § 10**

§ 10 handler om erverv av slektsnavn som såkalt biperson, dvs. at navneendringen skjer som følge av at ektefelle eller foreldre endrer slektsnavn.

Første ledd gjelder når adoptivbarn endrer slektsnavn etter § 3. Adoptivbarnets nye slektsnavn går da automatisk over på følgende bipersoner dersom disse hadde adoptivbarnets slektsnavn fra før: Adoptivbarnets ektefelle, barn, stebarn, adoptivbarn og fosterbarn dersom barna er under 18 år. Det er

110.Se Rundskriv G-150/91, s. 7.

111.op. cit.

112.op. cit.

113.Se nedenfor pkt. 3.4.2.2.

sjelden at voksne personer adopteres og enda sjeldnere at adoptiv"barnet" har ektefelle og barn. Det er etter bestemmelsen ikke et krav at ektefellen og barna samtykker i navneendringen. Departementet fant at det ikke var betenkelig med en slik automatisk regel fordi slike tilfeller forekommer sjelden.¹¹⁴

Andre ledd sier at slektsnavn som fås ved bevilling eller melding, bare går over på de bipersongruppene som er nevnt i første ledd, når de er særskilt nevnt i bevillingsdokumentet eller meldingen. Barn over 18 år må alltid sende egen søknad, og navneendring gis ved eget bevillingsdokument.¹¹⁵

Tredje ledd omfatter bare tilfellene nevnt i andre ledd, og bestemmer at det er en forutsetning for at ektefelle og barn kan tas med i bevillingsdokumentet at vedkommende selv har samtykket. For barn under 18 år må de(n) som har foreldreansvaret samtykke.¹¹⁶ Barn over 12 år må også selv samtykke.

3.3 Fornavn

3.3.1 Hva er fornavn?

Fornavnet er det første navnet i navnerrekken og av en annen karakter enn slektsnavnet. I motsetning til slektsnavnet går fornavnet aldri automatisk over på barn. Tidlig på 1900-tallet var det svært populært å oppkalle barn med fornavn etter kjente personers slektsnavn.¹¹⁷ Navneloven forsøker å hindre at navn brukes både som slektsnavn og som fornavn, se § 6 nr. 2 og § 15 nr. 2. Når et navn er i bruk både som fornavn og slektsnavn, kan det i noen tilfeller oppstå tvil om navnet er annet fornavn eller mellomnavn. Ved vurderingen av dette, tas det utgangspunkt i hvilket felt i Det sentrale folkeregister navnet er registrert i. Det legges også vekt på hvordan navnet har vært brukt i tidligere generasjoner, særlig på om navnet opprinnelig har vært brukt som eneste slektsnavn.¹¹⁸ Mellomnavn er også navn av slektsnavns karakter, og derfor forskjellig fra fornavn. Likevel er flere navn i bruk både som fornavn og slektsnavn, f.eks. Frank og Bjørn.¹¹⁹

3.3.2 Ulempevurderingen, § 15 nr. 1¹²⁰

§ 15 nr. 1 bestemmer at det ikke må velges fornavn som det er fare for kan bli til ulempe for den som har det. Ved vurderingen av dette må det foretas en konkret vurdering av hva som subjektivt sett kan bli til ulempe. Departementet har i de siste årene foretatt en svært omfattende liberalisering av ulempekriteriet. Det skal nå svært mye til for å anse et navn til ulempe for en voksen person som selv ønsker det, f.eks. et kjælenavn. Det skal mindre til for at et navn anses å kunne være til ulempe for et barn. Som hovedregel gis derfor bevilling til kjælenavn for voksne personer. Justisdepartementet har f.eks. godtatt følgende navn for voksne: Janken, Kikkan, Kikki, Noffi, Tertit, Vesla,

114.Se Ot.prp. nr. 24, s. 52.

115.Austbø, s. 92.

116.Se nedenfor pkt. 3.5.

117.Austbø, s. 20.

118.Austbø, s. 21.

119.Se nedenfor pkt. 3.3.3 om § 15 nr. 2.

120.Rundskriv G-81/99, s. 3-4.

Zett, Ømme, Fenris og Knøtt. Navn blir heller ikke nektet bare fordi det er fremmedartet, eller fordi navnet på annen måte har uvanlig uttale og/eller skrivemåte. Enkelte navn kan imidlertid være til slik ulempe for den som bærer det at navnet må nektes i medhold av § 15 nr. 1. For eksempel gjelder dette navn som er skjellsord, sykdomsnavn, negativt ladede begreper, eller som på annen måte virker støtende. Navn med en skrivemåte som av folk flest vil oppfattes som en åpenbar skrivefeil, kan også "verta til ulempe for den som har det". Justisdepartementet har for eksempel i lys av dette nektet skrivemåten Tszjan, som ikke er kjent i Norge.

Det er ikke forbud mot nylagete fornavn, men de kan rammes av ulempekriteriet.

I dag er det såpass vanlig med navn som ikke er kjønnsidentifiserende, at slike navn ikke kan anses å være til ulempe for den som har navnet. Departementet krever derfor ikke lenger et kjønnsidentifiserende navn ved siden av det valgte navnet.

Departementet godtar fornorskning i tråd med Norsk språkråds prinsipper for hvordan f.eks. franske utgangspunkt kan tilpasses norsk rettskrivning. Skrivemåten Sjanett tillates derfor ved siden av skrivemåten Jeanette. Videre godtas en "fornuftig" lydtilpasning, f.eks. fra Morten til Mårten. Etter departementets syn bør ikke navneloven være et hinder for en utvikling av skriftspråket på disse to feltene.

Det er ikke satt noen formell øvre grense for hvor mange fornavn en person kan ha. Dersom det velges svært mange navn, kan dette imidlertid rammes av ulempekriteriet.¹²¹

3.3.3 Navn som er i bruk som slektsnavn, § 15 nr. 2

Ifølge § 15 nr. 2 kan det ikke velges fornavn som er i bruk, eller har vært i bruk som slektsnavn, og som ikke opprinnelig er fornavn. Dersom fornavnet er opphavet til slektsnavnet, vil det derfor bli godtatt. Omvendt vil fornavnet som utgangspunkt ikke kunne godtas dersom slektsnavnet oppstod før fornavnet. Etter rettspraksis godtas likevel fornavn som har kommet til etter slektsnavnet i tid, dersom fornavnet springer ut av en annen navnetradisjon enn slektsnavnet, dvs. at fornavnet har et selvstendig opphav. Navnene anses da både som opprinnelig slektsnavn og som opprinnelig fornavn. Tilfellet kan illustreres ved Eidsivating lagmannsretts dom 2. februar 1982. Departementet godkjente jentenavnet Linn selv om navnet var i bruk som slektsnavn og fornavnet ikke var dokumentert å ha kommet til først. Et medlem av familien Linn anla søksmål mot staten og hevdet at fornavnet var i strid med § 15 nr. 2, men fikk ikke medhold. Retten uttalte bl.a.:

"Av de sakkyndiges redegjørelse må slektsnavnet "Linn" ha utviklet seg fra et gårdsnavn som henspeler på treet lind eller planten lin. Fornavnet "Linn" må derimot etter navnetradisjonen være utledet i gammel tid fra en kortform av et fornavn med stavelse "lin" som trykksvak bestanddel, fra adjektivet linn (mild, svak, bløt m.v.) som karakteristikk av kvinnelig egenskap, eller fra lån av fornavnet "Lin" eller "Linn" fra utlandet."

121.Austbø, s. 103.

Navnene hadde altså forskjellige opphav. Mange navn har etter en nærmere undersøkelse blitt godkjent som fornavn fordi de har et slikt selvstendig opphav, f.eks. Jæger, Storm, Wessel og Frimann.

§ 15 nr. 2 kan ikke uten videre suppleres med analogi fra § 7 andre ledd. Likevel har departementet i sin praksis antatt at forbudet i § 15 nr. 2 også rammer fornavn som må karakteriseres som det "samme" som slektsnavnet, selv om fornavnet og slektsnavnet skrives eller uttales forskjellig.¹²² Eksempelvis har departementet avslått Rågne som fornavn fordi det til forveksling liknet på slektsnavnet Rogne. Navnene uttales likt. Dersom navnene imidlertid både uttales og skrives forskjellig, hindrer ikke slektsnavnet at fornavnet kan tas.

Etter § 15 nr. 2 siste punktum kan det i særlige tilfelle gjøres unntak fra bestemmelsen i første punktum. Dispensasjonsadgangen skal bare brukes når det gis bevilling til å ta et opprinnelig slektsnavn som fornavn.¹²³ Dersom man ikke med rimelig sikkerhet har kunnet si om navnet er et opprinnelig fornavn eller slektsnavn, har departementet etter konkret vurdering brukt dispensasjonsadgangen.¹²⁴ Forarbeidene forutsetter at dispensasjonsadgangen skal brukes med stor forsiktighet, og at dispensasjon bare skal gis der det vil virke særlig urimelig å nekte å godta navnet.¹²⁵

3.4 Mellomnavn

3.4.1 Hva er mellomnavn?

Mellomnavnet er etter sin art et slektsnavn og settes mellom fornavnet og slektsnavnet. Det er et personlig navn og er ikke en del av slektsnavnet. Det kan bare i begrenset utstrekning overføres til ektefelle og barn. I motsetning til fornavn og slektsnavn er det et "unødvendig" navn sett fra det offentliges synspunkt.¹²⁶ Ingen må ha mellomnavn, og ingen plikter å bruke mellomnavnet.¹²⁷

Mellomnavn blir ofte oppfattet og brukt som en del av slektsnavnet, dvs. som dobbelt slektsnavn. Dette kan skape praktiske problemer og etter noen tid uklarhet om vedkommende har mellomnavn eller dobbelt slektsnavn.¹²⁸ Ikke minst gjelder dette for doble slektsnavn som skrives uten bindestrek. Det er ikke gitt at folk flest er bevisst på forskjellen mellom slektsnavn og mellomnavn.

3.4.2 Hvilke navn kan tas som mellomnavn, § 16 første ledd

3.4.2.1 § 16 første ledd nr. 1

Etter denne bestemmelsen kan mellomnavnsbevilling gis til følgende navn:

- Et slektsnavn en av foreldrene hadde som ugift, dvs. et navn de fikk ved fødselen, eller et navn de fikk bevilling til, før de giftet seg.¹²⁹

122.Austbø, s. 105.

123.Rundskriv G-150/91, s. 42.

124.Rundskriv G-150/91, s. 43.

125.Se Ot.prp. nr. 43, s. 45.

126.Austbø, s. 19.

127.op. cit.

128.Austbø, s. 20.

129.Rundskriv G-150/91, s. 43-44.

- En av foreldrenes aktuelle slektsnavn når navnet ikke er ervervet i ekteskap eller ved bevilling pga. ekteskap.¹³⁰ Det gis imidlertid mellomnavnsbevilling til foreldres slektsnavn ervervet i ekteskap dersom slektsnavnet ikke er rettsbeskyttet.¹³¹

Selv om et navn i navnerettslig henseende ikke kan regnes som ervervet i ekteskap, gjelder likevel følgende: Bevilling kan ikke gis til navn en av foreldrene har *hatt* som slektsnavn dersom vedkommende forelder fikk bevilling til navnet som slektsnavn etter ekteskapets inngåelse. Bevilling må da ev. gis etter en konkret vurdering i medhold av tredje ledd.¹³²

3.4.2.2 § 16 første ledd nr. 2

Etter denne bestemmelsen kan det gis bevilling til farens eller morens fornavn med en ending som viser slektskapsforholdet. Det er bare norske avstammingsendinger som kan godtas etter nr. 2, nemlig -sen, -son, -sønn for gutter og -datter, -dotter for jenter.¹³³ Utenlandske endinger eller begrep som viser slektskapet godtas ikke. For disse må man eventuelt i tillegg foreta en vurdering i lys av § 16 tredje ledd, se nedenfor pkt. 3.4.2.5 og pkt. 3.8.3.2. Det gjøres imidlertid unntak for islendinger og deres barn slik at disse kan få mellomnavn med avstammingsending -dottir etter § 16 nr. 2.¹³⁴

3.4.2.3 § 16 første ledd nr. 3

Denne bestemmelsen gir et adoptivbarn anledning til å ta sitt tidligere slektsnavn, eller adoptivforeldrenes slektsnavn som ugift, som mellomnavn. Det kan (etter denne bestemmelsen) ikke gis bevilling for slektsnavn barnets opprinnelige foreldre har, dersom dette navnet er et annet enn adoptivbarnets tidligere slektsnavn.¹³⁵ Det kan i medhold av § 16 første ledd nr. 3 ikke gis mellomnavnsbevilling for ste- og fosterforeldres slektsnavn.

3.4.2.4 § 16 første ledd nr. 4

Bestemmelsen gir hjemmel for å ta som mellomnavn det slektsnavnet gift mann eller kvinne hadde som ugift eller før inngåelsen av siste ekteskap. For det første gjelder dette det slektsnavnet personen fikk ved fødselen, eller senere fikk bevilling til som ugift.¹³⁶ For det andre gjelder dette slektsnavnet vedkommende ervervet ved forrige ekteskap. Her er det imidlertid en betingelse at vedkommende har beholdt dette giftenavnet som sitt slektsnavn også etter oppløsning av foregående ekteskap og helt inntil siste vigsel.¹³⁷

130.Rundskriv G-150/91, s. 44.

131.Praksisendring i forhold til Rundskriv G-150/91, s. 44. Se nedenfor om § 16 tredje ledd.

132.Rundskriv G-150/91, s. 44.

133.op. cit.

134.op. cit.

135.Austbø, s. 108.

136.Rundskriv G-150/91, s. 44.

137.Rundskriv G-150/91, s. 44-45.

3.4.2.5 Mellomnavn etter § 16 tredje ledd

Bestemmelsen fastslår at det også kan gis bevilling til andre mellomnavn enn de som er nevnt i § 16 første ledd nr. 1 - 4. Søkeren må imidlertid først dokumentere at han/hun har særskilt tilknytning til navnet, enten gjennom slektskap eller på annen måte. Ifølge praksis anses det som kurant å gi bevilling når navnet har vært en av besteforeldrenes eller en av oldeforeldrenes slektsnavn som ugift, eller når en av foreldrene har, eller har hatt, navnet som mellomnavn.¹³⁸ Tilknytningen anses også tilstrekkelig dersom en familie har brukt navnet på en slik måte at det kan være tale om en virkelig navnetradisjon i slekten, f.eks. når samme fornavn og mellomnavn har vært brukt i annen hver generasjon gjennom mange slektsledd.¹³⁹

Ekteskap gir isolert sett ikke tilstrekkelig "tilknytning" i bestemmelsens forstand. Utgangspunktet er derfor at en ektefelle ikke kan få bevilling til å ta den andre ektefelles slektsnavn eller mellomnavn som sitt eget mellomnavn.¹⁴⁰ Departementet har imidlertid i visse tilfelle gitt mellomnavnsbevilling for ektefellens slektsnavn når søkeren har brukt navnet som slektsnavn i en viss periode. Skilt mann eller kvinne som gis bevilling til sitt slektsnavn som ugift, har f.eks. samtidig vært gitt bevilling til giftenavnet som mellomnavn når vedkommende har brukt navnet som slektsnavn i minst 15 år. Er det barn i ekteskapet og disse beholder navnet som slektsnavn, kan det pga. navnelikheten med barna gis bevilling når navnet har vært brukt som slektsnavn i minst 10 år.¹⁴¹

Nyere praksis i departementet tillater nå ektefellens slektsnavn som mellomnavn - *uten at ektefellene er skilt* - dersom vedkommende ektefelle har brukt navnet som slektsnavn i ekteskap i mer enn 15 år.

Bevilling til fosterforeldres slektsnavn som mellomnavn "bør ikke gis" i medhold av denne bestemmelsen, idet kravet til "tilknytning" ikke anses oppfylt.¹⁴² Det gis imidlertid bevilling til stefars slektsnavn som mellomnavn når moren har tatt navnet som slektsnavn i forbindelse med ekteskap, og slektsnavnet ikke er rettsbeskyttet.¹⁴³ Det er altså forskjell mellom slektsnavn og mellomnavn fordi slektsnavnsbevilling kan gis til fosterbarn og stebarn etter § 9 nr. 2.

Tilknytning til en jordbrukseiendom er isolert sett ikke tilstrekkelig i bestemmelsens forstand. Navnet må i tillegg til å være gårdsnavn også ha vært brukt som slektsnavn i familien dersom det skal gis bevilling til navnet som mellomnavn.¹⁴⁴

138.Se Rundskriv G-81/99, s. 6.

139.Rundskriv G-150/91, s. 45.

140.Rundskriv G-150/91, s. 46, under henvisning til Ot.prp. nr. 43, s. 31.

141.Rundskriv G-150/91, s. 46.

142.op. cit.

143.Rundskriv G-81/99, s. 6-7.

144.Rundskriv G-150/91, s. 47.

3.5 Endring av navn for barn, § 18

3.5.1 Hovedregel

Melding om navneskifte/søknad om navnebevilling for noen som ikke har fylt 18 år, skal enten sendes av den eller dem som har foreldreansvaret, eller så skal disse samtykke i meldingen/søknaden, jf. § 18 første punktum. Når barnet er over 12 år, må også barnet selv samtykke.

Dersom det ikke foreligger felles foreldreansvar, stiller navneloven ikke opp noe påbud om at samtykke må gis av den av foreldrene som ikke har del i foreldreansvaret. Når den som har foreldreansvaret alene, ønsker at barnet skal endre navn, er departementets praksis at det skal særlige forhold til for at navneendring skal nektes som følge av protest fra den andre av foreldrene.

3.5.2 Unntak

Etter § 18 tredje punktum kan det gjøres unntak fra samtykkekravet når det foreligger "særlege tilfelle". Departementets praksis er imidlertid restriktiv i så måte. Bevilling til navneendring gis i alminnelighet ikke dersom en forelder som har del i foreldreansvaret, nekter å samtykke. Dette gjelder selv om vedkommende ikke bor sammen med barnet.¹⁴⁵

Departementet har fraveket samtykkekravet i noen tilfeller. For det første gjelder dette dersom barnet er over 15 år, bor sammen med den av foreldrene som ønsker navneendringen og barnet selv ønsker navneendringen.¹⁴⁶ Barn under 15 år får som hovedregel ikke innvilget navneendring hvis ikke begge foreldrene samtykker.¹⁴⁷

For det andre gjøres det unntak ved søknad om mellomnavn for barn. Barnet har f.eks. farens slektsnavn, og bor hos moren som har sitt slektsnavn som ugift. At det dreier seg om et mellomnavn, anses i utgangspunktet som et "særlig tilfelle". Dette henger blant annet sammen med at ingen har plikt til å bruke mellomnavnet i det daglige. Derfor anses det heller ikke problematisk om navnene ev. blir lange og tungvinte. Departementet legger vekt på at det generelt sett anses fordelaktig at barn har navnetilknytning til begge av foreldrene.

Departementet lar også unntaksregelen komme til anvendelse når barnet har et slektsnavn ingen av foreldrene bærer. Eksempelvis har barnet morens slektsnavn som ugift. Ved senere ekteskap tar moren ny ektefelles slektsnavn. I slike tilfelle godtar departementet navneendring til farens slektsnavn selv om moren ikke samtykker.

3.5.3 Særlig om partsbegrepet

Når foreldrene har felles foreldreansvar, har de begge klageadgang etter forvaltningsloven over fylkesmannens navnevedtak.¹⁴⁸

Dersom foreldrene ikke har felles foreldreansvar, blir det skilt mellom meldinger til folkeregisteret og søknader til fylkesmannen. Dersom endringen skjer ved melding til folkeregisteret etter navneloven § 9 a,¹⁴⁹ betraktes

145.Rundskriv G-150/91, s. 47-48.

146.Rundskriv G-36/98, s. 2.

147.op. cit.

148.op. cit.

149.Se nedenfor pkt. 3.9.3.4.1.

den av foreldrene som ikke har del i foreldreansvaret ikke som part i saken.¹⁵⁰ Selve registreringen kan likevel påklages i den utstrekning det foreligger formelle feil, f.eks. fordi foreldrene har delt foreldreansvar.¹⁵¹ Det kan ikke klages fordi man er uenig i selve navneendringen.¹⁵²

Ved søknad til fylkesmannen om navneendring for barn, regnes den av foreldrene som ikke har del i foreldreansvaret, som part når barnets navn søkes endret fra eller til et navn som bæres av vedkommende forelder.¹⁵³ For øvrig regnes den som ikke har del i foreldreansvaret, normalt ikke som part.¹⁵⁴

3.6 Særlig om navn for nasjonale minoriteter

Norge ratifiserte 17. mars 1999 Europarådets rammekonvensjon 1. februar 1995 om beskyttelse av nasjonale minoriteter. Konvensjonens art. 11 nr. 1 sier at "[p]artene forplikter seg til å anerkjenne at enhver person som tilhører en nasjonal minoritet, har rett til å bruke sitt etternavn (patronymikon) og fornavn på minoritetsspråket, samt rett til offisiell anerkjennelse av dem, på en måte som er fastsatt i deres rettssystem". Justisdepartementet har ansett norsk navnelovgivning for å være i samsvar med konvensjonen.

Utenriksdepartementet la til grunn i St.prp. nr. 80 for 1997-98 om ratifisering av konvensjonen at samer, rom (sigøynere), romanifolket (de reisende / tater), kvener, skogfinner og jøder kan betraktes som nasjonale minoriteter i Norge. En tverrdepartemental arbeidsgruppe har utarbeidet en rapport, "Nasjonale minoriteter og samordning av statlig politikk".¹⁵⁵ Rapporten legger til grunn at bl.a. kvener, samer og skogfinner ble utsatt for en fornorskningsspolitikk fra ca. 1850 som fikk betydning for navnevalg. I dag ønsker mange å ta tilbake sine opprinnelige navn, jf. pkt. 4.1.1.4 nedenfor.

Departementet har lagt til grunn at det i dag uten problemer kan gis bevilling til f.eks. nylagete kvenske slektsnavn, dvs. slektsnavn som i dag ikke er registrert i bruk i folkeregisteret. Departementet anser at kvenske slektsnavn ikke har utenlandsk klang eller skrivemåte, jf. navneloven § 6 nr. 1. Videre antar departementet at bevilling heller ikke kan nektes under henvisning til § 6 nr. 3, fordi det neppe er noen navn for nasjonale minoriteter som er "utdøydde" eller "historiske" og i tillegg "vanleg kjent" i landet.

Problemene for disse folkegruppene vil derfor ev. oppstå når de ønsker å ta slektsnavn som er registrert i landet, og som er rettsbeskyttete etter navneloven § 7 andre ledd.

Til tross for praksisen som ellers følges iht. navneloven § 9 nr. 6, har departementet i 1999 tillatt navneendring med hjemmel i bestemmelsen helt tilbake til det opprinnelige kvenske slektsnavnet som en av søkerens oldeforeldre hadde. Forutsetningen for dette har imidlertid vært at fornorsking var årsak til det opprinnelige navnebyttet fra kvensk til norsk slektsnavn. Departementet

150.Rundskriv G-150/91, s. 48.

151.op. cit.

152.op. cit.

153.Rundskriv G-150/91, s. 49.

154.Rundskriv G-150/91, s. 48-49.

155.Kommunal- og regionaldepartementet, Innvandringsavdelingen, juni 1998.

har bl.a. henvist til at § 9 nr. 6 er ment å være en sikkerhetsventil som skal hindre urimelige avslag.

For øvrig har departementet normalt lagt til grunn at det ikke var fornor-skningspolitikken som var årsaken til at slektsnavnet ikke ble ført videre, når det kvenske slektsnavnet ikke ble overført fra kvinner. Departementet har lagt vekt på at det tidligere var vanlig at kvinners slektsnavn generelt ikke ble ført videre. Det har også blitt vektlagt at dersom navnebevilling likevel skulle gis, ville dette innebære en forskjellsbehandling i forhold til andre slektsnavn som kvinner har hatt og som ikke ble ført videre fordi de var kvinner.

3.7 Lovvalsregler ¹⁵⁶

3.7.1 Domisilprinsippet (bostedsprinsippet)

I Rundskriv G-150/91 fremgår bl.a. (s. 8) at "[s]om utgangspunkt kan man regne med at navnesaken kan behandles dersom søker har vært bosatt her i landet et par år, har oppholdstillatelse og har til hensikt å bli boende her i noen år framover". Videre fremgår at "flyktninger og asylsøkere må ha bodd her i landet i to år før de kan få behandlet navnesak her". I forhold til skandinaviske borgere legges det til grunn at det er "tilstrekkelig at vedkommende har vært registrert som bosatt her i ett år".

Departementet har senere justert sitt standpunkt. Det legges nå til grunn at alle personer kan få behandlet sin navnesak i Norge dersom følgende to vilkår er oppfylt:

1. Personen må faktisk ha opphold i landet, *og*
2. Personen må ha til hensikt å bli boende varig i landet

Dette er i samsvar med domisilprinsippet, dvs. prinsippet om at en persons hjemlandslov er loven i det landet vedkommende er bosatt. ¹⁵⁷ Norske myndigheter anvender norske lovbestemmelser uavhengig av om den private part er norsk eller utenlandsk statsborger.

Det foretas en konkret vurdering av om de to vilkårene er oppfylt.

I forhold til vilkår 2 er utgangspunktet vedkommendes subjektive hensikter. Det kreves ikke at hensikten er å bli i Norge for bestandig, men det må dreie seg om et varigere opphold, og man må ikke ha konkrete planer om å flytte innen en viss kortere tid.

Selv om utgangspunktet er vedkommendes subjektive hensikter, legges det vesentlig vekt på hvordan situasjonen objektivt bedømmes, dvs. hvordan tilsvarende faktiske forhold vanligvis utvikler seg.

Eksempelvis vil personen ikke anses for å ha domisil i Norge dersom oppholdet på forhånd er avgrenset til et bestemt oppdrag. Det samme vil ofte være tilfelle dersom personen har oppholds- eller arbeidstillatelse for et bestemt tidsrom og ikke kan regne med fornyelse. Videre vil opphold i Norge i utdanningsøyemed normalt ikke skape den påkrevde bopel i landet. Konkrete omstendigheter kan likevel tilsi at personen må anses for å ha bopel

156. Se Rundskriv G-81/99, s. 1-3.

157. Se Gaarders innføring i internasjonal privatrett ved Hans Petter Lundgaard, kap. VII, Domisilprinsippet, Oslo 1999.

i Norge. Dette vil f.eks. være tilfelle dersom en utenlandsk student gifter seg i Norge, og dermed innretter seg på å bli boende i Norge.

Bosettingstillatelse er for øvrig ikke noe nødvendig vilkår for å oppfylle bopelskravet.

3.7.2 Statsborgerprinsippet

Mange land legger statsborgerprinsippet til grunn, og anser seg kompetent til å behandle navnesøknader fra egne statsborgere, selv om de er varig bosatt i et annet land. Dette gjelder for eksempel Sri Lanka. Myndighetene i Sri Lanka kan derfor innvilge navneendring etter landets rett for en srilankisk statsborger som er bosatt i Norge.

3.7.3 Kollisjon mellom statsborgerprinsippet og domisilprinsippet

I noen tilfeller er det kollisjon mellom det norske domisilprinsippet og statsborgerprinsippet. Kollisjonen skjer når en utenlandsk statsborger er bosatt i Norge og statsborgerlandet pga. statsborgerprinsippet godtar navneendringer for vedkommende.

Det er svært uheldig når en person registreres med ulike navn i statsborgerlandet og domisilstaten. Dersom vedkommende senere søker norske myndigheter om tilsvarende navneendring, pleier departementet derfor som utgangspunkt å innvilge søknaden selv om navneendringen er i strid med norsk navnetradisjon. Slektsnavn godtas med hjemmel i navneloven § 9 nr. 6, og mellomnavn med hjemmel i navneloven § 16 tredje ledd. I medhold av disse bestemmelsene har departementet blant annet godtatt ektefellens fornavn som slektsnavn, fars fornavn som slektsnavn og ektefelles fornavn som mellomnavn.

3.7.4 Tilfeller der norske myndigheter anvender statsborgerprinsippet

Statsborgerprinsippet vil ha subsidiær betydning i noen tilfeller. Dette gjelder når norske myndigheter skal behandle navnesøknader fra norske statsborgere bosatt i utlandet, etter at bopelslandet har bekreftet at det ikke vil behandle saken fordi vedkommende er norsk statsborger.

3.8 Særlig om navn for utlendinger

3.8.1 Slektsnavn for utlendinger

3.8.1.1 Virkningen for utlendinger av at slektsnavn er rettsbeskyttet

Mange slektsnavn er vanlige i utlandet, men rettsbeskyttete i Norge fordi færre enn 500 personer bærer slektsnavnet. Dersom en person ønsker et slektsnavn som han ikke har tilstrekkelig tilknytning til, eller som han ikke kan dokumentere tilstrekkelig tilknytning til, må han innhente samtykke fra samtlige bærere av det rettsbeskyttete navnet etter navneloven § 7 andre ledd. Se nedenfor pkt. 8.2.2, der det drøftes hvorvidt utenlandske navn som er vanlige i utlandet bør være rettsbeskyttete i Norge.

3.8.1.2 Foreldres fornavn som slektsnavn for barn

Iht. departementets praksis kan barn av en islandsk statsborger endre slektsnavn med hjemmel i § 9 a første ledd nr. 5 slik at navnet blir i samsvar med

islandsk navnetradisjon.¹⁵⁸ Slektsnavn skal etter islandsk tradisjon bestå av en av foreldrenes fornavn med avstammingsendingene -son eller -dóttir.

I noen land, f.eks. Somalia og Pakistan, er det vanlig at barn får fars fornavn som slektsnavn. Det samme er tilfellet med tamiler fra Sri Lanka og India. Slike navnetradisjoner opererer ikke med det tradisjonelle norske skillet mellom fornavn og slektsnavn. Likevel konverteres deres navnetradisjon til de norske uttrykksformene med for-, mellom- og slektsnavn. Navneloven § 2 hindrer at barn kan ta farens fornavn som slektsnavn ved første gangs navnevalg, fordi den bestemmer at bare en av foreldrenes slektsnavn kan tas som slektsnavn. Ved kollisjon mellom domisilprinsippet og statsborgerprinsippet, kan navnet imidlertid under gitte forutsetninger tas ved første gangs navnevalg og senere.¹⁵⁹ Når det ikke er slik kollisjon, må navnelovens vanlige regler følges, dvs. at det må innhentes samtykke fra samtlige bærere dersom navnet er rettsbeskyttet, eller navnet kan tas uten videre hvis det ikke er rettsbeskyttet. Det er antakelig sjelden at slike navn ikke er rettsbeskyttede i Norge, fordi navnene som regel har færre enn 500 bærere. Navnet kan eventuelt tas som nylaget slektsnavn dersom det ikke er registrert i bruk i Norge.¹⁶⁰

Etter departementets praksis anses navneloven § 6 nr. 2 ikke å være til hinder for at personer fra land med navnetradisjoner der man ikke skiller mellom fornavn og slektsnavn, kan ta som slektsnavn et navn som i Norge opprinnelig er registrert som fornavn. Det vises her særlig til departementets praksis om § 15 nr. 2.¹⁶¹

3.8.1.3 Ektefelles fornavn som slektsnavn

I noen land, for eksempel Pakistan, er det vanlig at hustruen tar mannens fornavn som slektsnavn. Tamiler fra Sri Lanka og India har også her samme ordning. Også i dette tilfellet må navnetradisjonen konverteres til de norske uttrykksformene

Navneloven § 4 gir ikke hjemmel for å kunne ta mannens fornavn som slektsnavn. Hustruen kan derfor bare ta navnet i Norge dersom det er kollisjon mellom statsborgerprinsippet og domisilprinsippet. Dersom det ikke er slik kollisjon, må navnelovens vanlige regler følges.

3.8.1.4 Spansk og portugisisk navnetradisjon

Når det gjelder spansk og portugisisk navnetradisjon fremgår bl.a. følgende av Justisdepartementets Rundskriv G-150/91 (s. 17):

"[B]arn av foreldre med spansk og portugisisk navnerett [kan] få følgende navn *ved melding* til folkeregisteret:

- I medhold av navneloven § 9 a første ledd nr. 5,
1. barn av foreldre med navn etter spansk navnerett ved melding til folkeregisteret kan få første del av en av foreldrenes to etternavn som slektsnavn.

158.Se Rundskriv G-150/91, s. 12 og s. 39.

159.Se ovenfor pkt. 3.7.3.

160.Se Rundskriv G-81/99, s. 5.

161.op. cit.

2. barn av foreldre med navn etter portugisisk navnerett ved melding til folkeregisteret kan få siste del av en av foreldrenes to etternavn som slektsnavn."

Rundskrivet nevner videre (s. 16 -17):

"Personer fra spansktalende land får beholde sitt doble slektsnavn inntil de eventuelt søker om norsk statsborgerskap. Da kan de ikke lenger beholde begge navnene som dobbelt slektsnavn, men må velge om de vil ha farens eller morens navn som slektsnavn og om de i tillegg vil ha det andre navnet som mellomnavn. Det navn som velges som slektsnavn, må settes sist i navnerrekken. [...]

Årsaken til at personer med spansk navnetradisjon må velge hvilket navn de skal ha som slektsnavn, er at de [...] ikke har dobbelt slektsnavn i vår forstand".

For personer med navn etter spansk navnetradisjon fremgår også følgende (s. 19):

"Dersom en person med navn etter spansk navnetradisjon ønsker å ta ett av sine etternavn som slektsnavn, kan bevilling gis etter navneloven § 9 nr. 1. Bevilling til det andre navnet som mellomnavn kan gis etter navneloven § 16 første ledd nr. 1 dersom vedkommende ønsker slik bevilling. Disse navnene kan imidlertid ikke fås ved melding etter § 9 a."

3.8.1.5 Nylagete slektsnavn med utenlandsk klang eller skrivemåte

Personer som ønsker slektsnavn som f.eks. finnes i utlandet, uten at navnet er registrert i bruk i Norge, vil få bevilling som nylaget slektsnavn uten hinder av § 6 nr. 1. Det er for øvrig ikke et krav at navnet finnes i utlandet.

3.8.1.6 Slektsnavn etter østeuropeisk navneskikk

Østeuropeiske kvinner kan få ektefellens slektsnavn med endingen -a i slektsnavnet med hjemmel i navneloven § 5, jf. § 6. Med samme hjemmel kan også barn av østeuropeiske borgere bruke denne endingen i slektsnavnet.¹⁶² Endingen -i for menn godtas også. Denne navneskikken finnes bl.a. i Polen, f.eks. Tomaszewski og Tomaszewska.

Et annet eksempel dette er gresk navneskikk. Av denne følger at et gresk mannlige slektsnavn som ender på -is, kan få endingen -ou, -u eller -i når navnet erverves av en kvinne. Videre har tsjekkiske slektsnavn endingen -ova for kvinner, f.eks. Navratilova (Navratil for menn). Departementet har de siste par årene ikke uttalt seg om disse navneskikkene.

I Sverige godtas slike endinger uten videre, se nedenfor pkt. 5.2.1.

3.8.1.7 Slektsnavn for personer fra land hvor de har tre navn

I flere muslimske land, f.eks. i Somalia, Iran og Irak, er det vanlig å ha tre navn: Eget (for)navn, fars navn og farfars navn. I slike tilfeller må altså navnene konverteres til de norske uttrykksformene. Flere saker som departementet har

162.Rundskriv G-81/99, s. 7.

hatt til behandling, tyder på at det er fars navn som ønskes som slektsnavn, altså det navn som står i midten.¹⁶³ Når en person allerede er registrert med navnene i sin opprinnelige rekkefølge ved ankomst til Norge, har departementet ved senere søknad gitt bevilling til fars navn som slektsnavn, hvilket medfører at dette flyttes til sist i navnerikken.¹⁶⁴ Dersom navnet fra før er i bruk som slektsnavn her i landet, gis bevilling etter navneloven § 9 nr.6 - dette fordi faren ikke har navnet som slektsnavn i vår forstand.¹⁶⁵ Er navnet ikke i bruk som slektsnavn hos oss, gis bevilling etter § 5 som nylaget slektsnavn.¹⁶⁶

Dersom en person ikke allerede er registrert med navnene i Norge, men det søkes om at han/hun skal få fars eller farfars fornavn som slektsnavn etter de norske uttrykksformene, kan navnet ikke velges ved første gangs navnevalg etter § 2. Navnet kan heller ikke tas ved senere endring etter § 9 nr. 1-6. Bakgrunnen for dette er at bestemmelsene bare tillater overføring av *slektsnavnet* til far eller farfar, ikke det navnet som er registrert som *fornavnet* til far eller farfar. Navnelovens vanlige regler må isteden følges, dvs. at vedkommende f.eks. må ha samtykke fra samtlige bærere dersom navnet er et rettsbeskyttet slektsnavn.

3.8.1.8 Slektsnavn fra land hvor de har slektsnavnet først

I enkelte asiatiske land, f.eks. Vietnam og Kina, står slektsnavnet først i navnerikken, og farens slektsnavn føres videre til barn.¹⁶⁷ I Norge må navnene konverteres til norsk uttrykksform og plassering, dvs. at slektsnavnet plasseres i slektsnavnsrubrikken. Dette betyr også at slektsnavnet kommer sist på forskjellige utskrifter fra offentlige myndigheter.

3.8.1.9 Endring av rekkefølgen på navn

Mange navn er registrert både som slektsnavn og fornavn fordi det altså i noen land f.eks. er vanlig at barn tar farens fornavn som slektsnavn. Departementet har vært liberalt når det gjelder å innvilge søknader om å endre rekkefølgen av navnene, slik at slektsnavnet blir fornavn og omvendt.¹⁶⁸ Begrunnelsen er at søkeren har tilknytning til alle navnene, og at det kan være helt tilfeldig hvilket av navnene som ble registrert som slektsnavn da personen kom hit til landet.¹⁶⁹

3.8.1.10 Prefikser

I enkelte arabiske land brukes artiklene El/Al foran slektsnavnet. El/Al er bestemt artikkel på arabisk, f.eks. tilsvarende det engelske "the". I folkeregistrene registreres artiklene i mellomnavnsrubrikken eller bak fornavnet i fornavnsrubrikken. Det har også skjedd at artikkelen har blitt registrert foran slektsnavnet med bindestrek, altså som en del av et dobbelt slektsnavn. På ara-

163.Se Rundskriv G-150/91, s. 11.

164.op. cit.

165.op. cit.

166.op. cit.

167.Se Rundskriv G-150/91, s. 14-15.

168.Se Rundskriv G-150/91, s. 10.

169.op. cit.

bisk er El og Al identiske. Forskjellen oppstår ved transkripsjon fra det arabiske til det latinske alfabetet. Departementet har derfor uten videre godtatt endring fra El til Al foran slektsnavnet.

Prefikset Abu betyr "far til". Etter arabisk navneskikk tas navnet som hovedregel av far foran sønnens fornavn når han får sin førstefødte sønn. Far får altså to nye navn: Abu og sønnens fornavn. Det er mest naturlig å oppfatte disse som fornavn etter norske forhold. Abu med tillegg av sønnens fornavn blir imidlertid også tatt i bruk som faste familienavn, dvs. at navnene overføres fra generasjon til generasjon. Abu kan også bli brukt i navn som har blitt til på andre måter. I praksis hender det også at prefiks som Abu ikke blir brukt. Dette er en navneskikk som er mindre formell enn den norske. Slike navn går dessuten ofte ut av bruk ved flytting fra muslimske land. Det er også tilfeldig hvordan slike navn blir registrert utenfor muslimske land.

Med hjemmel i § 9 nr. 6 har departementet derfor godtatt en endring fra Abu-Diab til Diab.

3.8.1.11 Endring av skrivemåten

Justisdepartementets Rundskriv G-150/91 s. 13 nevner følgende om endring av skrivemåten for utenlandske slektsnavn:

"Mohammed er et eksempel på et navn som forekommer både som fornavn og slektsnavn her i landet og som skrives på mange forskjellige måter. Ingen av skrivemåtene har mer enn 500 bærere slik at hver enkelt skrivemåte av navnet som utgangspunkt er rettsbeskyttet. Selv om norske regler skal følges ved søknad om navneendring her i landet, har departementet funnet det rimelig at man står noe friere når det gjelder utenlandske navn/utlendinger når navnet har stor utbredelse der vedkommende kommer fra og skrivemåten av navnet og/eller rekkefølgen av navnene ofte kan skje noe tilfeldig, bl.a. på grunn av forskjellig skrifttegn og språkvansker. (Dette gjelder typisk utenlandske navn.)

Departementet har på bakgrunn av foranstående gitt bevilling til en skrivemåte av Mohammed uten at det forlanges samtykke etter § 7 andre ledd fra andre som har Mohammed i samme eller annen skrivemåte."

3.8.1.12 Dokumentasjon for slektsnavn

Når nordmenn skal dokumentere tilknytning til et navn, f.eks. ved søknad om beskyttede slektsnavn, jf. navneloven § 9, vil man i den utstrekning det er mulig bygge på det som er registrert i folkeregisteret.

For personer med utenlandsk tilknytning vil det ofte være umulig å legge fram noen tilsvarende dokumentasjon. Det ville være lite rimelig om de av den grunn skulle være avskåret fra å få bevilling. I utgangspunktet godtas derfor den dokumentasjon som vanligvis gis og aksepteres i vedkommende land, f.eks. en egenerklæring fra søkeren bekreftet av myndighetene med stempel og underskrift.¹⁷⁰ Endring i pass er uten videre god nok dokumentasjon, jf. det som er sagt ovenfor om kollisjon mellom domisilprinsippet og statsborgerskapsprinsippet. Noe dokumentasjon blir imidlertid krevet. Dersom det omsøkte

170.Rundskriv G-81/99, s. 5.

slektsnavnet er rettsbeskyttet, må personen innhente samtykke fra samtlige bærere dersom det ikke foreligger dokumentasjon for tilstrekkelig slektsmessig tilknytning.

3.8.2 Fornavn for utlendinger

3.8.2.1 Ulempevurderingen, § 15 nr. 1

Dersom søker eller en eller begge foreldrene til et barn er utlendinger, har man godkjent mer fremmedartede navn enn for nordmenn.¹⁷¹ Departementets praksis er som nevnt ovenfor at fornavn ikke kan avslås bare fordi det er fremmedartet, eller fordi navnet på annen måte har uvanlig uttale og/eller skrivemåte. I 1999 ga departementet f.eks. bevilling til det somaliske jentenavnet Mpho selv om navnet ble avslått av departementet i 1991. Navn som etter norsk tale f.eks. inneholder negativt ladede begreper, blir derimot avslått for barn under henvisning til ulempekriteriet, f.eks. det arabiske guttenavnet Musa.

3.8.2.2 Navn som opprinnelig er slektsnavn, § 15 nr. 2

Etter bestemmelsen kan det altså ikke velges et fornavn som er i bruk eller har vært i bruk som slektsnavn, og som ikke opprinnelig er et fornavn. Departementet kan i særlige tilfelle dispensere fra dette forbudet. Begrunnelsen for dispensasjonsadgangen er at mange nordmenn, enten ved bopel i utlandet eller ved ekteskap med en utlending, har fått tilknytning til andre språk- eller navnetradisjoner. I tillegg er mange utlendinger bosatt her i landet. For disse gruppene vil det kunne virke urimelig at de ikke skal kunne velge et etter sin tradisjon vanlig fornavn for sitt barn, bare fordi navnet er registrert som slektsnavn i Norge.¹⁷² Det er imidlertid forutsatt i forarbeidene at dispensasjonsadgangen bare skal brukes i helt spesielle tilfelle.¹⁷³ Når det søkes om et navn som i utgangspunktet ikke kan brukes som fornavn fordi det er et opprinnelig slektsnavn, har departementet dispensert i de tilfeller en eller begge foreldrene er fra et land der navnet har stor utbredelse som fornavn.¹⁷⁴

Som vist ovenfor brukes fornavn og etternavn om hverandre i mange land, bl.a. ved at en person kan ha eget (for)navn, fars navn og farfars navn, og ved at mannens og farens fornavn brukes som etternavn for ektefelle og barn. Departementets standpunkt er at det i slike tilfeller blir kunstig å si at navnet enten har en fornavn- eller en slektsnavnsopprinnelse. Dersom navnet har sitt opphav fra slike land, antas derfor ikke navneloven § 15 nr. 2 å stenge for at det kan brukes som fornavn, selv om det her i riket opprinnelig ble registrert som slektsnavn.¹⁷⁵

På bakgrunn av at flere norske slektsnavn er vanlige som fornavn i utlandet, har departementet *generelt* godkjent fornavnene Scott, Troy og Meyer for gutt, og Bjørk for jente. Departementet har også godtatt kvinnenavnet Nor som i Norge har slektsnavnstradisjon samt fornavnstradisjon for gutt, men som i enkelte arabisk-muslimske land også har fornavnstradisjon for jente.

171.Rundskriv G-150/91, s. 41.

172.Rundskriv G-150/91, s. 42.

173.Se Ot.prp. nr. 43, s. 29.

174.Rundskriv G-150/91, s. 43.

175.Rundskriv G-81/99, s. 5.

Videre har det blitt gitt bevilling til kvinnenavnet Ville som har fornavnstradisjon i Danmark.

3.8.3 Mellomnavn for utlendinger

3.8.3.1 Foreldres fornavn som mellomnavn uten ending som markerer slektskapet

Foreldrenes fornavn som mellomnavn uten ending som markerer slektskapet, godtas med hjemmel i § 16 tredje ledd, jf. første ledd nr. 2, for personer som kan vise til en navnetradisjon hvor dette er normalt for søkeren.¹⁷⁶

3.8.3.2 Foreldres fornavn som mellomnavn med ending som markerer slektskapet

Etter navneloven § 16 første ledd nr. 2 kan det gis mellomnavnsbevilling til farens eller morens fornavn med en ending som viser slektskapsforholdet. Islendinger og deres barn kan få mellomnavn med avstammingsending -dóttir etter § 16 nr. 2.¹⁷⁷ Også andre avstammingsendinger enn den norske og islandske godtas, dersom søker kan påvise en nær tilknytning til en slik navnetradisjon. I slike tilfeller henviser departementet også til § 16 tredje ledd. Med hjemmel i § 16 første ledd nr. 2, jf. tredje ledd, har departementet f.eks. godtatt avstammingsendingen -evna for østeuropeiske kvinner.¹⁷⁸

3.8.3.3 Ektefelles fornavn som mellomnavn

Det er ikke hjemmel i navneloven for å tillate ektefellens fornavn som mellomnavn bl.a. fordi navneloven § 16 første til tredje ledd ikke gir grunnlag for ekteskap som tilknytningsmoment. Unntak gjelder dersom det er kollisjon mellom domisilprinsippet og statsborgerprinsippet.

3.8.3.4 Spansk og portugisisk navneskikk

Barn av foreldre med spansk og portugisisk navnetradisjon kan ifølge Rundskriv G-150/91 (s. 39) få følgende mellomnavn ved melding til folkeregisteret:

- "I medhold av navneloven § 17 tredje ledd, jfr. § 9 a første ledd nr. 5,
1. barn av foreldre med navn etter spansk navnerett ved melding til folkeregisteret kan få siste del av en av foreldrenes to etternavn som mellomnavn.
 2. barn av foreldre med navn etter portugisisk navnerett ved melding til folkeregisteret kan få første del av en av foreldrenes to etternavn til mellomnavn."

3.8.4 Lovvalsreglenes virkning for utlendinger

Lovvalsreglene, nevnt under pkt. 3.7, medfører at personer med domisil i Norge kan få behandlet sin navnesak her, altså uavhengig av hvilket statsborgerskap vedkommende har. Motsatt kan personer uten domisil i Norge ikke få

176.Se Rundskriv G-36/98, s. 1.

177.Se Rundskriv G-150/91, s. 44.

178.Se Rundskriv G-81/99, s. 7.

behandlet sin navnesak her. En utenlandsk statsborger med domisil i Norge kan dermed bare få avgjort sin navnesak etter statsborgerlandets regler dersom landet opererer med statsborgerprinsippet, se pkt. 3.7.2. Heller ikke norske statsborgere som tidligere har vært utenlandske statsborgere, eller norske statsborgere som har foreldre som er utenlandske statsborgere, kan få avgjort sin navnesak i Norge etter sitt tidligere statsborgerlands / foreldrenes statsborgerlands rett.¹⁷⁹

3.9 Saksbehandlingsreglene ved navn

3.9.1 Innledning

Regelverket om saksbehandlingen er både komplisert og vanskelig tilgjengelig. Arbeidsgruppen har vurdert å forsøke å fremstille dette på en enkel måte, men har isteden valgt en framstilling slik den framgår av loven og av rundskriv - og dermed slik reglene fremgår for publikum. Som det vil fremgå, er behovet for forenkling ganske åpenbart.

3.9.2 Særlig om part og klage, § 19 og § 21 andre ledd

3.9.2.1 Innledning

Av navneloven § 19 fremgår følgende:

"Nektar folkeregisteret eller den som døyper, eller vigselmannen eller fylkesmannen å godta melding om eit navn, eller om skifte, brigde eller stryking av eit namn, eller meiner nokon som ei godteken melding vedkjem, at ho burde vore avvist, kan spørsmålet klagast inn for departementet".

Dette betyr at både en nektet og innvilget melding eller søknad kan påklages. Navneloven § 21 andre ledd sier at kap. VI i forvaltningsloven 10. februar 1967 (fvl.) gjelder om klage og omgjøring av vedtak etter navneloven.

3.9.2.2 Hvem kan klage?

Etter fvl. § 28 første ledd kan enkeltvedtak "påklages av en part eller annen med rettslig klageinteresse". Som part regnes den som søker om bevilling til et navn og den som sender inn melding om valg av navn.¹⁸⁰ Barnets far/mor regnes også som part når det søkes om bevilling for et barn etter § 9 nr. 1, og nr. 2 når barnet bærer fars/mors slektsnavn.¹⁸¹ Det vises for øvrig til pkt. 3.5 mht. hvem av foreldrene som anses som part når det gjelder endring av navn for barn. Dersom det gis bevilling til et slektsnavn, vil en bærer av navnet ikke være part i saken. Men vedkommende antas å ha rettslig klageinteresse,¹⁸² og kan da klage over vedtaket. Det samme må antakelig gjelde i mellomnavnsaker, dvs. at de som har navnet som slektsnavn kan klage.¹⁸³ De som bare har navnet som mellomnavn, kan neppe anses å ha rettslig klageinteresse

179. Det gjøres unntak for islendinger og barn av islandske statsborgere, se f.eks. ovenfor pkt. 3.8.1.2.

180. Se Rundskriv G-150/91, s. 53-54.

181. op. cit.

182. op. cit., se ellers forvaltningsloven kap. III-VI om rettighetene en part har i en forvaltningssak.

183. Austbø, s. 126-127.

fordi mellomnavn ikke er rettsbeskyttet.¹⁸⁴ Når det gjelder fornavn, vil en som har navnet som slektsnavn, kunne klage under henvisning til § 15 nr. 2.¹⁸⁵ En som mener at fornavnet strider mot § 15 nr. 1, har neppe rettslig klageinteresse.¹⁸⁶

3.9.2.3 Til hvem kan det klages?

Etter navneloven § 19 er departementet klageinstans. Iht. delegasjon har fylkesmennene fått myndighet til å avgjøre klagesaker over vedtak som folkeregisteret, vigselsmannen og Statens ungdoms- og adopsjonskontor (SUAK) har fattet som første instans. Dette betyr at Justisdepartementet bare er ordinært klageorgan når fylkesmannen behandler navnesaker i første instans.¹⁸⁷ Fylkesmennene har nå dessuten alminnelig kompetanse til å behandle alle navnesaker i første instans, med unntak av bevillinger i medhold av § 9 a, som bare kan gis når slektsnavnet endres ved melding til folkeregisteret, jf. Rundskriv G-150/91, s. 3.

3.9.3 Særlig om omgjøring

3.9.3.1 Omgjøring etter § 21 første ledd

Etter bestemmelsen kan Justisdepartementet av eget tiltak trekke tilbake en navnebevilling når det er gått mindre enn tre måneder etter at bevillingen ble kunngjort iht. § 20.¹⁸⁸ Vilkåret er at nye opplysninger "syner at [bevillingen] ikkje burde vore gjeve". Etter § 21 andre ledd gjelder kap. VI om omgjøring i forvaltningsloven tilsvarende. I dette tilfellet er det særlig fvl. § 35 tredje ledd om omgjøring av vedtak uten klage som er relevant. I motsetning til hva som gjelder etter fvl. § 35 andre ledd, krever ikke § 21 at varsel om overprøving er sendt innen 3 uker etter at det ble sendt melding om vedtaket.

Nye opplysninger som kan gi grunnlag for omgjøring, kan være opplysninger som viser at tidligere gitt informasjon var ukorrekt, eller tilleggsopplysninger som stiller saken i et annet lys.¹⁸⁹ Nerdrum antar at omgjøring kan skje selv om det i og for seg ikke foreligger nye opplysninger, dersom en ny vurdering tilsier at bevilling ikke burde vært gitt. Austbø legger på den annen side til grunn at bestemmelsen neppe bør tolkes utvidende fordi den gir lengre frister enn den generelle fristen for omgjøring etter fvl. § 35 tredje ledd.¹⁹⁰

Omgjøring etter § 21 første ledd gjelder bare bevillinger. Dersom det offentlige av eget tiltak ønsker å omgjøre godtakelse av en såkalt melding, må dette skje etter reglene i fvl. § 35.

Forarbeidene til forvaltningsloven forutsetter at et navnevedtak skal kunne kalles tilbake - uavhengig av § 21 - når det lider av slike feil at det må anses som ugyldig og kan underkjennes av domstolene.¹⁹¹ I slike tilfeller må

184.op. cit.

185.op. cit.

186.op. cit.

187.Se nedenfor pkt. 3.9.3, 3.9.4 og 3.9.5 om når fylkesmannen hhv. er første og andre instans.

188.Se nedenfor pkt. 3.11 om kunngjøring.

189.Austbø, s. 124-125.

190.op. cit.

191.Se Ot.prp. nr. 27 (1968-69), Om lov om ikraftsettelse av forvaltningsloven og om endringer av saksbehandlingsregler i forvaltningsloven og andre lover, s. 109.

tilbakekall kunne skje uten annen tidsbegrensning enn den som følger av søksmålsfristen.

3.9.3.2 Omgjøring etter klage, § 21 andre ledd

Et vedtak kan omgjøres selv om det ikke er påklaget. Spørsmålet om omgjøring kommer imidlertid ofte opp i forbindelse med at noen har klaget. Forvaltningslovens regler om omgjøring kommer da til anvendelse.

3.9.3.3 Omgjøring uten klage, § 21 andre ledd

Som nevnt ovenfor skal fylkesmannen behandle klagen over navnevedtakene som bl.a. folkeregistrene og vigselsmannen har behandlet i første instans. Etter fvl. § 28, jf. navneloven § 21 andre ledd, kan klageinstansens vedtak som utgangspunkt ikke påklages videre. Det har imidlertid skjedd at departementet har blitt oppmerksom på forhold som har ført til at vedtaket i klagesaken har blitt omgjort av departementet etter fvl. § 35. Det har også skjedd når navneloven § 21 første ledd ikke kommer til anvendelse, f.eks. fordi det ikke er tale om en bevilling, men om en melding. Det skjer også at klageinstansen omgjør førsteinstansens vedtak etter fvl. § 35 uten at vedtaket er påklaget. Det vises til pkt. 3.9.2.1 ovenfor om forholdet mellom omgjøring etter navneloven og etter forvaltningsloven.

3.9.4 Slektsnavn

3.9.4.1 Første gangs navnevalg

Sykehuset sender melding om fødsel til det lokale folkeregisteret som igjen sender meldingen til Sentralkontoret for folkeregistrering. Sentralkontoret gir da barnet et fødselsnummer. Etter dette sender det lokale folkeregisteret ut skjemaet "Forespørsel om navnevalg" til den/dem som er foreldre. På skjemaet må foreldrene fylle ut barnets fornavn, slektsnavn og eventuelt mellomnavn. Skjemaet må returneres i utfylt stand til folkeregisteret senest når barnet fyller seks måneder, jf. § 2 andre punktum. Det er også lagt opp rutiner slik at folkeregisteret sender fødselsmelding til presten i det/de trossamfunn foreldrene tilhører. Dersom det velges slektsnavn i forbindelse med dåp, må foreldrene fylle ut blanketten "Melding om navn ved dåp" som videresendes av presten til folkeregisteret. Presten har ikke hjemmel til å fatte vedtak i disse sakene.¹⁹² Meldingen til folkeregisteret er det rettsstiftende faktum.¹⁹³ Folkeregisteret må derfor ta standpunkt til navnevalget når det mottar navnemeldingen fra presten. Dersom presten ikke finner å kunne godkjenne et navn som velges i forbindelse med dåp, bør presten overlate avgjørelsen til folkeregisteret.¹⁹⁴ Hvis presten likevel ikke gjør dette, men fastholder at han/hun ikke kan godkjenne det valgte navnet, kan foreldrene bringe saken inn for fylkesmannen.¹⁹⁵ I de tilfellene foreldrene melder barnets navn direkte til folkeregisteret, sender folkeregisteret melding om navnevalget til det/de trossamfunn som har fått tilsendt fødselsmeldingen.¹⁹⁶ Dersom foreldrene velger

192.Se Rundskriv G-150/91, s. 20.

193.op. cit.

194.op. cit.

195.op. cit.

et navn det ikke er adgang til, skal folkeregisteret nekte å godta navnet. Folkeregisterets vedtak kan påklages til fylkesmannen.

3.9.4.2 Adopsjon

Navneloven § 3 forutsetter at det organet som gir adopsjonsbevilling også skal fastslå barnets slektsnavn.

Statens ungdoms- og adopsjonskontor gir adopsjonsbevilling både for barn adoptert fra utlandet og fra Norge. Organet fastslår derfor barnets slektsnavn.¹⁹⁷ Fylkesmannen er klageinstans, samtidig som folkeregisteret også kan bringe saken inn for fylkesmannen.

I praksis settes det nye slektsnavnet alltid på selve adopsjonsbevillingen.¹⁹⁸ Adopsjonsbevillingen blir bl.a. sendt til folkeregisteret.

3.9.4.3 Vigselse

Etter § 4 tredje ledd skal det gis melding før vigselse foretas om hvilket navn ektefellene skal ha. Dette skjer i praksis ved utfylling av den egenerklæring alle brudefolk må gi. Vigselsmannen skal kontrollere at det er valgt lovlig slektsnavn, og sende melding om vigselen til folkeregisteret. Dersom vigselsmannen nekter å godta en melding om navneendring, kan brudefolkene påklage dette til fylkesmannen. Justisdepartementets Rundskriv G-150/91 nevner videre på s. 23:

"Dersom vigselsmannen godtar et navn som er valgt i strid med navneloven, kan folkeregisteret som mottar vigselmelding, ta saken direkte opp med ektefellene og påpeke hvilken bestemmelse i navneloven navnet er valgt i strid med og be om at nytt lovlig navn blir valgt (innen 3 uker). Dersom det velges nytt lovlig navn, skal folkeregisteret underrette vigselsmannen om dette. Dersom ektefellene ikke velger lovlig navn, skal folkeregisteret sende saken til fylkesmannen for avgjørelse etter § 19."

3.9.4.4 Endring av slektsnavn

3.9.4.4.1 Endringer etter § 9 a første ledd

Etter navneloven § 9 a første ledd kan noen navneendringer skje ved melding til folkeregisteret. Fylkesmannen er klageinstans.

Iht. § 9 a nr. 1 gjelder dette for det første navn man kan få etter § 9 nr. 1, dvs. slektsnavn en av foreldrene har eller har hatt, og som ikke er fått ved giftermål.

Etter § 9 a nr. 2 gjelder dette videre en av steforeldrenes slektsnavn når navnet ikke er fått ved giftermål, og vedkommende stefar/stemor samtykker.

Iht. § 9 a nr. 3 kan slektsnavn endres ved melding også for de navn man kan få etter § 9 nr. 3, dvs. det slektsnavnet en person hadde f.eks. som ugift.

196.Austbø, s. 30.

197.Se også Rundskriv G-150/91, s. 23.

198.Austbø, s. 32.

Etter § 9 a. nr 4 kan slektsnavn som ikke er rettsbeskyttet, og som er oppført på liste utarbeidet i departementet, endres ved melding til folkeregisteret.

§ 9 a nr. 5 bestemmer at departementet kan fastsette at endring av slektsnavn i samsvar med navneloven, kan meldes til folkeregisteret. Iht. dette har departementet i Rundskriv G-150/91 (s. 39) bestemt at "[d]ersom en av ektefellene endrer et slektsnavn ved melding til folkeregisteret etter reglene i § 9 a nr. 1, vil den andre ektefellen *samtidig* kunne melde endring til samme navn etter § 9 a nr. 5. Det er en forutsetning at begge ektefellene melder navneendring *samtidig*. Begge ektefellene må underskrive meldingsblan-
ketten".

3.9.4.4.2 *Endringer utover første gangs navneendring, § 9 a andre ledd*

Etter § 9 a andre ledd kan navneendring ved melding til folkeregisteret bare gis *én* gang. Ellers trengs bevilling fra "departementet". Justisdepartementet har som nevnt delegert kompetansen til fylkesmannen. Det betyr at fylkesmannen gir bevilling ved *annen* gangs navneendring, og at departementet er klageinstans.

3.9.4.4.3 *Andre navneendringer*

For *andrenavneendringer* enn de som er nevnt i § 9 a nr. 1 - 5, følger det av § 5 andre ledd at departementet gir bevilling. Justisdepartementet har delegert kompetansen til fylkesmannen slik at departementet er klageinstans.

3.9.4.5 **Retting av slektsnavn**

Etter Rundskriv G-150/91 s. 24, kan folkeregisteret foreta retting av slektsnavn. Dersom slektsnavnet er beskyttet, må det fremlegges attester som kan dokumentere at foreldre/ektefelle lovlig har navnet med en annen skrivemåte enn vedkommende står med i folkeregisteret, samt at vedkommende selv benytter den skrivemåten attesten viser.

3.9.4.6 **Nylagete slektsnavn**

Fylkesmannen fatter vedtak om å gi bevilling til nylagete slektsnavn.¹⁹⁹ Departementet er klageinstans.

3.9.5 **Fornavn**

3.9.5.1 **Første gangs navnevalg**

Etter navneloven § 14 skal valg av fornavn ved første gangs navnevalg meldes til folkeregisteret. Fylkesmannen er klageinstans. Det er folkeregisteret som i første instans skal avgjøre om det valgte navnet skal godkjennes eller ikke. Dette gjelder også når navnet velges i forbindelse med dåp.²⁰⁰ Navnet må meldes senest når barnet fyller seks måneder, av de(n) som har foreldreansvaret. Når navnet velges i forbindelse med dåp, har den som døper barnet plikt til å sende melding om navnevalget så snart barnet er døpt.²⁰¹

199.Rundskriv G-150/91, s. 7.

200.Se Rundskriv G-150/91, s. 40.

201.Se Rundskriv G-150/91, s. 40.

3.9.5.2 Adopsjon

Departementet har delegert kompetansen etter § 17 første ledd til å skifte, endre eller stryke fornavn til Statens ungdoms- og adopsjonskontor.²⁰² Fylkesmannen er klageinstans. Folkeregisteret kan også bringe saken inn for fylkesmannen, jf. ovenfor. Delegasjonen er begrenset til navneendring i forbindelse med de adopsjonsbevillinger adopsjonskontoret gir.²⁰³

Det følger riktignok av § 17 andre ledd at fylkesmannen gir bevilling når noen i forbindelse med adopsjon vil "skifta, brigda eller stryka" fornavn eller mellomnavn etter § 16 første ledd. Imidlertid gir Statens ungdoms- og adopsjonskontor fra 1. desember 1999 både adopsjonsbevillinger for barn adoptert fra utlandet og fra Norge. Før dette tidspunktet ga fylkesmannen adopsjonsbevilling for barn adoptert fra Norge. Det er ikke fattet noen delegasjonsvedtak av departementet etter dette tidspunktet. Arbeidsgruppen antar imidlertid at delegasjonen til adopsjonskontoret inntatt i Rundskriv G-150/91, s. 23, gjelder for alle adopsjonsbevillinger som adopsjonskontoret gir. Det vil si at adopsjonskontoret fra 1. desember 1999 har kompetanse til å skifte, endre eller stryke fornavn også for barn adoptert i Norge.

3.9.5.3 Endring og stryking av fornavn, § 17 tredje ledd

Etter § 17 første ledd gir departementet bevilling til å endre eller stryke fornavn. Etter § 17 tredje ledd gis § 9 a nr. 5 tilsvarende anvendelse på fornavn. § 9 a nr. 5 sier at departementet kan fastsette at endring av slektsnavn (les her: fornavn) kan skje ved melding til folkeregisteret. Departementet har bestemt at fornavn kan endres eller strykes ved melding til folkeregisteret.²⁰⁴ Dette betyr at fylkesmannen er klageinstans.

3.9.5.4 Endring utover første gangs navneendring

Som vist ovenfor kan navneendring bare meldes en gang til folkeregisteret, § 9 a andre ledd, jf. § 17 tredje ledd. Bestemmelsen sier at det ellers trengs bevilling fra departementet. Departementet har delegert kompetansen til fylkesmannen. Dette betyr at ved annen gangs navneendring må søknad sendes fylkesmannen. Departementet er klageinstans.

3.9.6 Mellomnavn

3.9.6.1 Mellomnavn etter § 16 nr. 1 og nr. 2, se § 16 andre ledd

Etter § 16 andre ledd skal valg av mellomnavn nevnt i § 16 nr. 1 og nr. 2 meldes til folkeregisteret sammen med fornavnet ved første gangs navnevalg. Fylkesmannen er klageinstans. For øvrig vises det til pkt. 3.9.3.1.

3.9.6.2 Adopsjon, § 16 nr. 3, se § 16 andre ledd

Etter § 16 andre ledd skal valg av mellomnavn nevnt i § 16 nr. 3 (bl.a. adoptivbarnets tidl. slektsnavn) meldes til fylkesmannen. Etter § 17 andre ledd gir

202.Se Rundskriv G-150/91, s. 23.

203.op. cit.

204.Se Rundskriv G-150/91, s. 39.

fylkesmannen bevilling når et adoptivbarn skal "skifte, brigda eller stryka" mellomnavn.

Departementet har delegert kompetansen etter § 17 første ledd til Statens ungdoms- og adopsjonskontor også for å skifte, endre eller stryke mellomnavn.²⁰⁵ Som nevnt ovenfor antar arbeidsgruppen at fra 1. desember 1999 gjelder kompetansen også barn adoptert i Norge. Kompetansen omfatter bare mellomnavn etter § 16 første ledd. Fylkesmannen er klageinstans, samtidig som folkeregisteret også kan bringe saken inn for fylkesmannen, jf. ovenfor. Delegasjonen er begrenset til navneendring i forbindelse med de adopsjonsbevillinger adopsjonskontoret gir, jf. ovenfor.

3.9.6.3 Vigselse, § 16 nr. 4, se § 16 andre ledd

Etter § 16 andre ledd skal valg av mellomnavn nevnt i § 16 nr. 4 meldes til vigselmannen. Fylkesmannen er klageinstans. Ellers gjelder det samme som nevnt ovenfor under pkt. 3.9.4.3.

3.9.6.4 Mellomnavn etter § 16 tredje ledd, se § 17 tredje ledd

Etter navneloven § 16 tredje ledd kan departementet gi bevilling til mellomnavn en søker har "særskilt tilknytning" til, enten gjennom slekt eller på annen måte. Departementet har med hjemmel i § 17 tredje ledd, jf. § 9 a nr. 5, bestemt at mellomnavn etter § 16 tredje ledd kan meldes til *folkeregisteret* i de tilfellene som nevnt ovenfor under pkt. 3.4.2.5, tredje setning.²⁰⁶ Dette betyr at fylkesmannen er klageinstans.

For bevilling til *andre* mellomnavn etter § 16 tredje ledd, har departementet delegert kompetansen til fylkesmannen.²⁰⁷ Dette betyr at departementet er klageinstans.

3.9.6.5 Stryking av mellomnavn, § 17 tredje ledd

Departementet har også bestemt at mellomnavn kan strykes ved melding til folkeregisteret.²⁰⁸

3.9.6.6 Endring utover første gangs navneendring

Her gjelder det samme som i pkt. 3.9.4.4.

3.10 Særlig om valg av navn for fosterbarn

Rundskriv G-150/91, s. 49, nevner følgende om valg av navn for fosterbarn:

"Dersom et nyfødt barn plasseres i fosterhjem, kan ikke fosterforeldrene velge fornavn for barnet uten at den/de som har foreldreansvaret har samtykket i navnevalget. Fosterforeldrene kan ikke under noen omstendighet "velge" sitt eget slektsnavn for et fosterbarn. Det

205.Se Rundskriv G-150/91, s. 23.

206.Se Rundskriv G-150/91, s. 39, Rundskriv G-81/99, s. 6.

207.Se Rundskriv G-150/91, s. 47.

208.Se Rundskriv G-150/91, s. 39.

må eventuelt sendes søknad til fylkesmannen om bevilling til fosterforeldrenes slektsnavn.

Folkeregisteret sender navnevalgskjema til [...] foreldrene/moren selv om barnet er plassert i fosterhjem, bl.a. fordi det er den/de som har foreldreansvaret som skal velge navn [...].

Det hender imidlertid at den/de som har foreldreansvaret, ikke vil melde fornavn for barnet når det er plassert i fosterhjem. Sosialkontoret må da av hensyn til barnet påse at det blir valgt fornavn. Dette kan eventuelt gjøres ved at det oppnevnes hjelpeverge, jfr. vergemålsloven § 16."

3.11 Kunngjøring, § 20

Etter bestemmelsen skal navnebevillinger i utgangspunktet kunngjøres i Norsk lysingsblad. Departementet kan la være å kunngjøre fornavn og mellomnavn. "[N]år særlege grunnar er for det", kan også kunngjøring av slektsnavn falle bort. Departementet har bestemt at det ikke er nødvendig med kunngjøring av bevilling til fornavn og mellomnavn og bevilling til slektsnavn etter navneloven § 7 første ledd, § 9 nr. 1, 2, 3 og 5.²⁰⁹ Kunngjøring bør bare unntaksvis unnlates i andre tilfelle, f.eks. når kunngjøring antas å ville medføre en belastning for vedkommende, og det ikke kan antas å være særlige hensyn som tilsier at kunngjøring likevel blir foretatt.²¹⁰

3.12 Søksmålsadgang, § 22

3.12.1 Innledning

§ 22 gir regler om adgang til å prøve et vedtak i en navnesak for domstolene. Bestemmelsen er imidlertid ikke nødvendig som hjemmel for søksmålsadgang. Prinsippet om domstolenes rett til å prøve forvaltningsvedtak, ville hatt gyldighet også for navnesaker, uavhengig av § 22.²¹¹ Bortsett fra tidsfristen ville det som fremgår av bestemmelsen uansett vært gjeldende rett.²¹²

3.12.2 Frist for søksmål

Bestemmelsens selvstendige betydning ligger i at den stiller opp en frist på fem år for å anlegge søksmål. Rimelighet tilsier at vedkommende som har fått det nye navnet, bør ha sikkerhet for å beholde navnet i alle fall etter såpass lang tid. Fristen løper fra bevillingen eller meldingen er kunngjort. Dersom bevillingen eller meldingen ikke er kunngjort, gjelder ingen søksmålsfrist.²¹³ Etter tvistemålsloven 13. august 1915 nr. 6 § 437 andre ledd kan vedkommende forvaltningsorgan bestemme at eventuelle søksmål må reises innen seks måneder etter at vedtak om nærmere angitt fristfastsetting kom fram til vedkommende part. Den spesielle fristen i navneloven § 22 kan ikke være til hinder for at det fastsettes frist etter tvistemålsloven § 437.²¹⁴ For å ha gyl-

209.Se Rundskriv G-150/91, s. 53.

210.op. cit.

211.Austbø, s. 128.

212.op. cit.

213.Se Ot.prp. nr. 24, s. 60-61, Austbø, s. 128.

214.Austbø, s. 128.

dighet må en fristfastsetting etter tvistemålsloven § 437 være rettet direkte til den som vil reise søksmål.²¹⁵

3.12.3 Hvem kan reise søksmål?

En som "[m]einer at namneretten hans er krenkt av eit løyve eller ei melding", kan reise søksmål etter § 22. Bestemmelsen antas stort sett å kreve det samme som ligger i tvistemålslovens begrep "rettslig interesse", jf. dens § 54. Det er ikke noe som tyder på at det har vært meningen å gi navnelovens § 22 noe annet innhold enn dette.²¹⁶

Den som har klagerett har også rett til å reise søksmål.²¹⁷ Som nevnt ovenfor, vil en som allerede bærer et slektsnavn som det gis slektsnavns- eller mellomnavnsbevilling til, ha klagerett. De som bare har navnet som mellomnavn har neppe klagerett. Når det gjelder fornavn, vil en som har navnet som slektsnavn, kunne klage under henvisning til § 15 nr. 2. En som mener at fornavnet strider mot § 15 nr. 1, har neppe klagerett. Også avslag må kunne prøves for domstolene. Dette følger ikke av § 22, men bygger på det alminnelige prinsipp om domstolsprøving av forvaltningsvedtak. Her kan bare parten i navnesaken reise søksmål.²¹⁸ § 22 gjelder bare personnavn og kan derfor ikke brukes ved søksmål om bruk av et slektsnavn som varemerke, navn på forening e.l.²¹⁹

3.12.4 Hvem skal søksmål reises mot?

Dersom saken gjelder avslag på navnesøknad, må søksmålet reises mot staten.²²⁰ Den som mener at en navnemelding uriktig er blitt godkjent, eller at en navnebevilling ikke skulle vært gitt, kan også reise søksmål mot staten og påstå godkjennelsen/bevillingen ugyldig.²²¹ Det er imidlertid mer praktisk at søksmålet reises mot den som har fått navnebevillingen, fordi påstanden da kan gå ut på at vedkommende ikke har rett til navnet. En ev. dom vil da ha rettskraft også overfor den bevillingen gjelder.²²² Dersom det bare reises søksmål mot staten, og dommen går ut på at navnebevillingen er ugyldig, kreves det at forvaltningen senere omgjør vedtaket, for at dommen skal få reell rettsvirkning overfor den som fikk bevillingen.²²³

3.12.5 Hva kan prøves av domstolene?

Domstolene kan prøve om de konkrete vilkårene loven stiller er oppfylt, f.eks. vilkårene i § 9 nr. 1. Retten kan videre prøve mer skjønnsmessige vilkår, f.eks. om et navn hører til de mer vanlige, jf. § 7 første ledd, og om søkeren har særskilt tilknytning til navnet, jf. § 9 nr. 6.²²⁴

215.op. cit.

216.Austbø, s. 129.

217.op. cit., se ovenfor pkt. 3.9.1.2.

218.Austbø, s. 129.

219.Austbø, s. 129-130.

220.Austbø, s. 130.

221.op. cit.

222.op. cit.

223.op. cit.

224.Se Ot.prp. nr. 24, s. 60, og Innstilling fra komiteen til å utrede spørsmålet om mer betryggende former for den offentlige forvaltning (forvaltningskomiteen), 1958, s. 368-378.

3.13 Forbud og straff

3.13.1 Navneloven § 23

§ 23 fastslår at ingen må bruke navn som man ikke har rett til etter navneloven.

Direkte regulerer bestemmelsen bare bruken av navn man ikke har rett til. Den uttaler seg ikke om hvorvidt man har plikt til å bruke sitt fulle navn. Omfanget av denne plikten må ifølge Nerdrum utledes av alminnelige navnerettslige prinsipper.²²⁵ Austbø uttaler seg i retning av at plikten følger indirekte av § 23,²²⁶ og at alle navn i alle fall må tas med hvis man blir bedt om det - også alle fornavn og mellomnavn.²²⁷ Ellers mener hun at slektsnavnet alltid må brukes fullt ut,²²⁸ samt at fornavn også må brukes, men at det er nok med ett av disse.²²⁹ Selv om ingen har plikt til å bruke mellomnavn, omfatter imidlertid forbudet mot å bruke uriktig navn også mellomnavn.²³⁰

Etter ordlyden favner forbudet i § 23 vidt. Riktig navn må brukes overfor offentlige myndigheter, skoler, sykehus, m.v.²³¹ Det bør også brukes riktig navn ved kontrakter mellom private.²³² Det antas imidlertid at § 23 ikke forbyr bruk av kjælenavn. Slike navn må også i en viss grad kunne brukes i offentlig omtale og opptreden.²³³ Det er en flytende overgang fra kjælenavn til kunstnernavn. Det er antatt at også en kunstner kan bruke et annet navn enn sitt egentlige i offentlig omtale og opptreden.²³⁴ Kunstnernavnet må også kunne brukes ved kontrakter som kunstner, kvittering for honorar og ved oppføring i telefonkatalogen.²³⁵

§ 23 andre punktum sier at ingen uten hjemmel i navneloven kan skifte skrivemåte på et lovlig navn. Passusen er overflødig ved siden av første punktum, men ble tatt med for tydelighets skyld.²³⁶ Endring av skrivemåten anses som endring til nytt navn. Selv den minste forandring av skrivemåten er ikke tillatt, på tross av at slike endringer ofte er kurante.²³⁷ Etter departementets praksis kan folkeregisteret foreta retting av skrivemåten av slektsnavn dersom det fremlegges attester som viser at ektefelle/foreldre lovlig har navnet med denne skrivemåten og vedkommende selv benytter skrivemåten. Er navnet med den ønskede skrivemåten et ikke rettsbeskyttet slektsnavn, bør retting kunne foretas uten nærmere undersøkelser.²³⁸

3.13.2 Straffeloven § 337

Det står i straffeloven 22. mai 1902 nr. 10 § 337 at "[m]ed bøter straffes den som for seg selv eller sine barn bruker navn i strid med lov". Bestemmelsen

225.Nerdrum, s. 120.

226.Se Austbø, s. 131.

227.Austbø, s. 132.

228.op. cit.

229.op. cit.

230.op. cit.

231.op. cit.

232.op. cit.

233.Austbø, s. 132.

234.op. cit.

235.Nerdrum, s. 121.

236.Se Ot.prp. nr. 24, s. 61.

237.Austbø, s. 132.

238.Se Rundskriv G-150/91, s. 24.

supplerer navneloven § 23, ²³⁹ "Bruke" rammer såvel det å ta i bruk et navn som man ikke har rett til, som den videre bruken. ²⁴⁰ Dette innebærer at foreldelse ikke begynner å løpe så lenge den ulovlige bruken varer, jf. straffeloven § 68 første ledd. Bestemmelsen rammer ikke manglende bruk av fullt navn. ²⁴¹ Påtalen er ubetinget offentlig, jf. straffeloven § 77. Skyldkravet er forsett, jf. straffeloven § 40 første ledd.

Det kan tenkes at en person bruker et navn som vedkommende ikke søkt om. Personen ville imidlertid fått innvilget navnet ved f.eks. melding, fordi det dreier seg om et slektsnavn som ikke er rettsbeskyttet. Det er ikke klart om slik bruk rammes av bestemmelsen, eller om den bare tar sikte på de tilfellene der personen etter navnelovens materielle regler ikke ville fått innvilget navnet. På den annen side utfyller bestemmelsen navneloven § 23 som også forbyr "bruk". Arbeidsgruppen antar at "bruk" i § 337 må tolkes på samme måte som i navneloven § 23. Dette betyr at den bruken som er ulovlig etter en tolking av § 23, rammes av straffebestemmelsen. Bestemmelsen antas å ha liten praktisk betydning.

3.13.3 Straffeloven § 339 nr. 1

Etter denne bestemmelsen er det straffbart å unnlate å "give lovbealet Anmeldelse eller lovbefalede Oplysninger til offentlig Myndighed". Brudd på meldeplikten om fornavn etter navneloven § 14 vil kunne straffes etter bestemmelsen. ²⁴² Anmeldelse til politiet skjer svært sjelden, og slike saker har bare rent unntaksvis endt med bøteleggelse. ²⁴³ Det er ikke et krav etter straffeloven § 339 at det foreligger privat påtalebegjæring og/eller allmenne hensyn. Påtalen er ubetinget offentlig, jf. straffeloven § 77. Det hender at barn blir stående registrert i folkeregisteret uten fornavn i flere år. ²⁴⁴ Skyldkravet er uaktsomhet, jf. straffeloven § 40 andre ledd.

3.13.4 Straffeloven § 333

Bestemmelsen rammer bl.a. nektelse av å oppgi navn eller oppgivelse av falsk navn overfor politi og annen offentlig myndighet. Etter politiloven 4.august 1995 nr. 53 § 8 første ledd nr. 3 kan politiet innbringe den som ikke oppgir navn når politiet forlanger det, eller som gir opplysninger om navnet som det er grunn til å tvile på riktigheten av.

3.13.5 Straffeloven § 215

Etter denne bestemmelsens annet alternativ er det straffbart å søke å "tilvende seg selv eller andre en falsk Familiestand". Dette kan skje ved å utgi seg selv eller andre for å høre til den annen familie. ²⁴⁵ Skyldkravet er forsett. I tillegg kreves at den forsettlige handlingen er begått i rettsstridig hensikt. Hensikten er rettsstridig når gjerningspersonen er seg bevisst at han/hun gjør urett og

239.Austbø, s. 131.

240.Se Ot.prp. nr. 24, s. 61.

241.Austbø, s. 132.

242.Se Ot.prp. nr. 24, s. 57, Austbø, s. 97.

243.Austbø, s. 97.

244.op. cit.

245.Bratholm og Matningsdal, Straffeloven kommentarutgave, bind II, s. 497, Oslo 1995.

foruretter noen.²⁴⁶ Arbeidsgruppen antar at også det å oppgi en annen persons navn, kan rammes av bestemmelsen.

3.14 Forholdet til andre land, § 24

Bestemmelsen gir hjemmel for å inngå avtaler med fremmede stater om hvilke navnerettslige regler som skal gjelde for norske borgere bosatt i andre land og vice versa. Den gir også hjemmel for å inngå avtaler med andre land om rettsvern her i landet for slektsnavn som er i bruk i utlandet. Slike avtaler er ikke inngått.

Sverige, Danmark og Finland bygger på domisilprinsippet. Før øvrig vises det til pkt. 3.7 ovenfor og kap. 5 nedenfor.

3.15 Slektsnavnløse, § 25

Bestemmelsen inneholder regler for den som ikke har fått slektsnavn ved fødselen. Den har liten praktisk betydning i dag.²⁴⁷ Ved innføringen av navneloven av 1923 ble det bestemt at det skulle velges fast slektsnavn for alle barn. Det er derfor bare personer født før 1923 som eventuelt ikke har fått slektsnavn, men bare etternavn. De navn som etter loven av 1923 kunne velges som slektsnavn, kan etter bestemmelsen fortsatt velges som slektsnavn av de som ikke har slektsnavn. I bestemmelsens andre ledd slås det fast at dersom noen er skrevet inn i folkeregisteret med et slikt navn, vil vedkommende få dette navnet som slektsnavn.

3.16 Uriktig registrert slektsnavn, § 26

Bestemmelsen legaliserer uriktig registrerte slektsnavn som har blitt registrert i folkeregisteret før 1. januar 1947. Om bruk av slektsnavn før dette tidspunkt, se ovenfor om § 9 nr. 5. Nevnte dato og år ble valgt som skjæringstidspunkt fordi folkeregistre først ble opprettet i alle landets kommuner pr. 31. desember 1946, og fordi tidsrommet bakover i tiden ble ansett som passende, dvs. noe over 30 år fra det tidspunkt lovbestemmelsen trådte i kraft.²⁴⁸ Bestemmelsen omfatter også den som utleder navnerett fra en som har vært registrert slik som nevnt.

Det er ikke stilt noe krav om at vedkommende har vært i god tro mht. navnets lovlighet. Det er heller ikke et krav at vedkommende har brukt det registrerte navnet.

Særlige problemer oppstår overfor dem som har vært registrert med et navn fra før 1947, men senere har fått dette rettet av myndighetene. Departementet har ment at det vil virke urimelig om ikke disse skulle kunne ta tilbake det opprinnelige registrerte slektsnavnet, og har derfor lagt til grunn at disse bør kunne få bevilling til navnet etter § 9 nr. 6.²⁴⁹ Austbø mener departemen-

246.Kjerschow, Straffeloven med kommentar, s. 542, Oslo 1930.

247.Austbø, s. 135.

248.Austbø, s. 135-36.

249.Se Ot.prp. nr. 43, s. 22-23, Austbø s. 136-37.

tets uttalelse neppe bør forstås slik at alle som faller inn under denne kategorien, nærmest har krav på bevilling. Søkerens tilknytning til navnet bør vurderes konkret.²⁵⁰

3.17 Hevd av slektsnavn, § 27

Bestemmelsen får bare anvendelse på personer født før tidlig i 1905 fordi bare bruk etter fylte 18 år kan medregnes, og bruken må ha startet før 9. februar 1923. Bestemmelsen har derfor liten betydning i dag.²⁵¹

3.18 Gebyr

Etter 1. april 1984 har det ikke vært krevd gebyr for navnebevillinger.

3.19 Fullmakt til å gi forskrifter, § 28

Kongens myndighet til å gi forskrifter er ved kgl. res. 13. november 1964 delegert til Justisdepartementet. Departementet har ikke gitt forskrifter, men gitt følgende rundskriv og generelle brev som gjelder i dag: Rundskriv G-150/91, brev 23. oktober 1997, Rundskriv G-36/98 og Rundskriv G-81/99.

²⁵⁰Austbø, s. 137.
²⁵¹op. cit.

Kapittel 4

Historikk

4.1 Utviklingen fram til navneloven av 1964²⁵²

4.1.1 Faktisk utvikling

4.1.1.1 *Tilnavn, etternavn, slektsnavn o.a.*

4.1.1.1.1 *Slektsnavns- og tilnavnsskikker fram til 1700-tallet*

Fra de tidligste tider kjenner vi til at folk hadde ett navn, og ofte et tilnavn i tillegg.

Tilnavn er personkarakteriserende navn, gjerne knyttet til sted eller yrkestittel. Når en familie eller slekt går over til å bruke et tilnavn om seg selv, kan det vanligvis regnes som slektsnavn. Slektsnavn (og familienavn) viser derfor til felles navn på medlemmer i en familie eller slekt. Navnene er vanligvis arvelige.

Tilnavnet har enten blitt brukt alene eller i tillegg til det første navnet, og har paralleller i dagens kjæle- og kallenavn og forskjellige typer slektsnavn. Noen ganger er tilnavnene også brukt om ekte patronym. Patronym er som vist tidligere farens eller en av forfedrenes navn brukt etter fornavnet, oftest med en ending, som tilsvarer sønn eller datter.

Ekte patronym, også kalt primærpatronym, er dannet av farens fornavn, oftest med et tillegg (farens navn + -sønn eller -datter), og forener ofte en søskenflokk. Termen metronym viser tilsvarende til morens navn. Sekundærpatronym, eller stivnet eller arvelig patronym, er opprinnelig ekte patronym som har blitt arvelige og dermed slektsnavn, f.eks. sen-navn.

Gjennom hele den nedskrevne historien kjenner vi til tilnavn. Fra sagatiden kjenner vi bl.a. tilnavn som kunne peke på avstamningen (Olav Haraldsson, sønn av Harald), på bostedet (Hårek på Tjøtta), hvor man kom fra (Harald Grenski, fra Grenland), på yrket (Sigvat Skald), på egenskaper (Olav Digre, Olav den hellige) eller på en hendelse (Asbjørn Selsbane). Slike navn ble dels brukt av dem selv, dels bare av andre, og dels bare etter døden. Et eksempel på et tilnavn som ble brukt om igjen, gjelder sønnen til Tore Hunds sønne datter, som het Sigurd Hund.²⁵³

I sagatiden fantes det slektsbetegnelser som ikke regnes som vanlige tilnavn eller slektsnavn, som Ynglingeætta, Bjarkøyætta og Hårfagreætta.

Fram til 1500-tallet var det svært sjelden at tilnavn gikk i arv. På 1300-, 1400- og 1500-tallet kan ca. 40 tilnavn i stormannsslekter ha fungert som slektsnavn, f.eks. Darre og Bolt. Stort sett gikk disse ut av bruk etter få generasjoner.

252.Nerdrum, s. 11-17, og Carl Jacob Arnholm, Forelesninger over norsk personrett, Oslo 1947 og 1959. Det meste er imidlertid utarbeidet av arbeidsgruppen.

253.Magnus den godes saga, kap. 10, i Snorres kongesagaer.

De første tegn til en litt mer utbredt bruk av slektsnavn i Norge kom først da adelsslekter tok navn på 1600- og 1700-tallet, f.eks. etter skjoldmerket, som Skaktavl (sjakkbrett) og Galtung (villsvin i skjoldmerket; het Galte før adlingen), eller av det tidligere navnet, som Werenskiold av Wernersen.²⁵⁴

På 16-1700-tallet ble det vanlig at tilnavn også gikk i arv som slektsnavn i høyere sosiale lag og blant militære. Oftest var det utenlandske navn, særlig fra dansk og tysk. De ble brukt blant innvandrede embetsmenn, håndverkere og handelsmenn, men også av nordmenn som hadde vært i Danmark eller i utlandet ellers pga. utdanning eller militærtjeneste. Det kunne være stedsnavn (Astrup, Cappelen og Angell), innbyggernavn dannet av stedsnavn (Holst, Friis og Beyer), yrkesnavn (Møller, Müller, Bødtker, Fleischer, Meyer og Richter), tyske patronymer (tilsvarende sen-navn; Martens, Pavels og Irgens), egenskapsnavn (Lange og Rasch). Det ble også laget rene fantasinavn, f.eks. hentet fra plante- og dyreliv (Birch og Bøgh), fra årstidene (Høst, Sommer og Winther) og fra fargeskalaen (Brun). Enkelte navn ble oversatt til latin, f.eks. Arctander (nordmann/nordlending) og Ursin (bjørn).

4.1.1.1.2 På landsbygda, fram til omkring 1900

Fram til slutten av 1800-tallet var det vanlig at folk på landsbygda ikke hadde faste slektsnavn. I skrift ble det brukt personlige etternavn, som patronym eller gårdsnavn.

I de mest formelle dokumentene (f.eks. folketellinger, kirkebøker og rettsdokumenter) ble folk alt fra 1500-tallet registrert med patronymer som etter- eller tilnavn, og med gårdsnavn (sammen med preposisjon i deler av landet) som adresse eller navn på eiendom. Men i mer uoffisielle dokumenter og i skatteregnskap ble folk ofte isteden ført opp med bare fornavn og gårdsnavn uten patronym.²⁵⁵

En undersøkelse av etternavnsbruk i utvalgte landkommuner på Sør- og Vestlandet i 1801-folketellingen viste en forekomst på 2,2 % faste slektsnavn. Faste slektsnavn var oftest utenlandske navn brukt i høyere sosiale lag. Det samme gjaldt i byene på denne tiden.²⁵⁶

Gjennom flere hundre år og til et stykke utpå 1900-tallet var det vanlig med muntlig bruk av tilnavn på landsbygda de fleste steder i landet. Det kunne være former med gårdsnavnet (Bakke-Per, Nils (i) Bakken), farens fornavn framfor fornnavnet (Sjur-Ola), et patronym etter fornnavnet (Per Hanså, Eli Hansdåt o.lign.; helst Trøndelag og nordover), betegnelser for yrke (Per Smed) eller egenskaper (Blind-Anders). Det var først og fremst denne navnebruken folk kjente til og brukte, ikke den som ble skriftfestet.²⁵⁷

254.Danmarks Adels Aarbog, flere årganger.

255.Kulturhistorisk leksikon for nordisk middelalder, oppslagene: "Borgarnamn", "Tilnavne", "Slektsnavn", Oslo 1956-1978.

256.Gudlaug Nedrelid 1998a, "Ender og daa ein Aslaksen eller Bragestad" - Etternamnskikken på Sør- og Vestlandet. Studiar i Folketeljingsmaterialet frå 1801, bind 2, s. 19, Kristiansand.

257.Gudlaug Nedrelid 1998b, Å "kallast" noko og "skriva seg for" eitkvart anna, Bergen, G. Akselberg m.fl. (red.), Ord om ord, s. 196-203, Bergen 1998. Ola Stemshaug, Bruken av kvinnepatronym nordafjells i Noreg, Studia Anthroponymica Scandinavica (SAS), nr. 12, s. 83-102, Uppsala 1994. Jørgen Reitan, Om bruken av patronymica i de nordenfjellske mål, s. 26-49, Maal og Minne 1935.

4.1.1.1.3 I byene

Bruken av faste slektsnavn begynte først i byene og helst i høyere sosiale lag. Den økte fra 1500-tallet. Slektsnavnsskikken i byene fram til rundt år 1900 kjenner vi bare gjennom noen få lokale undersøkelser.

På slutten av 1600-tallet hadde ca. $\frac{1}{4}$ av befolkningen i Bergen slektsnavn, særlig tyske slektsnavn. Mange av dem forsvant senere, og alle har sannsynligvis ikke vært overført mellom generasjoner som faste slektsnavn. Resten av befolkningen (dvs. $\frac{3}{4}$), var ført opp uten noe etternavn.²⁵⁸

Tidlig på 1800-tallet hadde knapt 4/10 av befolkningen i Bergen og vel $\frac{1}{4}$ i Kristiansand og Fredrikstad faste slektsnavn. Mange av navnene ble likevel ikke fast etablert for flere generasjoner. De fleste navnene i disse byene var utenlandske og helst tyske, men det var også noen få norske gårds- eller stedsnavn og sen-navn. Resten av befolkningen var enten registrert med ekte patronym, eller de var ikke ført opp med etternavn.²⁵⁹

I 1865 var det nær 95 % faste slektsnavn i Trondheim. 15-20 % av alle navn var arvelige sen-navn, og knapt 80 % hadde andre faste slektsnavn.²⁶⁰ I Fredrikstad hadde vel halvparten faste slektsnavn, noenlunde likt fordelt mellom sen-navn og andre.²⁶¹ I Tromsø var det 31 % faste slektsnavn blant kvinnene, fordelt likt på sen-navn og andre.²⁶² Rundt år 1900 hadde byboerne stort sett faste slektsnavn. Mange hadde nok ekte patronym som til slutt ofte ble faste slektsnavn for menn og ugifte kvinner. Ekte patronymer forsvant vanligvis for gifte kvinner.

4.1.1.1.4 Sen-navn fra 1800-tallet og utover

Under den store flyttingen til byene utover 1800-tallet tok folk i bruk sen-navn som faste slektsnavn, gjerne etter deres egne patronym, altså farens navn med sen-ending. Denne faste sen-navn-bruken ser vi, som det går fram ovenfor, begynnelsen til i 1865-tellingen. Slike navn skjulte tilhørighet til bygdene og gjorde dem til byboere i navnet. Dessuten fulgte det mønsteret i Danmark.

Veksten i bruken av faste sen-navn fra 1865 og fram til 1900 i Oslo, Bergen, Trondheim og Tromsø tilsvarte sannsynligvis nokså nær veksten i innbyggertallet.²⁶³

Sen-navn var sannsynligvis på sitt mest utbredte som faste slektsnavn rundt år 1900, bl.a. med rundt 50 % i Oslo, Bergen, Trondheim og Tromsø.²⁶⁴ I disse byene var Olsen mest i bruk, med 4-7 %, og Hansen deretter med 2-5 %.²⁶⁵

Etter ca. 1900 har antakelig antallet bærere av sen-navn i de store byene vært stabilt noen steder og sunket litt andre steder. Andre navn har økt med innflyttingen. Dette gjelder særlig slektsnavn av gårds- og stedsnavn.²⁶⁶

258.Roar Tank, Navneskik i de syttende aarhundredes norske byer, s. 69-84, Maal og Minne, Oslo 1910.

259.Nedrelid 1998a, bind 2, s. 19-20. Astrid Weel Sannrud, Etternavn i Fredrikstad i det 19. århundre, s. 271, Oslo 1993 (hovedoppgave).

260.Kristin Augdal, Etternavn i Trøndelag, s. 187 og 220, Trondheim 1983 (hovedoppgave).

261.Sannrud, s. 271.

262.Gulbrand Alhaug, under arbeid.

263.Augdall, s. 187 og 220 (Trondheim), Trondheim byleksikon, s. 18, Oslo 1996, "Folke-mengdens bevegelse". Alhaug, under arbeid (Tromsø). Beregninger for Oslo og Bergen er gjort med grunnlag i forekomsten av Olsen i folketellingene for 1865 og 1900.

264.Augdall, s. 187 og 220. Gulbrand Alhaug, under arbeid.

265.Folketellingen for 1900, nettversjon.

Andelen sen-navn i Trondheim ser ut til å gått ned fra 45-50 % i 1900 til ca. 30 % i 1910.²⁶⁷ I Bergen ser andelen ut til å være halvert mellom 1900 og 1940.²⁶⁸

Fordi vi ikke har tall for hele landet, kan vi ikke slå fast i hvilken grad de store navneendringene i byene etter århundreskiftet, skyldes at folk har sluttet å ta sen-navn, byttet navn av andre grunner eller flyttet ut av byene. Det er mest sannsynlig en kombinasjon. Dessuten skiftet bruken ofte fra dokument til dokument for samme person, enten pga. brukernes veksling eller upresise normer for registrering. Til tross for denne usikkerheten går de samme tendensene igjen for vekst og fall av sen-navn-bruken i de kildene som er undersøkt her.

En viktig kilde for navnebruk i byene er adressebøkene, som ble utgitt for mange av de store byene fra midten eller slutten av 1800-tallet og fram til midten av 1900-tallet. De inneholdt gjerne opplysninger om familiefedre og enslige over myndig alder. Av adressebøkene for de store byene kan vi se at Olsen var klart mest brukt i år 1900, og at Olsen-navnet har opplevd mest fall etterpå.

Den første landsdekkende tellingen fra rundt 1975 viser disse forekomstene av de vanligste sen-navnene:

74 808 Hansen, 68 761 Olsen og 63 872 Johansen.²⁶⁹

Pr. 1. januar 2000 var tallene:

61 433 Hansen, 56 555 Olsen og 56 012 Johansen.²⁷⁰

Hvert av de to-tre vanligste sen-navnene bæres nå av 1,3 - 1,4 % av befolkningen. I de fleste fylkene ligger andelen mellom 1,0 og 1,5 %. Forskjeller mellom by og land har i stor grad jevnet seg ut, mest sannsynlig pga. flytting, men nok også fordi ikke fastboende folk på landsbygda kan ha tatt sen-navn. Fylket Sogn og Fjordane med 0,4 Olsen og de tre Nord-Norge-fylkene der de tre vanligste sen-navnene bæres av mellom 3 og 4 %, skiller seg ut.²⁷¹ I de sistnevnte områdene kan eldre fordeling ha holdt seg forholdsvis godt pga. lite tilflytting.

24,8 % av hele befolkningen har sen-navn nå. I kap. 6 finnes ytterligere navnestatistikk.

4.1.1.1.5 *Veksling mellom slektsnavn og etternavn på 1900-tallet*

På bygdene rundt år 1900 ser man både overgang til bruk av gårdsnavn som slektsnavn og veksling i navnebruken for samme person.

En overgang fra skiftende patronym som etternavn til gårdsnavn som faste slektsnavn vises i de fleste typer offentlige dokumenter. En undersøkelse fra Frosta (i Sør-Trøndelag) viser at rundt $\frac{3}{4}$ ble registrert med fornavn og patronym eller bare med fornavn i 1900-folketellingene. I 1910 var dette tallet nede i $\frac{1}{4}$. Den øvrige delen av befolkningen var stort sett ført opp med gårdsnavn eller annet slektsnavn enn sen-navn i begge tellingene. I panteregisteret for samme sted er det imidlertid en større andel av gårdsnavn og en mindre andel

266.Svak nedgang i Trondheim og omtrent det samme i Bergen de første tiårene på 1900-tallet. Augdal 1983, s. 187 og 220.

267.Augdall, s. 187 og 220.

268.Adressebøker for disse byene. Trondheim byleksikon, som ovenfor.

269.Hvem Hva Hvor 1981, s. 168-169, Oslo 1980. Med grunnlag i folketellingsdata fra 1975.

270.Statistisk sentralbyrå, Internett-sider februar 2000.

271.Pr. 1. januar 2000, Statistisk sentralbyrå. Alle navn som ender på sen, også stedsnavn som Holsen, er med her.

av sen-navn, enn i folketellingene.²⁷² Undersøkelser av åtte andre sørnorske kommuner i 1900-folketellingen viser en andel av slektsnavn som ikke er sen-navn varierende fra kommune til kommune med mellom 7 og 60 %.²⁷³

Opplysninger om slektsnavn i denne overgangsfasen, fra slutten av 1800-tallet og fram til 1930-åra, er svært usikre fordi folk flest og nedskriverne ikke har hatt presis oppfatning av hva som var slektsnavn. I 1910-tellingen for Frosta kommer antakelig slik uklarhet til uttrykk når over halvparten av befolkningen i én tellekrets var ført opp med patronym, mens nesten ingen hadde det i en annen krets.²⁷⁴

Variasjon i etternavnsbruken for samme person kom helst til uttrykk i offentlig forvaltning som veksling mellom forskjellige sen-navn (etter far og tidligere forfedre), forskjellige gårds- og bruksnavn, og forskjellige skrivevarianter av samme navn. Dette forekom også i byene.²⁷⁵ Veksling mellom gårds- eller andre stedsnavn som slektsnavn, kunne komme av flytting.

Navn etter større steder og grender var mest aktuelt når de flyttet bort fra bygda. Det var også mange som tok eller fikk etternavn etter en hovedgård, mens de hadde et uformelt daglig navn etter underbruket der de bodde. Et eksempel er en mann som sto ført opp som Flåm i folkeregisteret, men som selv brukte Melteig, etter plassen der han hadde vokst opp. Dette førte til en navnesak ved Voss Herradsrett på 1970-tallet.²⁷⁶

Selv om yrkesbetegnelser lenge ble brukt som ikke faste tilnavn, ser det ikke ut til å ha vært tradisjon for danning av slektsnavn etter norske yrkestitler, slik det har vært vanlig i mange andre land.

Innføringen av faste slektsnavn foregikk gradvis. Helt fram til lovendringen i 1979 fantes det folk uten faste slektsnavn. Bruk av flere navn for samme person i offentlige registre var ikke uvanlig.²⁷⁷ Manglende registrering i folkeregisteret eller kirkebøker av navn som ble brukt til daglig, kunne føre til tap av retten til navn som tidligere har vært brukt som "etternavn" i slekten.²⁷⁸

4.1.1.1.6 *Vekslende skrivemåter*

Skrivemåtene i gårds- og stedsnavn fulgte gjerne danskspråklige skriftradisjoner til langt utpå 1800-tallet, som Qvam, Wiig, Dahl, Lie, Moe, Myhr, Sexe, Semb og navneledd som Løv- og -tvedt. De offisielle navnene har blitt normert til former tilpasset norsk uttale i matriklene (skattelister for jordeiendommer) og i andre offentlige dokumenter, f.eks. Vik, Dal, Mo, Sem, Lauv- og -tveit.²⁷⁹

272.Augdall, s. 115-116, 147-148, 232-238 (om panteregister), tabeller s. 99, 110, 131 og 142.

273.Ot.prp. nr. 17 (1901-1902), s. 3.

274.Augdall, s. 29, 116 og 148.

275.G. Hallager, Om Personnavne efter norsk og fremmed Ret, s. 49, Kristiania 1895. Ot.prp. nr. 17 (1901-1902) (om slektsnavn), s. 3-6. Ot.prp. nr. 12 (1922) (om navnelov), s. 3. Innst. O. VIII 1922 (om navnelov), s. 2. Forhandlinger i Odelstinget 1923, s. 100-101 (lov om personnavn). Opplysninger fra familiearkiver.

276.Voss Heradsrett, sak nr. 18/77 A. Verdens Gang 09.09.1997, s. 14, "Delikat navnesak ender i retten? Vil ha familienavnet - alene!", Oslo. Saken gjaldt både slektsnavn og bruksnavn. Slektsnavnet ble ikke endret, derimot skiftet bruket navn til Mellteig. Slik navnebruk er omtalt i Nedrelid 1998b.

277.Ot.prp. 43, s. 23 og s. 86, Austbø, s. 135.

278.Rt. 1951 s. 713, en høyesterettsdom der saksøkte fikk beholde et navn brukt som "etternavn". Jf. også saken om Melteig i 1970-årene, nevnt ovenfor.

279.NOU 1983:6, Stadnamn, s. 16-35. Peter Hallaråker, Innsamling av stadnamn, s. 235-241, Oslo 1997.

Etternavn, og senere slektsnavn, fulgte eldre skriftlig navnebruk for gårds- og stedsnavn til tross for matrikkelrevisjonene og endring i norsk rettskriving (f.eks. Aa til Å). Folk fulgte i praksis helst embetsmenns (dvs. prester og lensmenn) skrivemåter. Uttale- og skriftform var nok helst oppfattet som to klart atskilte former.²⁸⁰

Skrivemåtene kunne også lenge veksle for samme person, både på grunn av egne og nedskriverens kunnskap, og kanskje som følge av vekslende ønsker. Bruken av former som skilte seg ut fra norsk rettskriving, kom nok i stor grad av at det var de kjente formene. Dessuten kunne det være praktisk å ha et navn som skilte seg ut, som Eyde og andre navn som kunne ha naturlig grunnlag i en eldre skriftvariant.

Resultatet vises i dagens slektsnavn. Pr. 1. desember 1993²⁸¹ fantes bl.a. disse forekomstene i den norske befolkningen: 1467 Mo og 6866 Moe; 106 Dal og 11 837 Dahl; 4489 Vik, 74 Vig, 50 Viig, 25 Viik, 20 Wig, 845 Wik, 1193 Wiig og 2249 Wiik; 208 Eeg, 441 Eek, 851 Eik og 565 Ek; 3786 Tveit og 1954 Tvedt. Vi ser at trenden ikke er entydig dansk- eller norskspråklig.

Sammensatte navn er ofte nyere og har hatt en svakere dansk skriftradisjon. Mens det fins 643 Myhr og 30 Myr, er det i det samme registeret 77 ulike sammensatte navn som begynner på Myr og bare 19 som begynner på Myhr.²⁸²

Aa ble endret til Å i 1917-rettskrivningen. Likevel fantes det 137 ulike slektsnavn i 1993 (alle typer opphav) som begynte med Å og 332 med Aa. Det var f.eks. 280 Ås og 5918 Aas. Et høyfrekvent eksempel med *aa* eller *å* inne i navnet var: 1401 Waage, 462 Vaage, 1205 Våge og 97 Wåge.

Variasjon i skrivemåten for sen-navn for samme familie har også forekommet i noen tiår ut på 1900-tallet, f.eks. Christensen og Kristensen, og Nielsen, Nilsen og Nilssen. I én utgave av en adressebok kunne det være mange flere Nielsen enn Nilsen, mens i en senere utgave er det mange flere Nilsen.

Den vekslende slektsnavnbruken som er beskrevet ovenfor, innebærer at det ofte er tilfeldig hvilke navn og hvilke former som er dokumentert skriftlig.

4.1.1.1.7 Navneskifte

Denne store nedgangen i bruken av sen-navn viser at folk i stor grad har ønsket seg og ønsker å bytte ut et sen-navn med et annet navn. Det er antakelig ønsket om navn som ikke var blant de vanligste, som har vært den viktigste grunnen. En argumentasjon for å bruke gårdsnavn som uttrykk for norsk navneskikk kan nok også ha virket inn. En lavere andel sen-navn blant de vanligste mellomnavnene enn blant slektsnavnene, er antakelig uttrykk for at mange gjerne vil ha andre navn enn sen-navn, jf. kap. 6.

I 1923 ga Justisdepartementet bevilling til 303 slektsnavn, dvs. antall saker, ikke antall personer. Tidlig på 1960-tallet var det ca. 1000 saker hvert år. Fram til og med 1964 gjaldt navneendringene særlig nye navn (nylagete eller andre navn enn de man kunne ta etter hovedreglene), stefars eller pleieforeldres navn, og navn man faktisk brukte, men som var ulikt det som var innført i folkeregisteret. Det var også mange saker om ektefeller som ønsket å beholde slektsnavnet de hadde hatt som ugift. Pga. økende skilsmissehyp-

280.Hallaråker, s. 235.

281.Olav Veka, Norske etternamn, Oslo 1995. Med grunnlag i folkeregisteropplysninger.

282.Veka 1995 omfatter navn med 15 eller flere bærere totalt, eller minst 10 i minst ett fylke.

pighet ble det etter hvert også mer aktuelt å ta tilbake navn fra før ekteskap.²⁸³

Tidlig på 1980-tallet var det over 10 000 personer som fikk bevillinger årlig. Endring til ektefellers navn som ugifte er ikke med i tallene. Antallet endringer har økt betydelig etter det, men da som hovedregel med enklere melding til folkeregistrene.

Under den voldsomme veksten i navneendringer de siste tiårene har de fleste navneendringene gjeldd kvinner og barn i forbindelse med oppløsning av ekteskap.²⁸⁴ En stor andel av de bevilningene som nå blir gitt av fylkesmenene, gjelder innvandrere som vil endre navn.²⁸⁵ De kan ha fått navn ved førstegangsregistrering, som ikke er i pakt med hjemlig tradisjon, ønskelig transkripsjonsmåte, eller som ikke er tjenlig her i landet.

I 1940-årene ble det utgitt to lister med slektsnavnsforslag, med til sammen ca. 3700 navn.²⁸⁶ I 1960 var disse "for gode navns vedkommende faktisk oppbrukt".²⁸⁷ Flertallet av forslagene finnes ikke som slektsnavn nå.

4.1.1.1.8 *Kvinner etter- og slektsnavn*

Til et stykke ut på 1800-tallet beholdt norske kvinner sine etter- eller slektsnavn hele livet. På landsbygda skiftet den muntlige bruken i noen grad etter bosted. I slike tilfeller kunne mann og kone ha samme stedsnavn som tilnavn i muntlig bruk.

På slutten av 1800-tallet ble det vanligere, særlig i byene, at kvinner tok menns slektsnavn i offisiell sammenheng. Det begynte i høyere sosiale lag. I Bergen og Kristiansand var 98 % av de gifte kvinnene registrert med oppvekstnavnet (pikenavnet) i 1801. I Fredrikstad hadde ingen kvinner tatt over mannens etternavn i 1801, mens vel halvparten av kvinnene som var gift med menn i høyeste sosialgruppe (mest kjøpmenn, embetsmenn og skipper) og knapt 1/6 blant arbeidere, hadde mannens etternavn i 1865.²⁸⁸

I tiden rundt gjennomføringen av 1923-loven hadde det stort sett etablert seg praksis med at kvinnene tok mannens slektsnavn over store deler av landet, men minst på landsbygda.

4.1.1.2 *Fornavn*

Fornavn som ble brukt i sagatiden, tilsvarte ofte ett eller to kjente ord i språket, som navnene hadde som opphav (Sigfrid; seier + vakker). Men man regner med at sammenhengen mellom navnet og navnets betydning ble mindre viktig alt for tusen år siden.

Mange av sagatidens fornavn er i bruk i dag, dels i andre former (Øyvind/Even, Sigfrid/Sigrid/Siri). Mange kjente navn fra Nytestamentet og helgener ble tatt i bruk i hundreårene før reformasjonen, også med norske former,

283.Navnelovutvalgets innstilling, s. 8 og s. 9, Austbø, s. 37-38. 2,9 skilsmisser pr. eksisterende ekteskap i 1961-65 og 10,4 i 1999, SSB.

284.Austbø, s. 37-38.

285.Se nedenfor kap. 6.

286.Astrid Moss, Forslag til nye slektsnavn, Oslo 1940. A. Moss, 2000 nye slektsnavn. Forslag, Kongsvinger 1947.

287.Navnelovutvalgets innstilling, s. 9, jf. Nerdrum, s. 39.

288.Nedreid 1998a, s. 27, bind 1. Sanrud, s. 262.

f.eks. Johannes/Jon, Peter/Per, Maria/Mari, Nikolaus/Nils og Katarina/Kari.

Kirkelige navn fortrenget eldre norske navn. Fra 1800-tallet har gjenopptaking av saganavn i opprinnelig form fortrenget varianter av saganavn og kirkelige navn.

Særlig fra slutten av 1800-tallet og framover har vi fått mye nytt navnetilfang, særlig fra svensk, dansk, tysk, fransk og engelsk. Fra midten av 1800-tallet fikk vi noe bruk av slektsnavn som fornavn. Selv om man sjelden har klart å påvise den konkrete inspirasjonskilden, kan det se ut til at prester, jordeiere, handelsmenn og statsministre kan ha vært inspirasjonskilder, f.eks. Monrad, Anker, Selmer og Sverdrup. Det kan se ut til at handelslekter som Heitman, Bernhof og Heggelund, gjestgiverslekt som Pareli/Parelius, og eiendomsbesittere som Angel har inspirert langs kysten i nordlige Nordland og sørlige Troms, men at navnegiverne ikke ser ut til å tilhøre nærmiljøet.²⁸⁹ Etter internasjonalt mønster ble det vanlig å lage jentenavn av guttenavn, og omvendt i noe mindre grad, f.eks. Petrina, Petra, Karenus og Agdar.

Oppkalling etter norske slektsnavn, idoloppkalling, avtok ganske raskt etter innføringen av 1923-loven.²⁹⁰

Fra slutten av 1900-tallet har også navn fra innvandrer kulturer utenfor den vestlige verden, kommet i bruk. I 1999 var Mohammad, inkl. varianter, på 8.-plass blant nyfødte gutter i Oslo.

4.1.1.3 Mellomnavn

Opphavet til mellomnavn finner vi i ønsket om å gi ekstra navn i tillegg til vanlige fornavn og slektsnavn. De hadde status som en egen type fornavn fram til navneloven 1964, se nedenfor pkt. 4.1.2.3. Skikken kan se ut til å ha kommet parallelt med bruken av ekstra fornavn i høyere sosiale lag på 16-1700-tallet. Mellomnavn var helst slektsnavn fra tidligere slektsledd på begge sider, eller fra andre man ville ære.

I Bergen og Kristiansand er det registrert en begrenset bruk i høyere sosiale lag i 1801, helst av utenlandsk opphav, og mest sannsynlig hentet fra slekten. Bergenske slektsbøker viser stor variasjon i samme søskenflokk på 17- og 1800-tallet. Dette kan tyde på at man gikk ut over den nære slekten.²⁹¹

I Fredrikstad i 1801 var også omfanget svært begrenset, likt fordelt mellom patronymy og andre slektsnavn. Patronymene forekom helst i mellom-sjiktet (håndverkere, funksjonærer) og var for det meste etterfulgt av et norsk stedsnavn. Andre slektsnavn som mellomnavn viste stor variasjon i samme søskenflokk, på samme måte som vanlige fornavn. Bare unntaksvis kom mellomnavnene fra morens slektsnavn. Navnene kom i mange familier til å gå i arv etter bestemte mønster. I 1865 var mønsteret i Fredrikstad det samme, men med litt økt bruk.²⁹²

Også fra andre kilder kjenner vi til at mellomnavn kunne hentes fra familien, fra venner (ofte fadderoppkalling) og kjente personer (idoloppkalling). I

289. Cissel Samuelsen, Nye navn i nye tider. Bruken av slektsnavn som fornavn på 1800-tallet, s. 102-109, Tromsø 1999 (hovedoppgave).

290. Se pkt. 3.3.3 og 4.1.2.2 om den juridiske forskjellen mellom fornavn og slektsnavn.

291. Nedrelid 1998a, s. 255-258, bind 1. Og arbeidsgruppens undersøkelser.

292. Sannrud, s. 137-139 og 261.

andre halvdel av 1800-tallet og fram til 1923-loven fantes det eksempler på at kjente personers eller slektingers slektsnavn ble tatt i bruk som mellomnavn, og dels brukt som fornavn til daglig, som f.eks. for Nordahl Rolfsen (Johan Nordahl Brun Rolfsen) og Nordahl Grieg (Johan Nordahl Brun Grieg). Dessuten kom mellomnavn i en del tilfeller til å bli første del av doble slektsnavn på 1700-, 1800- og tidlig på 1900-tallet.

Utviklingen av mellomnavn i dag er beskrevet i kap. 6. Termen mellomnavn kom i bruk på 1900-tallet, og kom altså inn i loven i 1964. Tidligere var den i bruk i lovkommentarene til bl.a. Lundh og Arnholm.²⁹³

4.1.1.4 Nasjonale minoriteter

4.1.1.4.1 Samer og kvener

Kvener (finske innvandrere i Nord-Norge) og samer har hatt tradisjon med slektsnavn på egne språk i mange hundre år. Fra slutten av 1800-tallet har mange tatt i bruk norskspråklige slektsnavn. Påtvunget navneskifte som følge av offentlig lovgivning eller andre påbud har i liten grad latt seg dokumentere. Flere vitnemål tyder på at situasjonen likevel har vært opplevd slik. Folk har sannsynligvis helst skiftet navn pga. sosialt press og for å oppnå bedre behandling hos myndighetene, særlig fra midten av 1800-tallet. Norske navneformer er også ført inn i kirkebøkene dels av kirkelig sedvane, og kanskje uten bærernes kunnskap. Det kunne være skrivemåter tilpasset norsk uttale, oversettelser, norske plassnavn eller sen-navn med grunnlag i fedrenes navn.²⁹⁴

Stikkprøver i de samiske kjerneområdene Karasjok og Kautokeino i 1900-tellingen viser at under 10 % var registrert bare med sen-navn. De fleste var registrert med et samisk slektsnavn, oftest i tillegg til et sen-navn.

Det forekommer at folk nå ønsker å ta tilbake samiske og kvenske (finske) slektsnavn. Disse kan være i bruk i andre slektsgrener eller familier, men samtidig ha vært ute av offisiell bruk i flere generasjoner blant egne forfedre.²⁹⁵

Samer ble ført opp med norske fornavn i kirkebøker fra 16-1700-tallet. Gamle samiske navn gikk ut av offisiell bruk. Trass i dette ble samiske varianter av kirkelige og andre norske navn brukt muntlig. Fra 1970-årene har mange gitt barn offisielle samiske fornavn.²⁹⁶

293.Henrik Lundh, Navneloven av 9. februar 1923. Med innledning og kommentar, s. 26, Kristiania 1924. Carl Jacob Arnholm, Personretten, s. 121 og 133, Oslo 1959.

294.Kommunal- og regionaldepartementet (KRD), Innvandringsavdelingen, Nasjonale minoriteter og samordning av statlig politikk. Rapport fra en tverrdepartemental arbeidsgruppe, s. 17, Oslo 1998. Regnor Jernsletten, The Land Sales Act of 1902 as a Means of Norwegianization, Acta Borealia, nr. 1, s. 18-20, Tromsø 1986. Elin Vanja Karikoski, Olen Karikoski, miksi? - Navnet mitt er Karikoski, hvorfor? Finske slektsnavn i Sør-Varanger i lys av finsk slektsnavntradisjon, slektsnavnforskning og fornorskingsprosess, s. 4, 5, 9, 22, 41-43, Tromsø 1995 (hovedoppgave). Elin Vanja Karikoski, Finske slektsnavn i Sør-Varanger, Studia Anthroponymica Scandinavica, vol. 14, s. 103, Uppsala 1996. Bente Imerlund, Finske stedsnavn i Nordreisa, s. 11, Storslett 1993. Håkan Rydving, Nordsamiske slektsnavn, inntatt i Olav Veka, Norsk etternavnleksikon, Oslo 2000. Professor Einar Niemi, Univ. i Tromsø, muntlig.

295.KRD, Nasjonale minoriteter og samordning av statlig politikk, s. 17. Professor Einar Niemi, Univ. i Tromsø, muntlig forespørsel. Muntlige forespørsler til Ivar Utne. Problemer knyttet til kveners slektsnavn er omfattende belyst i den kvenske avisen Ruijan Kaiku nr. 9, 10 og 11, 2000.

4.1.1.4.2 Skogfinner

Skogfinnene, dvs. finske innvandrere på Østlandet fra 1600-tallet, ble registrert med sine finske fornavn, som gjerne var varianter av kjente kirkelige navn. I tillegg ble de gjerne registrert med sen-navn, dvs. patronym etter farens fornavn. I tillegg kunne de, særlig i de eldste kildene, bli oppført med sine finske slektsnavn. Slektsnavnene var gått ut av offisiell bruk på 1800-tallet, og skogfinnene brukte patronym og norske (ev. finskinspirerte) gårdsnavn etter norsk skikk. De føyde seg inn i vanlig norsk slektsnavnsmønster.

De siste to-tre tiårene har finske fornavn blitt tatt i bruk for noen få nyfødte, særlig Heikki (m.) og Erkki (m.). Finske former har tradisjon som muntlig form selv om personene offisielt har hatt norske former.²⁹⁷

De to-tre siste tiårene har noen også ønsket å ta i bruk gamle finske slektsnavn (storslektsnavn), både som mellom- og slektsnavn.²⁹⁸ Ofte må det søkes flere hundre år tilbake i skriftlige kilder, og man kan ikke regne med at alle brukte navn er dokumentert skriftlig. Dette blir nå dokumentert gjennom igangværende prosjekt med slekts- og slektsnavnsforskning, helst av slekthistoriske grunner.²⁹⁹ I noen grad finnes muntlig tradisjon fortsatt, blant annet gjennom kallenavn (tilnavn), som Viinikka-Per eller Viinikkan. Dette tilsvarer en muntlig navneskikk som er beskrevet for landet for øvrig, men med finsk innhold. Dessuten finnes navn med finsk opphav som er i bruk nå, f.eks. slektsnavnet Hytjanstorp fra det finske slektsnavnet Hyttiainen, og Peistorpet av Piesala og Piesainen.³⁰⁰

4.1.1.4.3 Romanifolket (taterne/de reisende)

Romanifolket kom til Norden omkring 1500-tallet. De har offisielt hatt vanlige norske for- og slektsnavn gjennom hele 1900-tallet, gjerne sen-navn- og stednavntypen. Seg i mellom bruker de ofte storslektsnavn, som i enkelte tilfeller også blir brukt uoffisielt som mellomnavn i offentlige opptredener. Navn på barn, særlig slektsnavn, ble endret da de ble overført til fosterhjem i første halvdel av 1900-tallet.³⁰¹

4.1.1.4.4 Rom (sigøynere)

Rom (sigøynere) har trolig felles opphav med romanifolket. Den norske romgruppa kom til Norden fra midten av 1800-tallet. Eldre storslektsnavn er i bruk, men noen har også etter eget ønske endret til et vanlig norsk slektsnavn.³⁰²

296.Håkan Rydving 1998a, Namn och identitet i nordsamisk kontext, inntatt i Thorsten Andersson m.fl., Personnamn och social identitet, s. 337-359, Stockholm. Håkan Rydving 1998b, En samisk namnlängd, inntatt i Studia Anthroponymica Scandinavica, vol. 16, s. 81-87, Uppsala.

297.Grue folkeregister. Birger Nesholen, Gruetunet museum. Muntlige forespørsler.

298.KRD, Nasjonale minoriteter og samordning av statlig politikk, s. 18.

299.Se ovenfor pkt. 3.6 om gjeldende rett om navn for nasjonale minoriteter.

300.Birger Nesholen, Gruetunet museum. Muntlig forespørsel, og andre. Pr. 1. januar 2000 var det 10 med navnet Hytjanstorp og 26 Peistorpet, SSBs hjemmesider på Internett.

301.Bjørn Hvinden, NTNU (Trondheim). Muntlig forespørsel. Jonny Mydland, Liste over 135 reisende slekter i Norge, hoved- og undergrupper, inntatt i Liv Borge, Solens og månens barn, s. 213-220, Oslo 1998.

302.Aftenposten, morgen, 8. desember 1990, "Har fått lide for Karolinavnet".

4.1.2 Rettslig utvikling

4.1.2.1 Før navneloven av 1923

Navneforholdene var et område som ikke ble ansett regulert av rettsreglene. Fra 1814 ble det riktignok gitt navnebevillinger av Kongen, men det var uklart hvilken rettsvirkning slik bevilling hadde. Guttorm Hallager ga i 1895 ut boka "*Om personnavne efter norsk og fremed Ret*". Der konkluderte han at det ikke var noen privat navnerett i Norge. Året etter falt det imidlertid en høyesterettsdom som slo fast navneretten. Det var Aars-dommen, inntatt i Rt. 1896 s. 530. Etter råd fra en i familien Aars, tok en mann fra gården Årsrud etternavn Aars. Han hadde båret navnet i 40 år. Høyesterett fradømte han retten til å bære navnet. Dommen slo altså fast at det eksisterte en privat navnerett. I de følgende år kom det en rekke navnesaker for domstolene. Det ble slått fast at ikke alle slektsnavn nøy godte av det privatrettslige navnevern. Dette var forbeholdt navn som kjennetegnet medlemmene av en sluttet slektskrets.

4.1.2.2 Navneloven av 1923

Det ble i 1902 fremsatt en Odelstingsproposisjon (nr. 17 for 1901-02) med forslag til lov om slektsnavn. Imidlertid ble det ikke gjort mer med saken før i 1922, da det ble satt fram en ny proposisjon (nr. 12 for 1922). Denne proposisjonen ble tatt under behandling og førte til lov om personnavn 9. februar 1923. Et hovedpunkt for navneloven 1923 var å få innført en ordning med faste slektsnavn, men loven var formulert forsiktig. Den påla ingen direkte å ta seg slike navn, men ga visse regler som skulle hjelpe folk å skaffe seg dette. Det ble derfor gitt praktisk viktige regler om å kunne ta slektsnavn uten bevilling og om navnehevd. Loven ga også regler om navnebevilling. Dersom navnet hørte til de mindre utbredte, kunne bevilling bare gis med samtykke av samtlige bærere. Her bygget altså loven på det navnevernet domstolene hadde etablert. Det ble imidlertid også gitt regler om at rettsbeskyttete slektsnavn i visse tilfelle kunne tas ved bevilling dersom søkeren hadde en bestemt tilknytning til navnet. Det var også regler som innskrenket bevillingsadgangen slik at navneutviklingen kunne ledes på en forsvarlig måte.

Loven bestemte at alle personer født etter 1. juli 1923 automatisk fikk slektsnavn ved fødselen. Navnet ble i første rekke bestemt av avstamningen. Hvis barnet var født i ekteskap, fikk det farens navn. Hvis barnet var født utenfor ekteskap, kunne det velges mellom farens og morens navn. Adoptivbarn fikk adoptantens slektsnavn. Det kunne også bestemmes at barnet skulle beholde sitt eget slektsnavn eller bruke begge navnene i forening.

Hustruen fikk ved ekteskapet automatisk mannens navn. Hun kunne ta sitt slektsnavn som ugift foran slektsnavnet ervervet i ekteskap, på tilsvarende måte som mellomnavn i dag. Bare dersom "særlige grunner talte for dette", kunne kvinnen beholde slektsnavnet som ugift uten å ta mannens slektsnavn. Kvinnen måtte da være godt kjent under sitt opprinnelige slektsnavn, f.eks. som forretningsdrivende eller kunstner. Ved lovendring i 1949 ble det gitt generell adgang for hustruer til å beholde slektsnavnet som ugift. Da kunne enhver kvinne søke departementet om å få beholde slektsnavnet som ugift, men søknaden kunne først innvilges etter at ekteskapet var inngått. Ektemannen måtte også godkjenne at hun tok sitt slektsnavn som ugift.

Det var forbudt og straffbart å forandre navn for seg eller sine navn uten tillatelse fra offentlige myndigheter, jf. dagens § 337 i straffeloven. Det var også mulig å gå til søksmål dersom noen mente at navneretten til vedkommende var krenket. Det samme gjaldt når navnet var gitt ved bevilling. I så fall gjaldt en tidsfrist på 3 år for å reise sak.

Loven hadde også regler om fornavn, og la bl.a. ned forbud mot å bruke som fornavn navn som etter sin opprinnelse var et slektsnavn. Det kunne heller ikke velges fornavn som kunne bli til en byrde for barnet.

Uttrykket mellomnavn forekom ikke i lovens terminologi. Loven godtok likevel at barn kunne bruke mors pikenavn eller fars fornavn med ending som markerte slektskapet, foran slektsnavnet. Samme adgang hadde en gift kvinne mht. sitt pikenavn. Navnene ble imidlertid betegnet som fornavn.

4.1.2.3 Navneloven av 1964

29. juni 1956 ble det nedsatt et utvalg til revisjon av navnelovgivningen. Grunnen til dette var ønsket om å få til større nordisk rettsenhet. Utvalget hadde også samarbeid med det svenske og danske utvalget. De tre utvalgene kunne imidlertid ikke komme fram til et felles utkast. De nasjonale ulikhetene var for store. Det norske utvalget avga sin innstilling i februar 1960. Den bygget i stor grad på loven av 1923, men var mer tilbøyelig til å godta større frihet ved valg av navn. Barn kunne derfor ved ensidig melding få morens pikenavn som slektsnavn. Hustruen fikk også alminnelig adgang til å beholde pikenavnet i ekteskapet. Kvinnen måtte imidlertid melde fra om dette til vigselsmannen før vielsen. Dersom dette ikke ble meldt, fikk kvinnen automatisk mannens slektsnavn.

Utvalget myket også opp navnevernet. Det ble foreslått unntaksregler som medførte at en person ville kunne få bevilling til slektsnavn som noen av vedkommendes foreldre eller besteforeldre bar eller hadde båret. Det var også andre unntaksregler. Særlig viktig var en regel der enhver kunne få bevilling til et rettsbeskyttet slektsnavn dersom vedkommende hadde "en ganske særlig tilknytning" til det. Regelen var med hensikt gjort generell. Utvalget hadde imidlertid særlig for øye at den kunne gi ektemannen adgang til å ta navnet til hustruen.

Utvalget foreslo også regler om mellomnavn. Særlig viktig var en regel om at et hvilket som helst navn kunne gis som mellomnavn etter departementets samtykke når søkeren gjennom avstamning eller på annen måte kunne godtgjøre en særskilt tilknytning til navnet.

Innstillingen vakte røre. Det var først og fremst barnets adgang til å kunne velge mellom mors og fars slektsnavn som skapte sprengstoffet. Ektemannens adgang til å ta hustruens slektsnavn og oppmykningen av navnevernet gikk heller ikke upåaktet hen. Det var opphetet diskusjon i ukebladene og i dagspressen.

Regjeringen la fram sitt lovforslag 21. desember 1962 som Ot.prp. nr. 24 (1962-63). Her var det gjort en del innstramninger i utvalgets forslag. Det var strid og dissenser gjennom hele stortingsbehandlingen. Likevel ble loven i hovedsak godtatt i den form den hadde fått i proposisjonen.

4.2 Utviklingen av navneloven etter 1964

4.2.1 Generelt

Loven er endret en rekke ganger. Ved lov 16. juni 1967 nr. 1 ble §§ 14, 16, 19 og 26 endret som følge av endringer i fremgangsmåten ved melding av fødsler. Ved lov 7. februar 1969 nr. 7 ble det gjort en mindre endring i daværende § 12 som følge av endringer i ekteskapslovgivningen. Lov 12. juni 1969 nr. 54 endret §§ 19 og 21 i forbindelse med forvaltningslovens ikrafttredelse. Ved lov 8. april 1981 nr. 7 ble det foretatt en teknisk endring i §§ 2, 7, 10, 14 og 18 fordi den nye barneloven innførte begrepet foreldreansvar i stedet for foreldremakt/foreldremyndighet. En del mindre endringer ble gjort ved lov 7. juni 1985 nr. 52. Dels var endringene av redaksjonell karakter (§ 7), dels presisering av uklarheter (§ 16 første ledd nr. 4) og dels klargjøring av innholdet av § 9 nr. 4 om adgang til å ta gårdsnavn som slektsnavn. Endelig ble begrensningene i § 9 nr. 1 og 2 og § 9 a første ledd nr. 1 og 2 om slektsnavn som foreldre har fått bevilling til etter § 9 nr. 6, opphevet.

De største endringene i navneloven ble imidlertid gjort ved lov 8. juni 1979 nr. 39. Formålet med disse endringene var dels å skape navnerettslig likestilling mellom barn født i og utenfor ekteskap samt mellom mann og kvinne. Dels var formålet å forenkle det offentliges arbeid med navnesaker.

§§ 1 og 2 ble endret slik at slektsnavn for barn skal velges av foreldrene når foreldrene ikke har felles slektsnavn. Dersom navnevalget ikke er foretatt innen seks måneder etter fødselen, får barnet morens slektsnavn. Tidligere fikk barn født i ekteskap automatisk farens slektsnavn. Barn født utenfor ekteskap fikk morens slektsnavn ved fødselen.

§ 4 ble endret slik at man ved inngåelse av ekteskapet må velge om man vil ha felles slektsnavn eller beholde slektsnavnet man hadde før ekteskapet. Automatikken om at kvinnen fikk mannens slektsnavn dersom hun ikke meldte fra om at hun skulle beholde sitt slektsnavn som ugift, falt m.a.o. bort; begges slektsnavn ble formelt likestilt.

Disse endringene skapte i likhet med endringene i 1964, stor debatt - også i Stortinget.³⁰³ Innvendingene gikk i første rekke ut på at det ikke forelå sterke nok grunner til å endre de navnetradisjoner vi hadde hatt i lang tid, og som gikk ut på å understreke familiefellesskapet gjennom felles slektsnavn for både foreldre og barn. Det ble også hevdet at endringene i navneloven burde vært vurdert nærmere i sammenheng med ekteskaps- og barnelovgivningen for øvrig.

I § 7 ble det foretatt en annen viktig prinsipiell endring. Det var ikke lenger et krav om tilknytning til navnet for å få bevilling til et slektsnavn som ikke var rettsbeskyttet. Samtidig ble det bestemt at endring til bl.a. ikke rettsbeskyttede slektsnavn kunne skje direkte ved melding til folkeregisteret, jf. § 9 a. Dette medførte at hvem som helst på en enkel måte kunne endre navn til ikke rettsbeskyttede slektsnavn. Dette var formelt og materielt noe nytt i vår navnerett. Disse endringene skapte forbausende lite diskusjon under lovforberedelsen og heller ikke i Stortinget.³⁰⁴ Austbø antar at dette skyldtes at

303. Se Stortingsforhandlinger 1978-79, Om lov om endringer i lov av 19. mai 1964 nr. 1 om personnavn, s. 529-563.

endringene nærmest ble oversett i diskusjonen om de mer familiepolitiske spørsmål.³⁰⁵ Generelt innebar altså § 9 a at visse navneendringer kunne skje ved melding direkte til folkeregisteret, istedenfor ved søknad til fylkesmannen. Dette medfører en raskere saksbehandling for publikum og totalt sett en innsparing av ressurser for det offentlige.³⁰⁶

4.2.2 Særlig om grensen mellom rettsbeskyttete og ikke rettsbeskyttete slektsnavn

Lovendringen i 1979 medførte også en endring i departementets praksis vedrørende når et slektsnavn var uten rettsbeskyttelse, dvs. hørte "til dei meir vanlege" etter § 7. Tidligere ble det ikke bare lagt vekt på hvor mange bærere navnet hadde, men også på antall slekter og gårder med navnet. Som utgangspunkt regnet departementet med at et navn hørte til de mer vanlige dersom navnet fantes som gårdsnavn mer enn 10 steder eller ble båret av flere enn 10 slekter.³⁰⁷

Departementet drøftet denne praksisen i forbindelse med lovendringen (Ot.prp. nr. 43 for 1978-79).³⁰⁸ Det ble bl.a. lagt vekt på at praksisen ikke passet i samme grad som tidligere, fordi man ved hjelp av det sentrale personregister kunne fastslå hvor stor utbredelse et etternavn hadde. Departementet mente derfor det ville være mest korrekt å legge antall bærere av et navn til grunn i vurderingen av om navnet ikke var rettsbeskyttet. Departementet uttalte:

"Dersom man ved de tidligere undersøkelser i adressebøkene fant minst 100 bærere fordelt på flere kommuner, anså man navnet vanligvis for å høre til de mer vanlige. Som nevnt foran, var det ofte bare en person i familien som sto oppført i adressebøkene. Den såkalte indeksfamilie besto i 1960-åra av 3,6 medlemmer. Legger man dette tallet til grunn, vil man finne 3,6 ganger så mange bærere av et slektsnavn i det sentrale folkeregister som ved en undersøkelse i adressebøkene. Departementet foreslår på bakgrunn av foranstående at et etternavn som i det sentrale personregister er oppført med mer enn ca 300 bærere, som utgangspunkt reknes for å høre til de mer vanlige navn. Antallet kan imidlertid gjøres noe avhengig av hvilke komponenter navnet består av. Man viser for øvrig til Høyesteretts dom om navnet Aaraas i Rt. 1970 s. 1279, der navnet under tvil ble funnet rettsbeskyttet (hørende til de mindre vanlige navn). Gardsnavnet forekom 7 steder her i landet. Navnet ble i følge det sentrale personregister båret av 129 personer med skrivemåte Aaraas/Aaraås/Åras/Åraas."

Dette ble ikke kommentert nærmere under Stortingsbehandlingen, og en grense ved ca. 300 bærere ble lagt til grunn for departementets praksis fram til årsskiftet 1982-83.³⁰⁹ I forbindelse med at ordningen med melding til folkeregisteret skulle tre i kraft 1. januar 1983, fant imidlertid Regjeringen at man generelt hadde gått noe langt i å frigi navn. Følgende brev med bl.a. dette innholdet ble derfor sendt Stortinget 28. oktober 1982:

304.Austbø, s. 15.

305.op. cit.

306.op. cit.

307.Se Ot.prp. nr. 43, s. 42-43.

308.op. cit.

309.Austbø, s. 52.

"[...] Departementet anførte at slektsnavn som i det sentrale personregister er oppført med mer enn ca. 300 bærere, som et utgangspunkt skulle regnes for å høre til de mer vanlige navn.

Justisdepartementet ga i januar 1981 ut en liste over navn med mer enn 500 bærere. Fra samme tidspunkt ble fylkesmennene gitt myndighet til å gi bevilling til disse navn i påvente av ikrafttreddelsen av § 9 a. I juli 1982 ga departementet ut en ny liste som også omfatter navn med mellom 350 og 500 bærere.

På den siste listen kom også tre typisk samiske navn med. Etter en ny vurdering av de navn som står på listen fra 1982, er regjeringen kommet til at man med denne listen er gått noe langt i å "frigi" navn både når det gjelder samiske navn og ellers. Regjeringen mener derfor at grensen mellom beskyttede og ubeskyttede navn bør gå ved 500 bærere og at listen fra juli 1982 bør trekkes tilbake." ³¹⁰

Brevet ble tatt inn i Justiskomiteens Innst. nr. 1 (1982-83) vedrørende Justisdepartementets budsjett med den kommentar at det ikke ga tilstrekkelig grunnlag for å ta standpunkt. ³¹¹ Saken ble ikke nevnt under debatten i Stortinget. Departementet besluttet etter dette å heve grensen for hvilke navn som skulle anses å høre til de mer vanlige, til navn med mer enn 500 bærere. ³¹² En ny liste ble gitt ut i januar 1983. Departementet har som sagt ovenfor ikke utarbeidet en liste over ubeskyttede slektsnavn siden 1992. Departementets praksis er i dag at alle slektsnavn med 500 bærere eller flere er ubeskyttede. Fylkesmennene kan som nevnt anvende SSBs hjemmesider på Internett, eventuelt kontakte Sentralkontoret for folkeregistrering, og på den måten få oversikt over antall bærere av et slektsnavn.

4.3 Særlig om utviklingen av doble slektsnavn

4.3.1 Faktisk utvikling

Arbeidsgruppen har undersøkt utbredelsen av doble slektsnavn i Norge. ³¹³ Grunnlaget er manuell opptelling i adressebøkene for Oslo, Bergen og Trondheim for årganger som ligger nær årene 1900, 1925 og 1946. Arbeidsgruppen har funnet en slik opptelling nødvendig for å få avklart nærmere i hvilken grad doble slektsnavn har vært benyttet i norsk navnetradisjon. ³¹⁴

Bruken av doble slektsnavn kan dokumenteres i Norden og Norge fra før 1800-tallet, og da særlig i familier med adelig bakgrunn. Det kan se ut til at denne skikken begynte å bre seg i befolkningen rundt overgangen fra 1800-tallet til 1900-tallet. Arvelige doble slektsnavn har blitt skrevet både med og uten bindestrek.

Opptellingen i adressebøkene er sirkatall. For Oslo er beregningen foretatt på grunnlag av en del av alfabetet, dvs. Aa og A-E for 1901, Aa og A-B for 1926 og A-E for 1946.

Adressebøkene inneholder som hovedregel en oversikt over personer over 20 år unntatt hustruer. Doble slektsnavn som bare gifte kvinner har hatt,

310. Brevet er fullstendig gjengitt i Austbø, s. 53.

311. Austbø, s. 53-54.

312. op. cit.

313. Navnefaglig medlem, amanuensis Ivar Utne, har foretatt opptellingen.

314. Se ovenfor pkt. 3.2.5.6.1.

kan mangle. Det vanlige var imidlertid like slektsnavn for ektefeller. Mellomnavn og firmanavn er ikke tatt med i opptellingen. Det er også i noen få tilfeller vekslende skrivemåte for samme familie fra én utgave til en annen, bl.a. med og uten bindestrek.

Adressebøkene viser ikke hva som var offisielt godkjent. De var ikke mer offisielle enn telefonkatalogene i dag. Dette innebærer at det er folks ønsker og nedskrivernes nøyaktighet som har bestemt skrivemåten. Adressebøkene bør imidlertid kunne brukes som uttrykk for hvilke navn som ble brukt, og de er de eneste allment tilgjengelige kildene over hva folk het fra denne perioden. Det antas at det er et rimelig samsvar mellom hva folk offisielt het, og hva som står i adressebøkene. Det er imidlertid også grunn til å anta at folk brukte doble slektsnavn før de fikk navnene godkjente.

Det kan også foretas undersøkelser av folkeregisterkort og departementets avgjørelser. Et slikt arbeid vil imidlertid bli svært omfattende og vanskelig å utføre. Folketellingene etter 1900 vil også kunne vise folks navn. Disse er imidlertid ikke tilgjengelige for offentligheten, slik at et arbeid med disse også vil være omfattende og vanskelig.

Se tabellene ovenfor om hva opptellingen i adressebøkene viser om framveksten av doble slektsnavn.³¹⁵

Tabell 4.1: Utviklingen av doble slektsnavn i Oslo

	1900	1926	1946
Med bindestrek	112	1180	1900
Uten bindestrek	5	50	Ikke telt
Totalt	117	1230	1900
Innbyggere	228 000	260 000	286 000

Tabell 4.2: Utviklingen av doble slektsnavn i Bergen

	1901	1924-25	1939-40
Med bindestrek	6	50	84
Uten bindestrek	0	61	32
Totalt	6	111	114 ¹⁾
Innbyggere	72 000	95 000	110 000

¹⁾ To navn fantes både med og uten bindestrek

315. Innbyggertallet for 1900, 1925 og 1946 er beregnet på grunnlag av folketellingstall.

Tabell 4.3: Utviklingen av doble slektsnavn i Trondheim

	1895	1925	1946
Med bindestrek	3	Ikke telt	69
Uten bindestrek	0	Ikke telt	5
Totalt	3	Ikke telt	74
Innbyggere	38 000	55 000	56 000

Forekomsten av doble slektsnavn ser altså ut til å være beskjeden rundt århundreskiftet. Rundt 1925 er forekomsten klart mer synlig. Forskjellene kan skyldes lite presise registreringsrutiner, og at dobbelte slektsnavn ikke har kommet med i tidlige adressebøker. Størrelsen på forskjellen gir likevel grunn til å anta en vekst i doble slektsnavn gjennom flere tiår av 1900-tallet.

Noen tilfeller av doble slektsnavn med og uten bindestrek er undersøkt litt utførligere, særlig med spørsmål til familierrepresentanter og undersøkelse av Norsk biografisk leksikon. Det viser to typer opphav:

For det første har de doble slektsnavnene blitt tatt i bruk av barn som har tatt begge foreldrenes navn. Ikke minst er det slik i dette hundreåret, men også tidligere. Et eksempel er hentet fra en bok om kjente bergensfamilier:³¹⁶

"Skipsreder Hans Larsen startet sin karriere med å hente vaskebøtene for sin mor. Hun måtte tjene til familiens opphold som vaskekone etter at herr Larsen var død i ung alder.

Vesle Hans vokste etterhvert opp til å bli skipskaptein, og i 1905 startet han rederiet Westfal-Larsen. Da hadde han først føyet inn Westfal, som var morens pikenavn."

Den andre dannelsesmåten er at en gren av en slekt har hentet inn et navn fra en inngiftet familie flere generasjoner tilbake. Et eksempel på en slik dannelsesmåte er oberst Henrik Jørgen Huitfeldt og salmedikter Birgitte Kirstine Kaas som giftet seg i 1713. Hennes bror opprettet det danske stamhuset Kaaselund, som fra 1801 gikk i arv blant hennes etterkommere. En av etterkommerne til ektefellene, historiker og riksarkivar Henrik Jørgen, født Huitfeldt, tok dobbelnavnet Huitfeldt-Kaas etter at han i 1881 arvet denne eiendommen.³¹⁷

Det fantes ca. 4 800 forskjellige doble slektsnavn med bindestrek som ble båret av over 22 000 personer i Norge pr. 1. januar 2000. Se nærmere nedenfor pkt. 6.2 om denne statistikken. Arbeidsgruppen antar derfor at det har vært en tradisjon med doble slektsnavn i Norge, men at denne var begrenset rundt år 1900. Bruken av doble slektsnavn vokste etter dette tidspunktet.

316.Anders Magnus m.fl., Erkebergenserne, s. 56-57, Bergen 1985.

317.Se Norsk biografisk leksikon, bind VI, s. 381-382, 395-396, Oslo 1934.

4.3.2 Rettslig utvikling

4.3.2.1 *Doble slektsnavn ved innføringen av navneloven av 1923*

Ved innføringen av navneloven av 1923, foreslo Justisdepartementet denne bestemmelsen i § 8 nr. 3:

"Bevilling bør i almindelighet ikke gis til å anta:
[...]
3. navn som består av flere ord".

Bestemmelsen ble begrunnet slik av departementet:³¹⁸

"Også slektnavn som består av flere ord bør loven søke å innskrenke. Slike navn er både tungvinte og egnet til å skape forvirring, særlig fordi det første ord i navnet lett vil bli ansett som fornavn (dåpsnavn)."

Det er for arbeidsgruppen ikke helt klart om denne uttalelsen og lovteksten er ment å forby det som i dag kalles for doble slektsnavn. Uttalelsene i justiskomiteen tyder imidlertid på at komiteen forstod det slik at bestemmelsen var ment å forby doble slektsnavn. Justiskomiteen kommenterte § 8 nr. 3 slik:³¹⁹

"I overensstemmelse med den av komiteen foreslåtte forandring i § 3 således at et adoptivbarn kan bære både sitt eget og den adopterendes slektsnavn i forening, vil komiteen her innstille på at post 3 sålydende: "navn som består av flere ord" utgår.

Man finner at ulempene ved å danne sammensatte slektsnavn veier forholdsvis mindre i forhold til den store fordel som det kan ha ad denne vei å få innskrenket de altfor utbredte navn med endelsen -sen. Ved å anbringe et annet navn enten foran eller etter et slikt navn, som vedkommende kan være mere tilbøielig til å anta, fordi han derved ikke behøver helt å bortkaste sitt gamle navn."

Denne uttalelsen førte ikke til debatt i Odelstinget. Forslaget om § 8 nr. 3 ble derfor strøket.

Henrik Lundh nevner følgende i tilknytning til § 8:³²⁰

"Dannes der av to meget almindelige navn et sammensatt, som er lite utbredt, skulde der efter denne bestemmelse ikke være noget til hinder for å meddele bevilling. Således har Justisdepartementet gitt bevilling til navnet Lund-Larsen."

Lundh var imidlertid kritisk til doble slektsnavn. Han skrev at justiskomiteens begrunnelse for å stryke § 8 nr. 3 i lovforslaget "er ikke en tilfredsstillende begrunnelse for å åpne en helt ubegrenset adgang til å få sammensatte navn".³²¹ Han uttalte også følgende om proposisjonens begrunnelse for § 8 nr. 3: "Uheldigvis hadde ikke justiskomiteen blikket åpent for denne navnerettslige selvfølgelighet". Lundh er også senere kritisk til justiskomiteens forslag om å stryke § 8 nr. 3:³²²

318.Se Ot.prp. nr. 12 (1922), s. 11.

319.Se Innst.O. VIII (1922), s. 4.

320.Henrik Lundh, Navneloven av 9. februar 1923. Med innledning og kommentar, s. 49, Kristiania 1924.

321.op. cit., s. 46.

322.Henrik Lundh, Navneplikt og navnerett, s. 148, Oslo 1928.

"Dette resultat var ytterst beklagelig. Argumentasjonen til fordel for sammensatte navn er, som det vil fremgå av det foran anførte, ikke overbevisende. En rasjonell navneordning krever for helt å kunne fylle sin oppgave, at de forskjellige personbetegnelser som individualiseringsmidler blir så fullkomne som mulig. Men dette skjer ikke, med mindre deres praktiske brukbarhet blir den størst mulige. Og det kan formentlig ikke være tvil underkastet, at korte, greie, enkle navn, helst med god lydlig klang er langt mer tilfredsstillende enn de lange, uhen-siktsmessige dobbeltnavn, som dessuten lett bringer forvirring i de genealogiske linjer og i de offentlige registres rubrikker.

Selv om man kan anerkjenne de berettigede hensyn som taler for at de som har ervervet sammensatte navn, skal beholde dem, synes det ikke rimelig å anlegge det samme syn på de fremtidige tilfelle, hvor personer ønsker å forandre sitt gamle navn. Nettopp her skulde man ved en kraftig lovbestemmelse søke å opdra folk til bedre erkjennelse istedenfor å gi utslag av dårlig smak offentlig approbasjon."

I en anmeldelse av Lundhs lovkommentar, er imidlertid Guthorm Hallager uenig med Lundh:³²³

"Med hensyn til spørsmålet om sammensatte slektsnavn inneholdt den siste proposition et forbud mot, at der i almindelighet skulde meddeles bevilling til antagelse av sådanne navn. Ved lovens behandling i Stortinget rådet der imidlertid enstemmighet om å stryke denne bestemmelse. Dette resultat beklager forfatteren, men heri kan jeg ikke være enig med ham. Det kan vistnok erkjennes å være den mest fullkomne og rationelle navneordning, at efternavnet er kort, greit, enkelt og velklingende. Men dette ideelle krav kan man ikke gjennomføre på det utviklingstrinn hvor vor nuværende navneskikk befinner seg. De almindelige farsnavn med endelsen -sen er alfor utbredt, og man tør neppe håpe at innehaverne som regel vil være tilbøielige til å kaste dem helt vekk og anta nye i steden. På den annen side kan det ofte lett individualiseres ved å føie et nytt navn til ved en bindestrek. Således har man i stor utstrekning også gått fram i Danmark for å adskille de mangfoldige farsnavn på -sen. Og det synes da bedre å få flere av disse, i seg selv mindre fullkomne navn enn å bibeholde uforandret det store gross av navn på -sen som ikke oppfyller de simpleste krav til et slektsnavn. Men om man således ikke kan nekte bevilling til antagelse av et bindestreks-navn, antar jeg i motsetning til forfatteren (s. 46.), at man må kunne avslå bevilling til et navn bestående av flere ord som ikke er forenet ved nogen bindestrek. Man må alltid kunne forlange, at et nytt efternavn fremtreder som en enhet, likesom også at det ikke er altfor tungt og slepende. Et nyt navn bør ikke gi anledning til den hos Holberg stående vits, om vedkomende "heter likedan om vieteren, når dagene er korte." "

Lundh sier seg senere enig med Hallager i at det må stilles krav om bindestrek i dobbeltnavn. Lundh skriver:³²⁴

"Justisdepartementet søker nu også i sin bevillingspraksis i størst mulig utstrekning å undgå dobbeltnavnene. Finner man det nødvendig å gi dem, skjer det i form av bindestreksnavn."

323. Se Tidsskrift for Retsvidenskap, s. 143, Oslo 1925.

324. Henrik Lundh, Navneplikt og navnerett, s. 148, Oslo 1928.

Etter arbeidsgruppens vurdering, viser ovennevnte at Stortinget i 1923 ønsket doble slektsnavn for å oppnå mer individualiserende navn. Departementet ønsket imidlertid i størst mulig utstrekning å unngå slike navn, også etter at loven var vedtatt. Argumentet om at bindestreks- eller dobbeltnavn skulle unngås fordi det ikke var i samsvar med norsk navnetradisjon, kommer ikke til uttrykk i premissene for 1923-loven. Det kommer heller ikke fram av de samtidige lovkommentarene som er sitert ovenfor.

Etter 1923-loven var det ikke tillatt å ta ekte patronymikon som slektsnavn (dvs. sen-navn fra farens fornavn). Det var heller ikke tillatt å ta morens slektsnavn når barnet var født i ekteskap. Disse navnene, som i dag kan tas som mellomnavn, kunne imidlertid tas som annet fornavn. Flere av dem som hadde slike navn, ønsket senere navnene som en del av dobbelt slektsnavn.

4.3.2.2 Doble slektsnavn etter innføringen av navneloven av 1964

I forbindelse med navneloven av 1964 nevner Karin Bruzelius en rekke eksempler på departementspraksis om doble slektsnavn. Hun skriver:³²⁵

"I de senere år har departementet mottatt et økende antall søknader om bevilling til dobbeltnavn. Det søkte dobbeltnavn er vanligvis sammensatt av søkerens siste fornavn (mellomnavn) og hans slektsnavn. Mellomnavnet er ofte identisk med morens slektsnavn som ugift, men andre kombinasjoner forekommer også. Departementets prinsipielle standpunkt er at man ikke ønsker å gi bevilling til nye dobbeltnavn. [...] Bevilling til dobbeltnavn sammensatt av søkerens mors pikenavn og søkerens slektsnavn er imidlertid gitt i en rekke tilfelle enten etter at søkeren har dokumentert langvarig bruk av navnet som slektsnavn, eller når det gjelder yngre og middelaldrende fagfolk etter en kombinasjon av at de i sitt yrke har innarbeidet den søkte navnekombinasjon som sitt slektsnavn og det var av stor vekt for dem å beholde det navn de var kjent under. [...] En professor fikk bevilling til dobbeltnavn sammensatt av morens pikenavn og søkerens eget slektsnavn, et alminnelig -sen-navn. Søkeren hadde morens pikenavn som siste fornavn (mellomnavn) og hadde benyttet navnet som en del av sitt fulle navn, men hverken han eller hans familie hadde benyttet navnet som ledd i et dobbeltnavn. Ved avgjørelsen ble det lagt vekt på at så vel søkeren som hans familie hadde stort behov for et mer individualiserende slektsnavn og at det vanskelig lot seg gjøre for søkeren nå å skifte slektsnavn fullstendig."

Som nevnt ovenfor, er praksis i dag etter Rundskriv G-150/91 at bevilling til dobbelt slektsnavn som hovedregel bare gis når navnene har blitt brukt som dobbelt slektsnavn i minst ca. 30 år. Samme praksis ble lagt til grunn i det tidligere Rundskriv G-131/85. Det er ikke mange som oppfyller disse vilkårene.

Ovennevnte rettslige utvikling tyder på at praksis på dette punktet har blitt strengere gjennom årenes løp.

325.Karin Bruzelius, Norsk praksis og avgjørelser i navnesaker, inntatt i Nordiskt Immateriellt Rättsskydd (NIR), s. 281, Stockholm 1968.

4.3.2.3 Stortingets anmodningsvedtak 1999

16. desember 1999 anmodet Stortinget Regjeringen om å fremme forslag om endringer i navneloven, for å gi adgang til å inneha to slektsnavn. Vedtaket var i samsvar med justiskomiteens innstilling (Innst. S. nr. 76 (1999-2000)), og etter forslag fra stortingsrepresentantene Karita Bekkemellem Orheim (Ap) og Ane Sofie Tømmerås (Ap). Justiskomiteen uttalte bl.a. følgende om bakgrunnen for forslaget:

"[...]Komiteen viser til at navneloven i dag ikke gir adgang til å inneha mer enn ett slektsnavn. Flere slektsnavn må eventuelt tas som mellomnavn. Det kan lett skape misforståelser fordi mange ikke er oppmerksom på at et slikt mellomnavn ikke blir videreført som et slektsnavn.

Komiteen mener at forslaget om å gi adgang til å inneha to slektsnavn er positivt fordi det øker ektefellenes valgmuligheter, og fører til større grad av frihet i et spørsmål som enkelte føler som viktig. [...]."

Kapittel 5

Fra nordisk rett ³²⁶

5.1 Dansk rett

5.1.1 Etternavn

Danmark anvender uttrykket etternavn, "etternavn", ikke slektsnavn.

Ved første gangs navnevalg får barnet foreldrenes etternavn hvis de har felles etternavn. Dersom foreldrene ikke har felles etternavn, kan foreldrene velge hvilket av foreldrenes etternavn barnet skal ha. Dersom en av foreldrenes etternavn er ervervet ved ekteskap, kan barnet få det etternavnet som vedkommende av foreldrene sist hadde, med mindre også dette navnet er ervervet i ekteskap. Foreldrene kan også velge at barnet tar begge foreldrenes etternavn som dobbelt etternavn med bindestrek. Dersom foreldrene ikke blir enige innen seks måneder, får barnet morens etternavn.

Ved vanlig melding kan en person endre etternavn til:

- en av foreldrenes etternavn ved fødsel, med mindre navnet er ervervet i ekteskap
- en av foreldrenes etternavn som er ervervet etter barnets fødsel, med mindre navnet er ervervet i ekteskap
- et etternavn vedkommende tidligere har båret, med mindre navnet er ervervet i ekteskap
- en av steforeldrenes etternavn, med mindre navnet er ervervet i ekteskap

Ved adopsjon er utgangspunktet at adoptivbarnet erverver adoptivforeldrenes etternavn etter reglene om første gangs navnevalg. Det kan bestemmes at adoptivbarnet beholder sitt opprinnelige etternavn, eller at det opprinnelige navnet kan bæres "i forbindelse" med det etternavnet barnet får ved adopsjonen.

Ut over ovennevnte, krever endring av etternavn såkalt navnebevis.

Navnebevis gis for nye etternavn, med unntak av følgende navn:

- beskyttete navn
- alminnelig kjent historisk navn
- et utenlandsk etternavn som er alminnelig kjent i landet
- et navn som ved uttale eller skrivemåte avgjort strider mot dansk språkbruk
- navn som egentlig er et fornavn
- navn som er upassende eller kan vekke anstøt

Følgende navn er beskyttete:

- navn som er beskyttet etter den tidligere navneloven

326.Arbeidsgruppen har valgt å innhente opplysninger om personnavnlovgivningen i Danmark, Sverige og Finland, som er de landene arbeidsgruppen antar vi har mest til felles med, rent navnetradisjonsmessig. Relevante opplysninger om andre lands navneskikker er innarbeidet i innstillingen, bl.a. ovenfor under pkt. 3.8.

- etternavn som er gitt ved navnebevis
- følgende navn som ønskes beskyttet ved å sende melding om dette til Justisministeriet:
 1. et etternavn som bæres av personer med bopel i landet
 2. navn som inngår i firma, varemerke eller foreningsnavn, som er registrert i Danmark
 3. kunstnernavn og pseudonymer som er alminnelig kjent i landet og som anvendes av en person med bopel i landet

Disse reglene innebærer at svært mange vanlige navn er beskyttete i Danmark.

Uten hensyn til det ovennevnte, kan navnebevis gis i følgende tilfeller til:

- etternavn som bæres eller har vært båret av en av søkers foreldre, besteforeldre eller oldeforeldre, og navnet ikke er ervervet i ekteskap
- pleiefars eller pleiemors etternavn, hvis vedkommende samtykker
- et etternavn som innebærer en tilpasning av et fremmedartet etternavn til dansk språkbruk
- et etternavn som søkerens ektefelle, besteforeldre, oldeforeldre, barn, søsken eller foreldres søsken har fått som nytt etternavn ved navnebevis, dersom vedkommende samtykker
- et etternavn som søkeren kan påvise "en ganske særlig tilknytning til". Denne bestemmelsen gir hovedsakelig hjemmel for å kunne hevde etternavn. Det er da et krav at vedkommende har brukt navnet som etternavn i 50 år, fra vedkommende er 15 år.

I alminnelighet innvilges søknader om navnebevis til etternavn som består av to navn med bindestrek, dersom søkeren enkeltvis kan ta de to delene av dette etternavnet. Dette betyr at for alle etternavn som man enkeltvis kan ta etter ovennevnte, kan man sette sammen to av disse til doble etternavn. Det kan ikke velges flere enn to etternavn, og det må alltid brukes bindestrek. Slike navn har vært tillatt siden den første navneloven i 1904, og adgangen til å bruke dobbelt etternavn var en videreføring av tidligere praksis.

Som nevnt ovenfor administrerer CPR-kontoret Det Centrale Personregister, der bl.a. personopplysninger som navn registreres. CPR-kontoret har opplyst til Arbeidsgruppen at det ikke er problemer i forhold til registreringen av doble etternavn. CPR-kontoret og Civilrettsdirektoratet har også opplyst at det ikke er noen registreringsmessige eller faktiske problemer i forholdet mellom doble etternavn og mellomnavn - eller for doble etternavn spesielt. Doble etternavn må som nevnt skrives med bindestrek. Mellomnavn plasseres i rubrikken for mellomnavn, eller i fornavnsrubrikken i de tilfeller der det ikke er en mellomnavnsrubrikk, og doble etternavn plasseres i rubrikken for etternavn. CPR-kontoret opplyste videre at utskriftsformatet er på 34 posisjoner. En posisjon er en bokstav eller et mellomrom mellom bokstavene. Antallet ble utvidet fra 30 for få år siden. Dersom navnene er for lange, må de forkortes.

I 1999 ble det gitt ca. 250 bevillinger til doble etternavn med bindestrek i Danmark, av i alt ca 600 bevillinger, dvs. ca. 40 %. Pr. 31. desember 1985 var knapt 20 % av alle etternavn doble etternavn med bindestrek. ³²⁷ Civilrets-

direktoratet hadde inntrykk av at det særlig var populært å sette sammen foreldrenes etternavn til dobbelt etternavn.

5.1.2 Særlig om navn for ektefeller

Ektefellen kan ved melding til vigselmyndigheten velge den annens etternavn forutsatt at vedkommende samtykker. Ektefellene kan ikke velge felles etternavn som er ervervet i et tidligere ekteskap. Ektefellene kan også velge å beholde sine opprinnelige etternavn.

Med hjemmel i navneloven kan en ektefelle ta sitt etternavn som ugift som mellomnavn foran etternavnet ervervet i ekteskap. Iht. Indenrigsministeriets bekendtgørelse om folkeregistrering, gitt med hjemmel i lov om folkeregistrering, kan imidlertid ektefeller i tillegg velge såkalte adresseringsmellomnavn. Dette er ikke offisielle navn som man kan ta etter navneloven. Civilrettsdirektoratet opplyser dette om forskjellen på adresseringsmellomnavn og navn gitt etter navneloven i brev 15. desember 1998 til Kgl. Norske Ambassade i København:

"[N]avneloven regulerer, hvilke navne personer lovligt kan bære. Navneloven afskærer dog ikke muligheden for faktisk brug af de såkaldte adresseringsmellemlavne. Spørgsmålet om, hvilke navne myndighederne vil anvende ved henvendelser til borgerne er ikke regulert i navneloven.

Begrepet adresseringsnavn dækker over det navn, som en person på begæring registreres under i folkeregistret. Reglerne om adresseringsmellemlavne giver gifte personer adgang til ved anmeldelse til folkeregistret at få registreret visse navne som mellemlavne, uanset at der ikke er hjemmel til at erhverve det pågældende navn som mellemlavne efter navneloven. Eksempelvis kan en person, der bærer eget efternavn, som mellemlavne anmelde nuværende ægtefælles eget efternavn eller et giftenavn, som personen tidligere har ført. Disse navne kan imidlertid ikke opnås efter navneloven.

Brugen af navne, der anvendes som adresseringsmellemlavne, er regulert i § 19 i Indenrigsministeriets bekendtgørelse nr. 588 af 10. august 1998 om folkeregistrering. Anmeldelse herav sker til folkeregistret. Reglerne om registrering af navne i folkeregistret og CPR-registret henhører under Indenrigsministeriet.

Inden for Justitsministeriets område kan brugen af et mellemlavne, der er anmeldt og registreret i CPR som adresseringsmellemlavne i medfør af bekendtgørelse om folkeregistrering, på begæring af ansøgeren medtages i f.eks. pas og kørekort. [...]."

Følgende navn kan velges som adresseringsmellomnavn i Danmark:

- En søker som bærer eget etternavn, kan ta ektefellens etternavn som mellomnavn, eller ta søkerens tidligere etternavn som er ervervet i et tidligere ekteskap, som mellomnavn.
- En søker som bærer nåværende ektefelles etternavn, kan ta sitt tidligere etternavn som mellomnavn, eller ektefellens mellomnavn som mellomnavn dersom ektefellene bærer felles etternavn, eller et etternavn ervervet i et tidligere ekteskap som mellomnavn.
- En søker som bærer tidligere ektefelles etternavn, kan ta sitt opprinnelige

327. Tallet er basert på stikkprøve av etternavn som begynner på F, der ca. 550 av ca. 3000 hadde doble etternavn.

etternavn som mellomnavn, eller nåværende ektefelles etternavn som mellomnavn.

5.1.3 Mellomnavn

Foruten ektefellens etternavn som ugift, jf. ovenfor, kan følgende navn tas som mellomnavn etter navneloven:

- en av foreldrenes etternavn som søker ikke har som etternavn
- en av foreldrenes mellomnavn
- de navn man ellers kan ta som etternavn ved første gangs navnevalg og ved melding, jf. ovenfor
- etternavn som bæres eller har vært båret av en av søkers foreldre, beste-foreldre eller oldeforeldre, og navnet ikke er ervervet i ekteskap
- et navn man kan ta som etternavn eller som en har særlig tilknytning til. Særlig tilknytning gjelder bl.a. for besteforeldres mellomnavn.

Mellomnavnet faller bort hvis det tas som etternavn.

5.1.4 Fornavn

Det kan ikke velges fornavn som "ikke er et egentlig fornavn, eller som kan bli til ulempe for barnet".

5.1.5 Internasjonale forhold

Danmark anvender domisilprinsippet. Utenlandske statsborgere bosatt i Danmark kan bare endre navn etter dansk navnerett.

5.2 Svensk rett

5.2.1 Etternavn

Sverige anvender uttrykket etternavn, "efternamn", ikke slektsnavn.

Ved første gangs navnevalg får barnet foreldrenes etternavn hvis de har felles etternavn. Dersom foreldrene ikke har felles etternavn og allerede har ett eller flere felles barn som de har foreldreansvaret for (helsøsken av barnet), får barnet det etternavnet som det senest fødte søsken har. Dersom foreldrene ikke har felles etternavn, og barnet ikke har helsøsken, kan foreldrene velge hvilket av foreldrenes etternavn barnet skal ha. Dersom etternavn ikke meldes innen tre måneder etter fødselen, får barnet morens etternavn.

I adopsjonsforhold får barnet adoptivforeldrenes etternavn dersom de har felles etternavn. Før øvrig gjelder lignende regler som under første gangs navnevalg, jf. ovenfor. En domstol kan for øvrig beslutte at barnet skal beholde etternavnet barnet hadde før adopsjonen. Det er også bestemmelser som på visse vilkår gir adgang til å ta fosterforeldres etternavn.

Ved vanlig melding kan en person endre etternavn. Man kan ta den annen av foreldrenes etternavn dersom navnet ikke er ervervet i ekteskap. Er navnet ervervet i ekteskap fra en annen enn den andre av foreldrene, må vedkommende samtykke til navneendringen. Man kan også ta etternavnet en av foreldrene senest bar som ugift.

Endring til andre etternavn krever søknad til Patent- og registreringsverket. Ved slik søknad godtas nylagete etternavn. Dersom man har endret etter-

navn en gang ved søknad, kreves det "særskilda skäl" for å endre etternavn en gang til ved slik søknad.

Følgende nylagete etternavn godtas ikke:

- navn som "til bildning, uttal eller stavning har en sådan språklig form att det inte är lämpligt som efternamn här i landet"
- navn som er i bruk som fornavn, om "det inte finns särskilda skäl att namnet ändå skall få bäras som ett nybildat efternamn"
- doble etternavn
- navn som kan oppfattes som en "benämning" på jernbanestasjoner, postkontor eller lignende og derfor kan medføre "olägenhet eller i övrigt kan vilseleda allmänheten"
- navn som kan "väcka anstöt"
- navn som kan antas "leda til obehag för den som bär det"

Følgende nylagete og andre etternavn godtas heller ikke, dersom navnet lett kan forveksles med, eller er identisk med:

- et etternavn som noen ifølge lov bærer eller har rett til å bære. Denne passusen innebærer at alle etternavn i prinsippet er rettsbeskyttete i Sverige.
- et allment kjent etternavn som har blitt båret av en utdødd slekt
- et allment kjent utenlandsk etternavn
- noen annens kunstnernavn eller et "likeartat" navn som er allment kjent
- en betegnelse for en stiftelse, en ideel forening eller "någon" lignende sammenslutning
- noen annens "här i riket skyddade firma eller varumärke eller ett annat kännetecken som har inarbetats för någon annan i en näringsverksamhet här i riket"
- en tittel "på någon annans skyddade litterära eller konstnärliga verk, om titeln är egenartad, eller et särskilt skapet namn som förekommer i ett sådant verk och vars utnyttjande skulle innebära en kränkning av någon annans upphovsrätt til verket"

Selv om etternavn ikke kan godtas etter ovennevnte, kan følgende navn godtas:

- farens eller morens fornavn med tillegg av endingen -son eller -dotter. Dette er det såkalte ekte patro-/metronym. Vilkåret for å kunne ta dette navnet er at det "finns särskilda skäl". Forarbeidene nevner som et slikt "skäl" at det ønsket navnet tidligere har vært i bruk i søkerens slekt. Et annet tilfelle kan være at søkeren har "ett vanligt eller mindre tjänligt efternamn", og derfor ønsker å endre navn. Det er ikke et krav at en datter må ta endingen -dotter. Hun kan også ta endingen -son med tanke på overføring til sønner.
- et etternavn søkeren tidligere har båret dersom dette navnet ikke er fratatt søkeren av det offentlige etter bestemte regler. Også her er vilkåret for å kunne ta navnet at det "finns särskilda skäl".
- et etternavn det "finns synnerliga skäl" for. Denne bestemmelsen tilsvare § 9 nr. 6 i den norske navneloven, og fungerer derfor som hjemmel for å kunne ta andre etternavn som noen i slekten har hatt, enn foreldrenes etternavn som ugift. Praksis for å kunne ta etternavn som har vært brukt tidligere i slekten, er at navnet har vært etternavn i rett oppstigende linje i

de siste 75-80 år. Navnet skal ha blitt båret i slekten i "åtminstone" to generasjoner. Dersom disse vilkårene ikke er oppfylt, kan et navn som har vært i slekten bare tas hvis navnet bæres av et fåtall personer, og det er gitt samtykke fra alle over 18 år som har navnet eller som har en "latent rätt" til det.

Svensk navnelov åpner for at man kan endre et utenlandsk etternavns "genusform", og at en slik endring ikke innebærer en endring til et annet etternavn. Eksempler på dette er for det første gresk navneskikk. Denne innebærer at et gresk mannlige slektsnavn som ender på -is, får endingen -ou, -u eller -i når navnet erverves av en kvinne. Et annet eksempel er polske slektsnavn som har endingen -i for menn og -a for kvinner, f.eks. Tomaszewski og Tomaszewska. Et tredje eksempel er tsjekkiske slektsnavn som har endingen -ova for kvinner, f.eks. Navratil for menn og Navratilova for kvinner.

5.2.2 Særlig om navn for ektefeller

Ektefeller kan velge felles etternavn, med mindre navnet er ervervet i ekteskap. Den ektefellen navnet skal tas fra, må samtykke. Ektefellene kan også velge å beholde sine opprinnelige etternavn. Den som velger ektefellens etternavn som sitt etternavn, kan ta sitt tidligere etternavn som mellomnavn. Dersom ektefellene har ulike etternavn, kan en bare én av dem med ektefellens samtykke, ta ektefellens etternavn som mellomnavn, forutsatt at etternavnet ikke er fått ved giftermål. Begge ektefellene kan altså ikke ta hverandres etternavn som mellomnavn, slik at de får en "omvendt" navnekombinasjon.

Rettspraksis i Sverige har imidlertid også godtatt følgende fremgangsmåte for ektefellers valg av navn: Ektefellene bærer ulike etternavn, f.eks. Hansson og Jonsson. Hansson velger å ta den annens etternavn, Jonsson, som sitt mellomnavn. Den ene ektefellen blir hetende Jonsson Hansson. Jonsson velger så å ta ektefellens etternavn Hansson som felles etternavn, men tar sitt opprinnelige etternavn som mellomnavn. Begge får derfor navnene Jonsson Hansson.

5.2.3 Mellomnavn

Det er ikke tillatt med flere enn ett mellomnavn. Et barn som har fått et etternavn som bare bæres av den ene av foreldrene, kan ta etternavnet til den andre av foreldrene som mellomnavn. Et barn kan ikke ta som mellomnavn et navn som noen av foreldrene har som mellomnavn, eller et navn som noen av foreldrene hadde som ugift. Som mellomnavn kan tas det nye etternavnet den ene av foreldrene har fått ved ekteskap med en annen enn den andre av foreldrene. Vilket er at den nye ektefellen samtykker. Foruten mellomnavn for ektefeller nevnt ovenfor, og spesielle regler for mellomnavn i adopsjons- og fosterforeldreforhold, kan andre mellomnavn ikke velges etter svensk rett.

5.2.4 Fornavn

Som fornavn godkjennes ikke navn som kan "väcka anstöt eller kan antas leda til obehag för den som skall bära det eller namn som av någon annan anledning uppenbarligen inte är lämpligt som förnamn".

5.2.5 Internasjonale forhold

Sverige anvender domisilprinsippet. Den som er utenlandsk statsborger kan imidlertid velge hvilken navnelov som skal gjelde for vedkommende. Dersom navnet ønskes etter statsborgerlandets lov, må vedkommende henvende seg til de rette myndighetene i det aktuelle landet, og få endret navnet der. Det endrede navnet blir så registrert i Sverige. Den svenske navneloven gjelder imidlertid alltid for danske, finske og norske statsborgere som bor i Sverige. Den gjelder også for statsløse personer bosatt i landet.

5.3 Finsk rett

5.3.1 Slektsnavn

Finland anvender uttrykket slektsnavn, "släktnamn".

Ved første gangs navnevalg får barnet foreldrenes slektsnavn dersom de har felles slektsnavn. Dersom foreldrene ikke har felles slektsnavn, kan foreldrene velge hvilket av de to slektsnavnene barnet skal ha. Barnet skal uansett ha det slektsnavnet som eventuelle søsken har, dersom foreldrene har felles foreldreansvar for barnet. Dersom foreldrene ikke velger slektsnavn til barnet, eller ikke blir enige, får barnet morens slektsnavn.

Slektsnavn for barn kan endres ved vanlig melding til folkeregisteret. Navnet kan for det første endres til farens slektsnavn dersom farskapet bl.a. ikke var fastsatt da barnets navn ble meldt første gang. Videre kan barnets slektsnavn endres til foreldrenes felles slektsnavn dersom foreldrene gifter seg og tar felles slektsnavn. For det tredje kan et barn få det slektsnavnet som en av foreldrene får som felles slektsnavn ved ekteskap med en annen enn den andre av barnets foreldre. Spesielle regler gjelder imidlertid dersom også den andre av foreldrene har del i foreldreansvaret.

I adopsjonsforhold får adoptivbarnet adoptivforeldrenes slektsnavn dersom de har felles slektsnavn. Har de ikke felles slektsnavn, får barnet det av adoptivforeldrenes slektsnavn som de melder til domstolen. Etter spesielle vilkår kan domstolen bestemme at adoptivbarnet beholder sitt opprinnelige slektsnavn.

Endring til andre slektsnavn krever søknad. Det må da for det første foreligge visse grunner for ønsket om navneendring, bl.a. at anvendelsen av vedkommendes slektsnavn under gitte vilkår medfører "olägenhet", eller at det å ta et nytt slektsnavn "bör anses motiverat på grund av förändrade förhållanden eller av andra synnerliga skäl".

Et nytt slektsnavn som er "olämpligt" eller der bruken av det kan medføre "uppenbar olägenhet", kan heller ikke godkjennes. Med mindre det foreligger "synnerliga skäl", kan heller ikke følgende slektsnavn godtas:

- navn som i form eller skrivemåte er i strid med navneskikken i landet
- navn som allment anvendes som fornavn
- navn som dannes ved å forene to slektsnavn. Dette er altså et forbud mot doble slektsnavn.

Med mindre det foreligger "synnerliga skäl", kan heller ikke navn på bl.a. stiftelser eller registrerte firmaer eller allment kjente kunstnernavn, godkjennes som slektsnavn.

Navn som er registrert i befolkningsregisteret kan heller ikke godkjennes som slektsnavn. Bl.a. disse navnene er såkalte "skyddade släktnamn", noe som innebærer at alle slektsnavn som er i bruk i Finland er rettsbeskyttede.

Selv om et navn allment brukes som fornavn eller er rettsbeskyttet, kan det godkjennes som slektsnavn bl.a. dersom:

- søkeren viser at han eller hans forfedre tidligere har brukt slektsnavnet. Denne bestemmelsen tilsvarer § 9 nr. 6 i den norske navneloven, og praksis i Finland godtar at man kan gå hele 5 generasjoner tilbake, og ta ett slektsnavn.
- søkeren pga. sitt statsborgerskap eller ekteskap eller av noe annet "synnerligt skäl" har tilknytning til fremmed stat, og det nye slektsnavnet tilsvarer navneskikken i den aktuelle staten.

Det er også bestemmelser om tap av slektsnavn.

5.3.2 Særlig om navn for ektefeller

Ektefeller kan ta en av deres slektsnavn som ugift som felles slektsnavn dersom slektsnavnet ikke er ervervet ved giftermål. Ektefellene kan velge å beholde sine opprinnelige slektsnavn. Finland har ikke bestemmelser om mellomnavn. Imidlertid kan den ene ektefellen ta sitt slektsnavn som ugift foran det felles slektsnavn som er ervervet ved giftermål. Slektsnavnet som ugift er i slike tilfeller ikke arvelig. Bare det siste slektsnavnet kan overføres til ev. barn.

5.3.3 Fornavn

Det kan velges inntil tre fornavn. Fornavn som er "olämpliga" eller der bruken kan medføre "uppenbar olägenhet", blir ikke godkjent.

Følgende fornavn godtas som hovedregel heller ikke:

- navn som i form eller skrivemåte strider mot navneskikken i landet
- jentenavn for gutter eller guttenavn for jenter
- slektsnavn. Unntak gjelder for patro-/metronym dersom dette anvendes etter et annet fornavn. Her anvendes altså patro-/metronym som fornavn, og ikke som mellomnavn, slik ordningen er i Norge.
- navn som bæres av søsken eller halvsøsken, med mindre det er et annet fornavn i tillegg. Selv om dette hindrer et fornavn, kan fornavnet likevel velges:
 1. pga. religiøs skikk
 2. dersom personen pga. sin nasjonalitet, sine familieforhold eller noen annen særskilt omstendighet har tilknytning til en fremmed stat og fornavnet tilsvarer navneskikken i den aktuelle staten
 3. dersom det foreligger "något annat giltigt skäl"

5.3.4 Internasjonale forhold

Finland anvender som hovedregel domisilprinsippet. Islandske statsborgere kan imidlertid endre navn i Finland etter islandsk rett. Finsk statsborger

bosatt i et annet land enn Sverige, Norge, Danmark eller Finland, kan etter bestemte vilkår endre navn etter finsk rett.

Kapittel 6

**Statistikk. Det offentliges arbeid med navnesaker.
Publikums ønsker om navn****6.1 Innvandringsstatistikk**

6.1.1 Oversikt

Arbeidsgruppen har ikke utarbeidet materiale over antall utenlandske navn i Norge. Dette ville for det første vært et svært omfattende arbeid, og dernest medført betydelige avgrensingsproblemer. Arbeidsgruppen har derfor valgt et annet utgangspunkt, nemlig å angi hvor mange personer med tilknytning til kulturer som kan ha problemer med å videreføre sin navnetradisjon ved innvandring til landet. Tallene vil imidlertid ikke klart vise hvor mange i Norge som benytter seg av den aktuelle navnetradisjonen, fordi det kan være forskjellige navnetradisjoner i ett og samme land. Samtidig finnes det personer fra andre land enn nevnt nedenfor som har en tilsvarende navneskikk som i disse landene. Tallene kan etter arbeidsgruppens oppfatning likevel gi en viss indikasjon på hvor mange som kan ha problemer med å videreføre sin navnetradisjon ved innvandring til Norge.

6.1.2 Land og kulturer med navneskikk som ikke fullt ut kan videreføres i Norge

Som vist ovenfor under pkt. 3.8, er det navnetradisjoner i flere land som ikke fullt ut kan videreføres i Norge.

Dette gjelder:

- Land med spansk navneskikk, dvs. Spania, Argentina, Bolivia, Chile, Colombia, Costa Rica, Cuba, Den dominikanske republikken, Ecuador, El Salvador, Guatemala, Honduras, Mexico, Nicaragua, Panama, Paraguay, Peru, Uruguay og Venezuela. Videre gjelder det folk fra land med portugisisk navneskikk, dvs. hovedsakelig Portugal og Brasil. Disse får ikke beholde sine to slektsnavn når de blir norske statsborgere.
- F.eks. Pakistan, der det er vanlig at barn får fars fornavn som slektsnavn. Tamiler fra Sri Lanka og India har den samme ordningen. For disse er det også vanlig at hustruen tar mannens fornavn som slektsnavn.
- Flere muslimske land, f.eks. Somalia, Iran og Irak, der det også er vanlig å ha bl.a. disse tre navnene: Eget (for)navn, fars navn og farfars navn.

Med mindre de ønskede navnene allerede er registrert som navn hos personen, vil ikke disse personene fullt ut kunne videreføre sin navnetradisjon i Norge, se ovenfor pkt. 3.8.1.

Personer med navnetradisjon fra kulturer hvor det er vanlig å ha slektsnavnet først, omfattes ikke av omtalen under dette og neste pkt. (pkt. 6.1.2 og 6.1.3). For disse nektes nemlig ikke de ønskede navnene. Det er bare den ønskede plasseringen som ikke godtas. Disse må etter arbeidsgruppens oppfatning godta at navnet konverteres til norsk uttrykksform og plassering.

Arbeidsgruppen kan ikke se at en slik ganske begrenset konvertering og tilpasning til tradisjonen i det land man innvandrer til, vil være urimelig.

Se for øvrig nedenfor kap. 11, særlig pkt. 11.3, om kulturene som har en avvikende navneskikk i forhold til dagens navnelov.

6.1.3 Antall innvandrere fra land hvor de også har en navneskikk som ikke fullt ut kan videreføres i Norge

Innvandrerbefolkningen defineres av Statistisk sentralbyrå som personer med to utenlandskfødte foreldre (Ukens statistikk nr. 43, 25. - 29. oktober 1999). Disse personene kan for det første være førstegenerasjonsinnvandrere, dvs. de er født i utlandet av foreldre som også er født i utlandet. For det andre kan de være andregenerasjonsinnvandrere, dvs. de er født i Norge av foreldre som er født i utlandet. Innvandrerbefolkningen utgjorde *pr. 1. januar 2000* i alt 282 500 personer, dvs. ca. 6,3 % av den samlede befolkningen. På samme tidspunkt var i alt 178 686 utenlandske statsborgere bosatt i Norge (Dagens statistikk, 13. november 2000, Befolkningsstatistikk. Innvandrerbefolkningen, 1. januar 2000, SSBs hjemmesider på Internett).

Tall inntatt i Dagens statistikk viser at det *pr. 1. januar 2000* var registrert følgende innvandrerbefolkning fra:

- Pakistan: 22 831 personer.
- Somalia: 8 386 personer.
- Iran: 10 354 personer og Irak: 7 664 personer.
- Chile: 6 377 personer, Spania: 1 363 personer, Colombia: 420 personer³²⁸ og 407 personer fra Peru.³²⁹

Ifølge Dagens statistikk var 9 826 personer fra Sri Lanka bosatt i Norge *pr. 1. januar 2000*. Det finnes ingen oversikt over hvor mange av disse som var tamiler. Arbeidsgruppen antar imidlertid at det bor flere tamiler i Norge enn dem som er registrert i flyktningregisteret. Utlendingsdirektoratet har opplyst til Arbeidsgruppen at det *pr. 8. mars 2000* var registrert 2 167 tamiler i dette registeret. Flyktningregisteret omfatter bare personer som er kommet til Norge som flyktninger samt dem disse har fått familiegjening med - altså ikke dem som er kommet ved for eksempel arbeidsinnvandring.

Totalt *kan* altså titusenvise av personer ha problemer med å videreføre sin navnetradisjon i Norge. I tillegg til dette kommer at også folk fra flere andre land enn dem som er nevnt her, kan ha slike problemer. Blant annet på bakgrunn av den klare betydning navn ofte har i forhold til identitet og tradisjon, taler dette for å endre navnelovgivningen slik at disse personene lettere kan videreføre sin navneskikk ved innvandring til Norge.

6.2 Navnestatistikk

6.2.1 Oversikt

Arbeidsgruppen har ved hjelp av rådgiver Jørgen Ouren hos Statistisk sentralbyrå (SSB) innhentet statistikk over forskjellige typer navn og antall bær-

328.Pr. 1. januar 1999, Ukens statistikk nr. 43, 25. - 29. oktober 1999.

329.op. cit.

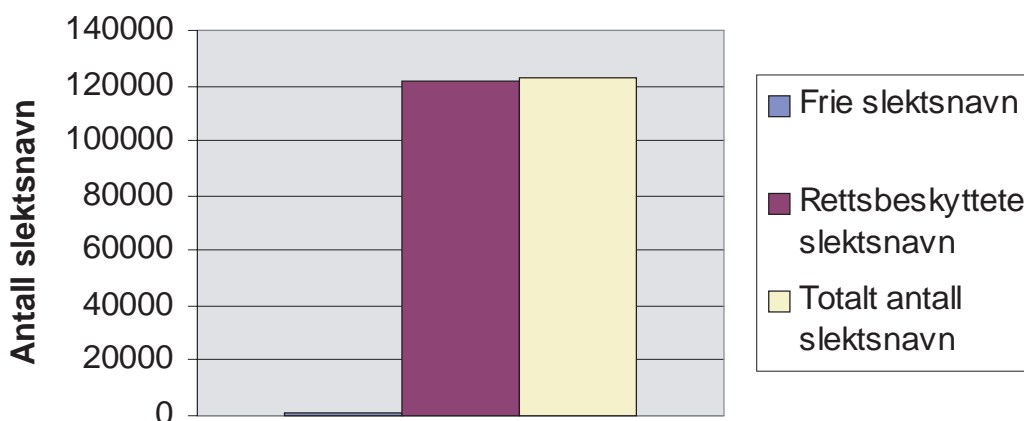
ere av disse. Tallene gjelder pr. 1. januar 2000. Pr. dette tidspunktet var det registrert 4 469 461 personer i det norske folkeregisteret.

Formålet med statistikken er for det første å vise antall slektsnavn, hvor mange av disse som er rettsbeskyttet samt hvor mange personer som bærer henholdsvis rettsbeskyttete og ikke-rettsbeskyttete etternavn. Videre søkes vist hvor mange personer som har mellomnavn. Dette kan fortelle hvor mange som ønsker navnetilknytning til flere enn én person, eller som i alle fall har slik navnetilknytning. Dersom mange har mellomnavn, *kan* dette være et argument for å innføre en utvidet adgang til å ta doble slektsnavn. Dette gjelder kanskje spesielt når det foreligger opplysninger som indikerer at mange ikke ser - eller er kjent med - forskjellen på dobbelt slektsnavn og mellomnavn/slektsnavn, se nærmere nedenfor pkt. 6.2.3 og 6.3.2.5.

6.2.2 Slektsnavn

6.2.2.1 Antall slektsnavn og antall bærere

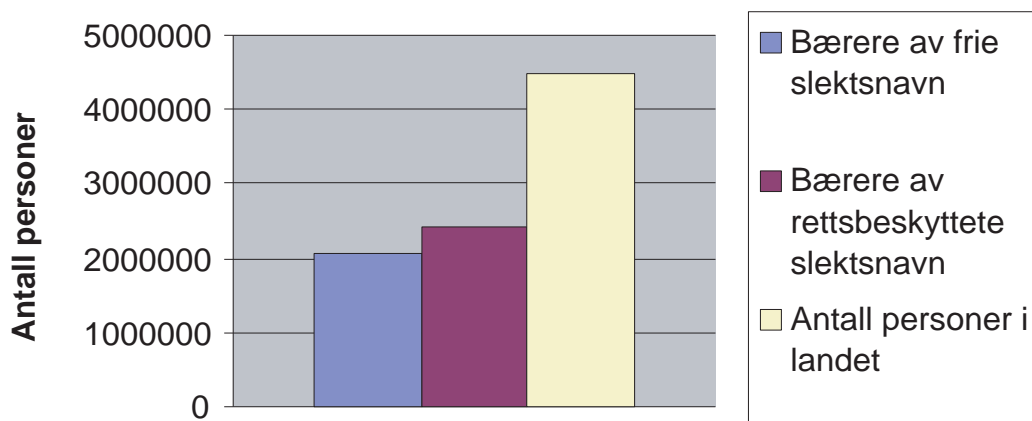
Pr. 1. januar 2000 var det i alt registrert 123 103 ulike slektsnavn i Norge. Av disse hadde 87 429 to bærere eller flere, dvs. 35 674 slektsnavn hadde bare én bærer. Enkelte navn kan være registrert med feilskrift, kanskje særlig navnene med bare én bærer. Dette betyr at det totale antall slektsnavn kan være lavere enn 123 103. 988 av slektsnavnene bæres av 500 personer eller flere. M.a.o. er bare 988 av over 120 000 navn ikke rettsbeskyttete, dvs. under 1 % av navnene er altså ikke rettsbeskyttete. Dette betyr at få slektsnavn kan velges fritt av befolkningen, f.eks. når man ikke har en tilstrekkelig slekstilknypning til navnet, eller ikke kan dokumentere slik tilknypning.

Figur 6.1 Forholdet mellom antall frie og rettsbeskyttete slektsnavn

Kilde: Kilde: SSB

2 066 206 personer, av i alt nesten 4, 5 mill. personer, bærer slektsnavn som ikke er rettsbeskyttete. M.a.o. bærer litt under halvparten av befolkningen under 1 % av det totale antall slektsnavn i Norge, se fig. 6.1 og fig. 6.2.

Figur 6.2 Forholdet mellom antall bærere av frie og rettsbeskyttete slektsnavn

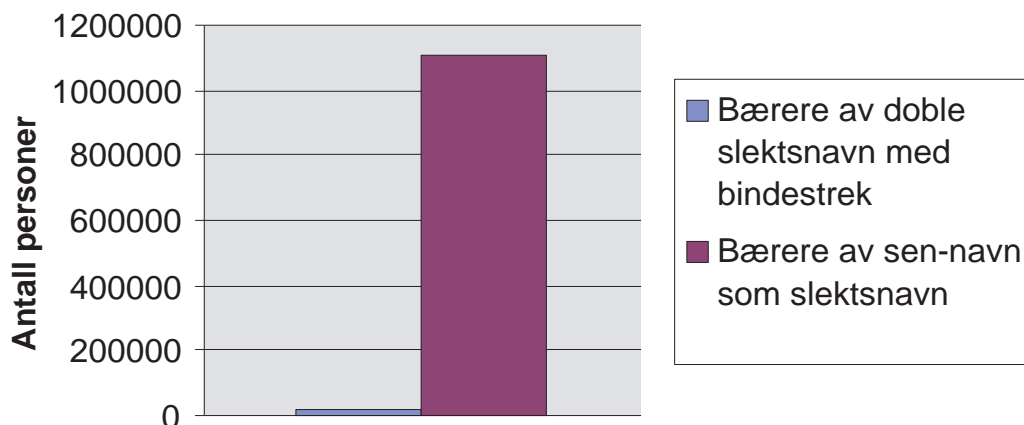
Kilde: Kilde: SSB

Dersom grensen for rettsbeskyttelsen settes til 400 bærere, vil 1317 navn være ubeskyttete. Disse bæres av i alt 2 212 615 personer. En grense på 300 bærere øker antall frie navn til 1845, båret av 2 393 510 personer, mens en grense på 200 bærere medfører at antall frie navn blir 3098. 2 698 217 personer bærer navn som har 200 bærere eller flere. 6737 navn blir frie dersom grensen settes på 100 bærere. Da vil 3 204 181 personer ha frie navn.

6.2.2.2 Antall doble slektsnavn og antall bærere

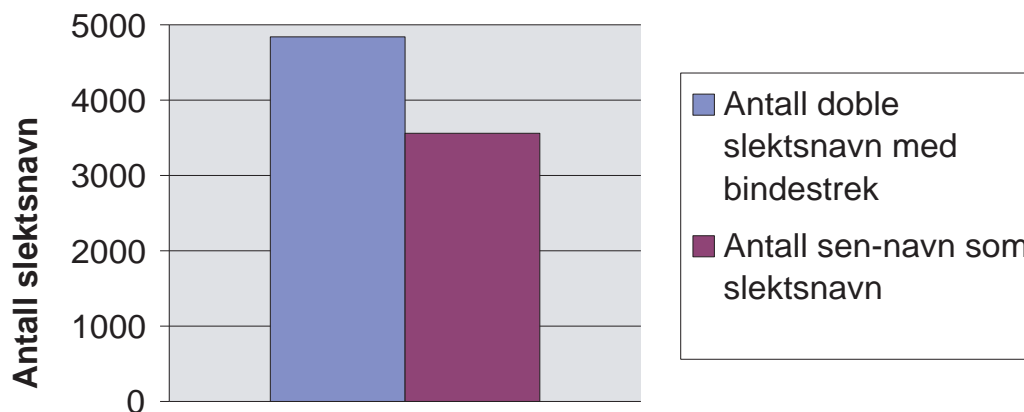
Flere doble slektsnavn uten bindestrek er i realiteten slektsnavn med prefiks, som von, de, el, osv., se også ovenfor pkt. 3.2.5.6.3 og 3.8.1.10. For noen personer er slike prefiks registrert i slektsnavnsrubrikken i folkeregisteret, selv om det sies i Rundskriv G-150/91 (s. 14) at prefiksene vil "bli registrert bak mellomnavnet hvis personen har mellomnavn eller bak fornavnet (i mellomnavns- eller fornavnsrubrikken)". Håndbok i folkeregistrering (versjon 1.2. 1998), s. 131, stadfester dette. Andre doble slektsnavn uten bindestrek er hovedsakelig slektsnavn etter spansk og portugisisk navneskikk, se ovenfor pkt. 3.8.1.4, og muslimske navn ofte med prefiks eller suffiks. Et mindretall av doble slektsnavn uten bindestrek er tradisjonelle norske doble slektsnavn. Flere prefiks, f.eks. det arabiske el/al, er i folkeregisteret enkelte ganger forbundet med slektsnavnet med en bindestrek. Tallene som nevnes nedenfor vil derfor ikke kunne fortelle den eksakte forekomsten av doble slektsnavn i landet, men antas å kunne gi et informativt bilde.

Pr. 1. januar 2000 var det registrert 8 716 doble slektsnavn *uten* bindestrek. Disse ble båret av 16 486 personer. Over 1 350 av navnene er slektsnavn med prefiks. Doble slektsnavn med bindestrek ble båret av i alt 22 071 personer. Til sammenligning var det over 1,1 mill. personer som bar sen-navn som slektsnavn, se fig. 6.3.

Figur 6.3 Forholdet mellom antall bærere av doble slektsnavn og sen-navn som slektsnavn
Kilde: Kilde: SSB

Det var registrert 4 836 forskjellige doble slektsnavn med bindestrek, mens det totalt var 3 567 forskjellige sen-navn som slektsnavn. Det er altså antakeligvis flere doble slektsnavn i Norge enn slektsnavn som ender på -sen, se fig. 6.4.

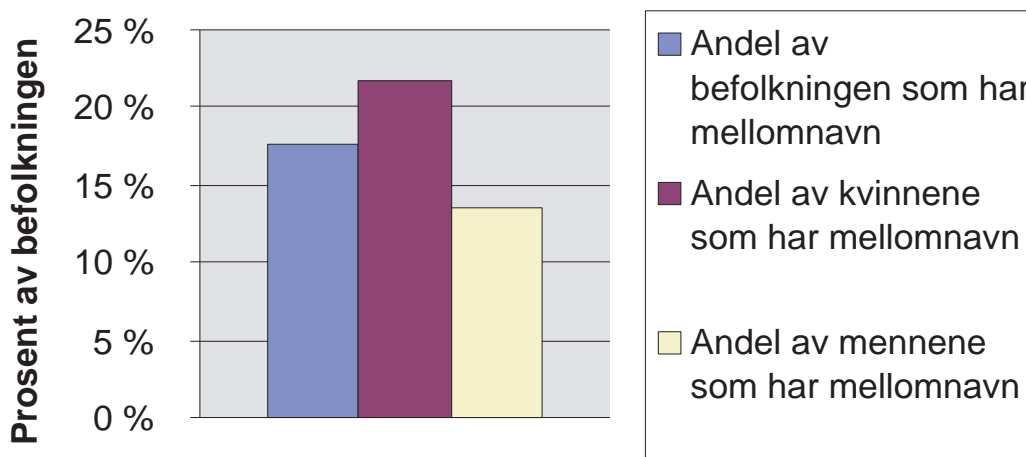
Figur 6.4 Forholdet mellom antall doble slektsnavn med bindestrek og antall sen-navn som slektsnavn
Kilde: Kilde: SSB

Tallene bekrefter at doble slektsnavn er en del av norsk navnetradisjon, jf. ovenfor pkt. 4.3.1 og 4.3.2. Imidlertid har denne tradisjonen vært forbeholdt et fåtall av personer.

6.2.3 Mellomnavn

Pr. 1. januar 2000 var det registrert 63 936 forskjellige mellomnavn med i alt 785 467 forskjellige bærere. Dette tilsvarer ca. 17,6 % av befolkningen. 21,7 % av kvinnene hadde mellomnavn, mens bare 13,5 % av alle menn hadde det.

Etter undersøkelser arbeidsgruppen har foretatt hos Statistisk sentralbyrå, tar kvinner i større grad enn menn mellomnavn ved giftermål.³³⁰ Dette forklarer hvorfor flere kvinner enn menn har mellomnavn, se fig. 6.5 og fig. 6.7.

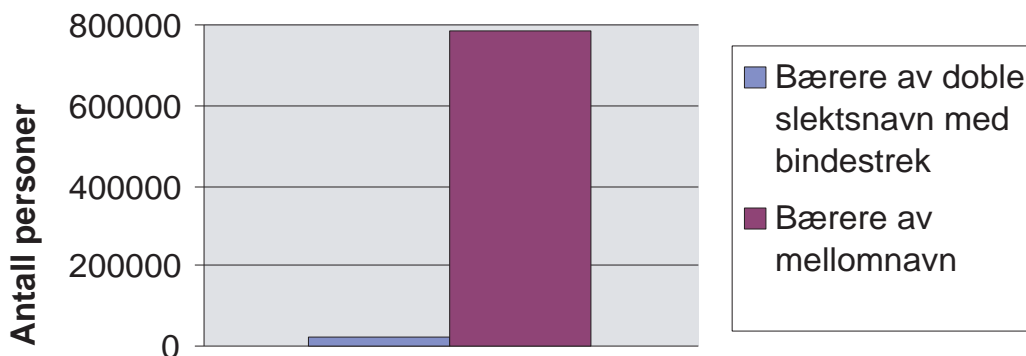
Figur 6.5 Hvor som mange har mellomnavn - forholdet mellom kvinner og menn

Kilde: Kilde: SSB

Som vist ovenfor under pkt. 6.2.2 har i underkant av 25 % av befolkningen sen-navn som slektsnavn i Norge. På den annen side har arbeidsgruppen funnet at bare 11,4 % av mellomnavnsbærerne har sen-navn som mellomnavn. Dette kan dette bety at folk ønsker mellomnavn som er mer individualiserende enn sen-navn. Det kan også bety at de som har sen-navn som slektsnavn, velger andre navn som mellomnavn.

Som det vises nedenfor under pkt. 6.3.2.5, synes mange å ha problemer med å se forskjellen på mellomnavn kombinert med slektsnavn, på den ene siden, og doble slektsnavn på den annen. Ved å ta mellomnavn gir man uttrykk for et ønske om dobbel navnetilknytning, f.eks. for å beholde sitt slektsnavn som ugift, eller for å opprettholde navneforbindelsen med to forskjellige grener av slekten. Likevel får bare det siste navnet i navnerekken slektsnavnsstatus, mens situasjonen er en annen for dem som har doble slektsnavn. Etter arbeidsgruppens oppfatning taler dette for å tillate doble slektsnavn generelt. Som vist ovenfor er det ca. 22 000 bærere av doble slektsnavn med bindestrek og over 780 000 personer som har mellomnavn, se fig. 6.6 .

330.Se også Kristiansen og Ouren, Fornavn i Norge, s. 107, Oslo 1998.

Figur 6.6 Forholdet mellom antall bærere av doble slektsnavn med bindestrek og bærere av mellomnavn

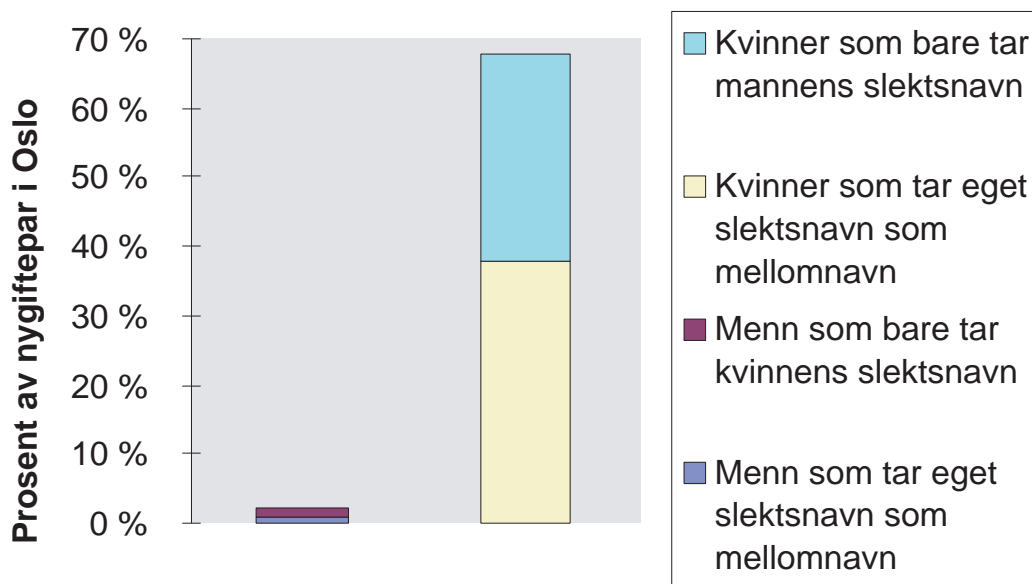
Kilde: Kilde: SSB

6.2.4 Valg av navn ved ekteskap

Marit Fjellhaug har i en hovedoppgave undersøkt folks valg av navn ved ekteskap.³³¹ På grunnlag av folkeregisteropplysninger fra 1995 undersøkte hun navnevalg hos 2794 nygifte par i Oslo. Hun fant disse resultatene:

- 32,4 % av kvinnene beholdt sitt slektsnavn som ugift
- 38,0 % av kvinnene tok sitt slektsnavn som ugift som mellomnavn, og tok mannens slektsnavn som slektsnavn
- 29,6 % av kvinnene tok mannens slektsnavn som slektsnavn, uten å ta sitt eget slektsnavn som ugift som mellomnavn
- det var vanligere at yngre enn eldre kvinner tok mannens slektsnavn som slektsnavn
- det var vanligere at kvinner som giftet seg kirkelig enn borgerlig tok mannens slektsnavn som slektsnavn
- kvinner med høyere utdanning beholdt helst sitt slektsnavn som ugift
- 1,6 % av mennene tok konas slektsnavn som sitt slektsnavn, av dem tok halvparten sitt slektsnavn som ugift som mellomnavn

331. Marit Fjellhaug, Hans eller hennes? Valg av slektsnavn ved giftermål, Avd. for namnegransking, Universitetet i Oslo, 1998 (hovedoppgave).

Figur 6.7 Menn og kvinners valg av navn ved ekteskap i Oslo

Tallene viser således at 67,6 % av ekteparene tar mannens slektsnavn som felles slektsnavn, se fig 6.7. Fordi barn i slike tilfeller skal ha foreldrenes slektsnavn ved første gangs navnevalg, medfører dette at barn i født i ekteskap i mye større grad får farens slektsnavn enn morens.

Arbeidsgruppen har ikke foretatt grundige undersøkelser om dette, men antar at kvinner utenfor byene i større grad enn i byene tar mannens slektsnavn som slektsnavn.

6.3 Det offentlige arbeid med navnesaker. Publikums ønsker om navn

6.3.1 Folkeregistrene

Sentralkontoret for folkeregistrering har opplyst til arbeidsgruppen at folkeregistrene - til sammen - bruker ca. 4 årsverk på navnesaker. Ca. 10 % av dette utføres av Oslo folkeregister. Arbeidet består av registrering og saksbehandling i tilknytning til navnemeldinger. Folkeregistrenes kontakt med publikum og myndigheter er ikke tatt med i denne statistikken. Dette betyr at reelt antall årsverk antakelig ligger noe høyere enn nevnt. Folkeregistrene i Oslo, Trondheim, Skedsmo, Nesodden, Skaun, Aurskog-Høland og Grue har opplyst at første gangs navnevalg for barn er tidkrevende. I tillegg mener man også at forskjellige navnekorrigeringer, bl.a. i forhold til utlendinger, tar en del tid. Folkeregistrene har også opplyst at utenlandske navnetradisjoner generelt kan medføre problemer i saksbehandlingen.

6.3.2 Fylkesmennene

6.3.2.1 Formålet bak utsendingen av spørreskjema

Arbeidsgruppen har sendt spørreskjemaer til samtlige fylkesmenn. Formålet har vært å få en oversikt over fylkesmennenes arbeid med navnesaker, bl.a.

hvilke sakstyper det er mange av og hvilke som ev. skaper problemer. Arbeidsgruppen har også bedt fylkesmennene fortelle om de ev. sakstypene som folkeregistrene opplever som vanskelige. Håpet har vært at svarene fra fylkesmennene kan gi informasjon som kan gi arbeidsgruppen et bedre grunnlag for å vurdere hvor problemfeltene ligger, og dermed i neste omgang foreslå både materielle og organisatoriske endringer av navnelovgivningen. Videre har formålet vært å gjøre arbeidsgruppen bedre i stand til å gjøre rede for de administrative og økonomiske konsekvenser som forslagene i innstillingen medfører, se også nedenfor i kap. 14.

Tallene som foreligger fra de ulike fylkesmannsembetene, er ikke helt sammenlignbare og heller ikke nødvendigvis fullt ut representative. Dette dels fordi opptellingene bygger på perioder av ulik varighet, og dels fordi periodene er relativt korte. Arbeidsgruppen har bedt fylkesmennene i Hordaland, Sør-Trøndelag og Oslo og Akershus legge den siste tre-månedersperioden i 1999 til grunn, mens de øvrige fylkesmenn ble bedt om å tallfeste den siste seks-månedersperioden i 1999. Arbeidsgruppen ønsket ved fastsettelsen av lengden på opptellingsperiodene å finne en rimelig balanse mellom behovet for å få et forsvarlig tallmateriale samtidig som fylkesmennene ikke skulle påføres uforholdsmessig mye arbeid med opptellingen. Noen av fylkesmennene har likevel foretatt opptelling for hele 1999. Arbeidsgruppen antar at tallene samlet sett kan gi en tilfredsstillende indikasjon over fylkesmennenes arbeid med navnesaker.

6.3.2.2 Totalt arbeidsomfang for navnesaker

Omfanget av fylkesmennenes arbeid med navnesaker varierer betydelig fra embete til embete. Ved beregningen er ett årsverk satt til 46 ukeverk. Fylkesmannen i Oslo og Akershus bruker mest tid, i alt ca. 63 ukeverk, dvs. i underkant av 1,4 årsverk. Fylkesmannen i Sogn og Fjordane bruker minst tid, til sammen 3 ukeverk. Det er dobbelt så mye arbeid pr. innbygger i Oslo og Akershus i forhold til Sogn og Fjordane. Samlet bruker embetene ca. 396 ukeverk, dvs. ca. 8,6 årsverk. Fylkesmannen i Oslo og Akershus har m.a.o. ca. 16 % av fylkesmennenes totale arbeidsomfang med navnesaker.

6.3.2.3 Saker vedrørende innvandrere med utenlandsk navneskikk

6.3.2.3.1 Arbeidsomfang

I tillegg til forskjellene i tallgrunlaget nevnt i pkt. 6.3.2.1, annet avsnitt, bemerkes at ett embete har avgrenset sakene til bare å omfatte utenlandske *statsborgere*, noe som ikke var avgrensningskriteriet etter arbeidsgruppens skjema. Arbeidsgruppen antar likevel at tallene samlet sett kan gi en indikasjon på omfanget av navnesaker som gjelder innvandrere med utenlandsk navneskikk.

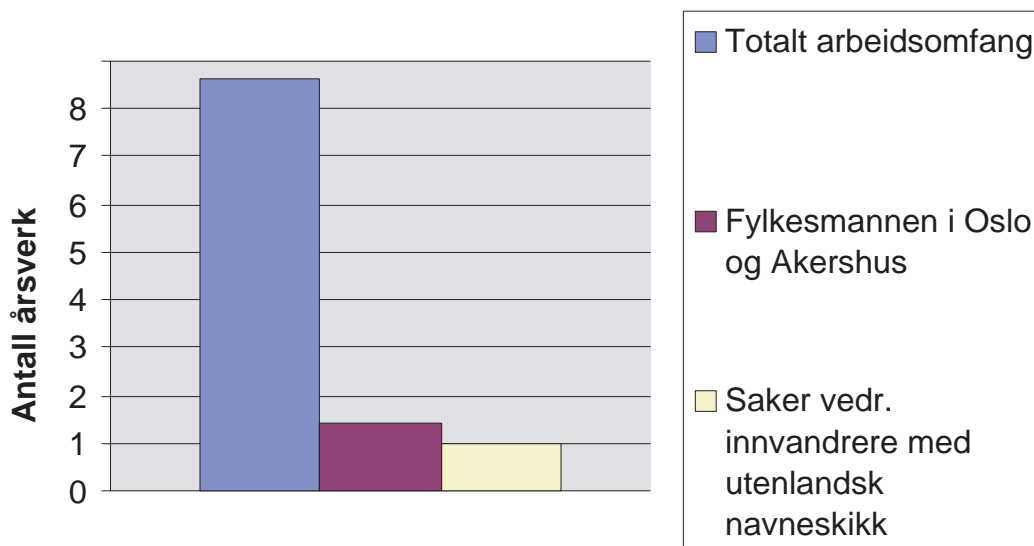
Arbeidsomfanget knyttet til slike saker varierer i stor grad fra embete til embete:

- Fylkesmannen i Sogn og Fjordane har færrest, ca. 3,2 %.
- Fylkesmannen i Oslo og Akershus har det desidert største arbeidsomfanget, hele 39,4 %.

- Fylkesmannen i Rogaland ca. 20,4 %.
- Fylkesmannen i Sør-Trøndelag ca. 30 %. Dette embetet nevner at slike sakstyper har økt betraktelig den siste tiden.

Samlet utgjør disse sakene ca. 11,4 % av fylkesmennenes arbeid med navnesaker.

Som nevnt ovenfor under pkt. 6.2.1, utgjorde innvandrerbefolkningen pr. 1. januar 2000 ca. 6,3 % av den totale befolkningen i Norge. Navnesakene utgjør på den annen side over 11 % av det totale arbeidsomfanget for fylkesmennene. Tallene er ikke helt sammenlignbare fordi arbeidsgruppen ikke har bedt fylkesmennene legge til grunn definisjonen av innvandrerbefolkningen nevnt ovenfor under pkt. 6.1.3. En slik avgrensning ville gjort arbeidet svært vanskelig for fylkesmennene. Tallene indikerer likevel at innvandrerbefolkningen har en forholdsmessig høy andel av navnesakene.

Figur 6.8 Fylkesmennenes arbeid med navnesaker

Tallene viser at samtlige fylkesmenns totale arbeid med navnesaker som gjelder innvandrere med utenlandsk navneskikk, i omfang er nesten like stort som den totale arbeidsmengden Fylkesmannen i Oslo og Akershus har med navnesaker.

6.3.2.3.2 *Typer av slike saker som er problematiske*

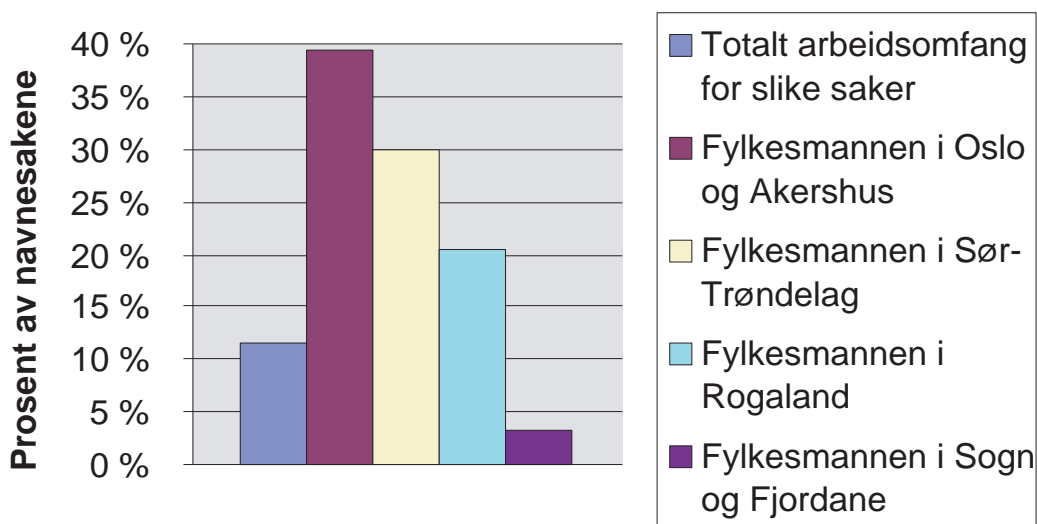
Et flertall av fylkesmennene opplyser at navnesaker vedrørende innvandrere med utenlandsk navneskikk er vanskelige å behandle. Flere fylkesmenn bruker også relativt lengre tid på å behandle slike saker. Enkelte fylkesmenn opplyser videre at de får henvendelser fra folkeregistrene om slike navnesaker, og at også disse gir uttrykk for at sakene ofte er vanskelige å behandle.

Enkelte fylkesmenn konkretiserer *hvilke* saker vedrørende utenlandsk navneskikk som skaper problemer, både for folkeregistrene og fylkesmennene. Dette er særlig søknader om slektsnavn som er rettsbeskyttet i Norge, men vanlig i søkers hjemland. Det nevnes også at det ofte er problematisk for

innvandrere å legge fram nok dokumentasjon for tilstrekkelig slektstilknytning til beskyttede slektsnavn, bl.a. pga. at hjemlandene har varierende vilkår for dokumentasjon. Mange asylsøkere har dessuten ingen dokumentasjon å legge fram, f.eks. dokumentasjon som viser at de har brukt det omsøkte navnet tidligere. Noen fylkesmenn trekker også frem som problematisk søknader om farens fornavn som slektsnavn for barn og/eller ektefellens fornavn som slektsnavn.

Andre saksområder som opplyses som vanskelig å behandle, er domisil; ønske om fornavn som er vanlig i søkers hjemland, men der navnet er registrert som slektsnavn i Norge; dokumentasjon på fornavnsbruken i hjemlandet; første gangs navnevalg, f.eks. fremmedartete fornavn.

Et flertall av fylkesmennene har behandlet søknader om fars fornavn som slektsnavn for barn, eller ektefelles fornavn som slektsnavn. Det dreier seg imidlertid ikke om svært mange søknader. Alle søknadene er også avslått med mindre navnet kan tas etter navnelovens øvrige regler, jf. ovenfor pkt. 3.8.1.2 og 3.8.1.3.

Figur 6.9 Omfanget av fylkesmennenes arbeid med navnesaker vedrørende innvandrere med utenlandsk navneskikk

Det innsamlete tallmaterialet viser at arbeidsomfanget er klart større for fylkesmannsembeter som omfatter byer og tettbebygde strøk enn for embeter som i mindre grad dekker slike strøk, se fig. 6.9.

6.3.2.4 Andre sakstyper som fylkesmennene og/eller folkeregistrene opplever som vanskelige og/eller arbeidskrevende

Fylkesmennene er også spurt om hvilke av de andre sakstypene, dvs. saker som ikke gjelder utenlandsk navneskikk, som oppleves som vanskelige og/eller arbeidskrevende. Blant svarene på dette nevnes:

- Søknader om endring av navn for barn, der det som hovedregel må innhentes samtykke fra den andre av foreldrene, nevnes som tidkrevende.

- Fornavnssakene etter § 15 nr. 2, der fornavnets opprinnelse må undersøkes, volder problemer for enkelte embeter og folkeregistre.
- Det kan være problematisk å avgjøre om et slektsnavn er så likt et rettsbeskyttet slektsnavn at det må innhentes samtykke fra bærerne av sistnevnte. (Departementets praksis er imidlertid i dag at dersom et slektsnavn både uttales og skrives forskjellig fra et rettsbeskyttet navn, er det ikke nødvendig med samtykke fra bærerne av sistnevnte, se ovenfor pkt. 3.2.5.3.1.)
- Saker der søker ønsker å ta tilbake tidligere ektefelles slektsnavn, kan oppleves som vanskelige.
- Søknader om nylagete slektsnavn karakteriseres som mer arbeidskrevende av enkelte embeter.
- Originale fornavn ved første gangs navnevalg kan i noen tilfeller også være problematisk, både for fylkesmennene og folkeregistrene.

6.3.2.5 Hvilke navn ønskes av publikum?

Foruten det som kan utledes under pkt. 6.3.2.3.2 og 6.3.2.4, er det ifølge tilbakemeldingene fra fylkesmennene flere typer navn som ønskes av publikum, men som ikke kan tas etter navneloven. For det første gjelder dette besteforeldrenes eller oldeforeldrenes slektsnavn som eget slektsnavn. Videre har alle fylkesmenn utenom ett embete mottatt søknader om å få doble slektsnavn for barn eller ektefeller, eller felles mellomnavn for ektefeller. Noen embeter har hatt mange slike søknader, særlig Fylkesmannen i Oslo og Akershus, mens andre har hatt svært få. Flere fylkesmenn forteller også at de får mange henvendelser pr. tlf. om doble slektsnavn eller felles mellomnavn for ektefeller. Partene lar imidlertid være å søke om slike navn når de har blitt fortalt hva navneloven sier. Arbeidsgruppen har også fått opplyst at publikum er negative til at navneloven både hindrer felles mellomnavn for en hel familie og å kunne ta tilbake slektsnavn som har vært brukt tidligere i familien. I tilbakemeldingene opplyses videre at publikum har problemer med å se forskjellen mellom doble slektsnavn og mellomnavn; noen kaller sitt ønske for dobbelt slektsnavn, men ønsker seg i realiteten mellomnavn og slektsnavn. Etter det arbeidsgruppen forstår, tror også mange at de har to slektsnavn, mens de i realiteten har mellomnavn og slektsnavn.

6.3.2.6 Saker som folkeregistrene skal behandle som første instans, men som fylkesmennene behandler som første instans

Under pkt. 3.9 er det angitt nærmere hvilke navnesaker folkeregisteret kan behandle som førsteinstans. Et flertall av fylkesmennene opplyser likevel at folkeregistre sender fra seg slike saker - selv om registrene selv er klar over at de har kompetanse til å avgjøre sakene selv. Dette gjelder ofte vanskelige saker. Noen fylkesmenn opplever dette i svært mange saker, mens andre opplever det sjelden. Departementet har for sin del i flere tilfeller opplevd at folkeregistrene har sendt fra seg saker de har kompetanse til å behandle, under henvisning til at de *ikke* har slik kompetanse.

6.3.2.7 Forslag fra fylkesmennene om endringer i saksbehandlingen

Fylkesmennene har nevnt flere mulige endringer av saksbehandlingsreglene, særlig:

- Ett embete har reist spørsmål om registreringskontrollen av innvandrere ved ankomst til landet bør kunne bedres. Det vises herunder til tilfeller der det registreres tredobbelt slektsnavn.
- Flere embeter har foreslått at folkeregistrene bør kunne behandle flere kurante navnesaker, f.eks. søknader om 2. gangs navneskifte. Ett embete nevner imidlertid at delegasjon til folkeregistrene av mer kompliserte og skjønnsmessige navnesaker bør vente til flere folkeregistre ev. slås sammen, slik at det blir større enheter med et eget faglig miljø. Det nevnes f.eks. at det kan være problemer med navnekompetansen for folkeregistre der det bare er ansatt én person.

6.3.2.8 Antall klagesaker over folkeregistrenes avgjørelser

Fylkesmennene har opplyst til arbeidsgruppen at bare ca. 3 % av sakene de har behandlet, er klagesaker over folkeregistrenes avgjørelser. De resterende er saker der fylkesmannen er rett førsteinstans, eller der fylkesmannen har behandlet en sak som førsteinstans selv om folkeregistrene egentlig er rett førsteinstans. Tallene viser at dersom ett organ alene skulle behandlet navnesakene som første instans *etter dagens materielle regelverk*, ville dette organet - i tillegg til årsverkene folkeregistrene bruker på navnesaker - kunne bli belastet med alle årsverkene til fylkesmennene minus ca. 3 %. Dette vil si rundt 12 årsverk, kanskje også mer. I tillegg kommer navnesakene som vigselsmennene og Statens ungdoms- og adopsjonskontor behandler. Se for øvrig nedenfor, kap. 14, om administrative og økonomiske konsekvenser av arbeidsgruppens forslag.

6.3.3 Justisdepartementet

Departementet bruker ca. ¹/₂ til ²/₃ årsverk på navnesaker. Dette gjelder klagesaker over fylkesmennenes bevillingsvedtak, men også enkelte saker hvor folkeregistrene har kompetanse. Sakene kommer da inn til departementet enten fordi fylkesmannen har behandlet saken som første instans, eller fordi parten velger å klage til departementet over fylkesmannens klagevedtak. I sistnevnte tilfelle har det hendt at departementet har omgjort fylkesmannens vedtak, se ovenfor pkt. 3.9.2.3. Videre utferdiger departementet generelle retningslinjer for behandlingen av navnesakene, som oftest i form av rundskriv.

De fleste sakene departementet mottar gjelder søknader om bestemte mellomnavn. Dette gjelder:

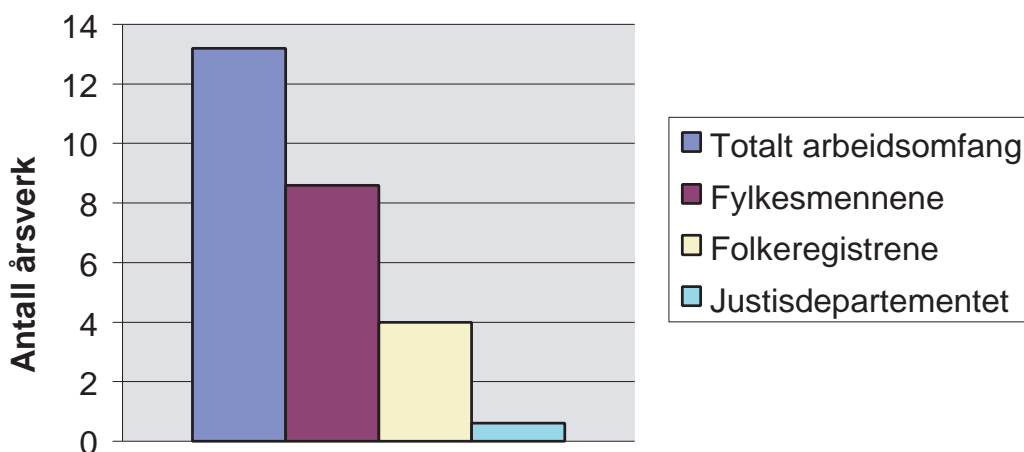
- navn som f.eks. en av søkers besteforeldre har - eller har hatt - som mellomnavn.
- navn som fjernere slektninger bruker - eller har brukt - som slektsnavn, f.eks. onkler/tanter eller fettere/kusiner.
- enkelte søknader om stefars slektsnavn som mellomnavn.
- saker om ektefellens slektsnavn eller mellomnavn som mellomnavn. Ingen av disse søknadene har blitt innvilget av departementet.
- saker der parten hevder at en slektning har hatt navnet som slektsnavn, f.eks. besteforeldre eller oldeforeldre, men der dette ikke er dokumentert.

Når det gjelder saker om fornavn, mottar departementet bl.a. søknader om kjælenavn for voksne personer eller uvanlige fornavn ved første gangs navnevalg. Slike navn godtas som hovedregel, jf. ovenfor pkt. 3.3.2 og 3.8.2.1. Departementet mottar også flere søknader om tillatelse til erverv av fornavn som er i bruk som slektsnavn, jf. § 15 nr. 2. I forbindelse med disse sakene legges det ofte ned relativt store ressurser for å finne ut om navnet opprinnelig er et fornavn eller har et selvstendig opphav som fornavn - og altså ikke bare som slektsnavn, se nedenfor pkt. 6.3.5.

Vedrørende slektsnavn, behandler departementet bl.a. følgende saktstyper:

- søknader om besteforeldrenes slektsnavn som slektsnavn, men der det ikke kan dokumenteres at navnet har vært brukt av søkeren. Slike søknader innvilges ikke.
- enkelte saker der det ønskes nylagete slektsnavn med utenlandsk klang eller skrivemåte, se ovenfor pkt. 3.2.5.2.3.
- søknader om nylagete slektsnavn der spørsmålet er om det ønskede navnet er så likt et annet rettsbeskyttet slektsnavn at det må innhentes samtykke fra bærerne av dette, se ovenfor pkt. 3.2.5.3.2.
- enkelte saker om doble slektsnavn.
- søknader om å ta ekte patro-/metronym som slektsnavn. Bare kvinner har søkt om dette, og søknadene har blitt avslått, se ovenfor pkt. 3.2.5.6.4.

Videre avgjør departementet mange saker om endring av navn for barn der en av foreldrene ikke er enig i navneendringen. Departementet behandler også flere saker som gjelder innvandrere med utenlandsk navneskikk nevnt ovenfor under bl.a. pkt. 6.3.2.3.2.

Figur 6.10 Fordelingen av arbeidsomfanget for navnesaker

6.3.4 Andre organer

Som vist under pkt. 3.9, behandler også følgende organer navnesaker:

Statens ungdoms- og adopsjonskontor fatter vedtak om slektsnavn, og for- og mellomnavn for adopterte barn. Det foreligger ingen tall over arbeidsomfanget adopsjonskontoret har i forbindelse med dette.

Vigselsmannen fatter vedtak om slektsnavn ved vigsel etter navneloven § 4 og mellomnavn etter navneloven § 16 første ledd nr. 4. Det foreligger ingen tall over dette arbeidsomfanget.

Navn velges ofte i forbindelse med dåp. Presten har imidlertid ikke hjemmel til å fatte vedtak, men hun/han sender navnemeldingen til folkeregisteret. Det foreligger ikke tall over hvor mye arbeid prestene har med disse sakene.

6.3.5 Navneforskningsmiljøets arbeid

Navneforskningsmiljøet bistår departementet, fylkesmennene og enkelte folkeregistre i flere navnesaker. Det skjer også at publikum, f.eks. foreldre, på eget initiativ kontakter navneforskere i forbindelse med en navnesak. Bistanden går ofte ut på å dokumentere fornavnsopprinnelse, enten i Norge eller utlandet, se pkt. 3.3.3 og pkt. 3.8.2.2 ovenfor. Slike undersøkelser krever ofte omfattende arbeid fra navneforskningsmiljøets side. Departementet har ca. 5-8 saker i året der slike undersøkelser må foretas. I de fleste sakene konkluderer navneforskningsmiljøet med at navnet også har fornavnsopprinnelse. I tillegg undersøker navneforskerne utenlandsk navneskikk for øvrig, f.eks. bruken av prefikser, se ovenfor pkt. 3.8.1.10.

Arbeidsgruppen anslår at navneforskningsmiljøet bruker i overkant av to ukeverk i året på navnesaker.

6.3.6 Oppsummering

Offentlige myndigheter og andre bruker altså i underkant av 14 årsverk i året på å behandle navnesaker. En rekke av sakene vurderes som problematiske og/eller arbeidskrevende, spesielt de som gjelder innvandrere med utenlandsk navneskikk. Folkeregistrene sender ofte fra seg "vanskelige" saker til fylkesmennene uten realitetsbehandling selv om de har kompetanse til å behandle sakene.

Del III Vurderinger og forslag

Kapittel 7

Prinsipielle utgangspunkt

7.1 Generelt

Personnavn vil si den alminnelige og offisielle betegnelsen på en person. I utgangspunktet er det en personlig og privat sak hvilket navn et menneske skal ha. Grunnene for navnevalg og hvilken betydning som skal tillegges det navnet man selv og/eller andre bærer, varierer betydelig fra individ til individ. For noen er navnet en meget personlig sak som også har atskillig betydning for vedkommendes identitet. For andre er elementet av symbol på tradisjon og enhet i familien viktig, mens atter andre ikke tillegger navnet særlig annen betydning enn som en praktisk betegnelse som er velegnet til å skille de enkelte individene fra hverandre.

Navn har imidlertid også en side i forhold til samfunnet. Det er viktig for en smidig og hensiktsmessig kommunikasjon i dagliglivet at de enkelte borgere har individualiserende betegnelser som oppfattes som personnavn, og som det ikke er forbundet med altfor store vanskeligheter å benytte. Også kulturelle hensyn har betydning, f.eks. til navnetradisjoner og kulturhistoriske elementer.

Det er viktig å ha en lovgivning som viser respekt for det mangfold av motiver som ligger bak ønskene om ulike navn, f.eks. vedkommendes bakgrunn, kultur eller religion. Det må også tas hensyn til grupper/personer som ønsker å benytte spesielle/avvikende navn, innvandrere med en utenlandsk navnetradisjon og personer som ønsker å benytte elementer på siden av / i utkanten av den tradisjonelle norske navnetradisjonen. Det norske samfunnet har fått et større mangfold på mange felter de siste ti-årene, og kvinnes stilling i samfunnslivet er blitt langt sterkere. Det er dels også blitt større grad av toleranse - og forventning om toleranse - for det som tidligere har blitt oppfattet som fremmed og kanskje avvikende. I tillegg er det i dag en økende forståelse om at staten ikke bør detaljregulere forhold som i stor grad berører den enkeltes privatliv. Etter arbeidsgruppens oppfatning bør denne delen av samfunnsutviklingen reflekteres også i navnelovgivningen.

En viktig del av arbeidsgruppens arbeid består i å lage regler som også gjør det mulig for personer med en utenlandsk navnetradisjon å videreføre denne i Norge. Arbeidsgruppen anser det som vesentlig at det som hovedregel ikke innføres særregler som bare skal gjelde overfor personer med utenlandsk bakgrunn og/eller tilknytning. Det er avgjørende at reglene i navneloven i så stor grad som mulig er de samme for alle personer bosatt i Norge, uavhengig av kultur, bakgrunn, religion, osv. Dette vil hindre en forskjellsbehandling, samtidig som det hinder særregler som på sikt kan bli svært vanskelige å praktisere. Regler som krever at søkeren må ha en "særskilt tilknytning" til den aktuelle utenlandske navnetradisjonen som vilkår for å ta bestemte utenlandske navn, kan f.eks. gjøre det vanskeligere for folk med en utenlandsk bakgrunn å videreføre sin navnetradisjon i Norge i f.eks. tredje

og fjerde generasjon. I tillegg kunne det oppstå vanskelige avgrensningsspørsmål i forhold til personer med f.eks. norsk-etnisk opprinnelse som ønsker å ta navn etter den utenlandske navnetradisjonen. Dette kan bl.a. være tilfelle for personer som har konvertert til den islamske tro, eller som har giftet seg med en/ei som tilhører den aktuelle navnetradisjonen.

Det er viktig å merke seg at navnelovgivningene bare gir rammer for hvilke navn folk skal ha. At det tillates å ta bestemte typer navn, betyr altså ikke annet enn at lovgivningen ikke er til hinder, dvs. at man tillater utviklingen å gå sin "naturlige" gang innenfor rammene. Et eksempel på rammenes betydning, er gjeldende navnelovs hinder for dobbelte slektsnavn. Sammenholdt med tradisjonen med primært å føre fars slektsnavn videre til barna, har dette antakelig ført til at mors slektsnavn i mange tilfeller ikke er blitt ført videre. Dersom arbeidsgruppens forslag om å tillate doble slektsnavn tas til følge, betyr ikke dette at alle vil komme til å ta doble slektsnavn, men at loven tillater at dette gjøres. På denne måten vil kvinnenens langt sterkere stilling de seneste ti-årene kunne bli reflektert på en bedre måte i navnetradisjonen.

Etter arbeidsgruppens oppfatning bør loven samlet sett gi meget vide rammer for den videre utvikling av navnetradisjonen.

Samfunnet endres også raskere enn tidligere, og impulsene fra utenverdenen er sterkere enn før. Det er vanskelig å forutse endringsbehovet i årene fremover. Loven bør derfor gjøres så romslig at den tar høyde for fleksibiliteten som vil være nødvendig.

Når de ulike hensynene skal veies mot hverandre, bør utgangspunktet etter arbeidsgruppens vurdering være at det skal *sterke grunner* til for å hindre folk i å ta de navn de ønsker.

Fordi valg av navn har en klar og ganske vesentlig side i forhold til omverdenen og samfunnet som sådant, legger arbeidsgruppen til grunn at personers valg av navn og ønsker om navneendringer, fortsatt bør behandles av det offentlige. Arbeidsgruppen har etter en nærmere avveining også funnet at enkelte navn og navneendringer bør kunne nektes etter en skjønnsmessig vurdering dersom momentene er tilstrekkelig tungtveiende, se lovutkastets § 14.

Punktene 7.2 - 7.4 vil i noen grad utdype momentene nevnt her.

7.2 Nærmere om navn og identitet ³³²

Det er et universelt trekk ved alle samfunn at hvert individ får tildelt navn. Å gi et barn navn symboliserer hans/hennes inntreden i samfunnet. I Norge vises dette ved at alle må registreres i folkeregisteret med navn innen seks måneder etter fødsel, og ved at alle utlendinger som bosetter seg i Norge, må registrere navnet sitt i folkeregisteret.

I alle samfunn er navn viktig også for en persons sosiale identitet. Dette gjelder selv om navnetradisjonene varierer fra samfunn til samfunn, avhengig

332. Dette punktet er hovedsakelig bygget på Richard D. Alford, *Naming and Identity - A Cross-Cultural Study of Personal Naming Practices*, s. 158, HRAF Press, New Haven 1988. Stephan Mo, *Bakgrunnsnotat om navneloven og personer med avvikende navneskikker*, s. 1-4, 1996, til Stortingsmelding nr. 17 (1996-97), Om innvandring og det flerkulturelle Norge.

av religion, slektskapsforhold og hvor utviklet og moderne et samfunn er. Som vist under pkt. 4.1.1 oppstår det f.eks. et behov for bedre individualisering og kategorisering, jo mer komplekst et samfunn blir. Derfor oppstod det f.eks. etter hvert mer og mer stabil bruk av etter- og slektsnavn i Norge.

Å gi navn har en viktig sosial funksjon ved at det viser samfunnet slektsstatus, f.eks. hvem som er foreldre. Navnet symboliserer familiens kontinuitet og kan også vise ekteskapelig status. Et navn kan også vise kjønn, og religiøs eller etnisk tilhørighet.

I ulike kulturers forskjellige navneskikker kan en se hvilken plass individet har i samfunnet, hvilke relasjoner som er viktige, osv. For eksempel sier det noe om kvinnens stilling i samfunnet dersom det er vanlig at hustruen tar mannens slektsnavn ved giftermål.

Mange samfunn har faste ritualer for å velge navn. I Ghana og Nigeria kan barnet få navn etter hvilken dag det er født på.

Samtidig som navnet sender en beskjed til samfunnet om hvem et individ er, kan det også gi bæreren signaler om hvem han/hun er og hvilke forventinger som stilles til vedkommende. Navnevalg er et viktig første steg i å forme en persons identitet. Det er illustrerende at når en person blir spurt hvem han/hun er, så svarer vedkommende vanligvis med navnet sitt. Årsaken er nettopp at navnet symboliserer personens identitet.

Navn med en bestemt betydning er vanlig i mange samfunn, og de kan ofte ha innvirkning på bæreren av navnet. Dette gjelder særlig i små, mindre komplekse samfunn. I de fleste moderne samfunn har betydningen til navn ofte gått tapt med tiden. Navnene har gjennomgått språklige endringer, slik at den opprinnelige betydningen av navnet i dag er ukjent for de fleste. I slike samfunn er det vanlig å velge navn fra en fast gruppe navn. Men også her gir navn ulike assosiasjoner, og navnevalget er ikke tilfeldig. For eksempel vil foreldre som velger navnet Muhammed til barnet sitt, ofte ha en forhåpning om at barnet skal få noen av profetens gode egenskaper. Dersom et barn kalles opp etter en slektning, ses denne ofte som et forbilde, også i Norge.

Navn er ikke nødvendigvis konstante gjennom et helt livsløp. Særlig i mindre komplekse samfunn er det vanlig å endre navnet ved viktige vendepunkt i livet. Det kan være når man kommer i puberteten, når man får barn, etter en pilegrimsreise osv. Det signaliserer at personens identitet endres - at man trer inn i en ny fase i livet. Navnebyttet markerer også at samfunnets forventinger til personen endres. Som vist ovenfor under pkt. 3.8.1.10, tas f.eks. etter arabisk navneskikk navnet Abu, som betyr "far til", i mange tilfeller av far foran sønnens fornavn når han får sin førstefødte sønn. I Norge er det bare ett institusjonalisert navnebytte - ved ekteskap. Denne skikken har gått noe i oppløsning fordi kvinnen kan velge å beholde sitt opprinnelige slektsnavn ved giftermål.

Som ovenstående viser kan navnet ha stor betydning for den enkeltes identitet. Det kan også oppleves vondt og som en krenkelse dersom lovgivningen nekter en person å hevde sin identitet gjennom et bestemt navnevalg, for eksempel at navn kan tas/endres etter sine egne navneskikker. Dette taler også for at lovgivningen bør utformes slik at den i så stor grad som mulig respekterer den enkeltes ønsker om navn.

7.3 Nærmere om forholdet mellom identifikasjon og kategorisering

Ofte har ikke alle individer unike navn, dvs. et navn ingen andre har. Årsaken er at navn har to funksjoner som kan virke som om de står i motsetning til hverandre: Individualisering og kategorisering. Et navn må for det første virke individualiserende for å gjøre kommunikasjon mulig. På den annen side plasserer navnet individet i samfunnet, som f.eks. i en religiøs eller etnisk gruppe og i en familie. Det kan vise ditt kjønn, din ekteskapelige status osv. Navnet gir et signal til dine omgivelser om hvem du er. I komplekse samfunn er kategorisering særlig viktig. Ofte er det fornavnet som individualiserer og slektsnavnet som kategoriserer.³³³

Navnereglenes tidligere hovedoppgave var å sikre en entydig identifikasjon. Dette var bl.a. noe av bakgrunnen for navneloven av 1923. Denne funksjonen har mistet det vesentlige av sin betydning etter at ordningen med fødselsnummer ble innført. Entydig identifikasjon er i dag mulig med fødselsnummeret, men identifikasjon ved hjelp av navnet har fortsatt sin betydning i dagliglivets forhold.

En vid adgang til for eksempel å kunne velge ønskede slektsnavn kan imidlertid føre til at det blir vanskeligere å kategorisere vedkommende i dagliglivet. Det kan f.eks. bli vanskelig å fastslå hvilken familie han/hun tilhører fordi det nye navnet fører til at familiemedlemmene får ulike slektsnavn. Pga. utviklingen i familiemønsteret er det blitt vanligere at barn får andre slektsnavn enn det en av foreldrene har. Spørsmålet er da om det er den enkelte som i utgangspunktet selv bør avgjøre om det er ønskelig med et navn som vanskeliggjør kategoriseringen, eller om rettsreglene av hensyn til omverdenen bør begrense denne adgangen. Etter arbeidsgruppens vurdering bør det i utgangspunktet være den som ønsker et navn (eventuelt foreldrene) som selv bør vurdere og avgjøre dette. Dersom vedkommende for eksempel ønsker et slektsnavn som ikke lenger vil vise slektstilhørigheten, bør dette altså så langt som mulig bero på personens egne vurderinger og valg.

På den annen side kan stadige endringer av navn gjøre det vanskeligere å individualisere og kategorisere vedkommende i dagliglivet. Dette vil komme på tvers av samfunnets åpenbare interesse i å ha en viss navnestabilitet, se også ovenfor om den samfunnsmessige interessen ved navnevalg. Som et noe spesielt eksempel nevnes også at enkelte personer, f.eks. knyttet til økonomisk kriminalitet, kan ha interesse av å kunne opptre med ulike navn. En fri adgang til å kunne endre navn vil derfor ut i fra både generelle og mer spesielle hensyn kunne være uheldig, selv om hensynene altså ikke er like tungtveiende som før ordningen med fødselsnummer ble innført.

7.4 Forholdet til norsk navnetradisjon

Som framstillingen foran under kap. 4 viser, var det ingen fast og entydig navneskikk i Norge før 1923. Vi har således ingen eldgammel fast navnetradisjon. I tråd med bl.a. utviklingen og endringene i samfunnet for øvrig, har navneskikken endret seg gradvis. Navneloven av 1923 bidro til å fremskynde

333.Stephan Mo, op. cit.

endringer som var nødvendige pga. den økte kompleksitet, mobilitet og urbanisering som fant sted utover 1900-tallet. Dette gjaldt ikke minst innføringen av regelen om at alle nyfødte skulle ha slektsnavn.

Lovgivningen har tross alt ført til at det har vært en noenlunde fast navnetradisjon siden 1923, selv om lovendringer har medvirket til at det har funnet sted endringer i navnetradisjonen også i denne perioden. Eksempelvis har adgangen til å kunne bruke mellomnavn gradvis blitt utvidet, og i dag har over 780 000 personer slike navn.

Utviklingen i familiemønsteret, herunder ikke minst kvinnefrigjøringen, har ført til at behovet for valgmuligheter er større på navnerettens område i dag enn tidligere. Det samme gjelder den økte innvandringen som har funnet sted siden 1970-tallet. Videreføring av enkelte av innvandrernes navnetradisjoner er dels klart uforenlig med noen av linjene i tradisjonell norsk navnetradisjon. Som nevnt under punkt 7.1 har samfunnet de siste ti-årene også fått klart større mangfold, og toleransen overfor det som er nytt og kanskje avvikende har økt. Det har siden 1980-tallet videre funnet sted en økt mobilisering hos nasjonale minoriteter, som har medført behov for et lovverk som kan ta hensyn til deres navnetradisjoner.

Forholdene i dag er således annerledes enn tidligere. Endringstempoet og Norges forhold til utenverdenen er også et annet.

Etter arbeidsgruppens oppfatning er det ikke ønskelig - neppe heller praktisk mulig - å opprettholde stramme rammer for hvilke navn som kan tas ut fra et ønske om å verne om det mange oppfatter som norsk navnetradisjon. Navnelovgivningen bør være på linje med den alminnelige rettsoppfatningen. Lovgivningen bør ikke legge begrensninger i adgangen til å ta navn på en slik måte at det oppleves som urimelig av deler av befolkningen. Som nevnt under pkt. 7.1, er det også viktig å merke seg at nye regler ikke i seg selv vil endre noen navnetradisjon. Nye regler vil bare lage nye ytre rammer for hvordan tradisjonen kan utvikle seg videre. Det blir befolkningen selv - innenfor de nye rammene - som vil forme den videre utviklingen. Dette var også tilstanden helt fram til 1923. På denne måten vil norsk tradisjon, på dette som andre felt, dels kunne få et nytt innhold tilpasset samfunnsutviklingen.

Navnetradisjonen har likevel siden 1923 verdifulle hovedlinjer som bør søkes videreført. Imidlertid er det nødvendig å gjøre reglene klart mer fleksible. Dette gjelder ikke minst i forholdet mellom den allerede etablerte navnetradisjonen og utenlandsk navneskikk. Arbeidsgruppen mener for øvrig det er mulig langt på vei å forene en etablert norsk navnetradisjon med en adgang til å la innvandrere videreføre sin navnetradisjon. Det er m.a.o. mulig å videreføre og utvikle norsk navnetradisjon, og samtidig i det alt vesentlige la innvandrere ta navn etter sine navneskikker, jf. nærmere nedenfor.

7.5 Ulike modeller for liberalisering av navneloven

7.5.1 Mandatet som utgangspunkt

Som nevnt ovenfor under pkt. 2.1, følger det av arbeidsgruppens mandat at et av målene med utredningen er "å få til en vesentlig liberalisering av navneloven". Arbeidsgruppen har derfor ikke ansett mandatet som noen

skranke mot å vurdere og foreslå svært vidtgående endringer av navnelovgivningen, snarere tvert i mot.

7.5.2 Total liberalisering

Arbeidsgruppen har vurdert å foreslå en *total* liberalisering av navneloven, dvs. å fjerne lovgivningen om personnavn slik at alle kan ta de navnene man måtte ønske. Også i et slikt tilfelle antas det imidlertid å være nødvendig med en regel som bestemmer at barn ikke kan gis navn som kan være til ulempe/støtende. Dette for å beskytte barna mot erting/mobbing pga. navnet.

En total liberalisering har en vesentlig side i forhold til hovedlinjene i norsk navnetradisjon. Dersom det ikke lenger skal være noen navnelovgivning, vil dette samtidig innebære at skillet mellom fornavn og etternavn må oppheves. Det samme gjelder reglene om at de mer sjeldne etternavnene har rettsbeskyttelse ut fra hensynet til identitet/slektsfølelse m.v. Dersom man velger å beholde det ene eller begge av de nevnte elementene, vil dette straks utløse behov for en god del nærmere lovregulering knyttet til materielt innhold, nærmere grenseoppgang osv. En total liberalisering vil også medføre at navn som verken har en art eller karakter som navn iht. norsk navneskikk, vil kunne tas som navn.

Fordi det særlig er skillet fornavn/etternavn og rettsbeskyttelsen for de mer sjeldne etternavnene som stenger for en total liberalisering, behandles begge disse elementene noe nærmere.

Det er ingen motsetning mellom å *beholde* forskjellen mellom fornavn og etternavn samtidig som rettsbeskyttelsen for etternavn oppheves. Det er logisk sett heller ingen motsetning mellom å *opphøve* skillet mellom fornavn og etternavn selv om rettsbeskyttelsen for etternavn beholdes. I et slikt tilfelle vil hvem som helst kunne ta et hvilket som helst etternavn som fornavn, men ikke som etternavn. En slik ordning ville medført en uthuling av navnevernet i og med at rettsbeskyttete etternavn kunne tas som fornavn. Den ville også ellers fremstå som kunstig og kunne få underlige utslag, f.eks. at en person kan ta Løvenskiold som fornavn.

Opphevelse av forskjellen mellom fornavn og etternavn vil - forutsatt at etternavn ikke er rettsbeskyttet - medføre at hvilke som helst navn både kan velges som fornavn og/eller etternavn. En person kan f.eks. velge Hansen som fornavn og Peder som etternavn eller to fornavn i stedet for et fornavn og et etternavn. En slik ordning vil være arbeidsbesparende for det offentlige bl.a. ved at man i en del tilfeller slipper å måtte foreta undersøkelser om navnets opphav. I tillegg vil innvandrere fra kulturer hvor man ikke skiller mellom fornavn og etternavn, uten problemer, og uten nærmere undersøkelser, kunne ta de navnene de ønsker. Det er heller ikke sannsynlig at tradisjonelle norske etternavn i særlig grad vil bli tatt som fornavn av publikum, eller at typiske fornavn vil bli tatt som etternavn. Det må imidlertid påregnes at noen vil ønske slike navn. Eventuelle problemer forbundet med opphevelse av skillet mellom fornavn og etternavn, vil dermed neppe få noe særlig omfang, og mothensynene vil slik sett ikke ha så stor vekt.

En opphevelse av både rettsbeskyttelsen og forskjellen mellom fornavn og etternavn, vil medføre *klare* besparelser for det offentlige. Som vist ovenfor under pkt. 6.3 bruker Justisdepartementet, fylkesmennene og folkeregistrene i dag i underkant av 14 årsverk på å behandle navnesaker. En total liberaliser-

ing vil kanskje medføre at det samlet sett - helt løst anslått - vil være bruk for 2-4 årsverk. Anslaget er tenkt ut på bakgrunn av at folkeregistrene i dag bruker ca. 4 årsverk i forbindelse med sin behandling av navnemeldinger.

Det er imidlertid en *artsforskjell* mellom de fleste etternavn og fornavn. Arbeidsgruppens anser det som unaturlig og kunstig dersom hvilke som helst etternavn kan tas som fornavn, eksempelvis at en person tar Hansen som fornavn. En slik ordning ville også innebære et fundamentalt brudd med et grunnleggende element i norsk og nordisk navnetradisjon. Arbeidsgruppen kan ikke se at tilstrekkelig tungtveiende grunner taler for en slik radikal omlegging. Skillet mellom fornavn og etternavn synes også i det alt vesentlige i praksis å ha fungert tilfredsstillende. Det er heller ikke fremkommet særlig kritikk mot at det opprettholdes. Opphevelse vil for øvrig kunne øke risikoen for misforståelser og kommunikasjonsproblemer i det daglige. Det må også ut fra samfunnsmessige hensyn antas å være et poeng med en viss orden og et visst minimum av system i personnavngivningen - i alle fall så lenge dette ikke får urimelige utslag.

Det som i særlig grad taler for opphevelse av skillet mellom fornavn og etternavn, er hensynet til personer som kommer fra kulturer hvor det ikke skilles mellom fornavn og etternavn. Dette hensynet vil imidlertid kunne bli tilfredsstillende ivaretatt på annen måte, se nedenfor under pkt. 9.2.2 og pkt. 11.3.1.

Arbeidsgruppen vil etter dette ikke forslå at skillet mellom fornavn og etternavn oppheves totalt. Når det gjelder rettsbeskyttelsen for de mer sjeldne etternavnene, har arbeidsgruppen kommet til at tungtveiende argumenter taler for at denne opprettholdes, jf. nærmere drøftelsen nedenfor under pkt. 8.2. En såkalt total liberalisering av navnelovgivningen er derfor ikke mulig.

7.5.3 Kodifisering og liberalisering

Arbeidsgruppen har valgt å foreslå en vesentlig liberalisering av navnelovgivningen *med utgangspunkt* i dagens navnelov og den liberale praksis departementet de siste årene har utviklet. Det vises til forslagene nevnt ovenfor under kap. 1. Se nærmere nedenfor i kap. 8-13. Fordi arbeidsgruppen ikke ønsker å foreslå en total liberalisering av navnelovgivningen, vil det fortsatt være behov for en del, men antakelig noe mindre, ressurser til behandlingen av navnesakene. Se nedenfor kap. 14.

Kapittel 8

Etternavn

8.1 Etternavn eller slektsnavn?

I Ot.prp. nr. 43 (1978-79) (s. 9) foreslo departementet at uttrykket slektsnavn burde erstattes med etternavn. Det ble lagt vekt på at etternavn er det ord som oftest benyttes i vanlig tale. Videre ble det fremhevet at uttrykket passer best med navnelovens øvrige terminologi, fornavn og mellomnavn. Etternavn passer også best i de tilfellene hvor navnet ikke gir uttrykk for noen slektstilhørighet, f.eks. når navnet er ervervet ved giftermål.

Stortinget vedtok likevel i 1979 å beholde betegnelsen slektsnavn. I debatten i Stortinget³³⁴ uttalte saksordfører Gunn Vigdis Olsen-Hagen (Ap) dette:

"Komiteen har i sine drøftelser kommet fram til at ordet slektsnavn for mange har et annet innhold enn ordet etternavn, og vil etter dette, og i samråd med departementet, foreslå at ordet slektsnavn fortsatt blir nytta i navneloven."

Som begrunnelse for uttrykket slektsnavn uttalte Jørgen Sønstebo (KrF) i Stortingsdebatten:³³⁵

"[Slektsnavnet] viser at vedkomande person hører til ei bestemt slekt eller, om ein vil seia, ein familie. Dette med familieeininga ser eg som mykje viktig, og eg er mykje glad for at ei samla justisnemd gjekk inn for å endra dette punktet i forhold til proposisjonen, slik at vi fortsatt kan halde fram med nemninga slektsnamn."

Tore Austad (H) uttalte:³³⁶

"Endelig er det grunn til å være tilfreds med at ordet "slektsnavn" skal beholdes, og ikke erstattes med "etternavn". Heri ligger for så vidt ingen annen realitet enn den sterke, men uhandgripelige realitet som ligger i den dybde og det perspektiv som ordet "slekt" har, men som ordet "etternavn" er blottet for. Det siste er anonymt, rent registrerende - det første har en klang av den sammenheng bakover, den slektsammenheng som familien inngår i. Familien er ikke historieløs. [...] "Slekt skal følge slekters gang." [...] Jeg finner det verdifullt at navneloven har denne klangbunn."

At lovgivningen helt siden 1923 har brukt uttrykket slektsnavn, taler etter arbeidsgruppens vurdering mot å endre uttrykket til etternavn. I tillegg viser slektsnavn mye av ordets materielle innhold, nemlig at slektsnavnet er det navnet som går i arv. Det er også for flere grupper av utlendinger ulogisk å anvende uttrykket etternavn. Dette gjelder f.eks. vietnamesere, japanere, koreanere, kinesere og ungarere som har slektsnavnet (etternavnet) først.

334.Se Stortingsforhandlinger 1978-79, s. 529-563.

335.op. cit.

336.op. cit.

Arbeidsgruppen har likevel funnet at de beste grunnene taler for å endre uttrykket til etternavn. Det er lagt vekt på at etternavn både gir en naturlig sammenheng med de to øvrige uttrykkene, fornavn og mellomnavn, og at etternavn brukes i folks dagligtale. På tross av at lovgivningen i mer enn 75 år har brukt uttrykket slektsnavn, har dette altså ikke fått innpass i befolkningen.

Slektsnavn er dels også et misvisende uttrykk. For mange gir slektsnavnet ikke uttrykk for hvilken slekt de er født inn i. Dette gjelder for eksempel navn ervervet ved giftermål og kan også gjelde navn man har ervervet etter søknad. Som vist ovenfor er det i dag 988 slektsnavn som ikke er rettsbeskyttet, og som bæres av nesten 2,1 millioner personer. Disse navnene kan velges - og blir tidvis valgt - av andre årsaker enn slektstilknytning.

Det vil videre være misvisende å benytte uttrykket slektsnavn om det siste navnet i navnerrekken til en del personer med utenlandsk navneskikk. Dette gjelder islendinger som har "ekte" patro-/metronym. Et annet eksempel er folk fra Sri Lanka som får fars fornavn som etternavn. Slike navn er nok forenlige med slektsnavnsbegrepet fordi navnene også markerer slektstilknytning, men navnene er ikke slektsnavn i norsk forstand.

Flere av arbeidsgruppens forslag gjør det også hensiktsmessig å benytte uttrykket etternavn. Arbeidsgruppen går bl.a. inn for at det innføres en generell adgang til å kunne ta doble etternavn, og at doble etternavn fritt skal kunne oppløses. Dersom dette forslaget vedtas, må det påregnes at etternavnene i framtiden i større grad enn i dag oppløses etter hvert som generasjonene kommer til. Dette betyr at navnene i mindre grad enn tidligere vil markere slektstilknytning.

Arbeidsgruppen går videre inn for å oppheve rettsbeskyttelsen for nye framtidige etternavn, se nedenfor pkt. 8.2.3.1. Dette vil kunne føre til at flere navn kan tas uten krav om slektstilknytning, noe som taler mot å benytte uttrykket slektsnavn. Det samme er tilfellet for arbeidsgruppens forslag om å senke kravet til antall bærere for at et etternavn skal være ubeskyttet, fra 500 til 200, se nedenfor pkt. 8.2.3.2.

Arbeidsgruppen vil videre foreslå at såkalte "ekte" patro-/metronym kan tas som etternavn, og at slike navn ikke kan overføres videre, se pkt. 8.5. Dette betyr at en datter av f.eks. Siri kan ta Siri(s) datter som etternavn. Dette navnet kan imidlertid ikke overføres til hennes barn igjen. Navnet vil her altså ikke gå i arv. Dette taler mot å bruke uttrykket slektsnavn.

Bruk av uttrykket etternavn vil også samsvare med det uttrykket som brukes både i Sverige og i Danmark.

Etter arbeidsgruppens vurdering må noen grupper av utlendinger kunne tilpasse seg den norske uttrykksformen, jf. pkt. 6.1.2. Dette betyr at utlendinger med slektsnavnet først blir nødt til å konvertere plasseringen og uttrykksformen av navnet til norsk navnelov. En slik konvertering skjer også i dag under gjeldende lov som bruker uttrykket slektsnavn. Endret uttrykksform vil altså ikke få noen realitetsbetydning for disse.

Avslutningsvis bemerkes at det i praksis ikke lenger eksisterer noe skille i gjeldende rett mellom slektsnavn og etternavn. Se imidlertid særregelen i § 25 som neppe lenger har noen praktisk betydning, og som foreslås opphevet, jf. pkt. 8.9.

Etter dette foreslår arbeidsgruppen at uttrykket "slektsnavn" erstattes med "etternavn". Innstillingen vil nedenfor hovedsakelig bare bruke uttrykket "etternavn".

8.2 Rettsbeskyttete etternavn

8.2.1 Bør noen etternavn være rettsbeskyttete?

Det kan reises spørsmål om noen mennesker bør ha en særrett fordi de har etternavn med et lavere antall bærere enn andre. Problemstillingen blir om en gruppe mennesker bør ha en *eksklusiv* rett til å kunne ta og bære etternavn, som altså andre personer i utgangspunktet ikke kan ta - samtidig som de andre ikke har tilsvarende eksklusiv rett til sitt etternavn?

Etter arbeidsgruppens oppfatning er det vektige argumenter *mot* at noen etternavn skal ha en særlig rettsbeskyttelse i lovgivningen. En slik rettsbeskyttelse kan skape et skille mellom etternavn, og dermed et skille mellom personer. Rettsbeskyttelsen innebærer at noen navn anses som så eksklusive at bare dem som har en tilstrekkelig slektsmessig tilknytning til navnet, kan ta det, mens andre navn er så vanlige at hvem som helst kan ta det. Skillet er særlig synlig når under 1% av alle etternavn ikke er rettsbeskyttet, samtidig som nesten 2,1 mill. personer bærer disse navnene, jf. ovenfor pkt. 6.2.2.1.

Navnevernet oppstod i en helt annen tid enn i dag, nemlig så tidlig som på slutten av 1800-tallet (pkt. 4.1.2.1). Særrettigheter har stått for fall utover i forrige århundre, og det kan anføres at det ikke er særlig større grunn til å opprettholde rettsbeskyttelsen for navn enn for andre eksklusive rettigheter.

I tillegg er det åpenbart at navnelovgivning ville vært mye enklere å praktisere dersom det ikke fantes rettsbeskyttete etternavn. Det ville f.eks. ikke vært nødvendig å ha de ganske kompliserte særreglene i gjeldende navnelovs § 9 (inneholder unntaksregler for når en person kan ta et rettsbeskyttet etternavn). Videre ville det ikke i noe tilfelle vært nødvendig å innhente samtykke fra samtlige bærere av et etternavn for å kunne ta dette. Bl.a. pga. dette ville det være *betydelig* mindre behov for økonomiske og administrative ressurser til behandling av navnesakene hvis alle etternavn var frie, se ovenfor pkt. 6.3.

På den annen side har ordningen med rettsbeskyttete etternavn eksistert i mer enn hundre år. Rettsbeskyttelsen antas å ha blitt en del av manges oppfatning av sitt eget og andres etternavn. Ordningen er også antakeligvis i overensstemmelse med rettsoppfatningen hos mange av dem som har rettsbeskyttete etternavn. En opphevelse av ordningen vil derfor hos en del kunne oppleves som et uakseptabelt inngrep i deres navnemessige beskyttelse. Selv om rettsbeskyttelsen gir spesielt vern for en del etternavn, dreier det seg heller ikke om en rett forbeholdt de få. Som tallene foran under pkt. 6.2.2.1 viser, bærer over halvparten av befolkningen rettsbeskyttete etternavn. Det er altså et betydelig antall mennesker som vil få redusert navnemessig beskyttelse dersom rettsbeskyttelsen oppheves.

Bakgrunnen for at noen etternavn er rettsbeskyttet, er av professor Carl Jacob Arnholm uttrykt slik: "Når et navn ikke er altfor vanlig, gir det innad følelsen og utad inntrykket av en viss samhörighet." ³³⁷ For eksempel har

noen personer etternavn som bare bæres av en eller få slekter. I enkelte av disse slektene kan etternavnet spores tilbake til et felles opphav, f.eks. et gårdnavn eller en felles forfader som tok et nylaget etternavn. Personer fra slike slekter har ofte en forventning om at ingen utenfor slekten skal kunne ta navnet. Navnet er blitt en del av deres identitet, og det kan oppleves som støtende om andre personer - utenfor slekten - skulle få en mulighet til å ta navnet.

For enkelte vil nok også følelsen av å ha et rettsbeskyttet etternavn som tegn på røtter og samhörighet, kunne oppleves som et slags motstykke til den rotløshet og fremmedgjøring som dels har vært et resultat av de raske samfunnsendringene de siste ti-årene.

Vurderingen av om rettsbeskyttelsen skal opprettholdes, må derfor foretas i lys av kryssende hensyn. På den ene side hensynet til at folk flest skal kunne velge de navn de ønsker uten begrensninger av andres særrettigheter, og på den annen side hensynet til identitets-/slektsfølelse hos personer med et etternavn som bæres av forholdsvis få.

I Norge har man valgt en ordning som forsøker å oppfylle begge disse hensynene, dvs. ved dels å ha rettsbeskyttete og dels "frie" etternavn. Dette står i motsetning til systemet i Finland og Sverige, hvor alle slektsnavn/etternavn er rettsbeskyttete. I prinsippet kan alle etternavn også bli rettsbeskyttete i Danmark. På denne måten har de tre nevnte nordiske landene et system som likebehandler alle etternavn, og langt på vei hindrer en forskjellsbehandling mellom eksklusive og vanlige navn. Arbeidsgruppen finner imidlertid ikke grunn til å foreslå en slik ordning innført i Norge. Dels vil et slikt forslag kanskje være i strid med mandatet, jf. f.eks. pkt. 2.1 ovenfor om vesentlig liberalisering. Videre vil den gjøre det svært vanskelig for f.eks. utlendinger å kunne ta norske etternavn. Arbeidsgruppen mener at også personer som innvandrer til Norge, bør kunne ta norske etternavn dersom de ønsker dette. En slik adgang er viktig for integreringen. Samtidig er det viktig for integreringen at innvandrere kan videreføre sin navnetradisjon, jf. pkt. 7.2 ovenfor og pkt. 11.1 nedenfor. Et system der alle navn blir rettsbeskyttet vil også koste langt mer å administrere enn dagens kombinerte løsning. Bortsett fra hensynet til å oppnå fullstendig likestilling mellom rettsbeskyttete og andre navn, er det ikke andre hensyn av vekt som taler for å endre ordningen med frie etternavn som - i seg selv - synes å fungere tilfredsstillende.

Etter en samlet vurdering har arbeidsgruppen derfor kommet til at både ordningen med rettsbeskyttete og ordningen med frie etternavn bør videreføres, samtidig som også folk i så stor grad som mulig bør kunne velge hvilke etternavn de ønsker. På bakgrunn av argumentene mot rettsbeskyttete etternavn og at under 1% av det totale antall etternavn er "frie", vil arbeidsgruppen imidlertid foreslå at en del flere etternavn blir frie, se nedenfor under pkt. 8.2.3.

Arbeidsgruppen har også vurdert hvorvidt avgjørelsen av om et navn skal være rettsbeskyttet, bør avhenge av en konkret vurdering i hvert enkelt tilfelle, jf. også ovenfor pkt. 4.2.2 om hvordan praksis var tidligere. På denne måten kan rettsbeskyttelsen begrenses til navn som bare bæres av bestemte slekter. Arbeidsgruppen mener imidlertid at en slik ordning ikke er hensikts-

messig. For det første vil den i mange tilfeller bety at ganske omfattende arbeid må legges ned i en navnesak, f.eks. i undersøkelsen av navnets opphav. Videre vil det være problematisk å ta stilling til hvilke kriterier som skal legges til grunn ved den skjønnsmessige vurderingen. For eksempel må det bl.a. vurderes om rettsbeskyttelsen bare skal omfatte slekter som har navn med ett felles opphav, eller om også navn som har to eller flere opphav skal omfattes osv. Atskillig kan også tale for å behandle de ulike etternavnene likt - uavhengig av opphav. Etter arbeidsgruppens oppfatning taler derfor så vel likhetshensyn som hensynet til enkel praktisering for fortsatt å legge en objektiv vurdering av antall bærere av navnet til grunn for avgjørelsen av om et navn skal være rettsbeskyttet.

8.2.2 Bør også utenlandske etternavn være rettsbeskyttete?

Mange utenlandske etternavn finnes i et betydelig antall bl.a. i sitt opprinnelsesland - f.eks. på linje med Olsen eller Hansen i Norge - men er rettsbeskyttete hos oss fordi navnet her har færre enn 500 bærere. Som vist ovenfor under pkt. 3.8.1.1 er også slike etternavn rettsbeskyttete i Norge, slik at navnet bare kan tas etter navnelovens vanlige regler. Dette skaper problemer når personer ønsker å ta et slikt etternavn i Norge, men uten å kunne dokumentere tilstrekkelig slektsmessig tilknytning. Dersom bevilling da skal gis, forutsetter dette som hovedregel samtykke fra samtlige bærere av navnet.

En mulig løsning er å gjøre rettsbeskyttelsen avhengig av at det dreier seg om 1) et *utenlandsk* etternavn som 2) er *vanlig* i utlandet. Løsningen vil føre til at et utenlandsk etternavn som er "vanlig" i utlandet, blir fritt i Norge. På den måten kan det tas uten samtykke selv om det her har færre enn 500 bærere.

I forhold til vilkår 1), vil det imidlertid være store praktiske vanskeligheter med å skille mellom "utenlandske" og "norske" etternavn på denne måten. Når er et navn opprinnelig et "utenlandsk" navn som ikke er rettsbeskyttet? Når blir navnet et "norsk" navn som er rettsbeskyttet? Og er det ikke "norske" navn i dag som er rettsbeskyttete, men som opprinnelig har et opphav fra utlandet, f.eks. etternavnene Geelmuyden og Lowzow? Som vist ovenfor under pkt. 4.1.1 har en rekke utenlandske navn blitt tatt i bruk i Norge opp gjennom årene. Arbeidsgruppen ønsker heller ikke å gå inn for at det skilles mellom etternavn av f.eks. europeisk opphav og andre etternavn. Etter arbeidsgruppens vurdering er det videre verken ønskelig eller praktisk mulig å la navnets skrivemåte eller "fremmedartethet" være avgjørende.

Når det gjelder vilkår 2), oppstår det dessuten en rekke vanskelige spørsmål ved vurderingen om et navn er "vanlig" i utlandet. Hvor mange bærere må et navn ha for at det skal anses som "vanlig"? Skal antall navn i flere land legges til grunn (eventuelt hvor mange navn i hvert land)? Hva skal man bygge på når det nærmest ikke eksisterer tallmateriale over antall bærere? Nærmere undersøkelser av et etternavns utbredelse i andre land vil også i en del tilfeller kunne være meget arbeidskrevende.

Etter arbeidsgruppens oppfatning bør derfor antall bærere *i Norge* være avgjørende for rettsbeskyttelsen. Det er også bare navnets utbredelse i Norge som naturlig bør danne grunnlag for slektens ev. forventning om rettsbeskyttelse her. Verken publikum eller forvaltningen bør heller være nødt til å under-

søke et etternavns utbredelse i andre land, for å finne ut om det er rettsbeskyttet i Norge.

Arbeidsgruppen har etter dette kommet til at det ikke er hensiktsmessig å lage en ordning som bygger på et skille mellom "vanlige utenlandske" og "norske" etternavn.

En likestilling av "utenlandske" og "norske" etternavn vil imidlertid medføre at etternavn som er vanlige i andre land, men som har få bærere i Norge, fortsatt bare kan tas av personer som har tilstrekkelig slektsmessig tilknytning til navnet. Problemet vil avhjelpes et godt stykke på vei ved at fremtidige nye etternavn - både av norsk og utenlandsk opprinnelse - foreslås å falle utenfor reglene om rettsbeskyttelse, se pkt. 8.2.3.1. Det vil altså ikke bli *flere* "vanlige" utenlandske navn som kan oppnå rettsbeskyttelse i Norge. Mange utenlandske etternavn som fra før av rettsbeskyttete, vil dessuten kunne få et så stort antall bærere at de mister rettsbeskyttelsen, etter hvert som det kommer flere innvandrere til Norge. Arbeidsgruppen finner det videre ikke urimelig at innvandrerne må følge de samme reglene som befolkningen for øvrig, ikke minst gjelder dette når loven på en rekke punkter foreslås utformet slik at den imøtekommer deres ønske om å kunne videreføre egen navneskikk, se nedenfor kap. 11. Innvandrerne vil heller ikke bli satt i en dårligere stilling enn andre i det norske samfunnet, idet også personer med norsk navneskikk må finne seg i at en rekke etternavn ikke kan tas fordi de er rettsbeskyttet. Etter arbeidsgruppens vurdering medfører *summen* av de endringsforslagene som framsettes, at innvandrernes navnebehov blir imøtekommet på en akseptabel og tilfredsstillende måte.

Etter dette har arbeidsgruppen kommet til at alle etternavn som er i bruk i Norge, skal likestilles. På denne måten unngår man også å etablere forskjeller mellom navn/personer ut fra geografisk opprinnelse, noe som i seg selv kan være uheldig.

8.2.3 Rettsbeskyttelsesnivå

På bakgrunn av argumentene mot rettsbeskyttete etternavn nevnt ovenfor under pkt. 8.2.1 og argumentene/problemene nevnt i pkt. 8.2.2, vil arbeidsgruppen foreslå en reduksjon i antall rettsbeskyttete etternavn.

8.2.3.1 Framtidige nye etternavn

For det første foreslås at ingen nye/nylagete etternavn i Norge skal bli rettsbeskyttet. Personer som tar slike navn, har ingen begrunnet forventning om rettsbeskyttelse dersom det allerede i utgangspunktet er klart at navnet ikke kan oppnå rettsbeskyttelse. Arbeidsgruppen kan ikke se at det vil virke urimelig overfor disse at navnet ikke blir rettsbeskyttet. Hensynet til identitetsfølelse/samhørighet er også langt mindre tungtveiende i forhold til nye/nylagete etternavn, enn i forhold til navn som har vært i bruk gjennom lang tid.

En klar fordel med den foreslåtte regelen er videre at man unngår problemene knyttet til rettsbeskyttelse for (nye) etternavn som er vanlige i utlandet, jf. pkt. 8.2.2.

8.2.3.2 Senking av antall bærere som vilkår for rettsbeskyttelse

For det andre foreslås at bare etternavn som har færre enn 200 bærere skal være rettsbeskyttet. Dette er en vesentlig reduksjon fra dagens grense på 500 bærere.

Som vist ovenfor under pkt. 6.2.2.1, vil forslaget medføre at antall frie navn øker fra 988 til 3098, dvs. mer enn en tredobling. 2 698 217 personer bærer i dag navn som har 200 eller flere bærere, mens 2 066 206 bærer etternavn som har 500 eller flere bærere. Forslaget medfører altså at rundt 630 000 mennesker mister den rettsbeskyttelsen etternavnet deres har i dag.

Reduksjonen i antallet rettsbeskyttete etternavn kan kanskje føre til at de gjenværende navn med rettsbeskyttelse oppleves som mer eksklusive enn det som er tilfellet i dag. Selv om dette kan være en svakhet, er det positivt at flere navn blir frie og tilgjengelige for en større del av befolkningen. Samtidig blir det eksklusive elementet høyst begrenset når mer enn 1,7 millioner innbyggere fremdeles vil bære rettsbeskyttete etternavn.

En grense på ca. 300 bærere ble lagt til grunn for departementets praksis fra begynnelsen av 1980-tallet fram til årsskiftet 1982/83, jf. pkt. 4.2.2. I forhold til dette innebærer forslaget bare en reduksjon på 100 bærere.

Etter arbeidsgruppens oppfatning taler vektige hensyn for å gjennomføre en slik reduksjon som foreslått. For det første blir begrunnelsen for å rettsbeskytte etternavn svakere desto flere personer som bærer navnet, jf. at elementet av samhörighet/"eierforhold" normalt er mest framtreddende når navnet har få bærere.

Etternavn som har 200 eller flere bærere, bæres antakelig også i mange tilfeller av atskilte slekter.

Grensen som er foreslått vil etter arbeidsgruppens mening gi rettsbeskyttelse til de etternavnene som har et rimelig behov for beskyttelse av hensyn til f.eks. samhörighet, identitetsfølelse og eierforhold. Det er også et argument at etternavn som er vanlige i andre land, men nye i Norge, så raskt som mulig bør kunne bli frie, slik at de lettere kan tas også i Norge, jf. pkt. 8.2.2. Også dette tilsier at grensen bør settes vesentlig lavere enn i dag.

Bortfallet av rettsbeskyttelsen for en del etternavn kan etter arbeidsgruppens vurdering ikke ses å virke urimelig overfor de som berøres. For øvrig tilføyes at rettsbeskyttelsen - selv når beskyttelsesgrensen settes ned til 200 bærere - fremdeles vil ha et stort nedslagsfelt og som nevnt omfatte mer enn 1,7 millioner mennesker.

Ordningen kan i praksis gjennomføres på følgende måter:

Alternativ 1:

Alle etternavn som *pr. lovens ikrafttreden* har færre enn 200 bærere, føres opp på en liste over rettsbeskyttete etternavn. Som følge av de dataregistreringer som allerede foreligger, vil det være en relativt enkel sak å lage en slik liste. Etternavn som senere får 200 eller flere bærere, strykes fra listen, og vil aldri mer kunne bli oppført - selv om navnet senere skulle få *færre* enn 200 bærere. En slik ordning vil gi listen total negativ rettslig troverdighet: Navn som *ikk e* er oppført vil ikke under noen omstendighet være rettsbeskyttet. Listen vil lett kunne publiseres for eksempel til offentlige organer, bokhandlere og legges ut på Internett, og ev. oppdateres (for eksempel i form av supplement) når

navn etter hvert faller ut fordi de får 200 eller flere bærere. Ordningen vil etter arbeidsgruppens oppfatning både være enkel å forholde seg til for publikum og enkel å administrere og praktisere. For ordens skyld tilføyes at arbeidsgruppen har forutsatt at nye etternavn ikke vil bli rettsbeskyttet, og at det dermed ikke vil komme nye navn inn på listen, jf. foran under pkt. 8.2.3.1. Endringer på listen vil derfor bare bestå i at antall navn reduseres.

Alternativ 2:

Dette kan gjennomføres på samme måte som ved dagens system, dvs. at etternavn som *til enhver tid* har færre enn 200 bærere, anses som rettsbeskyttete. Dette vil føre til at listen også får total positiv troverdighet, og gir en full oversikt over etternavn som til enhver tid er rettsbeskyttet. En oversikt over disse navnene kan eventuelt fås hos det organet som administrerer Det sentrale folkeregister og/eller ved at et online-register over rettsbeskyttete etternavn legges ut på Internett.

Både under alternativ 1 og 2 kan listen over rettsbeskyttete etternavn inneholde feil. Dette vil først og fremst gjelde etternavn som er registrert med én bærer. I stedet for å være tastet inn med korrekt skrivemåte, kan etternavnet være feilregistrert. Det må avgjøres konkret i hvert enkelt tilfelle om feilregistrering foreligger. Dersom et etternavn er feilregistrert medfører dette at navnet med den feilaktige skrivemåten ikke skal regnes som et eget navn. Etternavnet skal i stedet regnes som et navn med den skrivemåten som er korrekt.

Begge alternativene vil ganske greit gi oversikt over hvilke navn som er rettsbeskyttet. For alternativ 2 kan det i noen tilfeller bero på tilfeldigheter - samt være ustabil - hvorvidt rettsbeskyttelse foreligger: Dersom antall bærere av navnet svinger dels over og dels under 200, vil navnet i tråd med dette drive fram og tilbake mellom å være beskyttet og fritt. Slike tilfeldigheter gjør seg ikke gjeldende i forhold til alternativ 1. Alternativ 1 vil videre over tid medføre en større reduksjon i antall rettsbeskyttete navn enn alternativ 2. Dette er i tråd med arbeidsgruppens standpunkt om at flere etternavn bør bli frie. Dessuten vil listen som alternativ 1 forutsetter, lettere kunne gjøres tilgjengelig også for den del av publikum som ikke disponerer Internett, enn systemet som forutsettes i alternativ 2.

På denne bagrunnen går arbeidsgruppen inn for systemet beskrevet i alternativ 1.

8.2.4 Kravet til slektstilknytning for å kunne ta rettsbeskyttete etternavn

Som vist ovenfor under pkt. 3.2.5.5.7 kan man etter gjeldende lov normalt ikke ta rettsbeskyttete etternavn som ligger lenger tilbake i slekten enn hos besteforeldrene som ugifte. Besteforeldrenes etternavn kan videre som hovedregel bare tas hvis søkeren selv har brukt navnet i ca. 25-30 år. Det stilles altså opp et vilkår om en *ulovlig* bruk - fordi det er forbudt å bruke etternavn som personnavn før man har søkt om og fått innvilget navneendring, jf. pkt. 3.13.1. En slik bruk er i prinsippet faktisk også straffbar, jf. pkt. 3.13.2. Det er således dårlig sammenheng i lovverket på dette punktet. Arbeidsgruppen er også meget kritisk til at ulovlig bruk skal være et vilkår for å få innvilget en offentlig tillatelse.

Som vist ovenfor under pkt. 6.3.2.5 har enkelte fylkesmenn opplyst at publikum har forespurt om å kunne ta oldeforeldrenes etternavn som eget etternavn. Arbeidsgruppen har forståelse for at flere kan føle behov for og ønske om å ta tilbake etternavn som har vært brukt tidligere i slekten enn dagens lov åpner for. Det kan heller ikke ses at tilstrekkelig vektige hensyn taler mot at det åpnes en slik adgang. Tvert om vil det være positivt at flere gis muligheter til å etablere navnemessig slektstilknytning lenger tilbake i slekten.

Arbeidsgruppen foreslår derfor at det innføres en alminnelig adgang til å ta besteforeldrenes og oldeforeldrenes etternavn, dersom det ikke dreier seg om tidligere giftenavn.³³⁸ Det foreslås ikke at det skal gjelde tilleggsvilkår til f.eks. bruk av navnet. En slik ordning vil for øvrig i det alt vesentlige være identisk med det som gjelder i den danske loven om personnavn, se ovenfor pkt. 5.1.1.

Arbeidsgruppen går også inn for å videreføre "en sikkerhetsventil", slik at man i spesielle tilfeller kan ta etternavn som man ellers ikke kan ta etter de øvrige bestemmelsene, se lovutkastets § 5 nr. 9.

8.2.5 Forholdet til Grunnloven § 97

8.2.5.1 De som mister en rettsbeskyttelse de tidligere har hatt

Arbeidsgruppens forslag om at bare etternavn med færre enn 200 bærere skal være rettsbeskyttete, medfører altså at rundt 630 000 personer mister en rettsbeskyttelse de har i dagens navnelov, se ovenfor pkt. 6.2.2.1. Det kan reises spørsmål om dette vil være i strid med Grunnloven § 97 som bestemmer at "Ingen Lov maa gives tilbagevirkende Kraft".

Til nærmere belysning av dette tar arbeidsgruppen utgangspunkt i Høyesteretts plenumsavgjørelse inntatt i Rt. 1996 s. 1415 som gjaldt spørsmålet om hvilket vern § 97 ga for trygderettigheter.³³⁹ En lovendring hadde medført bortfall eller reduksjon av ektefelle tillegg til løpende alderspensjon der pensjonisten hadde egen inntekt ut over et fribeløp. Med støtte av flertallet uttalte førstvoterende følgende på s. 1424:

"Inngrepet i denne saken [...] medfører ikke at det knyttes nye byrder til tidligere handlinger, men at lovendringen for fremtiden svekker rettslige posisjoner. Det er dette som gjerne benevnes uegentlig tilbakevirkning. Det er klart at også slike inngrep i etablerte rettigheter eller posisjoner etter omstendighetene, blant annet under hensynet til karakteren av de posisjoner som berøres og de nærmere virkninger av endringene, vil kunne rammes av Grunnloven § 97."

Flertallet uttaler videre dette på s. 1426:

"Bestemmelsen - med dens generelle ordlyd om at "Ingen Lov maa gives tilbakevirkende Kraft" - stiller etter vår rettstradisjon opp et forbud, som vel kan gis et mer presist innhold på spesielle rettsområder, men som ellers, blant annet på det rettsområdet vi her er på, må anses for å rette seg mot særlig urimelig eller urettferdig tilbakevirkning. Jeg kommer nærmere tilbake til den standard som ligger i forbudet, men

338. Se pkt. 8.6 nedenfor.

339. Førsteamanuensis dr. juris Arnfinn Bårdsen, Det juridiske fakultet ved Universitet i Bergen, har velvillig stilt forelesningsmanuskript om Grl. § 97 til disposisjon for arbeidsgruppen.

vil her bemerke at den vil måtte variere over tid og med skiftende samfunnsforhold, både med hensyn til karakteren av de posisjoner som vernes og hvor mye og hva som skal til av virkninger for å utløse grunnlovsstrid. At forbudet ikke kan ses løsrevet fra tid og samfunnsforhold, er understreket av Ragnar Knoph "Rettslige standarder", blant annet på side 85 hvor det heter:

"En ting må man imidlertid være klar over, og den kan neppe betones sterkt nok: Den målestokk som en tilbakevirkning skal sammenlignes med for å finne ut om den strider mot § 97, er ikke konstant og i hvile, men i stadig bevegelse og utvikling. Det gjelder rettferdsforestillingene på alle områder, men ganske særlig her, hvor spørsmålet rettferdig eller ikke-rettferdig lett kommer til å avhenge av en så skiftende faktor som tidens almindelige syn på forholdet mellom individ og samfund."¹¹

Flertallet uttaler også dette på side 1430:

"Jeg vil anta at en angivelse av normen til å gjelde "klart urimelig eller urettferdig" tilbakevirkning er mer adekvat, iallfall med henblikk på det aktuelle rettsfelt. Inn i avveiningen vil blant annet komme hvilke rettigheter eller posisjoner inngrepet gjelder, hvilket grunnlag den enkelte eller en gruppe har for sine forventninger, om inngrepet er plutselig og betydelig og om fordelingen av byrdene rammer den enkelte eller en gruppe særlig hardt."

Arbeidsgruppen legger for det første til grunn at innskrenkningen i navnevernet innebærer en lovendring som for framtiden svekker rettslige posisjoner, dvs. såkalt uegentlig tilbakevirkning. Videre legges til grunn at det sentrale spørsmålet vil være om "tilbakevirkningen" er klart urimelig eller urettferdig.

Det er klart at enkelte bærere av rettsbeskyttete etternavn kan føle det som klart urimelig eller urettferdig at navnet mister rettsbeskyttelsen. Lovforslaget fratår imidlertid ingen det navnet vedkommende har ervervet. Innehaverne av rettsbeskyttete etternavn kan ikke ha noe grunnlovsvernet krav på at navnet i all fremtid bare skal kunne øke i utbredelse i det omfanget som følger av eksisterende navnelov. Retten til rettsbeskyttelse for etternavn er heller ikke en type rettighet som faller innenfor kjerneområdet for § 97, og som kan anses for å ha noe sterkt vern mot uegentlig tilbakevirkning.

Navnevernet har vært innskrenket også gjennom flere tidligere lovendringer. Enten har ikke forholdet til Grunnloven § 97 vært drøftet særskilt, eller så konkluderes det uttrykkelig med at bestemmelsen ikke hindrer den innskrenkning som har vært aktuell, jf. Navnelovutvalgets innstilling 1960, s. 18-19. De tidligere innskrenkningene, sammenholdt med en samfunnsutvikling som har medført stort behov for å innskrenke etablerte rettigheter, kan heller ikke ha gitt noen berettiget forventning om at rettsbeskyttelsen alltid skal bestå. Slik sett kan innskrenkningen heller ikke ses å komme plutselig eller uventet. Videre kan ikke innskrenkningen ses å være noe betydelig inngrep overfor dem som rammes. Den rammer heller ikke en spesiell gruppe særlig hardt.

Etter dette legger arbeidsgruppen til grunn at de foreslåtte innskrenkningene i rettsbeskyttelsen, verken vil være "klart urimelig eller urettferdig". Forslaget antas derfor ikke å støte an mot Grunnloven § 97.

8.2.5.2 De som beholder rettsbeskyttelsen, men der flere kan ta navnet

Også etternavn som forblir rettsbeskyttet, foreslås å få innskrenket sin rettsbeskyttelse ved at flere personer enn i dag kan ta navnet. Dette gjelder bl.a. forslaget om å kunne ta besteforeldrenes og oldeforeldrenes etternavn, som etternavn.

Arbeidsgruppen kan heller ikke se at denne innskrenkningen i navnevernet er i strid med Grunnloven § 97: Når ikke det totale bortfall av rettsbeskyttelsen er i strid med Grunnloven § 97 (se pkt. 8.2.5.1), må utvilsomt det samme være tilfellet her, hvor den "uegentlige tilbakevirkningen" er klart mindre vidtrekkende.

8.3 Forholdet mellom første gangs navnevalg og senere endringer - bør familier ha felles etternavn?

Gjeldende rett opererer hovedsakelig med et to-sporet system for hvilke etternavn som kan tas:

1. Ved første gangs navnevalg (etter fødselen) kan barn bare gis foreldrenes etternavn, jf. pkt. 3.2.2 ovenfor. Departementet har ved sin praksis lagt til grunn at det vil være i strid med norsk navnetradisjon å la et barn under 12 år få et annet slektsnavn enn det foreldrene har.
2. Ved senere navneendringer kan atskillig flere etternavn tas, jf. for eksempel § 9 nr. 1 - 6.

Spørsmålet er om tilstrekkelig tungtveiende hensyn taler for å videreføre dette to-sporede systemet. Bør foreldrene tvinges til å gi sitt barn foreldrenes eget etternavn ved første gangs navnevalg, når de uansett kan velge et annet etternavn for barnet ved en navneendring på et gitt senere tidspunkt? Systemet hindrer bl.a. at barnet ved første gangs navnevalg kan få et etternavn som har vært brukt tidligere i slekten, og kompliserer navneloven så vel saksbehandlingmessig som materielt.

Det kan anføres mange gode argumenter for at barn og foreldre bør ha felles etternavn, for eksempel at dette er et av de mange små bånd i familiefellesskapet som kan knytte familiemedlemmene sammen. På denne måten kan felles etternavn styrke samholdet og fellesskapet i familien - og identitet og fellesskapsfølelse bygges. Praktiske grunner kan også tale for felles etternavn for en familie, nemlig at man bør kunne identifisere hvem som er i samme kjernefamilie. Videre har det vært anført at det må være opplagt at barnet bør ha samme etternavn som foreldrene når foreldrene har felles etternavn. I hvert fall siden navneloven av 1923 har det også vært en fast innarbeidet navnetradisjon i Norge at barn gis samme etternavn som den ene eller begge foreldrene. Arbeidsgruppen er for øvrig også kjent med at det er blitt argumentert med - kanskje ikke helt overbevisende - at felles etternavn kan være viktig for å skape trygghet for barn fra "dårlige hjem" og som har dårlige oppvekstvilkår.

De nevnte argumentene må tas med i vurderingen når man skal ta stilling til hvordan det fremtidige regelverket skal utformes. Det antas at det for mange familier - antakelig de fleste - vil være viktig at hele familien får samme etternavn. Arbeidsgruppen antar også at ordningen med felles etternavn fak-

tisk i det alt vesentlige vil bli videreført, uansett om loven også skulle åpne for andre alternativer. Mange vil nok mene at man ved å velge felles etternavn både oppnår å markere en indre enhet og et bånd til slekten.

På den annen side taler flere momenter *mot* at lovverket skal pålegge foreldrene å gi sitt barn foreldrenes eget etternavn ved første gangs navnevalg. For det første vises til arbeidsgruppens prinsipielle utgangspunkt om at det bør foreligge sterke grunner for å hindre folk i å ta et navn de selv ønsker. Loven bør normalt respektere det mangfold av motiver som kan ligge bak foreldrenes navneønske for barnet. Som nevnt vil det nok for de fleste likevel fremdeles være naturlig å gi barna samme etternavn som de selv bærer. Lovgiveren bør neppe hindre foreldrene i å ta et avvikende valg i de antakelig relativt få tilfellene der dette vil være aktuelt.

Også noen av arbeidsgruppens endringsforslag taler for å gi foreldrene like store valgmuligheter ved første gangs navnevalg, som senere. For det første vises til forslaget om å tillate ekte metro-/patronym, dvs. mors/fars fornavn med ending som viser slektskapet (-datter, -dotter, -sønn). Dette vil være et annet etternavn enn det foreldrene selv bærer. Det vil gi dårlig sammenheng i regelverket dersom dette i prinsippet skal tillates, men uten at navnet skal kunne tas ved første gangs navnevalg. Videre kommer også inn hensynet til personer med en utenlandsk navnetradisjon, og ønsket om å åpne for at disse langt på vei skal kunne videreføre denne tradisjonen i Norge. Arbeidsgruppen foreslår som omtalt at en av foreldrenes eller besteforeldrenes fornavn skal kunne tas som etternavn dersom gitte vilkår foreligger. Dersom det skal åpnes for en slik adgang, vil det eksisterende to-sporede systemet bli enda mer komplisert å forholde seg til. Man må regne med at det vil bli atskillige søknader om senere navneendringer for disse barna. Og flere vanskelige spørsmål vil antakelig også oppstå i forbindelse med dette.

Det er videre viktig å unngå en uheldig forskjellsbehandling mellom ulike navn. En slik forskjell vil kunne oppstå dersom barnet skal kunne gis f.eks. en av foreldrenes fornavn som etternavn ved første gangs navnevalg, mens for eksempel en av besteforeldrenes etternavn ikke skal kunne tas.

Større valgmuligheter knyttet til barnets navn ved første navnevalg, er nok i strid med navnetradisjonen etablert ved lov siden 1923, men ikke med tradisjonen forut for dette, jf. pkt. 4.1 og 7.4. Tradisjonen har endret seg gjennom tidene, og tidligere var det dels vanlig at barn fikk andre etternavn enn de(t) foreldrene hadde, f.eks. patronym i form av at sønn til Magnus fikk navnet Magnusson. Slik sett er en oppmyking i tråd med arbeidsgruppens forslag godt fundert i norsk navnetradisjon.

Dersom det blir samme adgang til å velge etternavn ved første gangs navnevalg som senere, vil dette medføre både en materiell og saksbehandlingsmessig forenkling.

Familieenhet og identitet kan bevares godt selv om foreldrene allerede etter fødselen f.eks. skulle ønske å gi barnet en av oldeforeldrenes etternavn, og ikke foreldrenes eget. Samtidig er det i dag ganske vanlig at barn i samme familie har forskjellige navn, f.eks. fordi foreldrene har barn fra ulike forhold. Familiesamhold, trygghet for barna, identitetsfølelse og stabilitet kan ikke i stor grad være avhengig av at familien har felles etternavn, eller at barna har samme etternavn som foreldrene. Trygghet og stabilitet bygges i hovedsak på

helt andre forhold enn dette. Hensynet til identifisering i dagliglivet kan heller ikke tillegges noen stor vekt. For øvrig er det ikke tale om å gi foreldrene større valgmuligheter enn de uansett vil ha på et gitt senere tidspunkt.

Etter en samlet vurdering kan arbeidsgruppen derfor ikke se at argumentene som taler for at barn utelukkende skal kunne gis foreldrenes etternavn ved første navnevalg, er så tungtveiende at loven bør ha en *tvingende* regel som bestemmer dette. Etter dette foreslår arbeidsgruppen at alle etternavn som man kan ta med hjemmel i navneloven, også skal kunne tas ved første gangs navnevalg.

Arbeidsgruppen kan ikke se at forslaget vil true den samfunnsmessig nødvendige navnestabiliteten.

8.4 Doble etternavn

8.4.1 Bør det åpnes for en alminnelig adgang til å ta doble etternavn?

Arbeidsgruppen er delt i synet på om det bør innføres en alminnelig adgang til å kunne ta doble etternavn. Flertallet, som består av samtlige medlemmer med unntak av kontorsjef Kristin Os ved Sentralkontoret for folkeregistrering, mener det bør åpnes en slik adgang. Kontorsjef Os mener dette ikke bør gjøres. Hennes votum er inntatt nedenfor under pkt. 8.4.1.2. Subsidiært går hun inn for at ordningen med doble etternavn blir slik som arbeidsgruppens flertall foreslår.

8.4.1.1 Flertallets syn

Som vist ovenfor under pkt. 6.2.2.2 er det registrert mer enn 4 800 doble etternavn med bindestrek i Norge i dag. Disse bæres av mer enn 22 000 personer. Særlig fra begynnelsen av 1900-tallet har det vært en gradvis utvikling i retning av at flere har tatt doble etternavn, jf. pkt. 4.3.1. Doble etternavn er således *en de l av* norsk navnetradisjon, og ikke i strid med denne slik det tidvis har vært hevdet.

Forvaltningspraksis har imidlertid vært streng når det gjelder å gi bevilgning til doble etternavn, og har antakeligvis også blitt strengere opp gjennom årene, se pkt. 4.3.2 og pkt. 3.2.5.6.1.

Et argument *mot* doble etternavn er at det samlede etternavnet blir lengre og kanskje også vanskeligere å forholde seg til på en enkel/rask måte i dagliglivets mange forhold. I den grad dette overhodet skulle bli et problem, antar arbeidsgruppen at det vil være forholdsvis marginalt. Under ingen omsendighet vil problemet bli av en slik størrelse at det kan tillegges noen særlig vekt ved vurderingen av om doble etternavn bør tillates i sin alminnelighet. Se for øvrig nedenfor under pkt. 8.4.2 om hvor mange etternavn det skal være tillatt å ta.

Etter flertallets syn er det flere hensyn som med tyngde taler for å innføre en utvidet adgang til å kunne ta doble etternavn. Dette gjelder for det første likestillingshensyn. De sterke begrensningene i adgangen til å ta doble etternavn, sammenholdt med tradisjonen om primært å velge mannens etternavn, har med høy grad av sannsynlighet medvirket til at atskillige familier utelukkende har valgt mannens etternavn. Som vist ovenfor under pkt. 6.2.4 valgte for

eksempel nesten 68 % av kvinnene mannens etternavn som etternavn ved inngåelse av ekteskap i Oslo i 1995. Det er grunn til å anta at andelen er enda høyere i andre deler av landet. Fordi barn etter gjeldende rett også skal ha foreldrenes etternavn når disse har felles etternavn, har følgen videre blitt at kvinnens etternavn i de fleste tilfellene ikke er blitt ført videre i slekten. På denne måten har forbudet mot doble etternavn medvirket til å forhindre at den økte likestillingen de siste ti-årene, har kunnet gjenspeile seg i navneskikken.

Hele 17,6 % av befolkningen har mellomnavn, se ovenfor under pkt. 6.2.3. Dette viser et ønske om å markere navnetilknytning i større utstrekning enn det et enkelt etternavn gjør. Flere kvinner enn menn har mellomnavn, jf. samme pkt. 6.2.3. Det er grunn til å anta at en forholdsvis stor andel av kvinnene beholder sitt opprinnelige etternavn ("pikenavn") når de gifter seg, men slik at det da blir mellomnavn, jf. pkt. 6.2.4. Det kan også synes som at atskillige mennesker har problemer med å se forskjellen på henholdsvis dobbelt etternavn og mellomnavn kombinert med etternavn, jf. for eksempel pkt. 6.3.5. Arbeidsgruppen antar derfor at mange feilaktig tror de har dobbelt etternavn, mens de i realiteten har mellomnavn og etternavn. De er da heller ikke klar over at det bare er etternavnet som "automatisk" kan videreføres til barna.

Det må også påregnes at mange familier vil ønske å lage en felles familieidentitet med å ta et dobbelt etternavn. Etter flertallets vurdering bør ikke lovgivningen legge hindringer i veien for et legitimt og høyst forståelig ønske om å beholde egne opprinnelige etternavn, samtidig som man ønsker å lage en felles familieidentitet ved å kombinere de to etternavnene til et dobbelt etternavn. Dobbelt etternavn tar på denne måten hensyn til behovet for å beholde egen navnemessig identitet, samtidig som ordningen ivaretar behovet for en felles familieidentitet.

Det er også av betydning at doble etternavn i dag bæres av et fåtall i befolkningen, som vist ca. 22 000 personer. Flertallet kan ikke se at det er tilstrekkelig tungtveiende grunner for å nekte resten av befolkningen den samme muligheten.

En adgang til å ta doble etternavn vil dessuten være i tråd med de senere års samfunnsutvikling der befolkningen på en rekke felter har fått større valgfrihet. Det vil også gjøre det enklere for en del personer med utenlandsk navneskikk å videreføre denne i Norge.

Selv om flertallet i det foregående særlig har fokusert på ektefellers/barns adgang til å ta dobbelt etternavn, er det ikke tvilsomt at også andre, for eksempel enslige og samboere, kan ha et legitimt ønske om det samme. Flertallet kan ikke se at disse, eller andre, bør være utelukket fra adgangen til å ta dobbelt etternavn, og foreslår derfor at retten til slike navn skal gjelde for alle i den utstrekning navnene som settes sammen enkeltvis kan tas som etternavn.

Spørsmålet om å innføre en alminnelig adgang til å ta doble etternavn, reiser imidlertid flere problemstillinger som må drøftes nærmere. Dette gjøres i punktene som følger etter gjengivelsen av mindretallets syn (dvs. pkt. 8.4.2 flg.)

8.4.1.2 Mindretallets syn

Etter norsk navnetradisjon er det vanlig med ett etternavn, gårdsnavn eller patronymikon. Det å beholde denne tradisjon medfører at innvandrere i det alt

vesentlige kan videreføre sine navneskikker, jf. arbeidsgruppens forslag. Det å åpne for bruk av doble etternavn kan føre til registreringsmessige problemer og usikkerhet om hva som er personens etternavn/mellomnavn. Dette har bl.a. betydning for å identifisere personer i offentlige og private registre. Videre medfører adgangen til doble etternavn og mellomnavn et ikke ubetydelig merarbeid for folkeregistermyndigheten, også med behovet for økende forkortingsregistreringer. Faren for feilskrift vil øke. For øvrig vises til det som arbeidsgruppen er inne på av negative konsekvenser.

Som følge av ovennevnte forhold kan mindretallet ikke se at det er kommet tilstrekkelig tungtveiende argumenter som kan forsvare den foreslåtte adgang til å ta doble etternavn eller mellomnavn.

8.4.2 Antall etternavn og oppløsning av navn

Et nærliggende spørsmål er hva som skal gjelde dersom to personer med doble etternavn gifter seg og får barn. Skal disse, eventuelt barna, kunne ta et dobbelt-dobbelt etternavn, etc.? Etter arbeidsgruppens vurdering må ønsket om mest mulig fritt og individuelt navnevalg avveies mot det samfunnsmessige behovet for en noenlunde praktiserbar og hensiktsmessig navneskikk. Økende antall etternavn vil også kunne skape store og relevante registreringsmessige problemer. Arbeidsgruppen foreslår derfor at det maksimalt skal kunne tas ett dobbelt etternavn, dvs. sammensatt av to enkle etternavn.

Som en følge av systemet arbeidsgruppen legger opp til, foreslås det også at doble etternavn fritt skal kunne oppløses. På denne måten vil det bli mulig å beholde den ene delen av det doble navnet. Oppløsningen kan også medføre at man, hvis vilkårene ellers er til stede, kan sette sammen etternavnet som beholdes med et annet etternavn til et nytt dobbelt etternavn. Man kan videre erstatte sitt doble etternavn med et nytt dobbelt etternavn.

Ettersom hvert enkelt av de to etternavnene i det doble etternavnet anses som ett selvstendig navn (se pkt. 8.4.5), vil det ikke være nødvendig uttrykkelig å lovregulere adgangen til fritt å oppløse doble etternavn, jf. også lovutkastets § 1, der det fremgår at man skal ha minst *ett* etternavn. Det dreier seg imidlertid om en ny regel med atskillig rekkevidde. Arbeidsgruppen antar derfor at det kan være opplysende for publikum at oppløsningsadgangen fremgår direkte av lovteksten.

Det kan tenkes tilfeller der foreldrene har samme doble etternavn, men ønsker at barnet skal ha bare ett av navnene. Likeledes kan tenkes at foreldrene har ulike doble etternavn, men ønsker en annen navnekombinasjon for barnet. Under pkt. 8.3 har arbeidsgruppen drøftet om barn ved første gangs navnevalg må gis samme etternavn som foreldrene, og kommet til at det ikke bør oppstilles noen tvingende regel om dette. Arbeidsgruppen går derfor inn for at foreldrene f.eks. kan velge bare ett av sine fire etternavn for barnet, eller at barnet kan få en annen navnekombinasjon enn de(n) foreldrene har. Hensynet til valgfrihet står også på dette punktet sentralt.

8.4.3 Registreringsmessige spørsmål

Det sentrale folkeregister har bare plass til 25 posisjoner i sitt utskriftsformat. En posisjon vil si en bokstav eller et tegn eller mellomrom. En rekke offentlige dokumenter har dette utskriftsformatet, for eksempel skattekort, bostedsbevis, forhåndsutfylt selvangivelse og skatteoppgjør, samt en rekke andre

offentlige datasystemer som er brukere av Det sentrale folkeregister. Utskriftsformatet er også tilpasset vanlig standard for vinduskonvolutter. Dersom ikke antall utskriftsposisjoner utvides, må man regne med at økt bruk av doble etternavn vil føre til at flere må godta at deres etternavn blir forkortet. Det foreligger allerede nærmere regler for hvordan forkorting av navn skal skje, inntatt i brukerhåndbok for folkeregistrene utarbeidet av Skattedirektoratet. Følgende "forkortingsregler" gjelder når navnene til sammen overskrider 25 posisjoner:

"Slektsnavn skal som regel skrives helt ut. Dersom det er nødvendig å forkorte, skrives det første av fornavnene helt ut, mens bare forbokstaven(e) skrives for det (de) andre. [...] I mellomnavn skrives bare forbokstaven(e). [...] Når det forekommer både mellomnavn og to eller flere fornavn, forkortes andre og eventuelt senere fornavn om nødvendig før mellomnavnet. [...] Ingen navn må sløyfes helt. Når et navn forkortes skrives som regel bare forbokstav. [...] Slektsnavn som er dobbeltnavn med bindestrek imellom, forkortes om nødvendig som eksempel 6. (Tidemand-J sen, arbeidsgr. merkn.) For å unngå navnforveksling, må imidlertid dobbelt slektsnavn i visse tilfelle ikke under noen omstendighet forkortes. I så fall forkortes fornavnet [...]."

Det forkortede navnet føres også inn i et eget felt i registeret, såkalt "forkortet navn". Skattedirektoratet skriver dette i brev 9. september 1999 til arbeidsgruppen:

"Det er ikke er aktuell politikk for direktoratet å foreta mindre systemtekniske endringer med hensyn til forkortet navn. Dette har sammenheng med at det for direktoratet som andre offentlige organer vil ha betydelige økonomiske konsekvenser å foreta systemendringer her. Foruten i Det sentrale folkeregister må det foretas betydelige endringer i skatteetatens øvrige systemer, samt i GAB (grunneiendom-, adresse og bygningsregisteret) og valg/trygdesystemer. Uten at vi har foretatt noen kost/nyttevurdering, vil vi anta at en tilsvarende systemendring økonomisk bare hadde kunnet la seg forsvare hvis det hadde kunnet påvises tilsvarende innsparinger som følge av systemendringen. [...] For øvrig vil vi påpeke at forkortet navn må legges inn manuelt av det enkelte folkeregister. Hvilke registreringsmessige konsekvenser dette vil få, vil vi først kunne uttale oss om når det foreligger et estimat over økningen i antall doble slektsnavn".

I lys av foranstående legger arbeidsgruppen til grunn at en utvidet adgang til å ta doble etternavn vil kunne medføre registreringsmessige ulemper. Arbeidsgruppen finner det klart at flere personer enn i dag vil ta doble etternavn dersom det innføres en alminnelig adgang til dette, og i en overgangsperiode er det til og med sannsynlig at det vil bli en stor økning i antall slike navn. Det foreslås imidlertid ikke å utvide antall utskriftsposisjoner, jf. særlig Skattedirektoratets opplysninger om de økonomiske konsekvensene dette vil medføre. I den grad økt bruk av dobbelt etternavn fører til at det samlede navnet får flere enn 25 utskriftsposisjoner, vil navnet dermed måtte forkortes. Dette vil medføre merarbeid for dem som skal registrere navnet. Registreringsmessig ulempe vil antakeligvis også oppstå som følge av at det etter hvert vil komme mange søknader om å oppløse doble etternavn, bl.a. pga. høy skilsmissehyppighet. I hvilken utstrekning antall navneendringer vil bli vesentlig

større *som følge av* økt bruk av doble etternavn enn de ellers ville ha vært, er imidlertid vanskelig å si.

Større grad av navneforkorting kan kanskje også i visse tilfeller vanskeliggjøre identifikasjonen i det daglige, jf. ovenfor pkt. 7.3. Etter arbeidsgruppens oppfatning bør det avgjørende imidlertid være folks egen vurdering av ulempen ved at deres navn blir forkortet. Dersom folk ønsker doble etternavn, må de følgelig også godta den eventuelle ulempen forkorting kan medføre.

For øvrig er det, som tidligere nevnt, i dag mer enn 4 800 doble etternavn med bindestrek i Norge, og disse bæres av mer enn 22 000 personer. Det er ikke lagt fram noen dokumentasjon som viser at registreringen av disse navnene har voldt spesielle problemer.

Arbeidsgruppen kan etter en samlet vurdering ikke se at det er påvist registreringsmessige problemer i et slikt omfang at dette bør stenge for en ønskelig innføring av en alminnelig adgang til å ta dobbelt etternavn. Civilrettsdirektoratet og CPR-kontoret i Danmark har for øvrig opplyst til arbeidsgruppen at det ikke er noen særlige registreringsmessige problemer forbundet med doble etternavn i Danmark. Utskriftsformatet der er imidlertid på 34 posisjoner, jf. ovenfor pkt. 5.1.1. Det innebærer at færre navn må forkortes enn i Norge.

Når det gjelder alfabetiserte registre, forutsetter arbeidsgruppen at ordningen blir som i dag. Etternavn blir alfabetisert etter forbokstaven i det første navnet i det doble etternavnet. Mellomnavn blir ikke en del av alfabetiseringsgrunnlaget. Arbeidsgruppen finner det også riktig fortsatt å gi mellomnavnet lav prioritet i forbindelse med forkorting, se ovenfor.

8.4.4 Forholdet til mellomnavn

Innføring av en alminnelig adgang til å ta doble etternavn vil kanskje gjøre det vanskeligere å finne ut hva som er mellomnavn kombinert med ett etternavn, og hva som er et dobbelt etternavn, jf. om situasjonen i dag under pkt. 6.3.2.5. Dette kan muligens medvirke til feilføring i registre, for eksempel at et navn føres i mellomnavnsrubrikken, mens det egentlig skulle vært ført i etternavnsrubrikken og motsatt. Faren for slik forveksling motvirkes imidlertid i det alt vesentlige ved forslaget om at nye doble etternavn alltid skal skrives med bindestrek. Dette er også dagens ordning, se ovenfor pkt. 3.2.5.6.1. To etternavn forbundet med bindestrek vil dermed framstå annerledes enn mellomnavn kombinert med etternavn, der det altså ikke skal være en bindestrek mellom etternavnet og mellomnavnet. En slik ordning vil være svært lik den danske, der man både kan ta doble etternavn *med*bindestrek og mellomnavn, se ovenfor pkt. 5.1.

Arbeidsgruppen foreslår at alle navn som kan tas som etternavn, også skal kunne tas som mellomnavn, se også nedenfor pkt. 9.1.2. Videre foreslås at navn som kan tas som etternavn/mellomnavn, også skal kunne tas som doble etternavn, se også nedenfor pkt. 8.4.5. I og med at man da kan velge etternavn/mellomnavn blant de samme navnene, vil spørsmålet for folk flest typisk være om man ønsker seg en bindestrek mellom navnene eller ikke.

Innføring av sammenfallende vilkår for etternavn og mellomnavn, vil innebære en klar materiell og saksbehandlingsmessig forenkling i forhold til dagens lov, der det er forskjellige vilkår for å kunne ta hhv. slektsnavn og mellomnavn. Ordningen vil også bli forholdsvis enkel å praktisere og rimelig lett

for folk flest å forstå. Videre vil den heller ikke bli uforholdsmessig vanskelig for dem som skal registrere navnene: Mellomnavn registreres i mellomnavnsrubrikken, doble etternavn med bindestrek registreres i etternavnsrubrikken.

Forskjellen mellom doble etternavn og mellom- og etternavn vil dermed for det første bli av praktisk art. Når doble etternavn må skrives med bindestrek, kan folk flest klart se om navnene er mellom- og etternavn eller et dobbelt etternavn. For det andre vil forskjellen bestå i at et mellomnavn ikke automatisk kan overføres til barn, noe som er tilfellet for et etternavn som moren har, og der etternavn for barnet ikke er meldt innen seks måneder etter fødselen, se også nedenfor pkt. 8.5. En forskjell vil også være at man har plikt til å bruke etternavnet, men ikke mellomnavnet, se nedenfor pkt. 13.1. En eller flere av disse forskjellene, kan for mange også være årsaken til at man ønsker å ha et mellomnavn istedenfor et dobbelt etternavn.

Følgende er imidlertid viktig å merke seg: Fordi arbeidsgruppens forslag går ut på at navn man kan ta som etternavn, også vil kunne tas som mellomnavn, vil det være mulig å velge to etternavn med bindestrek *som mellomnavn*. En datter av Hansen og Pedersen vil således kunne velge Hansen-Pedersen som mellomnavn, og f.eks. ta Olsen som etternavn ved ekteskap. Dette vil for øvrig være i samsvar med dagens ordning der doble slektsnavn også kan velges som mellomnavn. Forskjellen mellom doble etternavn og doble mellomnavn vil vise seg gjennom dobbeltnavnets plassering i navnerækkefølgen.

8.4.5 To etternavn i stedet for et dobbelt etternavn - ett eller to etternavn? Forholdet til frie etternavn

Det kan reises spørsmål om det istedenfor en ordning med doble etternavn markert med bindestrek, heller bør innføres en adgang til å ta to navn som helt atskilte etternavn, uten bindestrek.

En ordning med to atskilte etternavn kan hindre at enkelte opplever det som en krenkelse at deres eget etternavn går inn som en del av et *nytt* dobbelt etternavn.

På den annen side antas at mange vil ønske å markere familieenhet ved å kombinere et dobbelt etternavn med en bindestrek. Videre vil to atskilte etternavn, som nevnt under pkt. 8.4.4, medføre store sammenblandingproblemer i forhold til mellomnavnsordningen, og antakelig utelukke eller sterkt vanskeliggjøre fortsatt bruk av mellomnavn. To atskilte etternavn vil også være meget uheldig fordi mange antakelig vil ønske å ha mellomnavn i tillegg til et enkelt etternavn eller et dobbelt etternavn, istedenfor to helt separate etternavn, se pkt. 8.4.4. Doble etternavn markert med bindestrek sikrer altså en praktisk videreføring av mellomnavn.

Arbeidsgruppen mener momentene nevnt i avsnittet ovenfor er klart mest tungtveiende. På denne bakgrunnen foreslås et system med doble etternavn markert med bindestrek.

Neste spørsmål blir om det doble etternavnet, med bindestrek, skal anses som ett eller to navn. Arbeidsgruppen legger til grunn at det ikke følger automatisk av bindestreken at navnene skal anses som ett navn.

Etter gjeldende rett er det ikke klart om doble slektsnavn/etternavn er ett eller to navn. Etter navneloven § 7 andre ledd første og siste punktum må det

f.eks. innhentes samtykke fra bærerne av både Mellin-Olsen og Mellin dersom man ønsker å ta Mellin-Olsen som slektsnavn, se også pkt. 3.2.5.3.2.

Dersom et dobbelt etternavn skal bedømmes som *ett* etternavn, vil det være nødvendig med nærmere særregler. F.eks. må det vurderes å lage regler om at tillatelse til å ta et nylaget dobbelt etternavn, krever samtykke fra bærere av hvert enkelt av navnene i det doble etternavnet dersom det ene/begge er identisk med et rettsbeskyttet etternavn. Videre må regelverket bl.a. løse spørsmålet om tillatelse til å ta ett *enkelt* nytt etternavn skal kreve samtykke fra bærere av et dobbelt etternavn der det ene navnet i det doble etternavnet er identisk med det ønskede nylagete etternavnet.

Hvis reglene skal samsvare med arbeidsgruppens øvrige forslag, blir det også nødvendig med følgende særregel: Dobbelt etternavn bestående av ett etternavn og ett ekte patro-/metronym kan ikke velges av andre, og slikt dobbelt etternavn kan heller ikke automatisk overføres til barn ved unnlatt søknad om etternavn for barnet innen seks måneder etter fødselen.

Videre vil en ordning der et dobbelt etternavn anses som ett etternavn skape store problemer i forhold til eksisterende rettsbeskyttete doble etternavn i dag.

Problemene kan dels tenkes løst ved å lage en ordning der allerede eksisterende rettsbeskyttete doble slektsnavn/etternavn - som anses som ett navn - ikke kan tas av andre, med mindre søkeren har en tilstrekkelig slektsmessig tilknytning til det doble etternavnet *som sådant*. Dette vil imidlertid bl.a. bety at en person med tilstrekkelig slektsmessig tilknytning til hvert av de to etternavnene ikke vil kunne sette dem sammen til et dobbelt etternavn. Eksempelvis vil en datter av mor med navnet Mellin og far med navnet Olsen ikke kunne ta Mellin-Olsen som dobbelt etternavn fordi Mellin-Olsen er rettsbeskyttet i dag. Dette vil innebære en urimelig innskrenkning i en del personers adgang til å ta navn som dobbelt etternavn. Ordningen vil også medføre forskjellsbehandling ved at noen får en atskillig mer begrenset adgang enn andre til å ta det etternavnet de i dag bærer, som del av et nytt dobbelt etternavn. Arbeidsgruppen finner etter dette ikke å kunne gå inn for et slikt forslag.

I stedet foreslås at etternavn som man isolert sett har tilstrekkelig slektsmessig tilknytning til, også kan velges som dobbelt slektsnavn. Dette betyr at doble etternavn skal anses som *to* navn - selv om de skrives med bindestrek. Hvert enkelt etternavn må derfor vurderes isolert.

Spørsmålet blir videre om det skal godtas at også frie etternavn kan velges som del av doble etternavn - selv om man ikke har tilstrekkelig slektsmessig tilknytning til det enkelte etternavnet isolert.

En slik adgang vil skape problemer i forhold til eksisterende rettsbeskyttete doble slektsnavn/etternavn der navnene enkeltvis er ubeskyttete, og dermed kan tas uten videre. Eksempler på slike eksisterende doble slektsnavn/etternavn er Berg-Hansen og Lie-Nielsen med hhv. 123 og 43 bærere pr. 1. januar 2000.³⁴⁰

En regel som sier at frie etternavn ikke kan tas som dobbelt etternavn, vil bety at en som har tatt Lie som etternavn fordi navnet er fritt, og har foreldre som har navnet Nielsen, ikke kan ta Lie-Nielsen som dobbelt etternavn.

340.SSBs hjemmesider på Internett.

Videre oppstår det en rekke problemer, for eksempel: Hva med en situasjon der faren til søker som voksen har tatt Lie som etternavn og moren har tatt Nielsen som etternavn, fordi navnene var frie? Hva hvis det samme var tilfelle med søkers to besteforeldre? Eller hva med en situasjon der ektefellen til søker har navnet Lie, og søker opprinnelig heter Nielsen; skal ektefellene kunne ta Lie-Nielsen som dobbelt etternavn? Hva hvis ektefellen tidligere har tatt navnet Lie fordi det var ubeskyttet?

Eksempelene ovenfor viser at det vil oppstå svært vanskelige avgrensningssproblemer ved utformingen av regelverket dersom det skal lages en ordning som hindrer at frie etternavn uten videre skal kunne tas som dobbelt etternavn. Slike regler vil også lett bli kompliserte og dels kunne oppfattes som sterkt urimelige, bl.a. fordi mange vil kunne ha behov for å ta frie etternavn som del av dobbelt etternavn.

Etter dette foreslår arbeidsgruppen at også frie etternavn kan velges som del av doble etternavn, selv om man ikke har tilstrekkelig slektsmessig tilknytning til det frie etternavnet. Dette medfører at adgangen til å ta dobbelt etternavn i prinsippet vil være lik for alle.

Oppsummeringsvis foreslår altså arbeidsgruppen: Etternavn som man kan ta etter navnelovens alminnelige regler, kan også settes sammen til et dobbelt etternavn.

Forslaget kan illustreres ved følgende eksempler:

- En søker ønsker å ta Mellin-Olsen som dobbelt etternavn. Mellin er et rettsbeskyttet etternavn, mens Olsen er fritt. Dersom søkeren ikke kan dokumentere tilstrekkelig slektsmessig tilknytning til etternavnet Mellin, må søkeren ha samtykke fra samtlige bærere av navnet Mellin, dvs. både fra dem som har Mellin-Olsen som dobbelt etternavn, og fra dem som har Mellin som eneste etternavn.
- En søker ønsker å ta navnet Rasch-Hansen som dobbelt etternavn. Rasch er rettsbeskyttet, Hansen er fritt. Søkers bestemor har navnet Rasch-Pedersen. Søker kan da velge å ta Rasch fordi søkeren har tilstrekkelig slektsmessig tilknytning til dette ene etternavnet som sådant, og sette dette sammen med Hansen til et dobbelt etternavn fordi Hansen er et fritt etternavn.

Forslaget om at alle etternavn man kan ta skal kunne settes sammen til dobbelt etternavn, vil føre til at doble etternavn som i dag er rettsbeskyttede, men som består av to etternavn som begge er frie, vil miste rettsbeskyttelsen. Arbeidsgruppen ser dette som en ulempe, men mener at denne ulempen klart veier mindre enn hensynet til å gi flest mulig lik anledning til å ta doble etternavn. Det vises også til behovet for et godt og enkelt regelverk. Arbeidsgruppen kan ikke se at bortfall av rettsbeskyttelsen for doble etternavn der begge etternavnene er frie, vil innebære en rettsstridig tilbakevirkning, jf. også foran under 8.2.5.

Det legges til grunn at en ordning der doble etternavn vurderes som to navn, ikke krever en uttrykkelig lovbestemmelse, men vil følge indirekte av lovforslaget. Arbeidsgruppen kan ikke se at et system der det enkelte etternavnet vurderes isolert, vil innebære en rettsstridig tilbakevirkning overfor dem som har et dobbelt etternavn, men der det ene etternavnet inngår som del i et annet dobbelt etternavn. Se også ovenfor pkt. 8.2.5.1.

8.4.6 Overføring av etternavn

En alminnelig adgang til å ta doble etternavn kan medføre større navnemessig ustabilitet, særlig fordi det må påregnes at etternavnene mer enn i dag vil komme til å skifte fra generasjon til generasjon. Det kan dermed også bli vanskeligere å følge etternavnene tilbake i slektshistorien. På den annen side vil doble etternavn antakelig gjøre det lettere å følge *både* kvinne- og mannssiden bakover i tid. Dette vil spesielt få betydning for kvinnesiden fordi kvinners etternavn normalt ikke har blitt en ev. families felles etternavn. Økt navnemessig ustabilitet er for øvrig en utvikling som allerede har pågått over tid, og som det vil være vanskelig å stoppe, uansett om doble etternavn tillates eller ikke. Utviklingen har medført at det har oppstått en del navnemessig ustabilitet, så vel mellom generasjonene som innenfor disse. Hensynet til navnestabilitet må også veies opp mot de sterke hensynene som taler for å tillate doble etternavn. Fordi alternativet til felles dobbelt etternavn i en del tilfeller vil være at hver av ektefellene beholder sitt etternavn som ugift, kan dobbelt etternavn i noen grad også medføre større navne *likhet* i familien.

Etter det arbeidsgruppen kan se, vil for øvrig eventuelle vanskeligheter med å følge etternavn tilbake i slekten bare gjelde i det daglige, i folks omgang med hverandre. Det vil ikke bli noen særlig økte vanskeligheter for det offentlige eller for folks bruk av offentlige registre, fordi registreringen i Det sentrale folkeregister/offentlige registre vil vise slektsforholdene.

8.4.7 Hva skal gjelde hvis foreldrene ikke blir enige - dvs. lovens subsidiære ordning?

Arbeidsgruppen har fått oversendt et forslag om en etternavnsordning fra Peter Hausken i Oslo. Det kan være utgangspunkt for en drøfting av en subsidiær ordning. Forslaget gjengis i sin helhet:

"Vedrørende navnelovgivning

Blant de yngre generasjoner har det blitt vanlig at barna får både mors og fars etternavn. Dagens navnelovgivning er etter mitt syn til hinder for at denne navnetradisjonen kan utvikles på en fornuftig måte. Jeg har et forslag som jeg mener kan gi en mer ryddig ordning, tilpasset dagens praksis og ber departementet vurdere dette.

Navneforvirring

Den gamle tradisjonen med at mannens etternavn også ble kvinnens etternavn ved ekteskap, er langt på vei forlatt i Norge. Svært mange kvinner beholder sitt eget etternavn når de gifter seg. Og svært få menn bytter til kvinnens etternavn.

At to ektefeller har ulike etternavn fører ikke til annet enn at man ikke har et felles navn på familien. I og med at de fleste bruker fornavn er ikke det noe stort problem.

Vanskelighetene oppstår i det ekteparet får barn. Hvilket etternavn skal barnet ha? Mange har valgt å gi barns begge foreldrenes etternavn. I henhold til lovverket har barnet fått ett etternavn som mellomnavn og ett som etternavn.

Astrid Berg gifter seg med Lars Skog og barna heter Sverre Berg Skog og Anne Berg Skog. Foreldrene derimot kan ikke bruke samme mellom- og etternavn som barna. Kvinnen kan kalle seg Astrid Berg

Skog, men mannen kan ikke bruke Lars Berg Skog. Årsaken er norsk lov som definerer Berg som mellomnavn og hun kan gjøre sitt eget etternavn til mellomnavn, men han kan ikke ta ektefellens etternavn som mellomnavn.

Hva vil skje når Sverre Berg Skog gifter seg med Karine Holm Ås? Skal barna hete Holm Ås Berg Skog? Eller Ås Skog?

For å skape et system som kan gi en entydig bruk av etternavn som også like behandler kjønnene vil vi foreslå en endring i navnelovgivningen.

I stedet for kun ett etternavn innføres et system med to etternavn. Det første etternavnet er kvinnens og det andre er mannens.

Barna får kvinneetternavnet fra mor og mannsetternavnet fra far. En jente beholder sitt kvinneetternavn hele livet og tar ektemannens mannsetternavn som sitt mannsetternavn når hun gifter seg. Tilsvarende vil en gutt beholde sitt mannsetternavn hele livet, men ta sin kones kvinneetternavn når han gifter seg.

Før ekteskap	Sverre Berg Skog	Karine Holm Ås
Etter ekteskap	Sverre Holm Skog	Karine Holm Skog
Før ekteskap	Ola Holm Skog	Inger Hjort Olsen
Etter ekteskap	Ola Hjort Skog	Inger Hjort Skog
Før ekteskap	Ivar Solberg Li	Kari Holm Skog
Etter ekteskap	Ivar Holm Li	Kari Holm Li

Barna får samme etternavn som sine foreldre og hele familien har ett felles navn bestående av to etternavn.

Slektsnavn vil i et slikt system være likestilt mellom kjønnene. Det blir et kvinneslektsnavn og et mannslektsnavn som kan følges gjennom generasjonene.

Prinsippet er at man kun bytter navn ved inngåelse av ekteskap. Barn får mors og fars etternavn uavhengig av deres sivilstatus. Derksom faren er ukjent kan begge morens navn brukes.

Ved skilsmisse bør partene kunne velge om de vil beholde navnet til eks. ektefellen, eller ta tilbake etternavnet de hadde som ugifte. Når et nytt ekteskap inngås byttes navn uavhengig av om man har vært gift for eller ikke. Barnas etternavn berøres ikke av skilsmisse og eventuelt nytt ekteskap.

I og med at dagens praksis er svært variert, bør et slikt system innføres gradvis. Ektefeller som kun bruker hans etternavn kan velge å ta inn hennes pikenavn som familiens kvinneetternavn eller la det være som det er. Tilsvarende for ugifte.

Siden de fleste etternavn er arvet på mannsiden bør kvinnene gis anledning til å gå bakover i slekten og ta i bruk etternavn som de etter dette systemet kunne hatt som kvinneetternavn.

De som i dag har flere "etternavn" enten i form av mellomnavn som opprinnelig er etternavn, eller flere etternavn bundet sammen med bindestrek, bør få anledning til å velge hvordan de ønsker å bruke disse.

Et slikt system vil gjøre det lettere å få være alene om navnet.

I og med at både kvinner og menn får hvert sitt etternavn de beholder hele livet vil det være praktisk å føre opp det kjønnsbestemte etternavnet i telefonkatalogen.

	Fullt navn	Forkortelse	Alfabetisk på etternavn
Før ekteskap	Karine Holm Ås	Karine Holm Å.	Holm Å, Karine
Etter ekteskap	Karine Holm Skog	Karine Holm S.	Holm S, Karine
Før ekteskap	Sverre Berg Skog	Sverre B. Skog	Skog , Sverre B.
Etter ekteskap	Sverre Holm Skog	Sverre H. Skog	Skog , Sverre H.

Mange land i Sør-Amerika og Spania har et tilsvarende system med to etternavn. Der tas det imidlertid ikke videre hensyn til kvinnesiden.

Et navnesystem som dette er en mindre tilpasning av lovverket som gjør navnevalget enklere for de yngre og de framtidige generasjoner."

Arbeidsgruppen er som vist prinsipielt enig med Hausken i at det bør innføres en alminnelig adgang til å ta mer enn ett etternavn. Som vist ovenfor under pkt. 8.4.4 og pkt. 8.4.5 taler imidlertid tungtveiende grunner mot å lage en ordning med to etternavn uten bindestrek istedenfor doble etternavn med bindestrek. Videre må det være et selvsagt utgangspunkt at foreldrene selv - innenfor visse rammer - bestemmer etternavn for sine barn. Lovgivningen bør heller ikke forplikte foreldrene til å velge to etternavn for sine barn. De som ønsker det, må få anledning til bare å gi barnet ett etternavn. Etter arbeidsgruppens oppfatning bør heller ikke de som velger to etternavn, være nødt til å ha etternavnene i den rekkefølgen Hauskens forslag innebærer. Dette gjelder både barn og voksne. Arbeidsgruppen ser at likestillingshensyn kan tale for en ordning som Hausken skisserer, fordi den sikrer at både mannens og kvinnens etternavn blir ført videre. På den annen side veier det tyngre at å velge navn er meget personlig og bør foretas av den enkelte/foreldrene. Retten til å velge vil sikre at både mannens og kvinnens navn blir ført videre *dersom* dette er ønsket av de to selv. Hauskens ordning kan kanskje også for en del oppfattes som komplisert og vanskelig å forstå.

Etter arbeidsgruppens oppfatning kan systemet Hausken legger opp til, derfor bare være aktuelt som en subsidiær ordning. Etter gjeldende navnelov § 2 skal barnet ha morens slektsnavn dersom barnets navn ikke er valgt innen seks måneder etter fødselen, f.eks. fordi foreldrene ikke blir enige. Ifølge Hauskens forslag vil barn som er født utenfor ekteskap, uten at farskapet er fastslått innen seks måneder etter fødselen, bare kunne få morens navn - mens barn født i ekteskap både vil få morens og farens navn. Dette vil innebære en uheldig forskjellsbehandling mellom barn født i og utenfor ekteskap. Arbeidsgruppen ser det som sentralt at loven må innebære en fortsatt likestilling mellom barn født i og utenfor ekteskap, se ovenfor pkt. 3.2.2.2.

På denne bakgrunnen foreslås heller ikke Hauskens variant innført som en subsidiær regel. Dette betyr at barn fortsatt skal få morens etternavn dersom etternavn ikke er valgt innen seks måneder etter fødselen. Denne regelen er enkel å praktisere, likestiller alle barn og har fungert greit i mange år. En særregel foreslås i forhold til de tilfellene morens etternavn er et ekte patro-/metronym, se neste punkt om dette.

8.5 Ekte patro-/patronym

Som nevnt ovenfor under pkt. 6.3.3 har Justisdepartementet mottatt søknader om å ta ekte patro-/metronym (dvs. fars eller mors fornavn med en ending som viser slektskapet, for eksempel -datter) som slektsnavn. Etter det opplyste har det bare vært kvinner som har søkt om dette. Departementet har avslått søknadene under henvisning til at slike navn er uheldige med tanke på overføring til barn, f.eks. at en gutt da får et etternavn som ender på -datter, se ovenfor pkt. 3.2.5.6.4.

Etter navneloven av 1923 skulle alle ha *slekt* snavn, noe som også innebar at ingen lenger kunne ta ekte patro-/metronym som etternavn, jf. kap. 4 ovenfor. Ekte patro-/metronym har imidlertid vært en sentral del av norsk navnetradisjon før navneloven av 1923. Det vil dermed ikke være brudd på norsk navnetradisjon å tillate at slike navn kan tas som etternavn.

Arbeidsgruppen foreslår at det åpnes adgang til å ta ekte patro-/metronym som etternavn. Det vises til gruppens prinsipielle utgangspunkt om at det bør foreligge sterke grunner for å nekte noen å ta et navn de selv ønsker, jf. pkt. 7.1. Arbeidsgruppen kan ikke se at det foreligger slike sterke grunner som taler mot å tillate ekte patro-/metronym. Dette gjelder særlig når navnet uansett ikke skal kunne videreføres til andre, f.eks. barn. Adgang til å ta ekte patro-/metronym vil også innebære en likestilling mellom nordmenn og islendinger bosatt i Norge, jf. foran under pkt. 3.8.1.2 hvor det fremgår at islandske statsborgere / deres barn i dag kan ta slike navn som slektsnavn i Norge. Ved at arbeidsgruppen også har foreslått at barn allerede ved første gangs navnevalg skal kunne gis annet etternavn enn foreldrene, vil det for øvrig være mulig å gi barnet et patro-/metronym allerede etter fødselen, jf. pkt. 8.3.

Ekte patro-/metronym vil ikke kunne overføres til barn eller andre, nettopp fordi det er et personlig etternavn. Problemet med slike navn vil derfor først og fremst oppstå i de tilfellene hvor en kvinne som har patro-/metronym får barn - og barnets etternavn ikke meldes innen seks måneder etter førselen. Spørsmålet blir da hva som skal være lovens subsidiære ordning. Hvilket etternavn skal barnet få? Arbeidsgruppen finner det ønskelig at også disse barnene, i likhet med andre barn, "automatisk" bør få et etternavn dersom seks-måneders fristen er oversittet. Det foreslås derfor at barnet gis et patro-/metronym i likhet med sin mor, men da basert på morens fornavn med ending som viser slektskapet: Hvis for eksempel mor heter Siri Hansdatter, vil datteren få etternavnet Siri(s)datter. Dersom moren har dobbelt etternavn der det ene navnet er et ekte patro-/metronym, får barnet morens andre etternavn.

8.6 Etternavn ervervet ved giftermål eller samboerskap

8.6.1 Bør det være et krav om samtykke for å ta ektefellens navn?

Etter gjeldende rett må man særskilt samtykke i at ektefellen kan ta vedkommendes navn, se pkt. 3.2.4.1 og pkt. 3.2.5.5.4. Arbeidsgruppen er kritisk til dette. Etter arbeidsgruppens oppfatning bør det følge implisitt av ekteskapsinngåelsen at man gir samtykke til at vedkommendes navn kan overføres til

ektefellen. På denne måten vil eventuell overføring av navn være en av flere rettsvirkninger som inntreer når man gifter seg.

Etter dette foreslår arbeidsgruppen at ikke skal være et krav om slikt særskilt samtykke. I forhold til samboere foreslår arbeidsgruppen imidlertid at det skal gjelde et krav om særskilt samtykke, se kap. 10 nedenfor.

8.6.2 Overføring av etternavn ervervet ved ekteskap eller samboerskap

Etter nåværende navnelov gjelder ikke retten til å overføre rettsbeskyttete slektsnavn uten videre i de tilfeller der navnet er ervervet ved giftermål. Begrensninger gjelder for det første ved overføring av slektsnavn til barn, se for eksempel ovenfor under pkt. 3.2.5.5.2. Den samme begrensningen gjelder for mellomnavn, se ovenfor pkt. 3.4.2. Ektefeller kan heller ikke ta som felles slektsnavn det slektsnavnet en av dem har ervervet ved tidligere giftermål, se pkt. 3.2.4.2

På den annen side kan barn ved *første gangs navnevalg* få en av foreldrenes slektsnavn som er ervervet ved giftermål, dersom foreldrene *ikke* har felles slektsnavn, se ovenfor pkt. 3.2.2.2. Dette betyr altså at et slektsnavn som en av foreldrene har fått ved - og beholdt etter - et tidligere ekteskap, kan overføres til barn etter inngåelse av et nytt ekteskap bare hvis ektefellene har ulike slektsnavn. Videre innebærer regelen at det - *ette r* første gangs navnevalg - ikke lenger er anledning til å overføre et slektsnavn man har ervervet ved tidligere ekteskap, til egne barn.

Som vist ovenfor under pkt. 8.3 foreslår arbeidsgruppen at alle etternavn man kan ta, også skal kunne velges ved første gangs navnevalg. Arbeidsgruppen foreslår i tråd med dette at skillet mellom første gangs navnevalg og senere endringer bortfaller også i forhold til etternavn ervervet ved giftermål.

Spørsmålet blir da om adgangen til å ta etternavn fremdeles skal avhenge av om navnet er ervervet ved tidligere giftermål eller ikke.

På den ene side vil mange kunne føle det som urimelig at ens etternavn kan overføres til personer som man ikke er i slekt med. Det ligger jo også i navnelovens system at rettsbeskyttete etternavn som hovedregel bare skal kunne tas ved slektskap.

På den andre side har man tatt et valg ved å gifte seg og *akseptere* at det rettsbeskyttete etternavnet overføres til ektefellen. Man må i tråd med dagens navnelov være forberedt på at ektefellen - etter en eventuell skilsmisse - beholder etternavnet som ektefellen kanskje gjennom en årrekke har fått tilknytning til. Samtidig må man være forberedt på at etternavnet overføres til nye barn og barnebarn etc. av den tidligere ektefellen.

Etter å ha veid de ulike interessene mot hverandre foreslår arbeidsgruppen at det skilles mellom *aktuelle* og *tidligere* giftenavn. Med "aktuelle" navn menes giftenavn som en person fremdeles bærer eller bar da han/hun døde. Med "tidligere" giftenavn siktes til giftenavn man har hatt tidligere, men senere har fjernet. Det foreslås at man kurant skal kunne ta en av foreldrenes, besteforeldrenes eller oldeforeldrenes "aktuelle" etternavn ervervet ved giftermål. Dette betyr for eksempel at man kan ta mors etternavn som er ervervet ved et tidligere ekteskap dersom mor bærer navnet på søknadstidspunktet. Det samme må gjelde i forhold til besteforeldre og oldeforeldre. Dersom den aktuelle av foreldrene, besteforeldrene eller oldeforeldrene ikke lever på søknadstidspunktet, betyr vilkåret at søker kan ta etternavn ervervet ved et

tidligere giftermål dersom f.eks. den aktuelle av besteforeldrene hadde etternavnet ved sin død. Vilkåret betyr altså at det ikke blir adgang - etter de alminnelige bestemmelsene - til å ta etternavn som er ervervet ved giftermål dersom det senere er valgt et annet etternavn.

Forslaget samsvarer med den adgangen til å kunne ta etternavn som søker selv tidligere har hatt: Arbeidsgruppen foreslår at man kurant skal kunne ta etternavn man tidligere har hatt, forutsatt at navnet ikke er ervervet ved et tidligere ekteskap, se lovutkastets § 5 (1) nr. 7. Arbeidsgruppen mener at hensynet til den tidligere ektefellen må veie tyngst når den fraskilte ektefellen *etter* å ha tatt et nytt etternavn, ønsker å ta tilbake sitt tidligere etternavn ervervet ved ekteskap. Likevel vil det etter den skjønsmessige "tilknytningsbestemmelsen" i lovutkastets § 5 (1) nr. 9 i visse tilfeller kunne gis tillatelse til å ta tilbake tidligere etternavn som søkeren har tatt ved ekteskap. Se nedenfor under kommentarene til denne bestemmelsen.

Det er for øvrig tvilsomt om særlig mange vil ønske å ta en av foreldrenes, eventuelt de foregående slektsledds, tidligere etternavn ervervet ved giftermål. Derfor har problemstillingen neppe noen stor praktisk interesse.

Arbeidsgruppens forslag vil ikke nødvendigvis medføre særlig store forskjeller i forhold til dagens ordning. Gjeldende navnelov kan som vist føre til at etternavn ervervet ved tidligere ekteskap kan videreføres nedover i slektsleddene. Arbeidsgruppens forslag innebærer derfor i prinsippet bare en videreføring og utvikling av denne ordningen.

Overføring til slektinger av *tidligere* etternavn ervervet ved giftermål vil for øvrig også kunne skje i medhold av den skjønsmessige "tilknytningsbestemmelsen" i lovutkastets § 5 nr. 9, se nedenfor.

Arbeidsgruppen vil imidlertid ikke foreslå at etternavn ervervet ved tidligere ekteskap skal kunne overføres til ny ektefelle. Mange tidligere ektefeller vil kunne føle det krenkende og urimelig dersom den fraskilte ektefellen og vedkommendes nye kone/mann skal kunne ta den tidligere ektefellens rettsbeskyttete etternavn som sitt felles etternavn. Hensynet til den tidligere ektefellen må i slike tilfeller veie tyngst. På dette punktet foreslår altså arbeidsgruppen at dagens rettstilstand opprettholdes. I dag er det ingen mulighet til å overføre tidligere giftenavn til ny ektefelle, og eventuell innføring av en slik adgang ville derfor heller ikke innebære en videreutvikling av en allerede eksisterende ordning slik som ovenfor nevnt i forhold til barn.

Det kan tenkes tilfeller der det nye ekteparet får barn, og barnet f.eks. gis det etternavn som moren har ervervet ved et tidligere ekteskap. Hensynet til navnelikhet i familien kan i et slikt tilfelle tilsi at også faren bør kunne ta samme etternavn. Navnelikhet kan imidlertid også oppnås på annen måte. For eksempel vil familien uansett kunne velge farens etternavn som felles etternavn. Arbeidsgruppen kan etter en samlet vurdering derfor ikke se at begrensningene i adgangen til å ta det tidligere giftenavnet som felles etternavn vil være urimelig. Dersom dette likevel helt unntaksvis skulle være tilfelle, vil det normalt være mulig å benytte den skjønsmessige unntaksregelen ("tilknytningsregelen") i § 5 (1) nr. 9.

I kap. 10 foreslår arbeidsgruppen at samboere i visse tilfeller skal likesettes med ektefeller vedrørende adgangen til å velge navn. Begrensningene nevnt ovenfor i å ta etternavn eller mellomnavn som er ervervet som følge av

ekteskap, foreslås å gjelde på tilsvarende måte der navnet er ervervet som følge av samboerskap. Selv om erverv av navn på grunn av samboerskap forutsetter samtykke fra samboeren, kan det ikke ses at situasjonen atskiller seg så vesentlig fra ekteskapstilfellene, at det bør være ulike regler.

8.7 Gårdsnavn som etternavn

Gjeldende lov har i § 9 nr. 4 regler om adgangen til å ta gårdsnavn/navn på plass som slektsnavn, se nærmere om dette foran under pkt. 3.2.5.5.5. Arbeidsgruppen ser ikke behov for å endre lovens formulering på dette punkt. Den foreslås derfor videreført i ny lovs § 5 (1) nr. 8.

Selv om lovens ordlyd foreslås videreført, mener imidlertid arbeidsgruppen at *tolkningen/det materielle innholdet* bør presiseres og endres noe. Dette gjelder spørsmålet om hva som skal anses som rett gårdsnavn. I praksis har dette temaet bydd på en del tvil. For enkelhets skyld brukes "gårdsnavn" som fellesbetegnelse på "gårdsnavn" og "navn på plass" i fortsettelsen under dette punktet.

Austbø skriver følgende på side 78 om forståelsen av gjeldende lov:

"Hva som er eiendommens navn kan av og til by på tvil. Utgangspunktet er det navn eiendommen er oppført med i matrikkelen, dvs. den gamle fortegnelse over faste eiendommer på landet. Denne fortegnelse ble sist trykt i 1903-1908. Finnmark er ikke tatt med i matrikkelen og der må skrivemåten i grunnboka være avgjørende. Også ellers vil det være naturlig å se hen til skrivemåten i grunnboka. Dette gjelder for det første for eiendommer som er utskilt etter at siste matrikkelfortegnelse ble gitt ut. For det andre må man også ellers kunne godta navnet i grunnboka når dette har stått uendret i lang tid selv om skrivemåten avviker noe fra matrikkelen."

Som vist ovenfor under pkt. 3.2.5.5.5 står det følgende på side 34 i Rundskriv G-150/91:

"Bevilling etter § 9 nr. 4 kan bare gis til navnet nøyaktig slik det står i grunnboken vedrørende det bruksnr. søker har tilknytning til. Der som navnet ønskes i en annen form, må dette vurderes etter § 9 nr. 6, jfr. kommentarene til denne bestemmelse."

På side 38 i samme rundskriv står dette i kommentarene til § 9 nr. 6:

"Bevilling etter § 9 nr. 4 kan bare gis til navnet nøyaktig slik det står i grunnboken for det bruksnr. søker har tilknytning til og når navnet på gården er valgt før 1. januar 1947. Ønskes gårdsnavnet i en mer moderne form, må bevilling eventuelt gis etter § 9 nr. 6 (f.eks. gårdsnavn Østerøen, slektsnavnet ønskes i formen Østerøy)."

I tidligere rundskriv er det lagt til grunn at det er formen i matrikkelen som skal benyttes.

Spørsmålet om gårdsnavn som slektsnavn ble avgjort i en sak av Høyesterett, inntatt i Rt. 1975 s. 747. Saken gjaldt retten til å bruke navnet Moestue som slektsnavn. Opprinnelsen til navnet var et gårdsnavn. Det var to gårder som i offentlige matrikler siden 1888 ble kalt Morstu øvre og nedre. De to gårdene ble rundt 1700-tallet brukt i fellesskap av samme person. En etterkommer i

tredje generasjon begynte å bruke skrivemåten Moestue i etternavnet sitt. Navneformen ble opprettholdt av hans etterkommere. Navnet var rettsbeskyttet da saken ble behandlet i Høyesterett. I begynnelsen av 1800-tallet kom det en annen slekt til Morstu øvre. Etterkommerne hadde fortsatt gården da saken ble behandlet i Høyesterett. Det var ingen slektsbånd mellom disse og Moestue-slekten.

Høyesterett kom fram til at etterkommerne av slekten som kom til Morstu øvre i begynnelsen av 1800-tallet, ikke hadde rett til å ta Moestue som slektsnavn. Førstvoterende uttalte bl.a. dette med støtte fra flertallet:

"Som lagmannsretten finner jeg det ikke godtgjort at det riktige navn på gården som i den offentlige matrikkel er kalt Morstu øvre, skal være Moestue. Jeg viser til at navneformen Morstu med uvesentlige variasjoner går igjen i alle matrikler fra 1665, 1838, 1888 og 1903. Og i rentekammerets matrikkel av 1723 som ikke ble satt i verk, var heller ikke nyttet formen Moestue, men Moerstuen. En viss vekt legger jeg også på at de som utarbeidet matrikkelen av 1888, må ha kjent til hvordan gårdsnavnet ble uttalt. I anmerkningsrubrikken står anført "udtales Mostu". Jeg viser også til at panteregistrene siden slutten av 1700-tallet har anvendt samme navneform som matrikkelen. Det er ikke tvilsomt at avvikende navneformer i adskillig grad er blitt anvendt opp gjennom årene. Det gjelder også formen Moestue. Jeg vil ikke helt utelukke den mulighet at det kan innarbeide seg et gårdsnavn avvikende fra det navn som står i offentlige registre. Men forutsetningen må i tilfelle være en bruk av navnet mer entydig, konsekvent og langvarig enn den bruk av navneformen Moestue som er påvist i denne saken. Som nevnt før er det lagt frem flere nye dokumenter for Høyesterett, herunder to kart og en fortegnelse som omfatter ytterligere 21 kart fra ca. 1740 og fremover. På kartene er gårdsnavnet skrevet litt forskjellig, men navneformen Moestue finnes ikke på noen av dem."

På 1900-tallet har normeringsarbeidet for gårds- og bruksnavn særlig vært rettet mot navn på kart, slik at matrikkel og kart kan ha fått ulike former. Dette betyr at f.eks. matrikkel, offisielle kart eller grunnbok kan ha forskjellige skrivemåter av gårds- og bruksnavn som navn på samme gård. Arbeidsgruppen har også etter egne undersøkelser funnet at grunnboksformene kan bygge på alt fra matrikkelform til en lokal brukt form. Dette betyr at grunnboksformen ikke nødvendigvis er lik formen i matrikkelen.

Sammenholdes de ovenfor nevnte rundskriv med høyesterettsdommen og Austbøs uttalelser, er gjeldende rett etter arbeidsgruppens oppfatning at *enten* formen i matrikkelen eller i grunnboka kan legges til grunn ved vurderingen av hva som er rett gårdsnavn. Dette bør videreføres, og da slik at det heller ikke er et krav at navnet har stått uendret i grunnboka/matrikkelen i lang tid. Dersom gårdsnavnet har blitt skrevet forskjellig i grunnboka i forhold til formen i matrikkelen, skal navnesøkeren etter utkastet § 5 (1) nr. 8 derfor kunne velge en av formene som etternavn, forutsatt at vilkårene ellers er oppfylt.

Det foregår dessuten en offentlig normering av stedsnavn etter lov om stadnamn 18. mai 1990 nr. 11. Etter lovens § 1 er "[s]tadnamn [...] i denne lova namn på geografiske punkt, liner og område som kan kartfestast". I andre ledd defineres bruksnavn som "namn på eigedom med gards- og bruksnummer eller gards-, bruks- og festenummer". I Ot.prp nr. 66 (1988-89) til lov om stad-

namn står det følgende på side 18 om § 1 første ledd: "Stadnamn er ei fellesnemning for namn på lokalitetar av ulike slag. Stadnamna omfattar undergrupper som t.d. bruksnamn og naturnamn. Uttrykket stadnamn dekkjer alle undergrupper så langt ikkje anna er sagt."

Etter arbeidsgruppens oppfatning må gårdsnavn i personnavnlovens forstand forstås som "bruksnavn" i stadnamnlovens betydning. Dersom et gårdsnavn blir normert etter lov om stadnamn, skal den normerte formen etter arbeidsgruppens oppfatning også tillates som etternavn etter utkastets § 5 (1) nr. 8 dersom den avviker fra grunnboka eller matrikkelen. Forutsetningen er også her at vilkårene ellers er oppfylt.

Arbeidsgruppen presiserer at et gårdsnavn i matrikkel, grunnbok eller i normert form etter lov om stadnamn bare kan tas som etternavn når det er navnet på det bruksnummer søker har tilknytning til.

Nåværende og tidligere offentlige etater, f.eks. kartverk, postverket, televerket og folkeregister, har også brukt former etter eget skjønn. Dersom en søker ønsker en navneform som verken finnes i matrikkel, grunnbok eller som normert form, kan ikke søknaden innvilges etter utkastets § 5 (1) nr. 8. Søknaden må da vurderes etter "tilknytningsbestemmelsen" i utkastets § 5 (1) nr. 9. Arbeidsgruppen har ikke fullstendig oversikt over om former brukt av andre offentlige etater etter omstendighetene kan ha blitt godtatt etter gjeldende lovs § 9 nr. 6. Slike former kan imidlertid ikke uten videre avvises som grunnlag for å avgjøre hva som er rett gårdsnavn. Gode grunner taler for at en form som f.eks. landbrukskontoret bruker også må kunne anses som rett gårdsnavn, eller formen som står i et kart utarbeidet av det offentlige. Det samme må gjelde andre opplysninger om skrivemåten av gårdsnavnet som er inntatt i dokumenter eller registre med et offentlig preg, f.eks. i gamle folketellinger, i gamle panteregistre eller i registerkort i folkeregisteret.

Etter dette legger arbeidsgruppen til grunn at også andre former enn den som står i matrikkel, grunnbok eller som normert form, kan godtas som dokumentasjon for hva som er rett gårdsnavn, jf. utkastets § 5 (1) nr. 9. Opplysningene må være inntatt i dokumenter eller registre med et offentlig preg.

For at § 5 (1) nr. 9 skal kunne komme til anvendelse, må det *i tillegg* være et krav at den ønskede formen i praksis har vært *brukt* som gårdsnavn, enten av søkeren selv eller av andre, f.eks. offentlige organer. Uten et slikt krav om bruk, vil det være mulig at gårdsnavn kan tas som etternavn på grunnlag av rene enkeltstående feilregistreringer. Vilkåret om bruk av navnet som gårdsnavn og vilkåret om at den ønskede formen må være inntatt i dokumenter eller registre med et offentlig preg, kan i noen grad flyte over i hverandre. Etter arbeidsgruppens oppfatning bør det ikke være et krav om total konsekvent eller entydig bruk av formen som gårdsnavn, i motsetning til det som følger av dommen inntatt i Rt. 1975 s. 747, se ovenfor. Bakgrunnen for dette er at det neppe er uvanlig at f.eks. søkeren selv ikke har hatt en klar oppfatning av hva som var rett gårdsnavn. En viss bruk av et rimelig omfang må imidlertid kreves. Dokumentasjon for bruken kan fås gjennom f.eks. personlige brev, kirkebøker, telefonkataloger, adressebøker, skoleregistre, osv.

Som utgangspunkt bør *både* dokumentasjonen for den ønskede formen og dokumentasjonen for bruken av navnet som gårdsnavn, kunne spores tilbake fra før 1. januar 1947, se pkt. 3.2.5.5.5 ovenfor om denne datoen som

skjæringspunkt. Likevel bør formen kunne godtas dersom *enten* dokumentasjonen eller bruken kan spores tilbake fra før dette tidspunktet, forutsatt at brukeren har vært i aktsom god tro.

Etter Kronprinsregentens resolusjon 31. mai 1957, "Føresegner om skrivemåten av stadnamn", er det normeringsregler for skrivemåten av stednavn. Det samme gjelder "Fyresegner um skrivemåten av stadnamn, fastsette ved kongeleg resolusjon 28. april 1933". Etter resolusjonene skal disse normeringsreglene gjelde for alle offentlige/offisielle kartverk, og "skal også fylgjast mest mogleg for skrivemåten av stadnamn i all offentleg administrasjon".

Iht. lov om stadnamn § 6 siste ledd skal "[o]ffentlege organ [...] halde fram med å bruke dei namneformene som er i bruk av det offentlege når lova blir sett i verk, til det eventuelt blir gjort endringsvedtak etter reglane i denne lova". Denne bestemmelsen innebærer bl.a. at normeringsvedtak fastsatt etter de ovenfor nevnte resolusjonene, lovlig kan videreføres inntil det blir gjort eventuelle endringsvedtak. Dersom det kan legges fram dokumentasjon for at den ønskede formen er blitt normert etter de nevnte resolusjonene, bør denne formen godtas som rett gårdsnavn med hjemmel i utkastets § 5 (1) nr. 9 uten at det gjelder et krav om at formen i tillegg må være brukt som gårdsnavn. Det må da være et vilkår at normeringen skjedde før 1. januar 1947. Dersom normeringen skjedde etter 1. januar 1947, vil formen ikke kunne godtas dersom navnet etter normeringen ble identisk med et *allerede* rettsbeskyttet navn. Dersom den normerte formen *etter* normeringen ble tatt i bruk som slektsnavn og derfor ble rettsbeskyttet, vil den normerte formen likevel kunne godtas. På denne måten blir det samsvar med utkastets § 5 (1) nr. 8 siste punktum.

Arbeidsgruppen poengterer at dette bare vil ha selvstendig betydning når formen ikke står i matrikkelen eller i grunnboka. Dersom den ønskede formen står i matrikkelen eller i grunnboka, gjelder altså utkastets § 5 (1) nr. 8, se ovenfor.

8.8 Nærmere om lovens systematikk for etternavn

Iht. gjeldende navnelov kan etternavn fås på seks måter: Ved fødsel, dvs. første gangs navnevalg, ved adopsjon, ved ekteskap, ved bevilling, ved melding til folkeregisteret og som såkalt biperson, se pkt. 3.1.2.

Som følge av de endringene som arbeidsgruppen foreslår, vil det være hensiktsmessig å lage et hovedskille i den nye loven mellom rettsbeskyttete etternavn på den ene siden og ikke rettsbeskyttete etternavn på den annen. Ikke rettsbeskyttete etternavn vil som hovedregel kunne tas uten videre, men med visse begrensninger for nylagete etternavn, se lovutkastets § 4 andre og tredje ledd. Rettsbeskyttete etternavn vil kunne tas dersom en søker har en nærmere angitt tilknytning til navnet, særlig ved slektskap, ekteskap, adopsjon eller ved ste- eller fosterforeldreforhold.

Valg av navn ved de ulike nevnte alternativene kommer inn under en egen bestemmelse for hvilke etternavn som "uansett kan velges som etternavn", se lovutkastets § 5. Denne bestemmelsen framtrer som en slags unntaksbestemmelse, men kan like gjerne ses som hjemmel for å ta de enkelte navn. For eksempel bestemmer § 5 første ledd nr. 4 at man ved ekteskap kan ta ektefel-

lens etternavn - også når navnet ikke er rettsbeskyttet. Dette betyr videre at f.eks. ektefellens etternavn eller en av foreldrenes etternavn som ikke er rettsbeskyttet, både kan tas med hjemmel i bestemmelsen om ikke rettsbeskyttede navn (§ 4 første ledd), og etter bestemmelsen om hvilke etternavn som uansett kan velges.

En slik systematikk vil i realiteten ikke innebære et brudd med dagens rettstilstand, men medfører en forenkling. Følgen av dette er også at regelverket blir lettere tilgjengelig for folk flest. Sammenholdt med at rettstilstanden for ektefellers navn fremgår klart, gjør dette at det ikke kan ses å være hensiktsmessig eller nødvendig med en egen generell særbestemmelse om hvilke navn som kan tas ved giftermål.

8.9 Bestemmelser som arbeidsgruppen ikke velger å videreføre

Arbeidsgruppen foreslår at bestemmelsene i dagens navnelov § 9 nr. 5, § 25, § 26 og § 27 ikke videreføres i den nye loven. Bestemmelsene antas å ha svært liten - om noen - praktisk betydning. Dersom noen likevel skulle søke om navn som kunne vært tatt iht. noen av disse bestemmelsene, kan søknaden i stedet innvilges med hjemmel i den generelle unntaksbestemmelsen etter lovutkastets § 5 (1) nr. 9. Arbeidsgruppen anser det imidlertid som meget lite sannsynlig at det vil komme slike søknader.

Arbeidsgruppen foreslår også at bestemmelsen i dagens navnelov § 10 om erverv av etternavn som biperson ikke videreføres. En slik regel om automatisk navneervert for f.eks. barn når en av foreldrene endrer etternavn, vil ikke være i tråd med arbeidsgruppens syn om at barn ikke med nødvendighet skal måtte få etternavnet som en eller begge av foreldrene har, se pkt. 8.3 ovenfor. Dersom man ønsker at f.eks. også barnet skal få etternavnet som den ene av foreldrene søker om, er det bare å føye til barnets navn på søknaden. Noe byrdefullt vil dette ikke være.

Kapittel 9

Mellomnavn og fornavn

9.1 Mellomnavn

9.1.1 Bør mellomnavn opprettholdes?

For det offentlige er mellomnavn i prinsippet et "unødvendig" navn, jf. også ovenfor pkt. 3.4.1: Ingen *må* ha mellomnavn, og man har heller ikke plikt til å bruke det. Mellomnavn er imidlertid blitt populært, og bæres i dag av nesten 18 % av befolkningen, se ovenfor pkt. 6.2.3. Arbeidsgruppen finner det ikke tvilsomt at folk både kan føle behov for og ha et berettiget ønske om å bære mellomnavn - et navn som er deres personlige navn og ikke automatisk går i arv. Det er derfor ikke aktuelt å foreslå noen innskrenkninger i adgangen til å ta mellomnavn.

9.1.2 Forholdet mellom etternavn og mellomnavn

Etter gjeldende rett, kan verken steforeldres slektsnavn, fosterforeldres slektsnavn eller gårdsnavn tas som mellomnavn, se ovenfor pkt. 3.4.2. Det er heller ikke mulig å ta ubeskyttete eller nylagete slektsnavn som mellomnavn, eller beskyttete slektsnavn der man har innhentet samtykke fra samtlige bærere.

Arbeidsgruppen kan ikke se tilstrekkelig tungtveiende grunner for at adgangen til å ta mellomnavn skal være snevrere enn adgangen til å ta etternavn. Heller ikke hensynet til navnetradisjonen er et slikt hensyn.

Som vist tidligere har en del mennesker problemer med å se forskjellen på doble etternavn på den ene siden, og mellomnavn og etternavn, på den annen. Arbeidsgruppen foreslår at det innføres en alminnelig adgang til å ta doble etternavn, jf. ovenfor. Det er derfor viktig å lage en ordning i relasjonen etternavn / doble etternavn / mellomnavn som er enkel å forstå for folk flest, og som også kan innebære en klar regel- og saksbehandlingsmessig forenkling. De nevnte hensyn ivaretas dersom adgangen til å ta mellomnavn og til å ta etternavn sidestilles. Navnene som kan tas som etternavn bør derfor også kunne tas som mellomnavn - samtidig som de etternavnene man kan ta enkeltvis, også bør kunne tas som dobbelt etternavn. Det vises derfor til pkt. 8.4.4 og 8.4.5 ovenfor om dette forholdet.

Det vil ikke oppstå noe særskilt problem i forhold til spørsmålet om rettsbeskyttelse av mellomnavn, fordi *bare* navn som vedkommende kan ta som etternavn kan tas som mellomnavn. Dette betyr at adgangen til å ta mellomnavn vil være begrenset av rettsbeskyttelsesreglene i samme utstrekning som adgangen til å ta etternavn. Det er altså rettsbeskyttelsen av etternavn (dvs. ikke av mellomnavn), som bestemmer hvilke navn som kan tas som mellomnavn. Således kan også nylagete navn tas som mellomnavn - i samme utstrekning som navnet kunne vært tatt som etternavn.

9.1.3 Mellomnavn for ektefeller

Som nevnt ovenfor under pkt. 6.3 har departementet mottatt søknader om å få ektefellens slektsnavn eller mellomnavn som eget mellomnavn. Med mindre ektefellene oppfyller vilkårene nevnt ovenfor under pkt. 3.4.2.5, avslås slike søknader. Den danske loven tillater at ektefeller f.eks. kan ta hverandres etternavn eller mellomnavn som mellomnavn, men da som såkalt adresseringsnavn, jf. pkt. 5.1.

Arbeidsgruppen har ovenfor lagt til grunn at adgangen til å ta etternavn og mellomnavn bør likestilles, dvs. at det må være anledning til å ta de samme navnene som mellomnavn som man kan ta som etternavn. Av dette følger også at ektefellene vil ha anledning til å ta den annens mellomnavn som etternavn forutsatt at mellomnavnet ikke er ervervet i ekteskap. Arbeidsgruppen kan heller ikke se at det skulle være noen tungtveiende grunner som taler mot at ektefellene gis anledning til å markere en felles enhet utad, for eksempel ved å ha et felles mellomnavn, snarere tvert imot.

Ektefellene bør også selv kunne velge om de f.eks. vil beholde sine etternavn og som nevnt ta den annens etternavn som mellomnavn, eller beholde sine mellomnavn og ta den annens mellomnavn som etternavn, dvs. en "omvendt" kombinasjon. Arbeidsgruppens prinsipielle oppfatning er at ektefellene selv må kunne bestemme hvilke navnekombinasjoner de ønsker. Imidlertid vil samme begrensning gjelde her som ovenfor: Det er ikke mulig etter utkastets § 5 (1) nr. 4 å ta ektefellens mellomnavn og/eller etternavn som mellomnavn og/eller etternavn dersom ektefellen har ervervet navnet ved et tidligere giftermål. Dersom navnet er ervervet ved et tidligere ekteskap, kan navnet bare tas etter "tilknytningsbestemmelsen" i lovutkastets § 5 (1) nr. 9.

Det presiseres at reglene om ektefeller skal gjelde tilsvarende for samboere dersom gitte vilkår er oppfylt, se nedenfor kap. 10.

9.2 Fornavn

9.2.1 Ulempevurderingen

Etter gjeldende lov må det ikke velges som fornavn et navn som "kan verta til ulempe for den som har det", jf. § 15 nr. 1. Justisdepartementet har de siste årene i stor grad liberalisert tolkningen av dette ulempekriteriet, se ovenfor under pkt. 3.3.2. Arbeidsgruppen finner denne liberaliseringen fornuftig.

Ulemper knyttet til et navn har sammenheng med de assosiasjoner som knyttes til navnet, og normalt ikke til navnet i seg selv. Disse assosiasjonene/sammenkoblingene kan endres over tid, med den følge at et navn som tidligere var til ulempe, ikke lenger vil være det. For eksempel kan nevnes navn som kommer til landet i forbindelse med innvandring, og har en form som på norsk tilsvarer et meget negativt preget eller tabubelagt begrep. Etter hvert som flere bærere av navnet kommer til Norge og navnet blir kjent, vil navnet gradvis i større og større grad kunne bli oppfattet som et navn - uavhengig av det begrepet som navnets form tilsvarer. På denne måten kan tilvenningen medføre at graden av ulempe reduseres og kanskje med tiden helt faller bort.

Eksemplene på svært merkverdige navnevalg viser at det fortsatt bør være en bestemmelse som hindrer at det tas fornavn som kan bli til en byrde av et

visst omfang for den som skal bære navnet. Det er ikke hensiktsmessig å ha en annen lovregel for voksne enn for barn, men vurderingen av hva som kan være til ulempe må være mer liberal overfor voksne enn overfor barn. Dette henger sammen med at situasjonen, og de mulige ulempene, er forskjellige for de to gruppene. Det sentrale med ulempevurderingen i forhold til barn vil være faren for mobbing/erting. Situasjonen er en annen for en voksen som i så stor grad som mulig selv bør kunne bestemme hvilket fornavn han eller hun vil bære. Dersom vedkommende ønsker å ha et fornavn som kan innebære risiko for mobbing, bør dette i betydelig grad være en risiko han/hun selv bør bære. Det kan som et utgangspunkt ikke være hensiktsmessig at det offentlige skal bruke ressurser på å foreta en *vurdering* av voksnes valg av fornavn, se for øvrig ovenfor pkt. 7.1 om arbeidsgruppens prinsipielle standpunkt. Bl.a. kan det ikke være noe i veien for å velge "fantasinavn" som fornavn. Likevel må det også for voksne være visse grenser for hvilke fornavn som kan tas.

Av hensyn til omverdenen bør det ikke tillates navn som er utpreget støtende for andre, f.eks. skjellsord og andre spesielt negativt ladede ord eller uttrykk, se også ovenfor pkt. 3.3.2. Dette betyr at det ikke utelukkende skal foretas en subjektiv vurdering relatert til søkers alder når ulempekriteriet skal fortolkes. Også en slags objektiv norm bør trekkes inn. Bl.a. for å dekke ganske ekstreme situasjoner som eventuelt ikke kan omfattes av ulempekriteriet, foreslås å gi hjemmel for å nekte å ta navn dersom "sterke grunner" taler for det, se nedenfor under utkastets § 14.

Det må være adgang til å lage nye fornavn, og dette bør også kunne gjøres på grunnlag av ord i språket. Bruk av vanlige ord som navn er kulturbestemt. De fleste navn som er i bruk i Norge i dag, har opphav i vanlige ord eller uttrykksmåter. Johannes har for eksempel et hebraisk opphav med betydningen "gud er nådig". Silje, Sissel og Cecilie kommer fra et romersk slektsnavn som betyr "blind". Mange slike navn kan også ha tilfeldig likhet med vanlige ord, for eksempel Salve (fra gammelnorsk, der bl.a. første delen betyr hus/sal). Når en del er skeptiske til navn som er laget av vanlige ord, har nok dette sammenheng med at ordene allerede kan ha negative ekstrabetydninger eller at ordene tradisjonelt ikke forbindes med "personnavn". Etablerte navn har i mindre grad slike ekstrabetydninger. Vanligvis oppfattes det vel slik at navn ikke har betydning i det hele tatt. Eksempler på navn som er i bruk i dag og som lett kan knyttes til vanlige ord er Bjørn, Orm og Dag. Eksemplene viser også at navnene normalt oppfattes som atskilt fra "ekstrabetydningen" når de har vært i bruk som navn en tid, og oppfattes som navn.

Mange folkeregistre har hatt vanskeligheter med å ta stilling til om et fornavn bør godkjennes, særlig dersom navnet er fremmedartet, eller det foreligger et ønske om et "fantasinavn" som fornavn, se også ovenfor pkt. 6.3.1.

Arbeidsgruppen mener det bør lages en regel som tydelig markerer at det skal *mye* til før et navn kan avslås under henvisning til ulempene det vil påføre bæreren. Hvor grensen eksakt skal trekkes i hvert enkelt tilfelle, må avgjøres konkret - dels subjektivt i forhold til alder, og dels objektivt. Det sentrale må være at nektelse bare skal skje i snevre *unntakstilfelle*.

På denne bakgrunnen foreslår arbeidsgruppen at bare fornavn som kan bli til *vesentlig*ulempe for den som skal bære det, skal kunne nektes. Med en slik

formulering vil det være grunnlag for å nekte færre navn enn i dag. Endringen vil kanskje også medføre at antallet "tvilssaker" blir færre. Dette vil igjen kunne føre til enklere saksbehandling. Det foreslåtte kriteriet tilsier en svært liberal praksis. Tolkningen vil også kunne endres over tid i pakt med endringer i samfunnsforhold og oppfatninger, jf. dette punkts annet avsnitt. Poenget er også å tillate en naturlig utvikling av bl.a. fornavns forskjellige skrivemåter. Praksis bør som utgangspunkt ikke hindre en naturlig utvikling av skriftspråket - heller ikke når det gjelder fornavn.

Arbeidsgruppen ønsker ikke å forsøke å angi konkret grensen mellom navn som er til "vesentlig ulempe" og andre navn. For det første vil det være svært vanskelig å forsøke å trekke opp en slik grense i et dokument som det nærværende. For det andre vil grensen måtte angis i form av eksempler som lett vil bli meget tilfeldige og kanskje også misvisende. For det tredje vil eksempler kunne bli oppfattet som ganske bindende av saksbehandlerne som skal behandle navnesøknader. På denne måten kan eksemplene kanskje virke som en bremse i forhold til senere endring av praksis. Dette vil kunne bidra til å svekke ulempekriteriets *dynamiske* element, nemlig at saksbehandlerne hele tiden må ha for øye at ulempevurderingen kan endres over tid: Det som tidligere ble ansett for å være til vesentlig ulempe, trenger ikke lenger å være det noen år senere.

Innføring av et vesentlighetskrav i ulempevurderingen, vil også gjøre det lettere for personer med utenlandsk navneskikk å videreføre sine navnetradisjoner i Norge. Enkelte ganger kan fornavn som er vanlige i andre land fremstå som meget fremmedartede eller underlige hos oss. Det vil være i godt samsvar med arbeidsgruppens prinsipielle utgangspunkt at også slike navn skal tillates i større grad enn i dag, se pkt. 11.4 om utenlandske fornavn.

9.2.2 Forholdet mellom etternavn og fornavn

9.2.2.1 Innledning

Forholdet mellom etternavn og fornavn skaper problemer i to situasjoner. For det første når det er spørsmål om å ta et fornavn som også er i bruk som etternavn (pkt. 9.2.2.2). For det andre når det er spørsmål om å ta et etternavn som også er i bruk som fornavn (pkt. 9.2.2.3).

Arbeidsgruppen går ikke inn for at skillet mellom fornavn og etternavn oppheves fullstendig, jf. pkt. 7.6.1, men foreslår at det forenkles, jf. nedenfor.

9.2.2.2 Vilkår for å ta fornavn som også er i bruk eller har vært i bruk som etternavn

Gjeldende navnelovs § 15 nr. 2 bestemmer at det som fornavn ikke må velges navn som "er eller har vore i bruk som slektsnamn og ikkje opphavleg er eit førenamn".

Regelen har ført til at Justisdepartementet og navneforskningsmiljøet bruker ikke ubetydelige ressurser på å undersøke om et navn har fornavnsopprinnelse, jf. pkt. 6.3.3 og 6.3.5, se også pkt. 3.3.3 om gjeldende rett.

Eksempelvis er det etter praksis ikke tilstrekkelig som dokumentasjon på fornavnsopprinnelse at navnet *har vært* registrert i bruk som fornavn hos få personer, når navnet er et vanlig etternavn. Dette har sammenheng med at

tidligere tillatelse(r) til å ta navnet *kan* ha vært gitt ved en feil - eller at navnet *kan*ha blitt brukt ulovlig.

Av samme årsaker blir undersøkelser også foretatt når navnet *er*registrert i bruk som fornavn av f.eks. 2-3 personer - samtidig som det f.eks. er et vanlig etternavn. At navnet er registrert i bruk, betyr at nålevende personer har navnet registrert som fornavn i Det sentrale folkeregister. Etter arbeidsgruppens vurdering er det uhensiktsmessig å bruke særlige ressurser på slike undersøkelser, særlig når man tar i betraktning at navnet faktisk allerede er registrert i bruk som fornavn. Erfaringsmessig konkluderer for øvrig en stor del av disse undersøkelsene med at navnet også har et selvstendig opphav som fornavn når det er registrert i bruk som fornavn. Videre er det lite forutsigbart for folk flest at navn som er registrert i bruk som fornavn, ikke automatisk vil bli godtatt som fornavn. En del vil kanskje også finne dette urimelig. At det er få bærere gir heller ikke i seg selv noe grunnlag for å anta at det kan ha vært begått en feil da navnet tidligere ble godtatt. Tvert i mot øker vel heller sannsynligheten for at det har blitt foretatt en grundig vurdering forut for godkjenningen når navnet er sjeldent og/eller spesielt.

Arbeidsgruppen mener regelverket bør forenkles slik at navn som *er* registrert i bruk som fornavn *i folkeregisteret*, uten videre skal godtas som fornavn. Behovet for undersøkelse av fornavnsopprinnelse i tilfeller hvor navnet har svært få bærere som fornavn, vil da falle bort. Dette medfører en forenklet saksbehandling - og større forutsigbarhet for folk flest. Det erkjennes likevel at en slik ordning *kan*bety at fornavn som tidligere er blitt godtatt ved en feil - fortsatt vil bli godtatt fordi navnet allerede er blitt registrert. Etter arbeidsgruppens oppfatning veier denne ulempen mindre enn fordelene en slik forenkling vil medføre for publikum og for det offentlige. Samtidig er det ikke sannsynlig at mange av fornavnene med få bærere, er blitt godtatt ved en feil, snarere tvert i mot, jf. forrige avsnitt i.f. Det er derfor neppe særlig stor mulighet for at den foreslåtte ordningen vil medføre at mange får fornavn som egentlig ikke skulle ha blitt godtatt.

Som vist ovenfor under pkt. 4.1.2.2 tillot navneloven av 1923 at mors pikenavn, fars fornavn med ending som markerte slektskapet, og kvinners pikenavn, kunne brukes foran slektsnavnet. Navnene ble betegnet som fornavn, men tilsvarte i realiteten dagens mellomnavn. Arbeidsgruppen kjenner dessuten til at departementet fram til 1964 tillot som fornavn nr. to, utdødde norske slektsnavn og utenlandske slektsnavn som ikke var i bruk i Norge. Etter Justisdepartementets rundskriv 31. august 1970 (om praktiseringen av gjeldende navnelov) var det tillatt å ta utenlandske slektsnavn og konstruerte navn av slektsnavns karakter som fornavn nr. to. Rundskrivet nevner mht. praktiseringen av gjeldende navnelovs § 15 nr. 2, at "[b]estemmelsen er således ikke til hinder for at det som fornavn velges et annet navn av slektsnavns karakter, men barnet må i så fall som regel gis et mer vanlig fornavn i tillegg - ellers vil navnet lett kunne bli til ulempe". Departementet følger ikke en slik praksis i dag, se pkt. 3.3.3.

Ovennevnte viser altså at det kan være slektsnavn/etternavn som er registrert *i bruk* som fornavn nr. to. Arbeidsgruppen har holdepunkter for at dette gjelder svært få tilfeller. Etter arbeidsgruppens oppfatning er det klart at disse navnene verken har opphav eller tradisjon som fornavn, selv om navnene er

eller har vært registrert i bruk som fornavn. Dersom et slikt navn ønskes som fornavn, legger arbeidsgruppen derfor til grunn at navnet skal nektes under henvisning til at det foreligger "sterke grunner" etter utkastets § 14, se nedenfor. Det må avgjøres konkret om det registrerte fornavnet har en slik karakter. Uansett vil dette gjelde svært få tilfeller, slik at ev. problemer vil bli høyst marginale.

Når det gjelder navn som *ikke* er registrert i bruk som fornavn, bør dagens rettstilstand opprettholdes. Dette innebærer at navn som *opprinnelig* er fornavn, uansett skal godtas. At navnet opprinnelig er et fornavn betyr for det første at etternavnet er dannet på grunnlag av fornavnet - typisk patro-/metronym, f.eks. Johan (Johan *sen/son/sønn*). Likevel vil det være sjelden at fornavn som har ført til patro-/metronym, verken er eller har vært registrert i bruk som fornavn. For det andre vil navnet bli ansett for opprinnelig å være et fornavn dersom det har et selvstendig opphav som fornavn - selv om det også har et selvstendig opphav som etternavn. Eksempel på slikt selvstendig opphav er nevnt ovenfor under pkt. 3.3.3 om forholdet mellom fornavnet Linn og slektsnavnet/etternavnet Linn. Andre eksempler er Jæger, Storm, Wessel og Frimann. Arbeidsgruppen poengterer at det må utvises romslighet i den faglige vurderingen av om et navn opprinnelig er et fornavn. Noen ganger kan det være meget problematisk og dels også ressurskrevende å finne ut om tilstrekkelig fornavnsopprinnelse foreligger. Klare tvilstilfeller bør derfor kunne løses slik at vilkåret anses å være oppfylt.

I noen tilfeller kan det dokumenteres at et navn som f.eks. er et vanlig etternavn, også har en viss *tradisjon* som fornavn. Arbeidsgruppen foreslår lovfestet at også slike navn skal kunne tas som fornavn - selv om det ikke kan dokumenteres at navnet opprinnelig er et fornavn, og navnet ikke er registrert i bruk som fornavn. Undersøkelser av om slike navn har tradisjon som fornavn, må foretas fra navnefaglig hold. Et enkeltstående tilfelle av bruk av navnet som fornavn kan ikke være tilstrekkelig. Ellers vil vurderingen avhenge av en konkret skjønnsmessig vurdering - der det uansett bør legges stor vekt på konklusjonen fra den navnefaglige ekspertisen.

For saker der navnet ikke er registrert i bruk som fornavn, vil det dermed fortsatt være nødvendig med bistand fra navnefaglig hold.

Det tilføyes at de nevnte forslagene vedrørende forholdet mellom fornavn og etternavn, også bør gjelde i forhold til nylagete etternavn. På den måten slipper man å lage en kompliserende særregel. Det vil også være mulig, i alle fall et stykke på vei, å videreføre den forskjellen i art som det er mellom fornavn og etternavn.

Arbeidsgruppen går som nevnt ovenfor inn for at nylagete mellomnavn skal kunne tas i samme utstrekning som nylagete etternavn, se også ovenfor pkt. 9.1.2. Likeledes, og som en videreføring av dette, foreslås at begrensningene i adgangen til å ta et etternavn som fornavn, skal gjelde tilsvarende i forhold til å ta mellomnavn som fornavn. En slik regel gir god sammenheng og er enkel å praktisere. Arbeidsgruppen finner ikke grunn til å ha andre regler for mellomnavnstilfellene enn for etternavn.

Ordningen med at navn som er registrert i folkeregisteret som fornavn, skal godtas som fornavn, vil dels lette saksbehandlingen. Nye registrerte navn

vil alltid kunne godtas, og det vil derfor ikke være nødvendig å sende ut lister med nye godtatte fornavn.

9.2.2.3 *Vilkår for å ta etternavn som også er i bruk eller har vært i bruk som fornavn*

Etter gjeldende rett er det ingen tilsvarende bestemmelse for etternavn, som nevnt under forrige punkt for fornavn. Som vist under pkt. 3.2.5.2.4 er det i dag også bare en bør-regel for etternavnstilfellene. Arbeidsgruppen ønsker å videreføre denne bør-regelen, samtidig som den gjøres tilnærmedesvis "speilvendt" i forhold til hva som gjelder for fornavnstilfellene. Så vel reelle hensyn, sammenhengen i loven, som ønsket om å ikke gjøre loven for komplisert, taler for dette.

Om utenlandske navn som fornavn, se nedenfor pkt. 11.4.

Kapittel 10

Samboere

10.1 Bør samboere kunne velge navn på linje med ektefeller?

10.1.1 Samboerutvalgets innstilling

Problemstillinger vedrørende samboerskap drøftes nærmere av det såkalte samboerutvalget i NOU 1999: 25 "Samboerne og samfunnet". Navnespørsmål drøftes ikke særskilt, men det generelle spørsmålet om dels å likestille visse samboerskap med ekteskap, behandles. Utvalget drøfter også noen av de rett-sområdene hvor man mener samboerskap bør likestilles med ekteskap.

Et av spørsmålene som behandles er hvilke hensyn som bør ivaretas ved lovregulering av samboerskap.³⁴¹ Som det første hensynet nevnes samboernes egne ønsker om valg av samlivsform. Utvalget bemerker at det kan være problematisk å likestille samboere med ektefeller, når "samboerne faktisk har latt være å gifte seg og kan ha et bestemt ønske om å forbli utenfor ekteskapet". Det kan også være par der bare den ene ønsker å gifte seg, eller der begge er enige og er innstilt på at de ikke har ekteskapslignende krav i forhold til samfunnet. Utvalget legger til grunn at "å lage et regelverk som passer til alle, blir umulig".

Under drøftelsen av hensynet til barna, er utvalget enig i målsettingen i norsk lovgivning om at barn må gis "så like vilkår som mulig uavhengig av foreldrenes sivilstand".

Et tredje hensyn som trekkes fram, er hensynet til partene i forholdet. Utvalget skriver:

"For at prinsippet om selvbestemmelse skal fungere godt og rettferdig som rettighetsbasis for et samliv, forutsetter det at partene er omtrent likeverdige. Å overlate reguleringen av rettigheter og plikter fullt ut til private forhandlinger og avtaler mellom de to, kan i praksis innebære at en (ressurs)svak part i et forhold kommer uheldig ut."

Utvalget trekker også fram ønsket om å fremme stabile samliv, og gir uttrykk for at lovgivningen for samlivsforhold bl.a. må "ha som utgangspunkt å styrke familiesituasjonen". Det anføres at samlivet institusjonelt kan styrkes på to måter: Enten ved at samboere påvirkes til å gifte seg, eller ved "å institusjonalisere samboerskapet til å bli mer ekteskapslignende".

Videre nevnes at det "kan være grunner til å regulere samboerskap i forhold til utenforstående. Det kan gjelde overfor forsikringsselskaper, partenes kreditorer, med flere".

Utvalget konkluderer med at "grupper av samboere bør behandles som ektepar på enkelte områder, som enslige på andre".³⁴²

341.NOU 1999: 25, s. 113-115.

342.op. cit., s. 118-119.

10.1.2 Arbeidsgruppens vurdering

En betydelig del av norske kvinner og menn lever i samboerskap, og mange av disse har også barn. Samboerskap er blitt en vanlig samlivsform som har relativt høy grad av stabilitet og hvor samboerne/barna ofte har en følelse av samhörighet/identitet på linje med mange personer som lever i tradisjonelle ekteskap. Samboere antas således å ha et beskyttelsesverdig behov for - når visse vilkår er oppfylt - å kunne velge navn på lik linje med ektefeller. Dette vil kunne styrke båndene i samboerfamilien bl.a. fordi samboerne får anledning til utad å vise den felles familietilhørigheten som felles etternavn representerer. I tråd med arbeidsgruppens prinsipielle utgangspunkt, jf. pkt. 7.1, bør det overlates til den enkelte familien i så stor grad som mulig å velge navn selv, i utgangspunktet uavhengig av ekteskap eller samboerskap. Hensynet til ev. barn taler også i noen grad for at samboere under gitte vilkår bør kunne velge navn på linje med ektefeller. Selv om det i dag ikke er uvanlig at en familie har ulike etter-/slektsnavn, vil nok familietilhørigheten for mange barn kunne bli styrket når de opplever at foreldrene har f.eks. felles etternavn. En adgang for samboere til å velge navn på linje med ektefeller vil derfor indirekte kunne likestille barn født utenfor ekteskap med barn født i ekteskap.

Arbeidsgruppen er imidlertid enig med Samboerutvalget i at det er store forskjeller mellom de enkelte samboerpar mht. hvilke motiver de har for å velge denne samlivsformen. Det ligger også en realitet i det at samboerne tross alt har valgt en annen - og rettslig sett - mindre forpliktende samlivsform enn ekteskapet. Etter arbeidsgruppens vurdering bør samboere således ikke helt ut likestilles med ektefeller mht. adgangen til å velge navn. Arbeidsgruppen mener for det første at samboeres adgang til å velge navn på linje med ektefeller, bør forutsette at samboerne er enige, dvs. at den ene parten må ha samtykke fra den annen for f.eks. å ta dennes etternavn. Dette vil være en viktig forskjell i forhold til ektefeller, der det ikke skal gjelde et krav til samtykke. Når det gjelder hvilke øvrige krav som må stilles til samboerskapet for at samboerne skal ha samme valgmulighet som ektefeller, vises til neste punkt.

10.2 Hvilke samboere bør kunne velge navn på linje med ektefeller?

Samboerutvalget nevner visse grunnvilkår som være oppfylt for at et par skal kunne anses som samboere.³⁴³ Paret må for det første leve sammen som par i en felles husholdning. Ingen av dem må heller være gift. Samboerskapet må for det tredje bare omfatte to personer, dvs. at ingen kan være samboer med mer enn en person på samme tid. Videre fremgår følgende av utvalgets innstilling:³⁴⁴

"To personer som vanligvis lever sammen, men som midlertidig lever adskilt på grunn av utdanning, eller arbeid, bør regnes som samboere. En student som har hybel eller leilighet på studiestedet, men lever i et parforhold med en person av annet kjønn i helger og studiefrierer, må således regnes som samboere. Slik er situasjonen også for mange ektepar. Derimot er studenter og andre som av praktisk-økonomiske

343.op. cit., s. 123-124.

344.op. cit., s. 124-125.

grunner deler en leilighet for en tid, ikke samboere. Også ansatte som bor i hjemmet, som husholdersker og praktikanter, faller utenfor."

Utvalget skriver videre: En "mann og en kvinne som holder hus hver for seg men som oppfattes som et par av seg selv og andre ("særbo"), vil utvalget ikke regne som samboere. Det avgjørende må være at de faktisk bor hver for seg selv om de kunne flytte sammen. Grensedragningen her kan imidlertid være vanskelig".³⁴⁵

Arbeidsgruppen slutter seg til disse synspunktene, men poengterer at også samboere av samme kjønn må kunne anses som samboere i forhold til navnelovens bestemmelser dersom vilkårene ellers er oppfylt. Det kan ikke ses å foreligge grunner som tilsier at samboere av samme kjønn i en slik sammenheng bør behandles annerledes enn samboere av motsatt kjønn. Tilknytningselementet, som jo er svært sentralt, vil normalt være like sterkt for begge de to nevnte gruppene. Dette er for øvrig også godt i samsvar med prinsippene bak partnerskapsloven, som likestiller partnerskap mellom to personer av samme kjønn med det tradisjonelle ekteskapet.

Samboerutvalget konkluderer med at samboerpar som tilfredsstiller de ovenfor nevnte vilkårene, skal regnes som et stabilt og ekteskapslignende samboerforhold når de har felles barn.³⁴⁶ Videre legger utvalget til grunn at samboere uten felles barn som utgangspunkt skal regnes for å ha et stabilt og ekteskapslignende forhold når de har levd sammen i to år.³⁴⁷ Arbeidsgruppen legger til grunn at de samme kriterier må være avgjørende for hvorvidt det foreligger et samboerskap i navnelovens forstand. Det vises ellers til utvalgets drøftelser,³⁴⁸ imidlertid med det tillegget at samboere av samme kjønn må likestilles med samboere av motsatt kjønn.

10.3 Hvordan dokumentere samboerskap?

Samboerutvalget drøfter i utredningen (s. 125-127) hvordan samboerskap skal kunne dokumenteres. Fra drøftelsen gjengis:

"12.2.2 Andre dokumentasjons- og kontrollmuligheter

Som nevnt innledningsvis, er det nødvendig med en dokumentasjon av samboerskap for at lovregulering av samboerskap skal få den til siktede effekt. Samboerskap kan til en viss grad dokumenteres ved at partene er registrert med samme adresse i folkeregisteret. Folkeregisteropplysninger alene kan imidlertid ikke gi noe fullgodt bilde av hvem som er samboere. For boligblokker har folkeregisteret ikke adresser på leilighetsnivå. I mange tilfelle vil det derfor ikke være mulig å si om personer som står oppført med samme adresse, også bor i samme leilighet. For personer som står oppført med samme adresse, er det med mindre de har felles barn, heller ikke mulig å vite om de lever i samboerskap, eller om det er to eller flere venner av motsatt kjønn som bor sammen.

345.op. cit., s. 124.

346.op. cit., s. 124.

347.op. cit.

348.op. cit., s. 124-125.

Det er også andre usikkerhetsmomenter knyttet til folkeregisteropplysningene. Om folkeregisteret skal kunne fungere som dokumentasjon for et samboerforhold, forutsetter det at det er meldt flytting til rett tid. Her vil samboende studenter utgjøre et spesielt problem siden studenter som hovedregel skal stå registrert på sine foreldres adresse.

Den pre-utfylte selvangivelsen for personlige skatteyttere inneholder en rubrikk for samboere med felles barn, med spørsmål om navn og fødselsnummer. En ulempe ved dette opplegget er at det bare er mulig å registrere samlivsstatus en gang i året. Dessuten er det ikke alle som har plikt til å levere selvangivelse.

Trygdeetaten innhenter opplysninger om samboerskap i forbindelse med visse stønadsutbetalinger. Dette er i hovedsak basert på egenerklæringer. Enslige forsørgere må opplyse om de har vært samboer i minst 12 av de siste 18 månedene når de søker om utvidet barnetrygd og overgangsstonad, og de har plikt til å melde fra om endringer i samlivsform. Pensjonister har også plikt til å opplyse om samboerskap og melde fra om endringer i samlivsform.

De som søker studielån i Statens Lånekasse, må opplyse om de er samboere med felles barn. Samboere uten felles barn finnes det derimot ikke opplysninger om i lånekassen.

12.2.3 Konklusjon

Det vil være tilstrekkelig at samlivsstatus dokumenteres på de områdene der samboerskap har betydning for rettigheter og plikter, på trygdekontoret i forbindelse med trygd, på sosialkontorer i forbindelse med utbetaling av sosialhjelp, og i testamenter og private avtaler. Opplysningene vil måtte baseres på egenerklæringer og tillit, men de kan også til en viss grad sjekkes mot folkeregisteret. Samtidig vil det være en lovbestemt plikt til å gi korrekte opplysninger om samlivsstatus, og det medfører straffansvar å gi uriktige opplysninger hvis man som følge av disse opplysningene oppnår urettmessige økonomiske ytelser."

Arbeidsgruppen slutter seg til utvalgets ovennevnte drøftelser og konklusjon. Dette betyr bl.a. at søknadsskjemaet om navn må få en ny rubrikk for avkrysning av om søkeren er samboer, se nedenfor pkt. 14.2. Å gi uriktige opplysninger på skjemaet kan *i seg selv* være straffbart, jf. straffeloven § 166.

Kapittel 11

Nærmere om forholdet til utenlandske navneskikker. Nasjonale minoriteter

11.1 Generelt

Som vist ovenfor under pkt. 6.1.3 er det antakelig tusenvis av innvandrere som er bosatt i Norge, som ikke fullt ut kan videreføre sine navneskikker her. Etter dagens navnelov godtas for eksempel ikke en av foreldrenes eller besteforeldrenes fornavn som slektsnavn for barn, eller ektefellens fornavn som slektsnavn for den annen ektefelle, se ovenfor pkt. 3.8.1. Det kan også være andre forhold som hindrer at utlendinger får ta ønsket navn i Norge, f.eks. at navnet er rettsbeskyttet, enda det er vanlig i f.eks. hjemlandet, se ovenfor pkt. 8.2.2.

Blant de mange spørsmål som da reiser seg, er i hvilken grad et navn er så fremmedartet at det kan bli problematisk å bruke det i den daglige kommunikasjonen i det norske samfunnet. Et annet spørsmål er om fremmedartete og for oss ukjente navneskikker kan ha mistet sin funksjon for en som skal leve i det norske samfunnet, og om vedkommende derfor heller bør følge norsk navneskikk. Dersom svaret skulle være ja på disse spørsmålene, og man skulle trekke konsekvensen av dette til sin ytterste konsekvens, kunne følgen bli at alle innvandrere måtte ta norske navn.³⁴⁹

På den annen side er det et spørsmål om i hvilken grad man skal gripe inn i den kulturelle identiteten til mennesker som kommer til Norge, med å forlange at de skal følge norsk navneskikk. Det er en navneskikk som ikke bare kan fremstå som uforståelig, men som også kan skape misforståelser og problemer for dem i deres eget kulturelle miljø.³⁵⁰ Følgende to eksempler kan vise dette.

Foreldre som kommer fra en kultur hvor det er vanlig å ha tre navn, dvs. eget (for)navn, fars navn og farfars navn, får et barn. Etter dagens navnelov må barnet ta en av foreldrenes slektsnavn, og foreldrene velger det navnet som er registrert som slektsnavn hos far, dvs. det navnet som er registrert til sist. Dette navnet er imidlertid barnets oldefars navn, slik at man da - i strid med familiens navneskikk - ikke ut fra navnet kan se hvem som er barnets rette far.

Et annet eksempel er to voksne som kommer fra en kultur hvor ektefellen får mannens fornavn som slektsnavn, og barnet får farens fornavn som slektsnavn. De to voksne skal gifte seg og ønsker at kvinnen skal ta mannens fornavn som slektsnavn. Dagens navnelov tillater ikke, dette slik at kvinnen i stedet må velge mannens slektsnavn som slektsnavn. Mannens slektsnavn er imidlertid dennes fars fornavn, slik at det vil se ut som kvinnen er gift med sin egen svigerfar.

349.Stephan Mo, op. cit.

350.op. cit.

Dette viser at ved å gripe inn i en persons navnevalg, påvirker norske myndigheter ikke bare vedkommendes identitetsfølelse,³⁵¹ men også hvordan personens eget kulturelle miljø kan bedømme personen.

Spørsmålet blir derfor om vi skal respektere den kulturelle identiteten til innvandrere med en annen kulturbakgrunn og ikke gripe inn i deres navneskikker, eller om disse navneskikkene er så fremmedartete at de vanskeliggjør kommunikasjon og dermed hindrer integrering i det norske samfunnet. Dette er de sentrale temaene i den avveiningen som må foretas når det gjelder spørsmålet om - og eventuelt i hvilken utstrekning - den norske navnelovgivningen bør gjøres fleksibel i forhold til personer med avvikende navneskikker.³⁵²

Problemstillingen kan illustreres ved å vise til USA. Mange innvandrere anglisiserer der sine navn for å bli raskere integrert i det moderne, amerikanske storsamfunnet. Samtidig er det en trend at personer tar muslimske navn, tradisjonelle indianske navn, spanske navn osv. for å markere at de er stolte av sin etniske opprinnelse - at dette er viktig for deres virkelige identitet.³⁵³

Norge har tradisjonelt vært sett på som et relativt homogent samfunn. Norge har likevel lenge vært et mangfoldig samfunn med ulike navneskikker i forhold til f.eks. nasjonale minoriteter. Den store tilflyttingen de siste ti-årene har ført til at mange innvandrere med dels svært ulik kulturbakgrunn har bosatt seg her. Det norske samfunnet har i økende grad blitt et flerkulturelt samfunn. Dette representerer en stor utfordring så vel for dem som har flyttet inn i landet, som for det norske samfunnet. Dette mangfoldet må også føre til at vi bør vise større grad av toleranse og fleksibilitet, bl.a. gjennom lovgivningen. Toleranse og fleksibilitet i forhold til minoriteter er også en viktig prøve på et samfunns verdier og kvalitet. Det kan ikke være noen motsetning mellom å ivareta den tradisjonelt norske kulturen og samtidig tolerere og godta de nye kulturene som også er blitt en del av vårt samfunn.

Etter arbeidsgruppens oppfatning truer ikke de utenlandske navneskikkene vår tradisjonelle navnetradisjon. Vi må likevel akseptere at den vil endre og utvikle seg i tråd med de impulsene som kommer utenfra, og via påvirkning fra utenlandske navneskikker som innvandrere har brakt med seg. Dette er historisk sett ikke noe nytt. Slik påvirkning har vært en naturlig del av norsk kulturell utvikling opp gjennom historien.

Arbeidsgruppen kan heller ikke se at kommunikasjonen for, eller overfor, innvandrere, blir særlig vanskeliggjort ved i betydelig grad å åpne for aksept av utenlandske navneskikker. At navnene er fremmedartede, bør etter arbeidsgruppens oppfatning åpenbart ikke være tilstrekkelig til å nekte navn. Dette gjelder ikke minst i en verden der den internasjonale kontakten er så betydelig som nå - og endatil økende. Det norske samfunnet er også etter hvert begynt å bli ganske vant til navn med både fremmed preg, klang og stavemåte. Selv om departementet har liberalisert praksisen de siste årene, er det f.eks. ikke mulig å ta navnene i den rekkefølgen som ønskes. Det står er sentralt for arbeidsgruppen at navneloven i så stor grad som mulig bør akseptere andre menneskers kultur og navneskikk. Dette vil også kunne medvirke

351.op. cit.

352.op. cit.

353.op. cit., under henvisning til s. 158, Alford 1988.

til en positiv integrering av innvandrere med utgangspunkt i et trygt eget kulturelt fundament.

Som vist ovenfor under pkt. 7.1 foreslår arbeidsgruppen at det som hovedregel ikke skal innføres særregler i navneloven som bare skal gjelde for dem som har en "særskilt tilknytning" til den utenlandske navnetradisjonen. Navnelovens bestemmelser skal så langt som mulig gjelde for alle personer bosatt i Norge. Endringsforslagene i forhold til utenlandske navneskikker vil derfor som hovedregel få virkning for alle bosatt i Norge.

Utgangspunktet som er gjengitt ovenfor er godt i samsvar med et av målene som fremgår av arbeidsgruppens mandat, nemlig å åpne for at andre kulturer kan videreføre sin navnetradisjon ved innvandring til Norge, se ovenfor pkt. 2.1. Som vist under pkt. 6.3.2.3 gjelder en forholdsmessig stor andel av navnesakene som fylkesmennene behandler, problemstillinger knyttet til innvandrere med utenlandsk navneskikk. Også dette indikerer at dagens lovgivning skaper problemer for disse. En liberalisering vil derfor også sannsynligvis redusere den administrative arbeidsmengden med navnesakene, eller dempe økningen i arbeidsmengden.

Arbeidsgruppen foreslår derfor til dels vidtgående endringer i navneloven i forhold til utenlandske navneskikker. De konkrete endringsforslagene omtales nærmere under de følgende punktene.

11.2 Både et domisilprinsipp og et statsborgerprinsipp?

I Norge opererer man i dag med domisilprinsippet, dvs. at man må være bosatt her for å få endret navn etter norske bestemmelser, se ovenfor pkt. 3.7.1. Når det er kollisjon mellom domisilprinsippet og statsborgerprinsippet, vil en utenlandsk statsborger bosatt i Norge kunne få godtatt navneendringer foretatt av statsborgerlandet, se ovenfor pkt. 3.7.3. Både domisilprinsippet og muligheten for å få godtatt navneendringer foretatt av statsborgerlandet er sentrale og praktiske, og foreslås derfor lovfestet.

Arbeidsgruppen har vurdert om det bør innføres et statsborgerprinsipp som kan gjelde *ved siden av* domisilprinsippet. Dette vil eventuelt gjøre det mulig for utenlandske statsborgere med domisil i Norge å velge om de vil endre navn *i Norge* etter statsborgerlandets rett eller etter norsk rett - uavhengig av om statsborgerlandet opererer med et statsborgerprinsipp eller ikke.

Det vil imidlertid for det første være betenkelig at utenlandsk rett på denne måten får direkte virkning i Norge, selv om rettsområdet det gjelder ikke er spesielt inngripende. Videre innebærer arbeidsgruppens forslag i seg selv en vidtgående liberalisering som i betydelig grad gjør det mulig for utenlandske statsborgere å videreføre sin navnetradisjon i Norge. Det skulle derfor ikke være noe spesielt *behov* for også å operere med et statsborgerprinsipp. Det kan heller ikke ses som urimelig at utenlandske statsborgere som ønsker å endre navn i Norge, må finne seg i at søknaden behandles etter gjeldende norske regler. Dersom det skulle åpnes adgang til å få endret navn i tråd med utenlandsk rett, ville dette også komplisere regelverket og medføre merarbeid for norske myndigheter. Selv om man i utgangspunktet krevde at søkere skulle dokumentere hvordan den utenlandske retten var i det aktuelle tilfellet, er det klart at også forvaltningsmyndigheten måtte påregne å utføre

en del ekstra arbeid i forbindelse med disse sakene, bl.a. ved å sette seg inn i navneretten i en del andre land.

Arbeidsgruppen finner derfor ikke tilstrekkelig grunn til å foreslå innført et statsborgerprinsipp ved siden av domisilprinsippet.

Arbeidsgruppens forslag er etter dette i samsvar med systemet i Sverige. Der godtas navneendringer etter statsborgerlandets regler for personer med domisil i Sverige, forutsatt at personen har fått endret navn *av statsborgerlandet*, se ovenfor pkt. 5.2.5

11.3 Etternavn

11.3.1 Navn fra kulturer hvor man ikke skiller mellom fornavn og etternavn

11.3.1.1 Innledning

Med samme begrunnelse som nevnt under pkt. 11.1, foreslår arbeidsgruppen at en av foreldrenes eller besteforeldrenes fornavn kan tas som etternavn, eller at ektefellens fornavn kan tas som etternavn, dersom gitte vilkår er oppfylt. Dette vil sikre at mange personer med utenlandsk bakgrunn kan videreføre sin navneskikk ved innvandring til Norge, også etter at de har blitt norske statsborgere. Se ovenfor pkt. 6.1.3 om kollisjonen mellom den nåværende navneloven og denne typen navneskikk.

Det reiser seg imidlertid flere problemer når det skal avgjøres *på hvilke vilkår* slike navnetradisjoner skal kunne videreføres i Norge. For eksempel er det problematisk å lage regler som imøtekommer behovet for videreføring av navnetradisjonen, uten at det samtidig oppstår en fare for inngripen i tradisjonelle "norske" navn. Hvis navne *tradisjonen* i en annen kultur skal være et sentralt kriterium for hvilke fornavn hos f.eks. en av foreldrene som kan tas som etternavn av barn, kan det også bl.a. bli problematisk å ta stilling til hvilke dokumentasjonskrav som skal gjelde.

Først gis en nærmere oversikt over de mest aktuelle innvandrerulturene som ikke skiller mellom fornavn og etternavn.

11.3.1.2 Oversikt over aktuelle innvandrer kulturer

Kulturer der fornavn også kan bli brukt som etternavn, omfatter særlig de muslimske, tamilske (fra Sri Lanka) og mange av de ikke-muslimske afrikanske kulturene.

I det muslimske kulturområdet brukes fornavn fra faren eller tidligere forfedre til etternavn i større eller mindre grad. Tamilene på Sri Lanka bruker farens fornavn som etternavn, og dessuten bruker koner mannens fornavn som etternavn. I mange afrikanske kulturer utenom det muslimske området har farens fornavn eller et annet fornavn blitt tatt i bruk som etternavn.

Særlig i Afrika og innenfor flere muslimske kulturer har disse navnene gått over til å bli arvelige etternavn, sammen med andre typer etternavn. Men overføring av fornavn til etternavn i nye generasjoner forekommer fortsatt særlig blant tamiler og i en del av det muslimske kulturområdet.

11.3.1.3 Tamilske navn³⁵⁴

Tamilske navn skiller seg ut med at de er forholdsvis lange og har ikke-vestlige stavemønster. Ofte er det kjente ledd som går igjen, helst med hinduisk (religiøs) eller sanskritspråklig tilknytning. Slike ledd er f.eks. Siva, Krishna og Sri.

Tamilene bruker ikke det latinske alfabetet, og derfor kan samme navn bli transkribert på flere måter. På grunn av lange navn vil det også forekomme kortformer. For avklaring av navn på grunnlag av skriftlige og muntlige kilder, bør myndighetene bruke tamilspråklig kompetanse.

I dag forekommer også nylaging av korte navn på tamilsk eller fremmedspråklig grunnlag blant tamiler på Sri Lanka. Dessuten finnes kristne navn, både som for- og etternavn blant kristne tamiler.

På Sri Lanka skrives tamilske navn i en del sammenhenger med etternavnet først. Slik dokumentasjon vil i noen tilfeller kunne være vanskelig å tolke.

11.3.1.4 Muslimske navn³⁵⁵

Muslimske navn kan stort sett føres tilbake til ord med kjent betydning, f.eks. ord for positive egenskaper, kamp og religiøse aktiviteter. Navnene har ofte religiøs tradisjon.

Navnebruk med grunnlag i muslimsk kultur er tradisjonsbundet, slik at navneutvalget stort sett lar seg dokumentere. Men fordi navnene blir transkribert etter flere mønster, fra flere alfabet (bl.a. kyrillisk og arabisk) og dels etter uttale, vil navnene forekomme i mange former. Eksempler er mansnavnet Mohamed, Mohammad og Muhammad, etterleddet ad-din eller El Deen og andre varianter, og den bestemte artikkelen al eller el, som også forekommer i andre former. Navn og tilhørende småord, f.eks. artikler og etterledd, kan være knyttet til resten av navnet med eller uten mellomrom eller med bindestrek.

Tradisjonelle navneskikker er noe i oppløsning ved utvandring. Blant annet vil prefikset Abd, som betyr 'tjener', forsvinne fra sin plass foran et av de alternative navnene for Allah, f.eks. Abd-al-Rashid, som blir Rashid. Prefikset Abu ('far til') blir brukt både i sin familiære betydning og i overført betydning. Begge de nevnte prefiksene, og andre, kan inngå som del av både for- og etternavn, eller de kan bli fjernet ved overgang fra en navnetype til en annen.

Muslimske navn skiller seg også for det meste klart ut fra vestlige navn. Kvinnenavnene Amina, Lina, Maria og Bibi har ulikt muslimsk og europeisk opphav. Det samme gjelder det persiske mansnavnet Jan og det arabiske

354. Opplysningene om tamilsk navnebruk bygger på navnesøknader, spørsmål til tamiler i Norge og navnelister på tamilske nettsteder, deriblant denne fornavnslisten som ikke må oppfattes som autorativ: <http://www.dinamdinam.com/tamilnam.htm>. Dessuten er følgende navnebøker for hinduiske og sanskritspråklige navn brukt: Maneka Gandhi, *The Penguin Book of Hindu Names*, New Delhi, India 1993. Ramesh C. Dogra og Urmila Dogra, *A Dictionary of Hindu Names*, New Delhi, India 1992. Integral Yoga Institute, *Dictionary of Sanskrit Names*, USA 1989.

355. Framstillingen bygger på flere muntlige og skriftlige kilder, deriblant navnesøknader. Noen sentrale framstillinger er Salahuddin Ahmed, *A Dictionary of Muslim Names*, New York 1999 (både innledning og leksikondel). Eichler, Ernst m.fl., *Namenforschung. Ein internationales Handbuch zur Onomastik*, kapitlet "Arabische Namenforschung", Berlin 1995-1996.

Basil. Omar er arabisk, men har minst hundre års norsk tradisjon, mest fordi dette navnet passer godt inn i norsk navnemønster.

En del muslimske navn har opphav i samme personer som fins i Bibelen. Stort sett er skrivemåtene forskjellige i muslimske og kristne kulturer. Sara med samme skrivemåte fins i begge kulturer, når muslimsk form blir transkribert til vestlige språk. Det muslimske Ismail og det bibelske Ismael er så like at de lett kan brukes om hverandre. Men bruken på grunnlag av Bibelen er så begrenset at navnet helst vil kunne knyttes til muslimsk tradisjon.

11.3.1.5 Ikke-muslimske afrikanske navn³⁵⁶

Navneskikkene i Afrika veksler mye både innenfor og mellom kulturer, og skikkene er i stadig forandring. Det innebærer for liten tilgang på pålitelige beskrivelser.

Muligheten for å dokumentere hva som er navn, blir begrenset når det stadig kan dannes nye fornavn av vanlige ord, uttrykksmåter, setninger og deler av ordspråk. Dessuten dreier det seg om mange språk. Språkene har oftest liten skriftradisjon, og dermed er det store muligheter for stor variasjon i nedskrivningen.

Afrikanske navn, med unntak av importerte, har lite sammenfall med vestlige navn. Mange navn er lengre enn vanlig i norsk, men de har også ofte en lengde som tilsvarer vanlige navn hos oss. Svært ofte er stavingsstrukturen verken norsk eller vestlig for øvrig. Men med så stort navneutvalg vil det likevel bli et sammenfall, selv om det sannsynligvis har liten praktisk betydning. Eksempler er Ola (fra Nigeria)³⁵⁷ og Kaya (fra Uganda)³⁵⁸ som begge fins både som kvinne- og mansnavn i Afrika, men med annet opphav enn de norske. Det samme gjelder mansnavnene Kato,³⁵⁹ Odwar (i Afrika)³⁶⁰ og Otto.³⁶¹

I mange tilfeller har farens fornavn blitt etternavn for nye generasjoner. Det er også kulturer der foreldre og barn har eller har hatt helt ulike navn, dvs. heller ikke felles etternavn.³⁶² Det finnes oppkallingsskikker, der bl.a. et av farens eller forfedres og -mødres fornavn kan gå videre som ett av flere navn hos barn, men ikke som etternavn i vår betydning.

Dessuten har de afrikanske kulturene tradisjon for flere typer etternavn, både arvelige og personlige. Det forekommer også at samme person har etternavn av flere typer samtidig.

Bruken av fornavn som etternavn har i en del tilfeller oppstått med at enten egne eller farens fornavn har blitt tatt i bruk som etternavn ved innføring i reg-

356. Dette bygger på de bøkene det er vist til i notene nedenfor. I tillegg har følgende artikkel en informativ oversikt over navneskikk i noen afrikanske land: Birte Hjorth Pedersen, *Hvad skal barnet hedde? - i Afrika*, inntatt i Vibeke Dalberg og Gillian Fellows-Jensen, *Mange bækker små*, København 1986.

357. Ihechukwu Madubuike, *A Handbook of African Names*, USA 1994.

358. Jonathan Musere, *Traditional African Names*, USA 2000.

359. Jonathan Musere og Shirley C. Byakutaga, *African Names and Naming*, Los Angeles 1998, 1999, 2000.

360. Jonathan Musere og Christopher Odhiambo, *African Ethnicities and Personal Names*, Los Angeles, 1999, 2000.

361. Musere 2000.

362. Madubuike, s. 16, 1994.

ister. Det kan ha skjedd både i hjemlandet, f.eks. i skoler³⁶³ og på universitet, ved utstedelse av pass, eller ved innvandring til andre land. Disse har i utgangspunktet ikke hatt etternavn.

Det er altså noen kulturer der tradisjoner med bare fornavn kan bli brutt, mens andre har tradisjon for arvelige etternavn.

Etter kontakt med vesten, gjennom misjon, handel og hjemvendte slaver har vestlige navn blitt tatt i bruk som fornavn. Slike fornavn har blitt tatt i bruk ved dåp, ofte i tillegg til et hjemlig navn. Fra eldre misjonsområder nevnes en god del vestlige navn, både kirkelige og andre. De siste kan være oppkalling bl.a. etter misjonærer.³⁶⁴

Blant disse vestlige navnene finnes ofte etternavn, brukt både som for- og etternavn. Hjemvendte slaver kan ha hatt vestlige navn, eller de kan ha tatt navn etter den slaveeieren som har gitt dem fri. Slike slavenavn har i en del tilfeller vært vestlige etternavn, av typen Benson og Simpson. Disse har muligens oftest vært brukt som etternavn.³⁶⁵ Vestlige etternavn har også blitt brukt som fornavn. Fra nordlig del av Namibia nevnes fornavn som Harris, Reynolds fra etternavn til lokale personligheter og Churchill og Lincoln etter utenlandske. Samme sted finnes også vestlige etternavn, uten at en kjenner til om de har gått veien om fornavn, bl.a. Kennedy og Nixon.³⁶⁶ Vestlige etternavn finnes også i norske navnesaker der innvandrere fra Afrika søker om slike fornavn. Dette betyr at vestlige etternavn brukes både som for- og etternavn.

I flere afrikanske kulturer vil fornavnet, eller ett av flere fornavn, kunne uttrykke bl.a. spesielle ønsker for barnet, positive eller negative forhold i familien, i lokalsamfunnet eller i storsamfunnet. Videre kan det uttrykke plassering i søskenflokket. Anan betyr "den fjerde i søskenflokket" hos akanene i Ghana,³⁶⁷ og Odongo betyr "den yngste av tvillinger" i Øst- og Sentral-Afrika.³⁶⁸

Barn kan også få navn etter hendelser i tida rundt fødselen. Det kan være lokale hendelser, været, hvor en ble født, eller tidspunkt. Kofi betyr 'født på fredag' hos akanene i Ghana.³⁶⁹ Slike hendelser kan også være besøk av fremmede, f.eks. noen fra Europa. Dette kan føre til afrikanskspråklige navn der bl.a. 'hvit' eller 'européer' er del av betydningen. Det kan også være språklige tilpassinger. Eksempler er Mupolisi som er mannsnavn (her markert med Mu) av "police" og Museminari av "seminarian" (lærer).³⁷⁰ Det kan også være navnet på slike personer. Et kjent eksempel er Erik Bye. Eller navnene på de besøkende har blitt tilpasset språket, som Terebura fra Père Blanc ('hvite far'). Andre eksempler på endringer i formen er Albelitina av Albertine, Esitela av Ester og Vilihema av Vilhelm.³⁷¹

363.Omtalt i Minna Saarelma-Maunumaa: Albelitina, Esitela and Vilihema. European and biblical names in an African context, i *Studia Anthroponymica Scandinavica*, nr. 17, s. 52, Lund 1999.

364.Saarelma-Maunumaa, bl.a. s. 62, 1999.

365.Madubuike, s. 18, 1994.

366.Saarelma-Maunumaa, s. 53 og 62, 1999.

367.Madubuike 1994.

368.Musere 2000.

369.Madubuike 1994.

370.Musere, s. 7-8, 2000.

371.Saarelma-Maunumaa, s. 53 og 64, 1999.

Det finnes også eksempler på at andre utenlandske ord eller uttrykk blir til navn, som Pepsicola,³⁷² Givemore og Welcome.³⁷³ Dessuten foregår det en import av engelskspråklige fornavn i dag.³⁷⁴

Bruken av navn er ofte del av kulturelle og religiøse tradisjoner. Det innebærer at nedarvete slavenavn, kristne dåpsnavn og navn av utenlandske ord, sammen med afrikanskspråklige fornavn etter hendelser og uttrykk for stemninger, kan betraktes som del av den lokale kulturen.

11.3.1.6 Arbeidsgruppens vurdering

I all hovedsak har de tre nevnte kulturområdene navn som skiller seg klart fra tradisjonelle norske navn. Imidlertid er det også tilfeller der samme navn kan ha selvstendig opphav fra en vestlig kultur, f.eks. fra Norge, hvor det er skille mellom fornavn og etternavn, og samtidig også et selvstendig opphav fra en kultur hvor det ikke skilles i samme grad mellom fornavn og etternavn, f.eks. Ola, Kato og Kaya. I tillegg har flere tradisjonelt "vestlige" navn fått innpass i f.eks. den afrikanske kulturen.

Arbeidsgruppen har derfor kommet fram til at foreldres/besteforeldres/ektefellens fornavn bare kan tas som etternavn, dersom navnet har *tradisjoni* en kultur som ikke skiller mellom fornavn og etternavn. Det er m.a.o. ikke et krav om at navnet må ha *opphav* fra den aktuelle kulturen. Et slikt krav ville medført at det i mange tilfeller ville være forbundet med atskillige vanskeligheter, og ganske mye arbeide, å finne ut om navnet hadde det nødvendige opphavet. Det ville også medført at flere navn som har lang tradisjon i slike kulturer, men som har fått innpass pga. vestlig påvirkning, ikke ville kunne godtas fordi navnet har vestlig opphav. Enkelte personer ville i tilfelle ikke kunne få videreført sin navnetradisjon ved innvandring til Norge.

For at tilstrekkelig *tradisjon* skal foreligge må det kreves at navnet både har vært brukt i et visst omfang og over en viss tid. Mht. omfang bør navnet ha hatt en utbredelse som overstiger det ubetydelige. Når det gjelder varighet bør bruken kunne spores over en periode som utgjør mer enn én generasjon.

Arbeidsgruppen har vurdert om det bør oppstilles et *tilleggskrav* om at søkeren må ha en *særskilt tilknytning* til den aktuelle kulturen for f.eks. å kunne gi sitt fornavn som etternavn for barn. Et slikt krav vil kunne hindre at foreldre som utelukkende har norsk-etnisk opprinnelse og har tradisjonelle norske fornavn som f.eks. Ola, Kato og Kaya, gir sitt barn slike etternavn. Arbeidsgruppen har kommet til at et slikt skille mellom personer av norsk-etnisk og utenlandsk opprinnelse ikke bør oppstilles. Dette er også i samsvar med det prinsipielle utgangspunktet nevnt i pkt. 7.1. Følgen er dermed at også personer av norsk-etnisk opprinnelse i utgangspunktet f.eks. kan gi sine fornavn som etternavn for barn eller ektefelle, dersom navnet har tradisjon fra en kultur som ikke skiller mellom fornavn og etternavn.

I den grad tradisjonelle norske fornavn skulle være aktuelle som etternavn, bør hver enkelt søknad vurderes konkret. I de tilfellene hvor aksept av navnet som etternavn klart vil kunne medvirke til å uthule skillet mellom

372.Saarelma-Maunumaa, s. 53, 1999.

373.Nytt om namn, nr. 28, s. 35, Oslo 1999.

374.Saarelma-Maunumaa, s. 52 og 65, 1999.

tradisjonelle norske fornavn og etternavn, vil man etter omstendighetene kunne avslå navnesøknaden under henvisning til lovutkastet § 14 om "sterke grunner". Det understrekes imidlertid at det skal atskillig til før denne hjemmelen kan brukes. Vurderingen må skje konkret i hvert enkelt tilfelle. Hvis søkeren har en tilknytning til en kultur som ikke skiller mellom fornavn og etternavn, skal det klart mer til før "sterke grunner" kan antas å foreligge, og dermed gi grunnlag for avslag. Etter arbeidsgruppens vurdering bør navnet som hovedregel ikke kunne nektes under henvisning til denne hjemmelen når slik tilknytning foreligger. En tilstrekkelig tilknytning kan for eksempel være etablert gjennom ekteskap, konvertering til den islamske tro eller at familien i generasjoner har fulgt en navnekultur som ikke skiller mellom fornavn og etternavn.

At spesiell tilknytning på denne måten kan få betydning for adgangen til å ta navn, er for så vidt i samsvar med tradisjonelle prinsipper i navnelovgivningen. For eksempel kan tilknytning til et navn gjennom slektskap eller ekteskap medføre at man kan ta dette navnet, mens andre uten slik tilknytning ikke har anledning til dette. Ordningen som foreslås medfører en stor grad av fleksibilitet som også kan sikre rimelige resultater. For øvrig antas det meget sjeldent å bli aktuelt å ta en av foreldrenes fornavn som etternavn for andre enn dem med en tilknytning til en kultur som ikke skiller mellom fornavn og etternavn. Antakelig enda sjeldnere vil det være aktuelt å ta tradisjonelle norske fornavn som etternavn. Den foreslåtte ordningen antas dermed å skape få problemer i praksis.

11.3.1.7 Dokumentasjon og saksbehandling

I de aller fleste tilfellene vil det formodentlig være uproblematisk å fastslå at navnet det gjelder har tradisjon fra en kultur som ikke skiller mellom fornavn og etternavn. Nærmere undersøkelser vil da være unødvendig.

I de øvrige, formodentlig relativt få, tilfellene vil det kunne være nødvendig å innhente nærmere dokumentasjon. I tillegg til navnebøker vil man kunne be om hjelp fra innvandrersorganisasjoner, tolker og morsmåls lærere. Dessuten kan man søke etter navnene på Internett for å identifisere brukere. Offisiell representasjon fra de aktuelle landene kan utnyttes et stykke på vei, men vil ofte være av begrenset verdi pga. manglende informasjon om de minoritetene eller gruppene som innvandrerne kommer fra.

Videre finnes opplysninger om personer med tilsvarende kulturbakgrunn i folkeregisteret og i FREMKON (fremmedkontrollregisteret). Der vil man kunne se hvordan de samme navnene er registrert for andre innvandrere. I folkeregisteret har praksis vært at siste navnet i en lengre navnerække blir ført som etternavn og resten som fornavn.³⁷⁵ Dette innebærer at navn kan være registrert som fornavn, som kanskje ikke brukes som dette. Det kan også gjelde løse prefiks som del av for- eller etternavn, f.eks. foranstilte Al, Abd og Abu. Og det kan være løse suffiks for for- og etternavn, som etterstilte ad-din.

Det finnes rimelig omfattende og pålitelige oppslagsverk:

For muslimsk skikk:

Salahuddin Ahmed, *A Dictionary of Muslim Names*, New York 1999.

375. Opplyst muntlig fra Sentralkontoret for folkeregistrering, juni 2000.

Maneka Gandhi og Ozair Husain, *The Complete Book of Muslim and Parsi Names*, New Delhi 2000.

Hippocrene Books, *Arabic First Names*, New York 1999.

Dessuten finnes det en egen leksikondel for arabiske fornavn i:

Patrick Hanks og Flavia Hodges, *Dictionary of First Names*, Oxford og New York 1996.

For afrikanske skikker ut over de muslimske:

Jonathan Musere: *Traditional African Names*, USA 2000.

Jonathan Musere og Christopher Odhiambo, *African Ethnics and Personal Names*, Los Angeles, 1999, 2000.

Jonathan Musere og Shirley C. Byakutaga, *African Names and Naming*, Los Angeles 1998, 1999, 2000.

Ihechukwu Madubuike: *A Handbook of African Names*, USA 1994.

Disse bøkene om afrikanske fornavn overlapper hverandre lite.

Det finnes for øvrig mange bøker beregnet på foreldre i USA. De fleste av dem har ikke alfabetiske register og har færre opplysninger enn bøkene ovenfor.

For tamilske navn finnes det en større internettliste, som neppe bør oppfattes som autoritativ:

<http://www.dinamdinam.com/tamilnam.htm>.

Tamilske navn har ofte grunnlag i hindu-religionen, som har indisk hovedtilknytning. Aktuelle oppslagsbøker er:

Maneka Gandhi, *The Penguin Book of Hindu Names*, New Delhi, India 1993.

Ramesh C. Dogra og Urmila Dogra, *A Dictionary of Hindu Names*, New Delhi, India, 1992.

Integral Yoga Institute, *Dictionary of Sanskrit Names*, USA 1989.

Det finnes også en egen leksikondel med hindu-navn i:

Hanks og Hodges, *Dictionary of First Names*, jf. ovenfor.

Navneformene i disse bøkene med hinduiske (religiøse) og sanskritspråklige navn skiller seg noe fra dem vi ser blant tamilske innvandrere fra Sri Lanka. Grunnen er språkforskjeller, forskjellige alfabet og flere måter å transkribere på.

I hovedsak har de tre nevnte kulturområdene navn som skiller seg klart fra vestlige.

Det vil i stor grad være mulig å skille ut navn fra kulturer med like for- og etternavn på grunnlag av tilgjengelige skriftlige og muntlige kilder. Sjeldne navn må en regne med kan bli vanskelige å dokumentere. I en del tilfeller vil navneformene i bruk eller slik de blir transkribert, avvike fra tilgjengelige skriftlige kilder. Da kan det være nødvendig med lokal språkkompetanse. Videre er det mulighet for at noen få navn med samme form i vestlige kulturer og i innvandrer kulturer kan være problematiske å kulturbestemme i enkelte konkrete saker. Dette gjelder f.eks. det persiske Jan og Ola fra Nigeria, som altså har paralleller i godt etablerte norske navn.

I flere av landene er europeiske og kristne navn en del i bruk, og kan ha en over hundre år gammel tradisjon på grunn av misjon og kolonisering. Det vil i praksis være mulig å skille slike europeiske navn ut så lenge de ikke har fått en form som er påvirket av det lokale språket.

Arbeidsgruppen er klar over at saksbehandlingen for slike saker i enkelte tilfeller kan bli vanskelig. Dette må imidlertid avveies mot behovet for å gi en betydelig mengde personer mulighet til å videreføre sin navnetradisjon. For å lette saksbehandlingen bør det imidlertid i utgangspunktet være opp til søkerne selv å dokumentere at navnet som ønskes har en tradisjon fra en kultur hvor man ikke skiller mellom fornavn og etternavn. Videre må navneforskningsmiljøet aktivt kunne bidra til å skaffe slik dokumentasjon, se også nedenfor pkt. 12.2. Navn som etter dette godtas fordi de har en slik tradisjon, må kommuniseres ut til alle i forvaltningen som jobber med navn, f.eks. ved hjelp av lister og/eller lagt ut på Internett. Arbeidsgruppen legger til grunn at det vil være greit mulig å la slik kommunikasjon skje på en aktiv, god og funksjonell måte.

Selv om navnet har tradisjon fra en kultur hvor det ikke skilles mellom fornavn og etternavn, må søkeren/bæreren godta en konvertering til de norske uttrykksformene med fornavn, mellomnavn og etternavn. Etter arbeidsgruppens oppfatning vil dette neppe ha stor praktisk betydning for dem det gjelder. Det sentrale må være at navnene kan tas i den ønskede rekkefølgen. Uansett er det ikke urimelig å kreve en viss tilpasning til systemet i det land man bor i og ønsker å ta/endre navn.

11.3.2 Nylagete etternavn

Det er sannsynlig at en del personer med utenlandsk bakgrunn vil søke om å ta etternavn som ikke er registrert i Norge, såkalte nylagete etternavn. Som vist ovenfor under pkt. 3.2.5.2.3 bestemmer gjeldende navnelov at det ikke "bør" gis bevilling til nylagete slektsnavn med utenlandsk klang eller skrivemåte. Arbeidsgruppen foreslår at denne regelen bortfaller. Et stykke på vei vil dette kun være en kodifisering av gjeldende praksis fordi ingen med utenlandsk bakgrunn i dag ville blitt nektet et nylaget slektsnavn som f.eks. er vanlig i hjemlandet. Regelen hører heller ikke hjemme i et flerkulturelt samfunn som det norske i økende grad har blitt, jf. pkt. 11.1. I lys av prinsippet om likebehandling, må også personer med norsk-etnisk opprinnelse kunne ta etternavn med utenlandsk klang eller skrivemåte, dersom de skulle ønske det. For samtlige gjelder imidlertid at bl.a. nylagete etternavn, i helt spesielle unntakstilfeller, må kunne nektes dersom "sterke grunner" taler for det, se lovutkastets § 14.

11.3.3 Kjønnbestemte etternavn

Under pkt. 3.8.1.6 nevnes eksempler fra flere land der etternavn får kjønnsbestemte endinger. Iht. gjeldende praksis godtas dette også i Norge. Arbeidsgruppen mener denne praksisen bør videreføres, men finner det hensiktsmessig og ryddig at den lovfestes. Kjønnbestemt ending vil kunne tillates der *navnethar* en tradisjon fra en slik kultur, m.a.o. kan også norske statsborgere få tillagt en kjønnsbestemt ending i etternavnet. Det er ikke et krav at også personen har en tilknytning til den aktuelle kulturen, jf. pkt. 11.3.1.6 og pkt. 7.1 ovenfor.

Bestemmelsen *forutsetter* at en endring til en kjønnsbestemt ending ikke kommer i strid med reglene om rettsbeskyttelse. Etternavn med kjønnsbestemt ending, f.eks. Navratilova, anses juridisk å være samme navn som

Navratil. Dersom Navratil er rettsbeskyttet, må følgelig samtykke til å ta navnet også innhentes fra alle bærerne av etternavnet Navratilova.

Arbeidsgruppen bygger sitt forslag på en regel i den svenske loven, se ovenfor pkt. 5.2.1. Denne bestemmelsen sier uttrykkelig at en endring av et utenlandsk etternavns genusform, ikke innebærer en endring til et annet etternavn.

11.3.4 Særlig om spansk og portugisisk navneskikk

Spansk og portugisisk navneskikk er gjennomgått foran under pkt. 3.2.4.4 og pkt. 3.8.1.4. Ingen av disse opererer med doble etternavn i norsk forstand.

Som nevnt foreslår arbeidsgruppen å innføre en generell adgang til å ta doble etternavn kombinert med bindestrek - i tillegg til at det fortsatt skal være anledning til å ta mellomnavn. Dette betyr at personer som ønsker å følge spansk og portugisisk navneskikk, kan velge om de vil ha foreldrenes navn som mellomnavn og etternavn, eller som doble etternavn med bindestrek. De kan også velge navnene i den rekkefølgen de ønsker. Arbeidsgruppen kan ikke se at det er urimelig eller uforholdsmessig tyngende at det må settes bindestrek mellom etternavnene dersom dobbelt etternavn velges. Hvis bindestreken ikke er ønsket, kan ett av navnene i stedet tas som mellomnavn. Poenget må uansett være at begge navnene *kan* få status som etternavn.

Når to personer med doble etternavn får barn, kan de velge hvilke av deres etternavn som skal overføres til barnet, og hvilken rekkefølge navnene skal ha, se for øvrig pkt. 8.4.2 om dette.

Arbeidsgruppens samlede forslag medfører dermed at personer med spansk og portugisisk navneskikk vil kunne fortsette å følge denne - med beskjedent unntak for bindestreken.

11.3.5 En av foreldrenes fornavn med ending som viser slektskapet

Arbeidsgruppen foreslår at en av foreldrenes fornavn med avstammingsending skal kunne tas. Loven vil ikke skille mellom norske og utenlandske avstammingsendinger. Dette betyr at også utenlandske avstammingsendinger skal godtas - også for personer som ikke har tilknytning til en navnetradisjon hvor den utenlandske avstammingsendingen er i bruk. Dette er i overensstemmelse med arbeidsgruppens prinsipielle syn om at det ikke skal oppstilles særregler for personer med en utenlandsk tilknytning, se pkt. 7.1 og 11.3.1.6 ovenfor.

Det vil for noen kanskje virke unaturlig at en utenlandsk avstammingsending kan tas av personer med norsk-etnisk opprinnelse. På den annen side vil det etter arbeidsgruppens vurdering ikke bli mange søknader - antakelig svært få - som gjelder utenlandske avstammingsendinger uten at personen har en tilknytning til den aktuelle navnetradisjonen. Og dersom søkeren ikke har en slik tilknytning, er det etter arbeidsgruppens syn likevel ikke gode nok grunner for å nekte, jf. arbeidsgruppens prinsipielle syn om at det bør sterke grunner til for å hindre folk i å ta ønskede navn, se pkt. 7.1. Saksbehandlingen ved den foreslåtte ordningen vil for øvrig også være meget enkel. Bl.a. unngås til dels vanskelige vurderinger og tidvis ganske arbeidskrevende undersøkelser.

Endinger som uttrykker foreldre-barn-forhold i etternavn, brukes på Island og Færøyane. Dessuten kan det unntaksvis godkjennes ved navneendring i Sverige.

De islandske etternavnene dannes av farens eller morens fornavn pluss en genitivmarkering og endingen -son eller dóttir. Eksempler kan være: Eiriks-son, -dóttir, Hákonarson/-dóttir og Árnason/-dóttir, og dessuten Helguson/-dóttir på grunnlag av kvinnenavnet Helga og Audarson/-dóttir av kvinnenavnet Audur. Genitivmarkeringene -s-, -ar-, -a- og -u- veksler etter bestemte regler.³⁷⁶

Etter den færøyske navneloven fra 1992 kan en også der bruke patro- eller metronym som etternavn. Formene er -son og -dóttir.³⁷⁷

Den foreslåtte regelen vil videre føre til at slike navn også kan tas som mellomnavn, se nedenfor pkt. 11.5.2.

11.4 Fornavn

Under pkt. 3.8.2 er det gjort rede for gjeldende praksis i forhold til 1) ulempevurderingen for utenlandske navn og 2) navn som har etternavns/slektsnavnstradisjon i Norge, men også fornavnstradisjon i utlandet.

Etter nyere departementspraksis har navn som har fornavnstradisjon i utlandet, ikke blitt nektet som fornavn under henvisning til at navnet er i bruk som etternavn/slektsnavn i Norge. Arbeidsgruppen finner det hensiktsmessig og ryddig å lovfeste dette. Derfor foreslås en regel om at fornavn som opprinnelig er fornavn eller har fornavnstradisjon i utlandet, uten videre skal godtas som fornavn i Norge. En slik regel vil bare ha selvstendig betydning der navnet ikke er registrert i bruk i folkeregisteret som fornavn, se pkt. 9.2.2 ovenfor.

Når det gjelder ulempevurderingen, går arbeidsgruppen som nevnt inn for at man bare kan nekte navn som det er fare for kan bli til vesentlig ulempe, se pkt. 9.2.1 ovenfor. Etter arbeidsgruppens oppfatning vil dette også medføre at utenlandske fornavn i større grad enn i dag må godkjennes. Kravet om *vesentlig* ulempe markerer at det skal *mye* til for å nekte navnet, og at dette bare kan skje i snevre unntakstilfeller.

Særlige problemer oppstår i forhold til navn som er vanlige i en del av innvandrerulturene, men som er lik norske tabu- eller belastende ord, for eksempel Drita eller Kukka. Slike ord kan lett føre til mobbing og finnes i Europa og i flere av innvandrerulturene, for eksempel fra Balkan, muslimske områder og Afrika. I tillegg finnes det navn som kan ligne norske tabuord, kanskje med et par bokstaver fra eller til.

Som nevnt under pkt. 9.2.1 er ulempevurderingen forskjellig for voksne og barn. Den er også dynamisk, dvs. at den endrer seg i tråd med samfunnsforhold og oppfatninger. I dag nektes f.eks. fortsatt det arabiske guttenavnet Musa for barn, enda det er et vanlig fornavn i flere arabiske land. Dessuten er det pr. 1. januar 2000 registrert 51 personer i landet med navnet som første for-

376. Etternavnsreglene går fram av den islandske navneloven fra 1996, særlig § 8. De språklige opplysningene er oppgitt muntlig av islandsk lektor Thorsteinn Indridason ved Universitetet i Bergen.

377. § 6, stk. 3. Nettadresse: <http://www.finn.no/navnanevnd/log.htm> (færøysk tekst). Loven er omtalt av Anfinnur Johansen i artikkelen "Hin fyrsta færøyska fólknavnalógin", inntatt i *Studia Anthroponymica Scandinavica*, nr. 11, s. 97-110, Lund 1993 (færøysk tekst med engelsk sammendrag).

navn og 43 som eneste fornavn.³⁷⁸ Arbeidsgruppen antar at de fleste av disse er voksne som har fått navnet før innvandringen til Norge.

Mulighetene for å få godkjent belastende navn for barn øker etter hvert som navnene blir innarbeidet for voksne. Dette har sammenheng med at belastningen normalt blir redusert etter hvert som navnet i økende grad oppfattes som et selvstendig navn, atskilt fra den betydningen navnet har som vanlig ord (ekstrabetydningen). Det engelskspråklige Dick er et eksempel. Det er kjæleform for Richard, men er også i bruk som vanlig navn. Etter hvert som Dick kom i vanlig bruk som tabuord rundt den andre verdenskrigen, gled navnet noe ut av bruk. Men det ser dels også ut til å fungere fullt ut som navn, i dag helst for voksne. For kuriositetens skyld nevnes at det også er norske navn som kan oppfattes negativt i enkelte andre land, som for eksempel Randi (sml. engelsk randy) og Odd.

Det er ikke mulig å angi konkret hvor grensen for å ta tabuord/belastende ord bør gå. På den ene siden kan bruken bli problemfylt i Norge. På den andre siden kan nektelse komme i konflikt med utenlandske navnetradisjoner. Hvor grensen konkret skal gå, bør trekkes opp og utvikles gjennom praksis. Selv om organet som tar i mot navnesøknader skulle mene at vilkårene for å nekte navnet ikke er til stede, bør den som vil ta navnet / foreldrene opplyses om eventuell mobbefeare.

11.5 Mellomnavn

11.5.1 En av foreldrenes fornavn uten avstammingsending

Departementet tillater i dag at en av foreldrenes fornavn, uten avstammingsending, tas som mellomnavn for personer som har tilknytning til en navnetradisjon hvor dette er normalt for søkeren, jf. pkt. 3.8.3. Arbeidsgruppens forslag om at alle navn som kan tas som etternavn, også skal kunne tas som mellomnavn, betyr bl.a. at en av foreldrenes fornavn også kan tas som mellomnavn. Grunnen er at en av foreldrenes fornavn kan tas som *etternavn* dersom vilkårene nevnt ovenfor under pkt. 11.3.1.6 er oppfylt. Arbeidsgruppens lovforslag vil dermed, forutsatt at vilkårene ellers er oppfylt, tillate at personer kan ta tre navn: Eget navn (registrert som fornavn), fars navn (registrert som mellomnavn) og farfars navn (registrert som etternavn).

11.5.2 En av foreldrenes fornavn med avstammingsending

Gjeldende praksis tillater at en av foreldrenes fornavn kan tas som mellomnavn med utenlandsk avstammingsending dersom søker kan påvise en *nær* tilknytning til en slik navnetradisjon, jf. pkt. 3.8.3. Arbeidsgruppen foreslår under pkt. 11.3.5 at en av foreldrenes fornavn med avstammingsending kan tas som *etternavn*, og at dette også gjelder utenlandske avstammingsendinger. Dette betyr at slike navn også kan tas som *mellomnavn*, også av personer uten tilknytning til den aktuelle utenlandske navnetradisjonen, jf. at alle navn som kan tas som etternavn også skal kunne tas som mellomnavn. Det vises derfor til drøftelsen ovenfor under pkt. 11.3.5.

378.SSBs hjemmesider på Internett.

Slike endinger, dvs. ikke frittstående ord, i patro- og metronym er mest kjent i russisk, østeuropeiske språk og i nygresk. Island innførte mellomnavn i 1996. De kan bl.a. bestå av en av foreldrenes fornavn i genitiv, f.eks. Eiriks. Navnene fungerer i praksis likt norske mellomnavn som dannes med sen- og datter-ending.

11.5.3 En av besteforeldrenes, foreldrenes eller ektefellens fornavn som mellomnavn

Arbeidsgruppens forslag om at alle navn som kan tas som etternavn også kan tas som mellomnavn, medfører at en av besteforeldrenes, foreldrenes eller ektefellens fornavn kan tas som mellomnavn. Grunnen er at en av besteforeldrenes, foreldrenes eller ektefellens fornavn kan tas som etternavn hvis navnet har en tradisjon som nevnt ovenfor under pkt. 11.3.1.

11.6 Nasjonale minoriteter

Under pkt. 3.6. er det gjort rede for dagens praksis i forhold til nasjonale minoriteter. Arbeidsgruppen foreslår *generelt* at rettsbeskyttete etternavn skal kunne tas når en av forfedrene i oppstigende linje, helt tilbake til oldeforeldrene, har båret navnet som etternavn, jf. pkt. 8.2.4. Dette vil også gjøre det lettere for nasjonale minoriteter å følge sin navnetradisjon.

Nylagete etternavn for nasjonale minoriteter, dvs. navn som i dag ikke er registrert i folkeregisteret, bør normalt tillates uten videre. Problemet for disse folkegruppene vil primært derfor oppstå når de søker om å ta et etternavn som er rettsbeskyttet, og der de ikke kan dokumentere at navnet har vært i bruk som etternavn/slektsnavn av foreldre, besteforeldre eller oldeforeldre.

Departementet har fulgt følgende praksis: I tilfelle fornorskningspolitikken har medført at en person har tatt et annet etternavn enn sitt opprinnelige, bør en etterkommer av personen i rett nedstigende linje kunne ta personens opprinnelige navn, selv om slektskapet ligger lenger tilbake enn det som er kurant etter navneloven, se pkt. 3.6 ovenfor. Arbeidsgruppen er enig i denne praksisen. Dette betyr at en slik søker i tilfelle f.eks. kan ta en av tippoldeforeldrenes etternavn. Likeledes er gruppen enig i at dersom navnet har blitt tatt ut av bruk i kvinneleddet, kan det ikke legges til grunn at det er fornorskningspolitikken som er årsak til dette, se ovenfor pkt. 3.6.

Praksis må avklare hvor mange slektsledd det skal være mulig å gå tilbake, men det understrekes at det bør vises romslighet.

Problemer vil kunne oppstå når en søker ikke har noen dokumentasjon for slektstilknytning til det ønskede navnet. Etter arbeidsgruppens oppfatning er ikke påstandene fra søkeren i seg selv tilstrekkelig - *noedokumentasjon* må kreves. En annen forståelse ville medføre forskjellsbehandling mellom bærere av rettsbeskyttete etternavn som en person tilhørende en nasjonal minoritet ønsker å ta, og bærere av andre rettsbeskyttete etternavn: De nasjonale minoritetene ville fått et dårligere navnevern enn resten av befolkningen. Det vil imidlertid kunne være atskillige vanskeligheter i å skaffe dokumentasjon av noe omfang. Kravene bør derfor ikke settes høyt.

Kapittel 12

Saksbehandling

12.1 Saksbehandlingsregler

12.1.1 Ressursbruk og kunnskap

Det offentlige bruker i dag i underkant av 14 årsverk på å behandle navnesaker, jf. pkt. 6.3. Tre organer fatter navnevedtak, nemlig folkeregisteret, fylkesmennene og Justisdepartementet. I tillegg fatter vigselmennene og Statens ungdoms- og adopsjonskontor (SUAK) enkelte vedtak.

Navneloven har en vanskelighetsgrad som medfører at det er behov for stor og god kompetanse hos saksbehandlerne. Ordningen med tre "hovedorganer" fungerer ikke helt tilfredsstillende. Bl.a. sender folkeregistrene fra seg en del saker der de selv har kompetanse til å fatte vedtak. Dette fører til at fylkesmennene får en unødige stor belastning med navnesakene, jf. pkt. 6.2.3.6. Oversendingen av saker har antakelig sammenheng med at folkeregistrene opplever problemstillingene som skal behandles som for vanskelige i forhold til den kompetansen de besitter. Det er også arbeidsgruppens inntrykk at reglene er så kompliserte at det har vært vanskelig for en rekke folkeregistre, særlig de mindre, å erverve seg tilstrekkelig kunnskap, jf. pkt. 6.3.2.6 og 6.3.7. Dette er uheldig for publikums behov for en korrekt behandling, samtidig som det kan hindre en mest mulig lik behandling av like navnesaker.

Tredelingen av hovedkompetansen til å fatte vedtak kan videre medføre andre forvaltningsmessige problemer, f.eks. knyttet til grensedragningen mellom hvilke saker som hører under de enkelte organer i første instans.

Fordi arbeidsgruppen ikke går inn for en total liberalisering av navneloven, vil det fortsatt være behov for en del ressurser til å behandle navnesakene, jf. pkt. 7.5. Dette er særlig en følge av regler som er nødvendige fordi enkelte etternavn fortsatt skal være rettsbeskyttete, og det fortsatt skal være en forskjell mellom etternavn og fornavn. Arbeidsgruppens lovforslag har derfor en del vanskelige tema, og krever en del kunnskap hos dem som i fremtiden skal forestå saksbehandlingen

12.1.2 Sammenhengen mellom saksbehandling og en materiell liberalisering

En del av arbeidsgruppens mandat går ut på å redusere det offentlige arbeid med navnesaker, se ovenfor pkt. 2.1. Samtidig skal målet med utredningen bl.a. være å få til en vesentlig liberalisering av navneloven. Til en viss grad kan disse to målsettingene stå i motstrid til hverandre. Liberaliseringen gir publikum en adgang til å velge mellom flere navn, noe som sannsynligvis vil medføre flere navneendringer, og dermed merarbeid for det offentlige. Liberaliseringen kan også virke i motsatt retning. Når folk i større grad selv kan bestemme hvilket navn som skal velges, kan antallet klagesaker bli redusert. Arbeidsgruppen antar *samlet sett* at lovforslaget som fremsettes vil medføre

en reduksjon av det offentliges arbeid med navnesaker, men reduksjonen forventes ikke å bli vesentlig, se nedenfor.

12.1.3 Framtidig saksbehandling og organisering

12.1.3.1 Innledning

Gjeldende ordning der dels folkeregisteret og dels fylkesmannen behandler navnesaker i første instans, fungerer ikke tilfredsstillende. Reglene om saksbehandlingen er dels tungt tilgjengelige, og det gjøres også en del feil når det gjelder relasjonen mellom de to organene, se også ovenfor pkt. 6.3.2.6. Kunnskapen på folkeregisternivået er som vist heller ikke alltid tilstrekkelig god.

Arbeidsgruppen foreslår at det for framtiden kun skal være to organer som arbeider med navnesaker - ett førsteinstansorgan og ett klageorgan. Dette vil for det første gjøre det lettere for publikum fordi man alltid vil vite hvilket organ man skal henvende seg til. Videre vil det hindre merarbeid/rot som følge av at førsteinstansorganet feilaktig sender fra seg saker, se pkt. 6.3.2.6. Når førsteinstansbehandlingen konsentreres på denne måten, vil det også være lettere å bygge opp tilstrekkelig kompetanse hos dem som skal behandle navnesakene. Forslaget må videre ses i sammenheng med at arbeidsgruppen foreslår at meldingsordningen opphører, se nedenfor pkt. 12.1.3.5. Arbeidsgruppen ser ikke noe behov for at det skal være et tredje organ som behandler enkeltsaker. Forvaltningslovens krav om klageadgang anses tilfredsstillt når det er ett klageorgan, se forvaltningsloven § 28.

12.1.3.2 Organ som første instans

Det nye førsteinstansorganet skal både behandle de mindre kurante sakene som fylkesmennene behandler i dag, og enkle saker, f.eks. søknader om å ta en av foreldrenes etternavn som eget etternavn.

Som nevnt vil det være behov for at navnesakene behandles av forvaltningssorganer som har stor og god kompetanse på dette feltet. Folkeregistrene, som et hele, har ikke kunnet erverve seg tilstrekkelig kompetanse, jf. foran. Det er også av stor betydning at sakene legges til organer som hver har et så stort nedslagsfelt at de mottar nok saker til å få og opprettholde tilstrekkelig og hyppig kontakt med saksområdet. Folkeregistrene fyller heller ikke dette kravet.

For di navnesaker i stor grad også dreier seg om inntasting og registrering av navnesøknader, bør organet ha en forholdsvis nær tilknytning til Det sentrale folkeregister. Organet bør også kompetanse i å anvende dette registeret. Samtidig bør organet ha en forholdsvis nær regional tilknytning bl.a. for å sikre mulig nødvendig lokal kunnskap.

Fylkesskattekontorene oppfyller de nevnte kravene. Det er et slikt kontor i hvert fylke. Nedslagsfeltet er ganske stort, samtidig som den lokale forankring / lokalkunnskapen normalt er god. Den faglige sammensetningen med bl.a. jurister kan sikre en god og forsvarlig saksbehandling i de mer kompliserte sakene. Bemanningen er også tilstrekkelig stor til at de mer enkle sakene / inntastingen etc. kan fordeles internt ved det enkelte kontor, f.eks. til kontorpersonalet. Forslaget krever at det enkelte fylkesskattekontor foretar en intern vurdering av hvilke navneoppgaver som skal fordeles til hvem, og

organiserer seg deretter. Arbeidsgruppen ser imidlertid at det kan være behov for kompetanseoppbygging om navneretten ved det enkelte fylkesskattekontor før ordningen ev. settes i kraft. Det må derfor i god tid på forhånd avholdes f.eks. kursing og annen undervisning.

Arbeidsgruppen foreslår at fylkesskattekontoret også skal behandle navnesakene som i dag behandles av vigselmannen, se ovenfor pkt. 3.9.4.3 og 3.9.6.3. Dette har bl.a. sammenheng med at også sakene som vigselmannen behandler, tidvis har en vanskelighetsgrad som gjør at så vel hensynet til en forsvarlig behandling som til rettsenhet tilsier at vedtak bør fattes av et organ som har spesiell kompetanse i navnesaker. Det er også sannsynlig at fylkesskattekontoret pga. sin kompetanse vil behandle de mer kompliserte sakene raskere, og med mindre bruk av ressurser. Vigselsmannen vil på sin side få frigjort ressurser, men vil få en formidlingsoppgave: Vigselsmannen tar i mot navnesøknaden i forbindelse med vigselen, og sender så skjemaet til fylkesskattekontoret. Navneendringen vil ikke være foretatt før fylkesskattekontoret har fattet sitt vedtak. Se for øvrig nedenfor pkt. 12.1.3.5 om forholdet mellom navnesøknader og enkeltvedtak. Fylkesskattekontoret kan ev. sende gjenpart av den innvilgede navnesøknaden til vigselsmannen.

Det kan kanskje for enkelte føles som en ulempe at navnet ikke uten videre blir godtatt i det paret gifter seg eller inngår partnerskap. På den annen side er denne ulempen ikke så tungtveiende at den kan hindre en ellers berettiget og nødvendig reform. Det som skjer er for øvrig heller ikke verre enn at disse personene kommer i samme stilling som andre som skal søke om navn.

Statens ungdoms- og adopsjonskontor (SUAK) behandler i dag navnesaker for adoptivbarn. Se pkt. 3.9.4.2, pkt. 3.9.5.2 og pkt. 3.9.6.2 ovenfor. SUAK har også kompetanse til å nekte adoptivbarnet å beholde sitt opprinnelige etternavn, se pkt. 3.2.3.3 ovenfor. Arbeidsgruppen mener at det fortsatt må være adgang til å nekte adoptivbarnet å beholde sitt opprinnelige navn, men denne kompetansen må brukes med stor forsiktighet overfor større adoptivbarn. Det kan være forhold som tilsier at adoptivbarnet ikke bør opprettholde båndene til den opprinnelige slekten ved å beholde sitt eller sine opprinnelige navn. Arbeidsgruppen antar at SUAK har bedre forutsetninger enn fylkesskattekontoret for å kunne foreta en slik vurdering. Samtidig anser arbeidsgruppen det ikke hensiktsmessig at to organer som første instans skal behandle navnesakene for adoptivbarn. Etter dette foreslår arbeidsgruppen at SUAK skal behandle alle førstegangs navnesaker for adoptivbarn. Dersom det skulle oppstå spesielle navnerettslige problemer, forutsetter arbeidsgruppen at SUAK kontakter f.eks. fylkesskattekontoret for veiledning.

Se nedenfor kap. 14 om administrative og økonomiske konsekvenser ved at de enkelte fylkesskattekontorene blir organ som første instans.

Arbeidsgruppen foreslår imidlertid at Oslo fylkesskattekontor unntas som førsteinstansorgan for navnesaker, og at Oslo likningskontor og folkeregister fortsatt behandler navnesakene som første instans for folk bosatt i Oslo. Bakgrunnen for dette er at Oslo fylkesskattekontor ikke har fagansvar for folkeregistrering slik landets øvrige fylkesskattekontor har. Arbeidsoppgavene til Oslo fylkesskattekontor er knyttet til bokettersyn og merverdiavgift. Fylkesskattekontorets andre funksjoner utføres dels av Oslo likningskontor

og folkeregister og dels av Skattedirektoratet. Oslo likningskontor og folkeregister er direkte underlagt Skattedirektoratet.

12.1.3.3 Klageorgan

Arbeidsgruppen foreslår at Justisdepartementet ikke lenger skal behandle navnesaker. Enkelt saker om navn hører ikke naturlig hjemme i et departement. Som vist ovenfor i pkt. 6.3.3, bruker Justisdepartementet i dag fra $\frac{1}{2}$ til $\frac{2}{3}$ årsverk på disse sakene.

Arbeidsgruppen finner heller ikke grunn til å foreslå at alle fylkesmannsembetene fortsatt skal være klageorganer. For best mulig å sikre en ensartet praksis ved klagebehandlingen bør det være et sentralt klageorgan som dekker hele landet.

Det kan reises spørsmål om *ett* fylkesmannsembete bør bli et slikt sentralt organ. Flere av embetene har f.eks. allerede i dag god navnerettslig kunnskap. Fylkesmannsembetene er imidlertid etter sin art et regionalt organ. Det utfører ikke funksjoner for hele landet. Arbeidsgruppen finner det lite heldig, og organisatorisk uryddig, å overføre en landsdekkende oppgave til et fylkesmannsembete på denne måten.

Et Sivilrettsdirektorat vil antakeligvis være mest hensiktsmessig som klageorgan. Dette direktoratet er tiltenkt å behandle en rekke av de sakene som Justisdepartementet behandler i dag, og vil også formodentlig kunne få overført atskillig av den omfattende kunnskapen departementet i dag har om navnerettslige temaer. Sivilrettsdirektoratet vil videre bli et sentralt organ for hele landet. Arbeidsgruppen ser det ikke som en avgjørende ulempe at fylkesskattekontoret på den måten eventuelt vil bli underlagt to organer, både Skattedirektoratet og Sivilrettsdirektoratet. En slik "blanding" er på ingen måte noe spesielt, og kan ikke ses å foranledige problemer av noe omfang. Pr. i dag er det imidlertid ikke avklart om det blir vedtatt å opprette et Sivilrettsdirektorat. Arbeidsgruppen er derfor avskåret fra å foreslå at dette blir klageorganet.

I stedet foreslås at klagesakene behandles av det landsdekkende Skattedirektoratet. Det organisatoriske forholdet mellom fylkesskattekontorene og Skattedirektoratet er allerede nært ved at direktoratet er overordnet så vel faglig som administrativt. På samme måte som for fylkesskattekontorene er det nødvendig at også Skattedirektoratet før forslaget trer i kraft, bygger opp kompetanse på det navnerettslige området.

Se nedenfor pkt. kap.14 om de administrative og økonomiske konsekvensene for Skattedirektoratet ved at det blir klageorgan for navnesaker.

12.1.3.4 Organ med lov- og forskriftskompetanse

Arbeidsgruppen er prinsipielt betenkt over at departementet i alle år bare har utarbeidet rundskriv, og ikke forskrifter. Begrunnelsen er bl.a. at forskrifter er gjenstand for en grundigere saksbehandlingsprosess med bl.a. høringsplikt. I tillegg har departementets rundskriv på enkelte områder nesten blitt tolket som en slags lov- eller forskriftstekst. På andre områder har rundskrivene, i hvert fall før departementet ga ut det siste rundskrivet G-81/99, blitt tolket som vage retningslinjer som ikke skal tillegges for tung vekt. Etter arbeidsgruppens oppfatning har dette medvirket til en rettkildemessig uhel-

dig situasjon. Det bør derfor primært utarbeides *forskrifter* til nærmere gjennomføring av navneloven. Imidlertid vil det antakelig også fortsatt være behov for rundskriv, f.eks. inneholdende faktiske opplysninger om navnetradisjoner og navnerett i andre land.

Etter arbeidsgruppens oppfatning bør lov- og forskriftskompetansen fortsatt ligge hos Justisdepartementet. Dette departementet har lang tradisjon i å behandle navnesaker og også god navnerettslig kunnskap. En ulempe er imidlertid at fylkesskattekontorene og Skattedirektoratet, som i dag er underlagt Finansdepartementet, da får to forskjellige departement å forholde seg til. Det er imidlertid ikke uvanlig at et organ må forholde seg til flere departement. Dette gjelder f.eks. for fylkesmennene.

12.1.3.5 Ordningen med bevilling og melding

Det har vært uklart om avgjørelser folkeregisteret fatter etter innsendt *melding* (§9 a), er enkeltvedtak etter forvaltningsloven § 2 b). I tilknytning til dette har også *partsstillingen*vært forskjellig alt ettersom saken dreier seg om en melding til folkeregisteret eller en søknad til fylkesmannen. Et eksempel på dette nevnes ovenfor under pkt. 3.5.3, der den av foreldrene som er uten del i foreldreansvaret, ikke anses som part ved *melding*til folkeregisteret om endring av navn for felles barn, mens vedkommende anses som part ved *søknad*til fylkesmannen. Arbeidsgruppen kan ikke se noen gode juridiske grunner for en slik forskjell.

Det bør ikke herske tvil om at en avgjørelse om navn er et enkeltvedtak etter forvaltningsloven. Arbeidsgruppen ønsker bl.a. derfor å endre begrepsbruken slik at alt kalles for søknad. Dette må gjelde selv om avgjørelsen fremstår som lovbundet, f.eks. en søknad om å ta en av foreldrenes etternavn som etternavn. I den forbindelse nevnes også at ingen har et rettskrav på å få endret navn. Bl.a. vil selv "kurante" navnesøknader kunne avslås etter en generell unntaksregel, se lovutkastets § 14.

Arbeidsgruppen foreslår også at bevillingsordningen opphører. Det å få tillatelse til å endre navn er etter arbeidsgruppens oppfatning noe som ikke bør nedtegnes i et eget bevillingsdokument. Grunnen er særlig at endring av navn ikke lenger har en så sterk offentlig interesse, men primært en sterk personlig interesse, se pkt. 7.2 og 7.3.

Det foreslås etter dette etablert et system som utelukkende baseres på en søknadsordning. Dette innebærer for øvrig også en forenkling av regelverket.

12.2 Navnefaglig veiledning

Det vil fortsatt være behov for navnefaglig veiledning på flere områder.

- Undersøkelser om hvorvidt et navn har opphav som fornavn i Norge når det ikke allerede er registrert som fornavn, se ovenfor pkt. 9.2.2.
- Undersøkelser om kjønnsbestemte endinger på etternavn, se pkt. 11.3.3, og undersøkelser om navn har tradisjon som fornavn i utlandet når det ikke er registrert som fornavn i Norge, se ovenfor pkt. 11.4.
- Navnefaglig veiledning i forbindelse med undersøkelser om en av foreldrenes, besteforeldrenes eller ektefellens fornavn har tradisjon i en kultur

- hvor man ikke skiller mellom fornavn og etternavn, se ovenfor pkt. 11.3.1.
- Navnefaglig veiledning i forbindelse med undersøkelse vedrørende en av foreldrenes fornavn som mellomnavn uten avstammingsending, og en av foreldrenes fornavn som mellomnavn med avstammingsending, se ovenfor pkt. 11.5.

Departementet har i de siste par årene benyttet seg av flere navneforskere til å undersøke navns opphav eller tradisjon. Forskerne har gjort arbeidet ulønnet og på frivillig basis. Fordi det fortsatt vil være behov for slike undersøkelser, foreslår arbeidsgruppen at det knyttes en navneforsker fast til klageorganet, Skattedirektoratet. Navneforskeren kan så etter forespørsel i hvert enkelt tilfelle foreta de nevnte undersøkelser, eller virke som en formidler i forhold til andre med relevant kunnskap. Samarbeidsnemnda for namnegransking bør anmodes om å foreslå hvilken navneforsker som bør knyttes til Skattedirektoratet. Arbeidsgruppen vil imidlertid poengtere at det i utgangspunktet bør være partenes oppgave å legge fram så god dokumentasjon som mulig. Fylkesskattekontorene bør derfor opplyse navnesøkere om at de kan kontakte navneforskningsmiljøet og på den måten selv skaffe dokumentasjon.

Etter arbeidsgruppens oppfatning bør arbeidet navneforskeren gjør for Skattedirektoratet, være lønnet og på åremål. Arbeidet er og vil bli viktig for mange personer, samtidig som navneforskeren har en kompetanse som er verdifull, og som den offentlige forvaltningen mangler. Utgiftene til avlønning bør ikke bli høye. Eksempelvis har navneforskerne hittil brukt ca. to ukeverk i året på behandling av navnesaker, se ovenfor pkt. 6.3.5. Det er imidlertid sannsynlig at man for framtiden vil bruke noe mer, jf. f.eks. undersøkelsene av utenlandske navnetradisjoner som nå skal foretas. Se for øvrig nedenfor kap. 14 om administrative og økonomiske konsekvenser av arbeidsgruppens forslag.

12.3 Gebyr

Som vist under pkt. 3.18 har det ikke vært krevd gebyr for behandling av navnesaker etter 1. april 1984. Arbeidsgruppens forslag vil innebære en liberalisering på mange områder. Dette kan føre til flere søknader om navneendringer enn i dag. Forslaget om doble etternavn kan også føre til mange søknader om å ta slike navn, og etter hvert også om oppløsning av navnene, bl.a. på grunn av skilsmisse. Det kan da reises spørsmål om det bør innføres en adgang til å kreve gebyr, bl.a. for å virke som en bremse mot unødvendige og uønskede navnesøknader.

Arbeidsgruppen antar at et gebyr som eventuelt skal virke som en bremse mot unødvendige og uønskede navnesøknader, må settes relativt høyt. For noen vil et slikt gebyr uansett ikke ha særlig betydning fordi de har en god økonomisk evne. For andre kan et gebyr anses som uforholdsmessig dyrt, slik at gebyret for disse kan virke etter sin hensikt, selv om de i og for seg kan ha gode subjektive grunner for å endre navn. Dette vil kunne skape en uheldig forskjell mellom folk med god og dårlig økonomisk bæreevne. Arbeidsgruppen er prinsipielt i mot at folks økonomi folk skal kunne få særlig betydning for om noen skal få endret navn. Og dersom gebyret skulle settes så lavt at alle

ville hatt økonomisk evne til å betale det, ville gebyret neppe vært regningsvarende. På denne bakgrunnen foreslås ikke innføring av gebyr for navnesøknader. I tillegg bemerkes at den generelle hjemmelen for helt unntaksvis å avslå ellers kurante navnesøknader, også vil fungere som hjemmel for å avslå navn under henvisning til navnestabilitet, se utkastets § 14.

Kapittel 13

Navneplikt. Overgangsregler? Ny navnelov?

13.1 Navneplikt og sanksjoner

13.1.1 Navneplikt

Ifølge gjeldende rett må ingen bruke navn som vedkommende ikke har rett til å bruke etter navneloven, jf. lovens § 23. Arbeidsgruppen foreslår at dette videreføres, i tillegg til den øvrige rettstilstanden som er beskrevet i pkt. 3.13.1. Slik navneplikt/navnevern vil være en ganske nødvendig forutsetning for, og videreføring av, begrensningene i hvilke navn som kan tas. Regelverket kunne bli uthult, og en uheldig navneforvirring kunne oppstå, dersom man fritt skulle kunne bruke navn som man ikke hadde rett til.

Arbeidsgruppen foreslår videre at det klart presiseres i lovteksten at man har plikt til å bruke både fornavn og etternavn, men ikke mellomnavn, slik rettstilstanden også antas å være i dag. En slik lovregulering vil øke muligheten for at navneplikten blir bedre kjent blant publikum. Det foreslås også presisert at plikten bare skal gjelde bruk av navnet som *personnavn*. Dette betyr at kjælenavn og kunstnernavn fortsatt kan brukes på måten som er nevnt under pkt. 3.13.1. Arbeidsgruppens forslag må også forstås slik at det skal på samme måte være en viss adgang til å bruke forkortede fornavn.

Bruk av bindestreker i fornavn og aksenter regnes som registreringsspørsmål som ikke hører inn under navnelovens bestemmelser.

13.1.2 Sanksjoner

13.1.2.1 Adgang til privatrettslig søksmål

Det foreslås at adgangen til å gå til søksmål videreføres på samme måte som i dag, jf. pkt. 3.12. På denne måten vil navneloven uttrykkelig gjøre publikum kjent med adgangen til å få prøvd om forvaltningens navnevedtak er rettslig holdbart. Bestemmelsen er en naturlig konsekvens av at loven opererer med rettsbeskyttete etternavn og navneplikt.

Som vist under pkt. 3.12.1 vil en egen regel om søksmålsadgang bare ha selvstendig betydning i forhold til søksmålsfristen. Søksmålsfristen foreslås utvidet til 10 år etter at vedtak foreligger. Bakgrunnen for dette er at arbeidsgruppen foreslår at det ikke skal være plikt til å kunngjøre innvilgede navnesøknader, i motsetning til i dag der visse navnebevillinger må kunngjøres, se ovenfor pkt. 3.11. Det er derfor nødvendig at folk gis god tid til å finne ut om noen bruker f.eks. deres etternavn ulovlig. Og dersom dette ikke er gjort gjeldende innen 10 år, kan ikke arbeidsgruppen se at navnebruken volder slike problemer at søksmålsadgangen fremdeles bør være til stede. Ved vurderingen av søksmålsfristens lengde må det også tas hensyn til den som har fått innvilget en navnesøknad. I alle fall etter 10 år bør vedkommende være sikret mot søksmål som kan gripe inn i hans/hennes navnerettslige stilling.

Bortfallet av kunngjøringsplikten er en naturlig følge av forslaget om opphør av bevillingsordningen og ønsket om å redusere det offentlige arbeid med navnesaker. Behovet for kunngjøring antas ikke å være stort fordi folk vil kunne få vite om bærere av etternavn og fornavn ved hjelp av SSBs sider på Internett som oppdateres en gang i året, og ved henvendelser til folkeregistrene eller fylkesskattekontorene.

13.1.2.2Straff

En naturlig konsekvens av navneplikten er at det også bør være en bestemmelse som setter straff dersom navn brukes i strid med navneloven. Adgangen til å gå til privatrettslig søksmål er neppe et tilstrekkelig sanksjonsmiddel, bl.a. fordi også navn som allerede ikke bæres av noen, kan bli brukt ulovlig. Det offentlige må i slike tilfelle ha adgang til å ilegge bøter. Arbeidsgruppen foreslår derfor at bestemmelsen i straffeloven § 337 opprettholdes.

Straffebestemmelsen bør brukes med forsiktighet og bare i de alvorligere tilfellene. Derfor bør påtalen være offentlig og betinget av at allmenne hensyn foreligger. I dag er påtalen ubetinget offentlig, se ovenfor pkt. 3.13.2.

De øvrige straffebestemmelsene nevnt under pkt. 3.13 regulerer ikke direkte bruk av ulovlige navn. Arbeidsgruppen har derfor ingen kommentarer til disse, bortsett fra at straffeloven § 339 nr. 1 har sin selvstendige betydning bl.a. i å sanksjonere brudd på plikten til å melde fornavn og etternavn for barnet, se lovutkastets § 2.

13.2 Bør det lages overgangsregler?

Flere av arbeidsgruppens forslag vil få betydning for stillingen til navn som allerede bæres. Uttrykket slektsnavn vil falle bort, og "etternavn" komme i stedet. Videre vil bl.a. rettsbeskyttete etternavn med 200 eller flere bærere miste rettsbeskyttelsen. *Reduksjon*i omfanget av rettsbeskyttelsen vil inntre bl.a. for slektsnavn som er overført i ekteskap fordi navnet etter lovforslaget vil kunne tas av ektefellens etterkommere, selv om etterkommerne ikke er i slekt med ektefellen som etternavnet ble overført fra. Arbeidsgruppen foreslår også at det innføres en unntaksregel ved første gangs navnevalg, slik at samtykke fra begge foreldrene som har foreldreansvaret kan unnlates, dersom det foreligger særlig grunn, se lovutkastets § 1. Dette kan føre til at bestemmelsen vil komme til anvendelse overfor foreldre som har født barn før den nye loven tar til å gjelde, men der navnevalg enda ikke har funnet sted før ikrafttreden. Videre vil lovforslaget medføre at mellomnavn vil kunne tas som etternavn, både mellom ektefeller og andre. Dette vil også få betydning for stillingen til navn som allerede bæres.

Etter arbeidsgruppens oppfatning er ingen av endringsforslagene i strid med tilbakevirkningsforbudet i Grunnloven § 97, jf. også drøftelsene under pkt. 8.2.5 ovenfor.

Spørsmålet er likevel om det bør være særskilte overgangsregler, slik at de nye bestemmelsene dels ikke får betydning for forhold som allerede er etablert/inntrådt.

Slike regler vil for det første komplisere regelverket. Dernest vil saksbehandlingen bli vanskeliggjort, f.eks. ved at forvaltningen i svært mange år fremover dels vil måtte praktisere både regler i gjeldende lov og i den nye loven. Det kan for øvrig heller ikke ses at endringene er så vidtgående at dette i seg selv tilsier at det bør være overgangsregler. Etter en samlet vurdering finner arbeidsgruppen derfor at det ikke bør lages spesielle overgangsregler.

13.3 Ny navnelov eller overføring til annen lovgivning?

Ifølge mandatet (pkt. 2.1) skal arbeidsgruppen "vurdere en overføring av de nødvendige bestemmelser til annen lovgivning, som for eksempel barneloven og/eller lov om folkeregistrering".

Drøftelsene ovenfor har vist at det fortsatt vil være behov for relativt omfattende lovbestemmelser om adgangen til å ta navn. Samtidig innebærer arbeidsgruppens forslag på mange områder et klart brudd med dagens rettstilstand. Arbeidsgruppen mener det derfor vil være mest hensiktsmessig med en ny lov om personnavn, dvs. verken en videreføring av dagens navnelov eller en overføring av bestemmelsene til annen lovgivning.

Kapittel 14

Administrative og økonomiske konsekvenser

14.1 Innledning

Arbeidsgruppens forslag om at fylkesskattekontorene / Oslo likningskontor og folkeregister skal behandle alle navnesaker i første instans, og at Skattedirektoratet blir klageorgan, innebærer endringer av administrativ og økonomisk art. Det samme gjør forslagene om å oppheve bevillings- og kunngjøringsordningen, og å knytte en navneforsker til Skattedirektoratet. Videre vil en rekke av arbeidsgruppens materielle forslag om endringer av navneloven klart ha både administrative og økonomiske konsekvenser. Det legges til grunn at det overføres ressurser sammen med oppgavene, slik at forslagene om organiseringen, ikke gir merutgifter for staten samlet sett.

14.2 Administrative konsekvenser

Arbeidsgruppens forslag medfører at Justisdepartementet, fylkesmennene og folkeregistrene (unntatt Oslo) vil få frigjort hhv. $\frac{1}{2}$ - $\frac{2}{3}$, nesten 9 og 4 årsverk.

Som vist ovenfor foreslår arbeidsgruppen at vigselsmannen ikke lenger skal behandle navnesaker. Dette frigjør ressurser også hos vigselsmannen. Partene må på egen hånd, etter giftermålet, sende inn søknad om eventuell navneendring til fylkesskattekontoret. Dette betyr at vigselsattesten ikke lenger skal inneholde navn som er tatt etter inngått ekteskap. Partene må isteden legge ved vigselsattest i søknaden til fylkesskattekontoret. Som vist ovenfor veier denne ev. ulempen for partene etter arbeidsgruppens oppfatning ikke så tungt at den bør hindre at alle navnesaker kan behandles av ett organ, med unntak av navnesakene SUAK skal behandle.

På den annen side vil fylkesskattekontorene ha behov for ressurser til å overta fylkesmennenes og folkeregistrenes oppgave som førsteinstans. Fylkesskattekontorene vil måtte benytte sine saksbehandlere med juridisk kompetanse i tillegg til andre saksbehandlere / kontorpersonale som kan behandle rene "registreringssaker", typisk navn som i dag kan fås ved melding til folkeregistrene, som bl.a. førstegangsregistrering av navn for barn. Det enkelte fylkesskattekontor bør organisere eller omorganisere seg, slik at man på en hensiktsmessig måte blir i stand til å fordele sakene. F.eks. at alle kurante søknader, slik som søknader om ubeskyttete etternavn, eller en av foreldrenes, besteforeldrenes eller oldeforeldrenes etternavn, behandles av kontorpersonalet.

Skattedirektoratet må benytte sine saksbehandlere med juridisk kompetanse. Det er sannsynlig at navnesakene som blir påklaget stort sett vil være de vanskeligste. I tillegg vil det være behov for at en navneforsker knyttes til Skattedirektoratet. Dette vil kunne fungere tilfredsstillende selv om navneforskeren ikke har fysisk tilknytning til direktoratet.

Det er viktig at kommunikasjonen mellom klageorganet og fylkesskattekontorene fungerer tilfredsstillende. Bl.a. må klageorganet raskt kommunisere ut hvilke fornavn som, forutsatt at lovens vilkår er oppfylt, normalt kan tas som etternavn, dvs. hvilke navn som har tilstrekkelig tradisjon fra en kultur hvor man ikke skiller mellom fornavn og etternavn.

Både før og etter at den nye loven er trådt i kraft vil det være behov for opplæring og kursing av saksbehandlere. Arbeidsgruppen antar at Justisdepartementet er det organet med best kompetanse til å gjennomføre dette.

Det må videre utarbeides nye skjema for navnesøknader. Dagens skjema kan ikke brukes, bl.a. fordi det er foreslått vidtgående endringer i adgangen til å ta navn. Det nye skjemaet skal brukes ved alle søknader, også første gangs navnevalg, fordi det ikke lenger vil eksistere et skille mellom første gangs navnevalg og senere endringer. Skjemaet må derfor bl.a. nevne plikten til å sende inn søknad innen seks måneder etter barnets fødsel, og innføre en egen rubrikk for samboere.

Arbeidsgruppens forslag om opphør av bevillings- og kunngjøringsordningen fører til mindre arbeid med navnesakene. Også forslagene om materielle endringer medfører en *enkleresaks*behandling på flere områder. Dette gjelder bl.a. følgende:

- Reglene blir enklere, med færre unntak og større sammenheng. Dette vil lette arbeidet for saksbehandlerne og med det føre til en enklere saksbehandling.
- En søker kan kurant velge også besteforeldrenes og oldeforeldrenes etternavn. "Ulovlig bruk" vil ikke lenger være et krav for å ta navn. Det vil derfor heller ikke være nødvendig å undersøke slik bruk. Det blir altså flere rene, og administrativt enkle, "registreringssaker".
- Ordningen med mellomnavn liberaliseres vesentlig i forbindelse med at det blir samme adgang til å ta mellomnavn som etternavn. De særlige problemene knyttet til gjeldende mellomnavnsordning bortfaller.
- Det foreslås innført en kurant adgang til å kunne ta doble etternavn. Det vil ikke lenger være et krav om 30 års bruk.
- Registreringen i Det sentrale folkeregister skal legges til grunn ved avgjørelsen av om man kan ta fornavn som også er eller har vært registrert som etternavn, og omvendt. Dette er en vesentlig forenkling av saksbehandlingen.
- Man vil, under bestemte vilkår, kunne ta en av besteforeldrenes/foreldrenes eller ektefellens fornavn som etternavn. Dette vil redusere antall klager til overordnet organ.
- Kravet om at fornavn / nylagete etternavn ikke må medføre ulempe, liberaliseres til "vesentlig" ulempe. Dette fører til mindre usikkerhet om navn kan godtas fordi det er sannsynlig at det vil være svært få navnesøknader som vil dreie seg om navneønsker som kan bli til *vesentlig* ulempe. Dette vil kunne føre til raskere og enklere saksbehandling.
- En mer liberal navnelov vil sannsynligvis føre til færre *klagesaker* fordi folk i større grad enn i dag vil få innvilget sine navneønsker.

Forslagene om materielle endringer kan også medføre en *vanskeligere* saksbehandling på noen områder. Dette henger sammen med liberaliseringen og vil bl.a. gjelde følgende saker:

- Avgjørelsen av om fornavn har tilstrekkelig tradisjon fra en kultur hvor det ikke skilles mellom fornavn og etternavn, kan i et fåtall tilfeller ta tid fordi en navneforsker må uttale seg. Likevel antas det at de fleste av disse sakene vil være ganske uproblematisk. Det samme gjelder utenlandske endringer knyttet til fornavn, eller kjønnsbestemte endringer av etternavn.
- En liste over etternavn som er rettsbeskyttete kan inneholde flere feil, særlig mht. etternavn med bare én bærer, se ovenfor pkt. 8.2.3.2. Slike feil eksisterer imidlertid også i dag. Dette vil derfor ikke være en direkte konsekvens av arbeidsgruppens forslag.
- Reglene om doble etternavn kan føre til flere søknader om oppløsning av slike navn, bl.a. pga. høy skilsmissefrekvens. Dette vil imidlertid i de aller fleste tilfellene være helt kurante navneendringer og typiske "registreringssaker".
- Forslagene om liberalisering vil i hvert fall i en overgangsperiode antakelig føre til merarbeid for *førsteinstansorganet*. Dette har sammenheng med at folk i en periode etter at den nye loven har trådt i kraft sannsynligvis vil søke om navn som de etter den gamle loven ikke hadde rett til å ta. Men søknadsmengden vil antakelig avta etter en tid.

Justisdepartementet vil måtte utarbeide nye rundskriv og/eller forskrifter.

14.3 Økonomiske konsekvenser

Som vist ovenfor under pkt. 6.3.1 bruker folkeregistrene i dag ca. 4 årsverk på navnesaker. Dette arbeidet skal etter arbeidsgruppens forslag overføres til fylkesskattekontorene.

I tillegg bruker fylkesmennene etter dagens lovverk rundt 8,6 årsverk på navnesaker (pkt. 6.3.2.2). Bare ca. 3 % av sakene er klagesaker over folkeregistrenes avgjørelser (se ovenfor pkt. 6.3.2.8). Dette betyr at fylkesmennene i dag bruker over 8 årsverk til førsteinstansbehandling av navnesaker. Dette kan tilsi at fylkesskattekontorene som nytt førsteinstansorgan vil ha behov for til sammen 4 + ca. 8 årsverk, dvs. ca. 12 årsverk, i tillegg til sakene fra vigselsmannen. De største fylkesskattekontorene, dvs. de som dekker flest mennesker, vil ha behov for mest ressurser.

På den annen side kan tallene arbeidsgruppen har mottatt fra fylkesmennene på enkelte områder være misvisende. Arbeidsgruppen har som vist ovenfor under pkt. 6.3.2.1, lagt tre- og seks-månedersperioder til grunn i spørreskjemaene som har vært sendt ut. Det er derfor ikke helt usannsynlig at antall klagesaker over folkeregistrenes vedtak er høyere enn angitt. Dette medfører igjen at fylkesmennene kan bruke mindre enn 8,6 årsverk minus 3 % til behandling av navnesakene som førsteinstans.

I tillegg vil virkningen av de nye foreslåtte lovreglene sannsynligvis medføre at det blir behov for færre årsverk enn det som i dag totalt brukes av fylkesmennene og folkeregistrene som førsteinstanser. Det er imidlertid svært vanskelig å anslå hvor stor reduksjon dette dreier seg om. Likevel antas

at mer liberale og enklere regler i hvert fall bør medføre en besparelse på *minst* to årsverk. Dette betyr at fylkesskattekontorene vil bruke ca. 10 årsverk på navnesaker. Fylkesskattekontorene må tilføres disse årsverkene, med mindre man aksepterer en lengre saksbehandlingstid totalt for fylkesskattekontorenes arbeid, eller en nedprioritering av enkelte saksområder. Arbeidsgruppen poengterer imidlertid, som vist ovenfor, at det i en overgangsperiode sannsynligvis vil bli flere navnesøknader enn det som er tilfelle ved behandlingen av navnesaker etter dagens regelverk.

Når det gjelder Skattedirektoratet som klageorgan, antar arbeidsgruppen at det forholdsmessig vil bli færre klagesaker enn det som er tilfelle i dag - i hvert fall på sikt. Klagesakene legger i dag beslag på $\frac{1}{2}$ - til $\frac{2}{3}$ årsverk (Justisdepartementet) og 3 % av 8,6 årsverk (fylkesmennene). Fylkesmennenes klagesaker over folkeregistrenes avgjørelser *kan* som vist legge beslag på større ressurser enn oppgitt. Inkludert navneforskerens arbeid vil klageorganet derfor neppe ha behov for mer enn to årsverk, sannsynligvis mindre. Det er viktig å merke seg at en navneforsker vil bruke mindre tid på fornavnssaker fordi registreringen av navnet som fornavn skal legges til grunn. Imidlertid vil vedkommende i noen grad måtte undersøke om navn har tilstrekkelig tradisjon fra f.eks. kulturer som ikke skiller mellom fornavn og etternavn.

Videre vil forslaget om å kutte ut bevillings- og kunngjøringsordningen føre til en økonomisk besparelse.

Arbeidsgruppen antar at utarbeidelse av listen over etternavn som kan være rettsbeskyttede ikke bør føre til store kostnader. Det kan f.eks. tenkes at listen bare legges ut på Internett. Folk som ikke har Internett-tilgang må da i tilfelle kontakte f.eks. folkeregistrene eller oppsøke bibliotek som har tilgang til Internett. Alternativt kan det også trykkes opp bøker som inneholder alle etternavnene, som så distribueres til f.eks. fylkesskattekontorene / Oslo likningskontor og folkeregister. Dette vil å så fall koste noe penger.

Følgende tiltak vil også medføre kostnader:

- utarbeidelse og trykking av nye søknadsskjema
- ev. utarbeidelse og trykking av ny adopsjonsbevilling og vigselsattest
- kursing av fylkesskattekontorene og Skattedirektoratet
- utarbeidelse og trykking av rundskriv og forskrifter

Arbeidsgruppen legger altså til grunn til at lovforslaget vil medføre en besparelse på minst to årsverk. Det vil imidlertid påløpe kostnader ved iverksettelsen av de foreslåtte tiltakene. Arbeidsgruppen har ikke vurdert størrelsen på øvrige kostnader og besparelser av lovforslaget, bl.a. fordi disse er forbundet med atskillig usikkerhet. Det er likevel sannsynlig at et mer liberalt og smidigere regelverk vil føre til en økonomisk besparelse samlet sett.

Del IV Lovforslag med merknader

Kapittel 15

Merknader til de enkelte paragrafene i lovforslaget*Til § 1:*

Bestemmelsen er en videreføring og kodifisering av gjeldende rett.

Det følger av *første punktum* at alle skal ha minst ett fornavn og ett etternavn. Ved første gangs navnevalg er bestemmelsen overflødig fordi det fremgår av utkastets § 2 første ledd at den/de som har foreldreansvaret må melde fornavn og etternavn for barnet. Bestemmelsen kan tenkes å ha selvstendig betydning hvis f.eks. en voksen person ønsker å ta bare ett navn. Arbeidsgruppen legger til grunn at alle må ha ett fornavn og ett etternavn bl.a. på grunn av hensynet til kategorisering og identifikasjon, se pkt. 7.2 og 7.3 ovenfor.

Andre punktum gjelder etter sin ordlyd bare bruk av navnet som personnavn. Se ellers kommentarene ovenfor under pkt. 13.1.1 og 3.13.1 andre avsnitt, om hvordan bestemmelsen skal tolkes.

Tredje punktum er i prinsippet overflødig ved siden av andre punktum, men er tatt med for tydelighets skyld. Bestemmelsen rammer som hovedregel enhver endring av skrivemåten. Etter arbeidsgruppens oppfatning må det imidlertid være adgang å legge til eller å stryke en bindestrek mellom to fornavn, eller å legge til eller å stryke en apostrof i f.eks. et fornavn, uten at dette skal rammes. Arbeidsgruppen presiserer at det ikke kan slutes motsetningsvis av bestemmelsens andre punktum at det er adgang å bruke et navn som *mellomnavn* når det ikke er registrert som mellomnavn i Det sentrale folkeregister. Dette følger i og for seg av tredje punktum.

Brudd på plikten etter § 1 vil kunne være straffbart etter straffeloven § 337, se pkt. 3.13.2 og nedenfor under kommentarene til endringen av straffeloven § 337.

Til § 2:

Fristen i *første ledd* første punktum er en videreføring av gjeldende rett, se pkt. 3.2.2.2. Arbeidsgruppen kan ikke se noen tungtveiende grunner som taler for å endre fristen. Andre punktum som krever "særlig grunn", er en endring i forhold til gjeldende rett. Det poengteres at det ikke er et krav om at det bare skal foreligge én særlig grunn. Det kan tenkes tilfeller der summen av grunner medfører at vilkåret må anses oppfylt. Dagens navnelov har ingen unntaksregel for de tilfellene en av dem som har del i foreldreansvaret ikke har gitt melding / ikke har samtykket ved første gangs navnevalg. Arbeidsgruppen mener det kan være behov for en unntaksregel her på samme måte som ved navneendringer, se lovutkastets § 13 i.f. Det poengteres videre at andre punktum bare skal komme til anvendelse i sjeldne tilfeller. Praksis må avklare når dette skal være aktuelt.

Andre ledd første punktum om automatisk etternavn for barn er en videreføring av gjeldende rett, se pkt. 3.2.2.2 - med unntak av presiseringen for "særlig grunn", jf. første ledd. At barnet automatisk får morens etternavn,

sikrer en likebehandling av barn født i og utenfor ekteskap, se også pkt. 8.4.7. Dersom moren har dobbelt etternavn der det ene etternavnet er et "ekte" patro-/metronym, vil bare etternavnet som ikke er slikt patro-/metronym overføres til barnet. Ekte patro-/metronym er personlige etternavn og vil derfor ikke kunne overføres, se pkt. 8.5 og lovutkastets § 5 andre ledd. Ordningen er også en følge av at dobbelt etternavn anses som to etternavn, se pkt. 8.4.5. Dersom moren bare har et ekte patro-/metronym som etternavn, får barnet morens fornavn med ending, se pkt. 8.4 ovenfor. På denne måten likebehandles barn født i og utenfor ekteskap, også i disse tilfellene.

Tredje ledd gjelder bare valg av navn for adoptivbarn. Statens ungdoms- og adopsjonskontor (SUAK) skal ha kompetansen til å avgjøre slike navnesøknader, se pkt. 12.1.3.2 ovenfor. Etter gjeldende rett er det ikke stilt opp noen frist for å velge navn for adoptivbarn, se navneloven § 3 første ledd tredje punktum. Arbeidsgruppen mener dette bør videreføres. En frist på f.eks. seks måneder etter adopsjonen vil bl.a. være uheldig for eldre adoptivbarn dersom den medvirker til at det går flere måneder etter adopsjonen før navn velges. SUAK bør derfor så tidlig som mulig avklare med adoptivforeldrene hvilke navn som ønskes. Unntaket om "særlig grunn" antas å ha liten praktisk betydning, men er tatt med for bl.a. å skape samsvar med første ledd. Tredje ledd andre punktum om automatisk valg av navn for adoptivbarn, viser til andre ledd første og andre punktum, se avsnittet ovenfor. Se for øvrig kommentarene nedenfor til utkastets § 5 tredje ledd om valg av navn for adoptivbarn.

Foreldrene som har del i foreldreansvaret og adoptivforeldrene er å anse som parter etter forvaltningsloven § 2 første ledd e). Det samme gjelder den av foreldrene som ikke har del i foreldreansvaret dersom det ønskes mellomnavn eller etternavn for barnet som denne av foreldrene bærer. Avgjørelsen av søknaden om navn er et enkeltvedtak etter forvaltningsloven § 2 første ledd b), jf. a), se også ovenfor pkt. 12.1.3.5.

Til kap. 2:

Uttrykket etternavn benyttes istedenfor uttrykket slektsnavn, se pkt. 8.1. Det opereres ikke med skille mellom første gangs navnevalg og senere endringer av etternavn, se pkt. 8.3. Med etternavn menes *ett* etternavn, selv om det er satt sammen med et annet etternavn til et dobbelt etternavn, se pkt. 8.4.5. Se for øvrig pkt. 8.8 om lovens systematikk for etternavn.

Til § 3:

Første ledd omhandler hvilke etternavn som er rettsbeskyttete, og innebærer en endring i forhold til gjeldende rett. Bare etternavn som *både* har færre enn 200 bærere *og* er oppført på en liste over rettsbeskyttete etternavn, skal være rettsbeskyttet. Listen utarbeides på grunnlag av etternavn som pr. lovens ikrafttreden har færre enn 200 bærere, se pkt. 8.2.3.2. Dersom navnet har færre en 200 bærere, men ikke er oppført på listen fordi det ved lovens ikrafttreden hadde 200 bærere eller flere, vil det altså ikke være rettsbeskyttet. Etternavn på listen med få bærere, f.eks. bare én bærer, kan være feilregistrert. I slike tilfeller skal den korrekte skrivemåten av navnet legges til grunn.

Om navnet er feilregistrert, må avgjøres etter en konkret vurdering, se ellers pkt. 8.2.3.2 om dette. Listen må oppdateres jevnlig, f.eks. en gang i året. Endringer vil bare bestå i at navn faller ut av listen. Arbeidsgruppen finner det ikke nødvendig at det presiseres i lovteksten at nye etternavn ikke blir rettsbeskyttet. Dette vil følge av utkastets § 4 andre ledd om at nylagete etternavn ikke er rettsbeskyttet. Det vises for øvrig til kommentarene under pkt. 8.2.

Andre ledd bestemmer at tillatelse til å ta rettsbeskyttet etternavn bare kan gis når bærerne av navnet samtykker. Det er nok at én av bærerne nekter å samtykke, for å hindre at navnet kan tas. Siste punktum i bestemmelsen begrunnes ut i fra hensynet til navnevernet. Arbeidsgruppen legger til grunn at siste punktum skal tolkes på den måten som beskrevet under pkt. 3.2.5.3.2 fra og med andre til og med femte avsnitt. Imidlertid menes at et gyldig samtykke i hvert fall ikke kan tilbakekalles etter at søknaden er innvilget. Arbeidsgruppen finner videre at dersom navn både skrives og uttales forskjellig, vil navnet ikke være så likt det andre navnet "i skrift eller uttale at navnene lett kan blandes sammen". I forhold til doble etternavn, skal hvert etternavn vurderes isolert, jf. drøftelsene ovenfor under pkt. 8.4.5.

Til § 4:

Etter *første ledd* har man krav på å kunne ta ikke rettsbeskyttete etternavn. Eneste begrensning må ev. følge av at lovutkastets § 14 kan komme til anvendelse, se nedenfor. Dette innebærer en endring i forhold til ordlyden i gjeldende navnelovs § 7 første ledd - men neppe en endring i forhold til hvordan bestemmelsen praktiseres, se pkt. 3.2.5.3.1, særlig siste og nest siste avsnitt.

Andre ledd omhandler vilkår for å ta nylagete etternavn. Se pkt. 8.2.3.1 om bakgrunnen for at slike navn ikke skal være rettsbeskyttete. Bestemmelsen definerer nylagete etternavn som navn som ikke allerede er registrert i bruk i Det sentrale folkeregister som etternavn. Dette gjelder for det første konstruerte etternavn. Dernest gjelder det navn som ikke er oppført som etternavn for nålevende personer i Norge i Det sentrale folkeregister, men som søker kan dokumentere har vært brukt som etternavn tidligere. Se også pkt. 3.2.5.6.2 om dette. Et nylaget etternavn kan altså tidligere ha vært registrert eller i bruk. Unntaket i nr. 1 begrunnes ut i fra hensynet til navnevernet. Det vises til kommentarene under § 3 andre ledd ovenfor. Unntaket i nr. 2 er en ren videreføring av gjeldende navnelovs § 8, og skal tolkes på samme måte, se ovenfor pkt. 3.2.5.4. Det presiseres at vilkåret om at vedkommende navn må være alminnelig kjent, knytter seg til alle alternativene nevnt i bestemmelsen. At navnet er "alminnelig kjent", vil si at alminnelig orienterte personer i Norge kjenner til det. Eneste materielle forskjell mellom gjeldende lovs § 8 og utkastet er at "andre liknande nemningar" i gjeldende lov § 8 er utelatt. Arbeidsgruppen foreslår at slike "liknande nemningar" ev. skal kunne nektes etter lovutkastets § 14, se nedenfor.

Etter arbeidsgruppens oppfatning bør søknader om nylagete etternavn med "aa" for bokstaven "å" innvilges etter utkastets § 4 (2) første punktum. Bakgrunnen for dette er at bokstaven "å" ikke er i bruk i de fleste land utenfor Norge, og at skrivemåten "aa" har tradisjon i Norge. Dette er en endring i forhold til gjeldende rett, se pkt. 3.2.5.2.3. Endringen er i tråd med arbeidsgrup-

pens utredning om større valgfrihet, og at det bør foreligge sterke grunner for å nekte navnevalg.

Tredje ledd omhandler tilfeller der det ikke *bør* gis tillatelse til nylagete etternavn. Bestemmelsen er altså ikke tvingende, noe som samsvarer med gjeldende navnelovs § 6, se ovenfor pkt. 3.2.5.2.1.

Nr. 1 gjelder forholdet mellom etternavn og fornavn, og er en tilnærmelsesvis "speilvendt" bestemmelse i forhold til utkastets § 8 andre ledd. Hovedregelen framgår av første punktum. Den bestemmer at det ikke bør gis tillatelse til nylagete etternavn dersom navnet er eller har vært registrert i Det sentrale folkeregister som fornavn. Dette er i tråd med arbeidsgruppens prinsipielle syn nevnt under pkt. 9.2.2.3 og pkt. 9.2.2.2 om at registreringen av navnet bør danne grunnlaget for om et navn skal kunne godkjennes som fornavn når det er eller har vært registrert som etternavn, og omvendt. Arbeidsgruppen antar at bestemmelsen ikke innebærer en særlig endring i forhold til gjeldende rett - slik navneloven i dag praktiseres.

Unntakene i bestemmelsens andre punktum likestiller navn som har opphav eller tradisjon som etternavn i Norge med navn som har opphav eller tradisjon som etternavn i utlandet. En slik likestilling er i tråd med arbeidsgruppens mandat om å åpne for at andre kulturer kan videreføre sin navnetradisjon ved innvandring til Norge, se pkt. 2.1. Videre er dette i tråd med arbeidsgruppens syn om at det som hovedregel ikke innføres særregler som bare skal gjelde overfor personer med utenlandsk bakgrunn og/eller tilknytning, se pkt. 7.1 ovenfor. Se pkt. 3.3.3 ovenfor om situasjonen der samme navn har forskjellig opphav som hhv. etternavn og fornavn. Dersom opphav ikke kan dokumenteres, vil navnet likevel kunne godtas dersom navnet har tradisjon som etternavn i Norge eller i utlandet. For at tilstrekkelig tradisjon skal foreligge, må det kreves at navnet både har vært brukt i et visst omfang og over en viss tid. Mht. omfang bør navnet ha hatt en utbredelse som etternavn som overstiger det ubetydelige. Når det gjelder varighet bør bruken som etternavn kunne spores over en periode som utgjør mer enn én generasjon. Praksis må avklare hvor mye som skal kreves. Arbeidsgruppen påpeker imidlertid at det bør legges tung vekt på den eventuelle navnefaglige vurderingen.

Etter bestemmelsens andre punktum i.f., skal navn som har tradisjon i en kultur som ikke skiller mellom fornavn og etternavn, også godtas som nylagete etternavn, selv om navnet er eller har vært registrert som fornavn i Norge. Aktuelle kulturer fremgår av pkt. 11.3.1.2 - 11.3.1.5 ovenfor. Arbeidsgruppen påpeker at også andre kulturer enn de som er nevnt kan være aktuelle. Bestemmelsen skal tolkes og praktiseres på den måten som fremgår av pkt. 11.3.1.6 og pkt. 11.3.1.7. At kulturen ikke skiller mellom fornavn og etternavn, betyr at det ikke må være *uvanlig* i kulturen at en av besteforeldrenes eller foreldrenes fornavn gis til barn som "etternavn", eller at ektefellens fornavn gis til den annen ektefelle som "etternavn". Det er altså ikke et krav at kulturen *utelukkende* har en slik navneskikk. At navnet har en tradisjon i en kultur som ikke har noen navnerett, slik at f.eks. alle navn og navneønsker tillates, er ikke tilstrekkelig, dersom det er uvanlig i den aktuelle kulturen at f.eks. en av foreldrenes fornavn gis til barn som "etternavn".

Nr. 2 gjelder forholdet til alminnelige kjente historiske eller utdødde navn. Bestemmelsen er stort sett en videreføring av gjeldende lovs § 6 nr. 3. Det

vises derfor til pkt. 3.2.5.2.5 ovenfor. Arbeidsgruppen foreslår imidlertid at "vanlig kjent" erstattes med "alminnelig kjent". Dette gjør at vilkåret blir det samme i tredje ledd nr. 2 som under andre ledd nr. 2. Det er ikke meningen at forslaget om "alminnelig kjent" skal innebære en realitetsforskjell i forhold til "vanlig kjent". Arbeidsgruppen foreslår også at gjeldende navnelovs forbud mot utenlandske navn som er alminnelig kjent i landet, jf. § 6 nr. 3, ikke skal videreføres. Et rettsbeskyttet etternavn i f.eks. Sverige kan derfor tas som nylaget etternavn i Norge, med mindre noe annet skulle følge av utkastets § 17, se nedenfor. Dersom det f.eks. er tale om svært sjeldne etternavn som er alminnelige kjent i Norge, bør imidlertid navnet kunne nektes etter lovutkastets § 14. Arbeidsgruppen foreslår også at gjeldende lovs § 6 nr. 1 ikke videreføres, se pkt. 11.3.2 om bakgrunnen for dette.

Nr. 3 er en videreføring av gjeldende lovs § 6 nr. 4. Se ovenfor pkt. 3.2.5.2.6. På bakgrunn av at arbeidsgruppen foreslår at ulempekriteriet ift. fornavn bør endres til *vesentlig* ulempe, foreslås at samme regel skal gjelde ift. etternavn. Se ovenfor pkt. 9.2.1 og 11.4 om bakgrunnen for og tolkingen av dette kriteriet. I tillegg rammer bestemmelsen etternavn som kan være støtende, noe som er i tråd med arbeidsgruppens vurderinger om støtende fornavn under pkt. 9.2.1. Arbeidsgruppen presiserer imidlertid at det skal svært mye til før etternavnet rammes av ulempekriteriet. Det forutsettes at færre navn skal rammes av kriteriet enn det som er tilfellet etter dagens lov. Tolkningen skal også være dynamisk, dvs. kunne endres over tid i pakt med endringer i samfunnsforhold og oppfatninger.

Til §5:

Første ledd omhandler hvilke navn som kan velges som etternavn, *selv om* navnene ev. skulle falle inn under begrensningene i §§ 3 og 4. Som forklart under pkt. 8.8 kan bestemmelsen fungere både som en unntaksregel og som en bestemmelse som uansett gir hjemmel for å ta navnene som nevnes. I flere av bestemmelsens regler likestilles et etternavn som en person har eller har hatt, med et mellomnavn. Dette er i tråd med arbeidsgruppens standpunkt om at skillet mellom etternavn og mellomnavn bør bli så lite som mulig, se f.eks. pkt. 8.4.4 og pkt. 9.1.2. Forslaget vil dessuten gi folk større muligheter til å ta ønskete etternavn. Videre reduseres gjeldende navnelovs begrensning i å ta etternavn som er ervervet ved ekteskap. Se pkt. 8.6.2 om bakgrunnen for dette. Se samme pkt. om hvordan "tidligere" gifte-/samboernavn skal tolkes. Det poengteres at bare tidligere navn som er ervervet *ved* ekteskap eller samboerskap omfattes av begrensningen. Dersom vedkommende ikke ervervet navnet fra sin ektefelle/samboer, men ervervet navnet under ekteskapet/samboerskapet fordi vedkommende f.eks. hadde tilstrekkelig slektsmessig tilknytning til det, vil begrensningen ikke gjelde.

Som bl.a. vist ovenfor under innledningskommentarene til kapittel 2, betyr "etternavn" i denne loven *ett* etternavn, selv om det er satt sammen med et annet etternavn til et dobbelt etternavn, se pkt. 8.4.5. Dette betyr at dersom f.eks. en av besteforeldrene hadde navnet Anker-Hansen som etternavn, kan Anker velges etter denne bestemmelsen (nr. 1).

Nr. 1 omhandler den alminnelige adgangen til å ta navn som har vært båret av noen i slektens rett oppstigende linje. Personkretsen det kan velges fra utvides i forhold til gjeldende rett, se pkt. 8.2.4.

Nr. 2 innfører en adgang til å kunne velge en av foreldrenes eller besteforeldrenes fornavn som etternavn og er en endring av gjeldende rett. Bestemmelsen er nøytral i forhold til kjønn, selv om navneskikkene i kulturene nevnt ovenfor under pkt. 11.3.1 hovedsakelig dreier seg om å overføre mannens navn. Arbeidsgruppen anser det imidlertid som avgjørende at loven er kjønnsnøytral. Loven bør samtidig ikke hindre at kvinnens fornavn kan tas som etternavn dersom dette er ønsket. Se ellers kommentarene til § 4 (3) nr. 1 andre punktum om slike navnetradisjoner og pkt. 11.3.1 om hvordan bestemmelsen skal tolkes og praktiseres. Se også pkt. 7.1 - 7.4 og pkt. 11.1 om bakgrunnen for å tillate slike utenlandske navnetradisjoner.

Nr. 3: Gjeldende rett godtar ikke ekte patro-/metronym som etternavn, bare som mellomnavn. Arbeidsgruppen foreslår at slike navn også skal kunne tas som etternavn, se pkt. 8.5 om bakgrunnen for dette.

I tillegg skal det med hjemmel i bestemmelsen også tillates at man kan ta utenlandske endinger - selv om personen ikke har en tilknytning til den aktuelle navnetradisjonen, se nærmere under pkt. 11.3.5. Som vist under pkt. 11.5.2 bruker noen kulturer bare slike navn tilsvarende det norske mellomnavnet - ikke som etternavn. Arbeidsgruppen foreslår likevel at slike navn også skal kunne tas i Norge som etternavn - dersom dette er ønsket. Dette har bl.a. bakgrunn i den generelt økede valgfriheten loven innebærer, samtidig som systematikken i loven, som vist, er at alle navn man kan ta som etternavn, også skal kunne tas som mellomnavn, se utkastets § 9.

Nr. 4: Også denne bestemmelsen innebærer en endring i forhold til gjeldende rett. Se nærmere pkt. 9.1.3 om bakgrunnen for forslaget. Se pkt. 8.6.1 om bakgrunnen for at det ikke er et krav om samtykke fra ektefellen for å ta vedkommendes navn.

Bestemmelsen gir adgang til å velge som bl.a. felles navn det navnet en av ektefellene hadde ved ekteskapets inngåelse, eller et navn en av dem har hatt tidligere. Dette er i samsvar med den økede valgfriheten loven innebærer. Mht. å ta etternavn, likestiller bestemmelsen etternavn og mellomnavn. Dette må også ses i sammenheng med utkastets § 9. Samtidig foreslår arbeidsgruppen i § 5 (1) nr. 7 at man som etternavn kan ta etternavn eller mellomnavn som søkeren har hatt tidligere, forutsatt at navnet ikke er ervervet ved ekteskap eller samboerskap. Videre foreslås at man kan ta sitt nåværende mellomnavn som etternavn. § 5 (1) nr. 4 sammenholdt med § 5 (1) nr. 7 og § 9 innebærer derfor at ektefeller kan velge alle ønskete navnekombinasjoner basert på hverandres nåværende og/eller tidligere mellomnavn og/eller etternavn. Unntak gjelder for navn som er ervervet ved ekteskap eller samboerskap. § 5 (1) nr. 4 forutsetter at det er adgang til å beholde navn som er ervervet ved et tidligere ekteskap/samboerskap i et nytt ekteskap. Eneste begrensning er at slike navn altså ikke kan overføres til den nye ektefellen. Dette er i samsvar med gjeldende navnelovs § 4. Arbeidsgruppen viser også til pkt. 3.2.4.3 ovenfor. Det som der er nevnt skal fortsatt gjelde, også i forhold til mellomnavn ervervet av den andre ektefellen. Tilsvarende regler som gjelder for ektefeller, skal gjelde for samboere, se utkastets § 10.

Nr. 5 er en endring i forhold til gjeldende rett, og er en naturlig følge av forslaget i § 5 (1) nr. 2. Selv om navnetradisjonen i de aktuelle kulturene stort sett går ut på at mannens "fornavn" tas av kvinnen som "etternavn", foreslår arbeidsgruppen også her at bestemmelsen skal være kjønnsnøytral. Det vises for øvrig til kommentarene og henvisningene vedrørende utkastets § 5 (1) nr. 2.

Nr. 6: Bortsett fra forholdet til mellomnavn og etternavn ervervet ved ekteskap, jf. første avsnitt ovenfor under kommentarene til § 5, er nr. 6 uendret i forhold til gjeldende rett.

Arbeidsgruppen har vurdert om samtykkekravet bør droppes, men har kommet til at det bør bestå. Det er bl.a. ingen tilsvarende direkte juridisk binding mellom stebarn/steforeldre og mellom fosterbarn/fosterforeldre, som det er mellom adoptivbarn og adoptivforeldre. Eksempelvis står det i adopsjonsloven 28. februar 1986 nr. 8 § 13 første ledd at "[v]ed adopsjonen får adoptivbarnet og dets livsarvinger samme rettsstilling som om adoptivbarnet hadde vært adoptivforeldrenes egne fødte barn, om ikke annet følger av § 14 eller annen lov. Samtidig faller rettsforholdet til den opprinnelige slekten bort, om ikke annet følger av særskilt lov". Noe lignende gjelder ikke ved steforeldre- eller fosterforeldreforhold. I steforeldreforhold anser i tillegg arbeidsgruppen hensynet til barnet ivaretatt ved utkastets § 5 (1) nr. 1: Dersom den biologiske forelderen som barnet bor sammen med, har den nye ektefellens (steforelderens) etternavn, vil barnet kunne ta dette navnet i medhold av denne bestemmelsen.

Arbeidsgruppen forutsetter at navn som fosterforeldre/steforeldre *har hatt*, skal kunne fås etter utkastets § 5 (1) nr. 9 i samsvar med vurderingene under pkt. 3.2.5.5.3 tredje avsnitt.

Arbeidsgruppen påpeker for ordens skyld at vilkårene i utkastets § 13 må være oppfylt dersom det er snakk om å endre navn for barnet, se nedenfor. Imidlertid skal det som er nevnt under pkt. 3.2.5.5.3 fjerde avsnitt gjelde ved tolkingen av utkastets § 13. For øvrig vises det til pkt. 3.2.5.5.3 og pkt. 3.10. Det som der er nevnt skal fortsatt gjelde.

Nr. 7 er en endring i forhold til gjeldende rett, og har bakgrunn i den økede valgfriheten loven innebærer. I forhold til etternavn og mellomnavn som søkeren har hatt tidligere, vil bestemmelsen bare ha selvstendig betydning når navnet tidligere er ervervet som nylaget etternavn/mellomnavn, eller når personen tidligere har fått samtykke av samtlige bærere til å ta et rettsbeskyttet etternavn. Arbeidsgruppen mener at dersom man først har hatt ett navn, bør det normalt uten videre være adgang til å ta tilbake dette navnet. En person skal f.eks. slippe å innhente samtykke fra bærere av et rettsbeskyttet etternavn på nytt. Dette vil for så vidt også være i overensstemmelse med arbeidsgruppens standpunkt om at det ikke skal være adgang til å tilbakekalle et gyldig samtykke etter at en søknad er innvilget. Se ovenfor under kommentarene til utkastets § 3.

Det gjelder imidlertid en begrensning i forhold til etternavn og mellomnavn som er ervervet ved ekteskap eller samboerskap. Dette samsvarer med begrensningen i første ledd nr. 1 om at det ikke skal være en alminnelig adgang til å ta "tidligere navn" som er ervervet ved ekteskap/samboerskap.

Bestemmelsen gir videre hjemmel for å ta mellomnavnet søkeren har, som etternavn. Dette er i samsvar med arbeidsgruppens vurdering om at skillet mellom etternavn og mellomnavn bør bli så lite som mulig, se ovenfor. I denne forbindelse er det ikke en begrensning i forhold til om navnet er ervervet ved ekteskap/samboerskap. Bakgrunnen for dette er at søkeren allerede har navnet som mellomnavn.

Nr. 8: Se pkt. 8.7 om denne.

Nr. 9 bestemmer at etternavn eller mellomnavn som søkeren har "særlig tilknytning" til, kan velges som etternavn. Dette er en sikkerhetsventil som kan komme til anvendelse når søkeren ikke kan ta navnet etter bestemmelsene ovenfor. Arbeidsgruppen presiserer at det ikke skal være kurant å ta navn etter bestemmelsen, og at den bare skal komme til anvendelse i unntakstilfelle.

Som vist ovenfor under pkt. 3.2.5.5.7, er det etter gjeldende lovs § 9 nr. 6 et tilleggsvilkår at det må være "viktig" for søkeren å få navnet. Arbeidsgruppen mener at dette vilkåret ikke bør videreføres. Bakgrunnen for dette er dels at vilkåret er vanskelig å praktisere fordi ordlyden så sterkt gir anvisning på en subjektiv vurdering knyttet til navnesøkeren, og dels fordi vilkåret i noen tilfelle er blitt praktisert som et krav til ulovlig bruk.

Arbeidsgruppen mener det vil være tilstrekkelig med et krav om "særlig tilknytning". Dette kravet vil både ta opp i seg de fleste momenter som kan begrunne at søkeren likevel skal få tillatelse til å ta navnet, og hindre at bestemmelsen praktiseres så lempelig at den ikke vil fungere som en unntaksregel. I denne forbindelse påpeker arbeidsgruppen at søkerens subjektive forhold etter omstendighetene kan tillegges vekt i vurderingen av om det foreligger en "særlig tilknytning". I tråd med det som tidligere er nevnt, likestiller bestemmelsen en særlig tilknytning til etternavn og mellomnavn.

Arbeidsgruppen vil nedenfor nevne noen tilfeller der unntaksbestemmelsen bør komme til anvendelse. Det presiseres at dette på ingen måte er uttømmende.

For det første bør alle tilsvarende tilfeller som er blitt innvilget etter gjeldende navnelovs § 9 nr. 6, innvilges etter utkastets § 5 (1) nr. 9. Det er ikke meningen at den foreslåtte regelen skal praktiseres strengere enn navnelovens § 9 nr. 6 - snarere tvert i mot.

Videre bør søknader om å forandre skrivemåten fra bokstaven "å" til "aa" tillates når den ønskede skrivemåten allerede er et rettsbeskyttet etternavn, eller når lovutkastets § 4 (2) nr. 1 hindrer at søknaden kan innvilges etter § 4 (2) første punktum. Det vises til begrunnelsen ovenfor under utkastets § 4 (2).

Praksisen nevnt ovenfor under pkt. 3.8.1.9 bør også videreføres. I tråd med det som der er nevnt, bør derfor endring av rekkefølgen på allerede registrerte navn innvilges med hjemmel i unntaksbestemmelsen når det registrerte fornnavnet ønskes som etternavn. Dette gjelder bare der navnet ikke kan tas som etternavn etter de øvrige bestemmelsene.

Videre bør praksisen nevnt ovenfor under pkt. 3.8.1.11 videreføres, og arbeidsgruppen viser til disse vurderingene. Dette betyr at selv om den enkelte skrivemåten er rettsbeskyttet, kan tillatelse til å ta navnet gis selv om det ikke innhentes samtykke etter utkastets 3 (2). Dette må i hvert fall gjelde hvis søkeren har en tilknytning til det ønskede etternavnet, selv om den

ønskede skrivemåten ikke kan dokumenteres brukt i slekten. Navnet skal i tilfelle innvilges etter utkastets § 5 (1) nr. 9. For øvrig må det vurderes konkret i lys av nevnte bestemmelse, om det skal gis tillatelse til å ta navn omtalt under pkt. 3.8.1.11 når den enkelte skrivemåten er et rettsbeskyttet etternavn.

Søknader om å ta tilbake rettsbeskyttete etternavn som ble ervervet ved ekteskap (tidligere giftenavn), kan ikke vurderes etter utkastets § 5 (1) nr. 4 når ekteskapet er oppløst ved død eller skilsmisse. Dette fordi bestemmelsen forutsetter at ekteskapet fremdeles består. Utkastets § 5 (1) nr. 7 kommer heller ikke til anvendelse. Slike søknader må derfor vurderes etter utkastets § 5 (1) nr. 9. Etter gjeldende navnelov reguleres dette av § 9 nr. 3 og nr. 6, se hhv. pkt. 3.2.5.5.4 og 3.2.5.5.7.

Det bør som hovedregel være kurant å ta tilbake tidligere giftenavn når det er felles barn som bærer det ønskede etternavnet eller mellomnavnet. Hensynet til at personen kan ha samme etternavn som sine barn, må i slike tilfelle veie tyngre enn hensynet til den tidligere ektefellen. Dette innebærer et brudd med gjeldende rett. Dersom de tidligere ektefellene ikke har felles barn som bærer det ønskede navnet, bør praksis etter arbeidsgruppens oppfatning være at det kreves at navnet har vært brukt i ekteskapet i minst 12 - 15 år, og at vedkommende "angrer" forholdsvis raskt, jf. pkt. 3.2.5.5.7 ovenfor.

Det som er nevnt ovenfor om tidligere giftenavn skal også gjelde mht. å ta tidligere "samboernavn", se utkastets § 10. I forhold til samboere vil det imidlertid være snakk om andre skjæringspunkter mht. vurderingen av om et samboerskap fortsatt består, se nedenfor.

Dersom en søker ønsker å ta "tidligere" etternavn ervervet ved ekteskap eller samboerskap som f.eks. en av foreldrene, besteforeldrene eller oldeforeldrene har hatt, må dette også vurderes etter utkastets § 5 (1) nr. 9. Arbeidsgruppen poengterer at slike navn bare skal kunne tas i helt ekstraordinære tilfeller.

Det vises til pkt. 11.6 ovenfor i forhold til nasjonale minoriteter. Dersom det ønskede navnet f.eks. ikke kan velges etter utkastets § 5 (1) nr. 1, skal søknaden innvilges etter utkastets § 5 (1) nr. 9 i et tilfelle som beskrevet ovenfor under tredje avsnitt i pkt. 11.6.

Se også pkt. 8.9 om tilfeller der utkastets § 5 (1) nr. 9 kan komme til anvendelse.

For øvrig presiserer arbeidsgruppen, at dersom navnene søker kan ta etter bestemmelsene nevnt ovenfor under § 5, har et prefiks foran seg, f.eks. "von", "de" og "du", kan søkeren velge om navnet skal tas med eller uten prefikset. Det bør også være en alminnelig adgang til å stryke slike prefiks. Tilsvarende gjelder ev. frittstående suffiks.

Bestemmelsen i utkastets § 5 *andre ledd* innebærer en begrensning i adgangen til å ta navn som ellers ville kunne tas etter enkelte av lovforslagene nevnt ovenfor, f.eks. etter utkastets § 5 (1) nr. 1. § 5 andre ledd er en konsekvens av at ekte patro-/metronym er personlige navn, se pkt. 8.5 ovenfor. Første punktum innebærer at foreldrene ikke kan overføre sine ekte patro-/metronym til sine barn. Bestemmelsen innebærer også at senere slektsledd ikke kan velge navnene, f.eks. fordi en av besteforeldrene hadde etternavnet som ugift. Ekte patro-/metronym kan heller ikke overføres til ektefeller.

Dersom det aktuelle ekte patro-/metronymet er et etternavn med 200 bærere eller flere, må imidlertid navnet kunne velges etter utkastets § 4 første ledd. Noe annet vil f.eks. bety at en sønn av Johan som har tatt Johansen som etternavn, ikke vil kunne overføre dette til sitt barn igjen.

§ 5 andre ledd andre punktum gjelder bare navn som er tatt som *mellomnavn* før denne lovs ikrafttreden. Det siktes her til ekte patro-/metronym som er tatt som mellomnavn etter gjeldende lovs § 16 første ledd nr. 2, se ovenfor pkt. 3.4.2.2. Dersom ekte patro-/metronym er ervervet som *etternavn* før denne lovs ikrafttreden, vil navnet som hovedregel være et stivnet patro-/metronym - altså at navnet ble et slektsnavn etter navneloven av 1923. I et slikt tilfelle skal navnet godtas når noen i slekten senere ønsker å ta det som etternavn, dersom lovens vilkår er oppfylt.

§ 5 andre ledd innebærer også at heller ikke etternavn som består av utenlandske endinger knyttet til en av foreldrenes fornavn, kan overføres. Arbeidsgruppen kan ikke se at det foreligger et særskilt behov for å gjøre unntak for slike navn.

Tredje ledd innebærer ingen direkte endring av gjeldende rett, men en utvikling, se pkt. 3.2.3 om gjeldende rett.

Såfremt det ikke lages særregler i navneloven, følger det direkte av adopsjonsloven § 13 første ledd, nevnt ovenfor under kommentarene til utkastets § 5 (1) nr. 6, at adoptivbarnet kan ta adoptivfamiliens navn på samme måte som om barnet hadde vært adoptivforeldrenes eget biologiske barn. For eksempel kan adoptivbarnet da ta adoptivfamiliens navn iht. utkastets § 5 (1) nr. 1, 2 og 3. Arbeidsgruppen finner ikke grunn til å lage særregler om forholdet mellom adoptivbarnet og adoptivfamilien. Sidestilling av adoptivbarn og egne biologiske barn er også en god løsning som er i samsvar med prinsippene bak adoptivordningen. Arbeidsgruppen ser det etter dette som unødvendig å lage andre særregler for adoptivtilfellene enn § 5 tredje ledd. Sistnevnte bestemmelse gir adoptivbarnet mulighet for å beholde eller ta den opprinnelige slektens navn i samsvar med utkastets § 5 (1) nr. 1, 2 og 3. På denne måten kan adoptivbarnet beholde båndene til den opprinnelige slekten dersom dette er ønsket.

Arbeidsgruppen mener på den annen side at *adgangen* til å nekte adoptivbarnet å beholde eller å ta navn etter den opprinnelige slekten, bør opprettholdes. Se vurderingene i pkt. 12.1.3.2 ovenfor. Det vises til "kan" i tredje ledd. SUAK skal som vist utøve denne kompetansen, samtidig som SUAK fatter vedtak om første gangs navnesaker for adoptivbarnet.

Dersom adoptivbarnet ikke blir nektet å beholde eller å ta den opprinnelige slektens navn, vil det være anledning til å kombinere adoptivslektens og den opprinnelige slektens navn på den måten som utkastet stiller opp. Eksempelvis kan det velges ett etternavn fra hver av slektene til et dobbelt etternavn eller mellomnavn fra den ene slekten og etternavn fra den andre.

Til § 6:

Bestemmelsen er en endring av gjeldende rett. Se pkt. 3.2.5.6.1 ovenfor om dagens praksis. Med etternavn menes i utkastet altså *ett* etternavn, selv om det er satt sammen med et annet etternavn til et dobbelt etternavn, se ovenfor. Et hvilket som helst navn som kan tas som etternavn etter denne loven, kan

settes sammen med et hvilket som helst annet navn som kan tas som etternavn etter denne loven, til et dobbelt etternavn. Det må brukes bindestrek mellom navnene. Bare to navn kan settes sammen til et dobbelt etternavn. Det kan ikke bæres mer enn ett dobbelt etternavn. Det fremgår av andre punktum at doble etternavn fritt kan oppløses. Denne bestemmelsen er i prinsippet overflødig nettopp fordi doble etternavn er to navn, og fordi det bare er en plikt til å ha *ett* etternavn etter utkastets § 1 første punktum. Bestemmelsen tas likevel med for tydelighets skyld. For øvrig vises det til de utførlige kommentarene ovenfor under pkt. 8.4 om doble etternavn, og til pkt. 11.3.4 om spansk og portugisisk navneskikk.

Alle navn som kan velges som etternavn, kan også velges som mellomnavn, se utkastets § 9 nedenfor. På samme måte kan mellomnavn tas som etternavn etter utkastets § 5. Valget for publikum vil derfor bestå i om en eventuell ønsket navnekombinasjonen skal være mellomnavn og etternavn, eller doble etternavn.

Til § 7:

Bestemmelsen er en endring av gjeldende rett fordi det ikke er et krav om at personen må ha tilknytning til den aktuelle navnetradisjonen, se pkt. 3.8.1.6 om gjeldende rett. Det vises for øvrig til kommentarene ovenfor under pkt. 11.3.3.

Til § 8:

Første ledd innebærer en endring i forhold til gjeldende rett, se pkt. 3.3.2 og pkt. 3.8.2.1 om gjeldende rett. Alle fornavn som har blitt godtatt etter en vurdering av det gjeldende ulempevilkåret, skal fortsatt tillates. I tillegg skal flere navn enn disse tillates. Utgangspunktet for vurderingen er om det er fare for at fornavnet *for den konkrete søkeren* kan bli til *vesentlig* ulempe. Se pkt. 9.2.1 og pkt. 11.4 om bakgrunnen for, og den nærmere tolkingen av, dette vesentlighetskriteriet. Utpreget støtende fornavn kan nektes etter denne bestemmelsen, eventuelt nektes etter utkastets § 14. Se pkt. 9.2.1 fjerde avsnitt ovenfor om vurderingen av slike støtende fornavn.

Det kan ikke velges guttenavn for jenter og omvendt. Om dette følger av ulempekriteriet, eller av utkastets § 14 om "sterke grunner", har mer teoretisk enn praktisk betydning. Noen fornavn har opphav eller tradisjon både for gutter og jenter. Slike fornavn skal godtas for begge kjønn. Det kan innhentes uttalelser fra navnefaglig hold om navn har slikt opphav eller tradisjon. Det må legges stor vekt på den navnefaglige vurderingen og konklusjonen.

Departementet har tillatt jentenavn for en mann der han var i gang med en kjønnskifteprosess, og hadde begynt med hormonbehandling, selv om kjønnskiftet ikke var fullført. Arbeidsgruppen mener at denne praksisen bør videreføres. Praksis må ellers avklare om det skal tillates å ta f.eks. jentenavn for menn i en videre utstrekning enn dette, f.eks. for personer med en transseksuell legning.

Det er ikke stilt opp en absolutt begrensning mht. antall fornavn en person kan få. Dette er i samsvar med gjeldende rett. Dersom det ønskes et stort antall fornavn, må imidlertid dette etter omstendighetene kunne nektes etter

ulempekriteriet eller etter bestemmelsen om "sterke grunner". Vurderingen må imidlertid også ses i sammenheng med antall mellomnavn og etternavn.

Andre ledd første punktum er hovedregelen mht. å ta fornavn som er eller har vært registrert som etternavn. Selv om det fortsatt skal være forskjell mellom fornavn og etternavn, innebærer forslaget en endring av gjeldende rett, se pkt. 3.3.3 ovenfor om gjeldende rett. Det vises til pkt. 9.2.2.2 ovenfor om bakgrunnen for og tolkingen av forslaget i lovutkastets § 8 andre ledd nr. 1 og 2. Nr. 2 likestiller opphav og tradisjon i Norge med opphav og tradisjon i utlandet. Det vises til kommentarene ovenfor vedrørende § 4 (3) nr. 1 andre punktum. Det som der er nevnt om etternavn skal gjelde tilsvarende om fornavn etter utkastets § 8 (2) nr. 2.

Om utkastets § 8 (2) nr. 3, vises det til kommentarene til den motsvarende bestemmelsen § 4 (3) nr. 1 andre punktum.

Til § 9:

Bestemmelsen innebærer en endring i forhold til gjeldende rett, se pkt. 3.4 og pkt. 3.8.3 om gjeldende rett. Det vises til pkt. 9.1 og pkt. 8.4.4 om bakgrunnen for og tolkingen av bestemmelsen. Se også kommentarene ovenfor til utkastets § 5 (1) nr. 4.

Arbeidsgruppen poengterer at det er antallet *etternavn* (samt om rettsbeskyttelse er oppnådd før denne lovs ikrafttreden) som er avgjørende for om et navn er rettsbeskyttet. Det skal altså ikke eksistere rettsbeskyttete *mellomnavn*. Nylagete mellomnavn som kan tas - fordi de kunne vært tatt som etternavn - vil ikke bli rettsbeskyttet, på samme måte som et nylaget etternavn heller ikke vil bli rettsbeskyttet. Dersom det ønskes å ta et rettsbeskyttet etternavn som mellomnavn, må vedkommende følgelig ha samtykke fra samtlige bærere etter utkastets § 3 (2), forutsatt at personen ikke kunne tatt navnet som etternavn, f.eks. etter utkastets § 5.

Det er ikke stilt opp en absolutt begrensing mht. antall mellomnavn en person kan ta. Også dette er i samsvar med gjeldende rett. Dersom det ønskes et stort antall mellomnavn, må imidlertid dette etter omstendighetene kunne nektes etter bestemmelsen om "sterke grunner". Vurderingen må ses i sammenheng med antall fornavn og etternavn.

Til § 10:

Bestemmelsen innebærer en endring i forhold til gjeldene rett. Se pkt. 3.2.4.5 om gjeldende rett. Det vises til kap. 10 om bakgrunnen for og tolkingen av bestemmelsen.

Paret må være samboere på søknadstidspunktet. Det kan oppstå spørsmål om når et samboerskap må anses som avsluttet, slik et det ikke lenger vil være adgang til å velge navn etter § 10. Utgangspunktet må være at samboerforhold avsluttes når samboerne rent faktisk flytter fra hverandre. At samboere som reelt har flyttet fra hverandre, ennå ikke har meldt flyttingen til folkeregisteret, kan ikke være avgjørende. Rene kortvarige og midlertidige samlivsbrudd bør imidlertid ikke føre til at paret mister status som samboere. For øvrig vises det til vurderingene nevnt ovenfor i pkt. 10.3 om dokumentasjon for samboerskap.

Videre vises til kommentarene ovenfor til utkastets § 5 (1) nr. 9 om å ta tidligere giftenavn. Det som der er nevnt skal også gjelde mht. å ta tidligere "samboernavn".

Flere samboere har også barn fra tidligere forhold, i denne forbindelse kalt for "særkullsbarn". Særkullsbarnet vil ikke kunne få etternavnet til mors/fars samboer i medhold av utkastets § 5 (1) nr. 6. Grunnen er at et steforeldre-forhold forutsetter ekteskap. Dersom barnets biologiske forelder bærer samboerens navn etter utkastets § 9, jf. § 5 (1) nr. 4, vil imidlertid særkullsbarnet kunne ta dette navnet etter utkastets § 5 (1) nr. 1. Arbeidsgruppen mener imidlertid at særkullsbarnet i noen tilfeller også må kunne ta navnet til samboeren *uten* at den biologiske forelder bærer navnet. Dette kan f.eks. gjelde tilfeller der samboerne også har felles barn som bærer det ønskede etternavnet. Hensynet til navnelikhet blant barna kan i slike tilfeller tilsi at også særkullsbarnet må kunne ta det. Søknaden må i tilfelle innvilges etter lovutkastets § 5 (1) nr. 9. Det bør i slike tilfeller være et krav at samboeren samtykker, på samme måte som dette er et vilkår i steforeldreforhold, jf. utkastets § 5 (1) nr. 6.

Til § 11:

Utkastets § 11 innebærer en endring i forhold til gjeldende rett, jf. pkt. 3.9 om gjeldende rett. Se kap. 12 om bagrunnen for endringsforslaget, bl.a. om hvorfor fylkesskattekontoret og Skattedirektoratet foreslås som hhv. førsteinstans- og klageorgan. Bestemmelsen gir hjemmel for at departementet kan bestemme at andre organer skal være førsteinstans- og klageorgan. Arbeidsgruppen foreslår at Oslo folkeregister skal være førsteinstansorgan for personer bosatt i Oslo, og SUAK førsteinstans for navnesøknader i forbindelse med adopsjon, pkt. 12.1.3.2.

Avgjørelser om navn er enkeltvedtak etter forvaltningsloven § 2 første ledd b). Se pkt. 3.9.2.2 om hvem som anses som part etter forvaltningsloven § 2 første ledd e) og dermed har klagerett etter § 28. Samme sted fremgår videre hvem som har rettslig klageinteresse etter forvaltningsloven § 28 og dermed også kan klage. Arbeidsgruppen legger til grunn at det nevnte i pkt. 3.9.2.2 fortsatt skal gjelde, med unntak for det som fremgår om når foreldrene er parter. Kommentarene nedenfor til utkastets § 13 angir når foreldrene skal anses som parter etter forvaltningsloven.

Arbeidsgruppen foreslår videre at særbestemmelsen om omgjøring i gjeldende navnelovs § 21 første ledd, ikke videreføres. Se pkt. 3.9.3.1 om gjeldende rett. Etter forvaltningsloven § 35 tredje ledd er det en adgang til å omgjøre et vedtak uten etter klage til skade for den som fikk innvilget navnesøknaden. Arbeidsgruppen kan ikke se at det foreligger tilstrekkelig gode grunner som kan begrunne at fylkesskattekontoret eller Skattedirektoratet skal kunne foreta en slik omgjøring etter *mildere* vilkår enn det som følger forvaltningsloven § 35 tredje ledd. Det følger bl.a. av § 35 tredje ledd at organet må sende varsel om at vedtaket vil bli overprøvd innen tre uker etter at det ble sendt melding om vedtaket. Arbeidsgruppen legger til grunn at det samme bør gjelde for navnesaker. Det må være tilstrekkelig at organet kan omgjøre vedtaket uten etter klage når vedtaket bl.a. er ugyldig, jfr. forvaltningsloven § 35 første og andre ledd. I et slikt tilfelle gjelder ikke fristene i

tredje ledd. Et ugyldig navnevedtak vil bl.a. foreligge der en person har fått tillatelse til å ta et navn som det ikke var hjemmel for etter navneloven.

Generelt legger arbeidsgruppen til grunn at det ikke er behov for regler om saksbehandlingsmåten for navnesaker ut over det som følger av forvaltningsloven. Det er for så vidt innlysende at forvaltningsloven skal gjelde. Arbeidsgruppen foreslår derfor også at heller ikke gjeldende navnelov § 21 andre ledd videreføres.

Til § 12:

Bestemmelsen er en endring i forhold til gjeldende rett, se pkt. 3.12 om gjeldende rett. Endringen går ut på at søksmålsfristen utvides fra fem til 10 år, se pkt. 13.1.2.1 om bakgrunnen for dette. Ellers foreslår arbeidsgruppen at bestemmelsen skal praktiseres som gjeldende navnelovs § 22, jf. pkt. 3.12.3 - 3.12.5 ovenfor.

Til § 13:

Forslaget er i samsvar med gjeldende rett, se pkt. 3.5 om denne. Arbeidsgruppen viser til pkt. 3.5.1 ovenfor mht. første og andre punktum.

I forhold til utkastets tredje punktum mener arbeidsgruppen at praksis bør være restriktiv med å innvilge en navnesøknad når en av foreldrene som har del i foreldreansvaret, nekter å samtykke i navneendringen. Forvaltningen bør være varsom med å frata foreldrene medbestemmelse i navnespørsmål, så lenge medbestemmelsen er en del av foreldreansvaret. Avgjørelse om endring av foreldreansvaret skal etter barneloven skje ved dom, hvis ikke foreldrene er enige om å overlate den til fylkesmannen. Arbeidsgruppen viser til praksis nevnt ovenfor under pkt. 3.5.2 om i hvilke tilfeller "særlig grunn" kan tenkes å foreligge etter utkastets § 13, siste punktum.

Etter arbeidsgruppens oppfatning bør det også foreligge "særlig grunn" dersom det er objektivt konstaterbare holdepunkter som klart viser at den av foreldrene som ikke samtykker i navneendringen, ikke bør få gjennomslag. Et tenkt eksempel kan være at vedkommende er straffedømt for overgrep mot barnet.

Foreldre som har del i foreldreansvaret, anses som parter etter forvaltningsloven § 2 første ledd e). Foreldre som ikke har del i foreldreansvaret, anses som part bare når barnets navn søkes endret fra eller til et navn som bæres av vedkommende forelder selv. Dette er for så vidt i samsvar med gjeldende rett, se pkt. 3.5.3 ovenfor.

Arbeidsgruppen har vurdert om det bør stilles opp et krav om domstolsbehandling for saker om endring av navn for barn der foreldrene ikke er enige, men har kommet til at det ikke bør gjøres. Årsaken til dette er dels at det kan oppleves som meget belastende for barn at foreldrene er i en rettslig tvist om barnets navn. Tatt i betraktning det relativt store antallet slike saker, ville også en slik ordning til en viss grad belastet domstolsapparatet. Videre er det etter arbeidsgruppen oppfatning av stor betydning at foreldreansvaret så langt som mulig får gjennomslag i så personlige spørsmål som valg av navn for barn. Dette hensynet kan antakelig ivaretas fullt ut tilfredsstillende også av et forvaltningsorgan.

Til § 14:

Bestemmelsen er en snever unntaksbestemmelse som bare skal kunne komme til anvendelse i helt ekstraordinære tilfeller. Ovenfor er det nevnt enkelte eksempler.

I tillegg vil søknader om navn som overhodet ikke har navns karakter kunne avslås etter denne bestemmelsen, f.eks. et ønske om siffer eller én bokstav som navn. Praksis må utvikle hva som har navns karakter, men arbeidsgruppen poengterer at noe som ikke anses å ha navns karakter på ett tidspunkt, kan få det senere. Praktiseringen av navneloven må være liberal og ikke hindre en naturlig utvikling. Nedenfor nevnes noen tilfeller der navn kan nektes etter bestemmelsen. Oppramsingen er ikke uttømmende.

Som vist ovenfor kan utpreget støtende fornavn nektes etter denne bestemmelsen. Videre kan søknader som om å få et stort antall fornavn og/eller mellomnavn nektes.

Iht. gjeldende praksis nevnt ovenfor under pkt. 3.2.5.1, skal navneendring for straffede personer bare *innvilges* hvis det foreligger "sterke grunner". Denne praksisen bør ikke videreføres. Tvert i mot bør en navnesøknad fra en som er straffet i utgangspunktet avgjøres ut fra samme vurdering som for andre. Dette innebærer at søknaden bare skal nektes hvis det foreligger "sterke grunner", forutsatt at vilkårene for å innvilge søknaden ellers er oppfylt. Imidlertid kan det f.eks. tenkes at en straffet person ønsker å endre navn for lettere å kunne fortsette med kriminell virksomhet. Dersom det foreligger sterke og entydige holdepunkter for dette, kan navnesøknaden etter omstendighetene avslås.

Hensynet til at det må foreligge en viss navnestabilitet, kan også begrunne at en søknad avslås, f.eks. når en person har endret navn gjentatte ganger. Det er vanskelig å stille opp en eksakt grense for når en søknad kan avslås under henvisning til dette. Praksis bør imidlertid også på dette området være liberal.

Som vist ovenfor under kommentarene til § 4 (2) nr. 2 foreslår arbeidsgruppen at navn som rammes av "liknande nemningar" i gjeldende lovs § 8, kan nektes etter utkastets § 14 om "sterke grunner". Dette kan f.eks. være kjente geografiske navn som "Galdhøpiggen".

Etter utkastets § 4 andre ledd vil altså nylagete etternavn ikke være rettsbeskyttete. Dette vil også gjelde nylagete ekte patro-/metronym som er ervervet etter utkastets § 5 (1) nr. 3. Følgen vil være at alle kan ta navnet. På den annen side bestemmer utkastets § 5 andre ledd at slike navn ikke kan overføres. Det vil være dårlig samsvar mellom reglene når et slikt navn ikke kan overføres til slektninger, men at andre kan ta navnet fordi det er fritt. På denne bakgrunnen foreslår arbeidsgruppen at søknader om ekte patro-/metronym som ikke er satt sammen av fornavnet til en av søkers foreldre med ending, skal nektes under henvisning til bestemmelsen om "sterke grunner", selv om navnet ikke er rettsbeskyttet. Årsaken til dette er også at ekte patro-/metronym er personlige navn. Arbeidsgruppen kan ikke se at dette vil innebære en urimelig begrensning for folks adgang til å kunne velge navn. Ekte patro-/metronym som har 200 bærere eller flere, må imidlertid godtas.

Til § 15:

Bestemmelsen innebærer en videreføring og utvikling av gjeldende rett. Se pkt. 3.7 om gjeldende rett. Arbeidsgruppen foreslår at bostedsprinsippet lovfestes, med det unntak at vilkåret om faktisk opphold erstattes med et vilkår om at personen må være bostedsregistrert i Norge i medhold av lov om folkeregistrering. Et slikt vilkår vil være lettere å praktisere enn vilkåret om faktisk opphold.

I gjeldende forskrift om folkeregistrering, gitt i medhold av lov om folkeregistrering 16. januar 1970 nr. 1, fremgår bl.a. følgende under "Kap. I. Bostedsbegrepet":

"A. Hvem som skal regnes som bosatt i Norge

§ 1. 1. Personer som kommer fra land utenfor Norden, regnes som bosatt i Norge når de har tatt opphold her og har til hensikt å bli her ikke bare midlertidig. Opphold av minst 6 måneders varighet regnes som bosetting, selv om oppholdet er midlertidig.

Det samme gjelder når personer som kommer fra land utenfor Norden, oppholder seg skiftevis på den norske kontinentalsokkelen og i Norge, jfr. § 2 nr. 10 tredje ledd.

Når personer flytter til Norge fra annet nordisk land, gjelder reglene i § 2 ved avgjørelsen av hvor de skal regnes som bosatt.

Personer som trenger oppholdstillatelse kan likevel ikke regnes som bosatt før det kan fremlegges slik tillatelse gjeldende for minimum seks måneder. For asylsøkere er vilkåret for bosetting at asylsøknaden er innvilget eller at det foreligger oppholdstillatelse på humanitært grunnlag."

En person som etter dette oppfyller vilkårene i forskriften for å bli regnet som bosatt, vil så bli bostedsregistrert. Barn som fødes i Norge vil bli bostedsregistrert etter forskriftens § 6.

I tillegg er det et vilkår etter utkastets § 15 at vedkommende må ha til hensikt å bli boende her varig. Dette vilkåret skal praktiseres slik som nevnt under pkt. 3.7.1, femte og sjette avsnitt. Vilkåret er stilt opp for å hindre at flere lands navne regler skal komme til anvendelse samtidig. Samtidig er vilkåret i overensstemmelse med alminnelig internasjonal privatrett. Normalt skal personens påstand legges til grunn for vurderingen av om vedkommende har til hensikt å bli boende her varig, med mindre særlige forhold tilsier noe annet.

Det påpekes at praksis nevnt ovenfor under pkt. 3.7.4 fortsatt skal gjelde. Utkastets § 15 anses ikke å være til hinder for dette.

Til § 16:

Paragrafen er en videreføring av gjeldende rett, se pkt. 3.7.2 og pkt. 3.7.3 om gjeldende rett. Se også pkt. 11.2 om bakgrunnen for forslaget. Bestemmelsen innebærer at dersom det er kollisjon mellom det norske bostedsprinsippet og statsborgerprinsippet, kan søker få innvilget navn i Norge i samsvar med forutgående avgjørelse foretatt av statsborgerlandets myndigheter. Det må vurderes konkret om det er tilstrekkelig dokumentasjon for at det foreligger en slik avgjørelse fra statsborgerlandets myndigheter. Kravene bør imidlertid ikke stilles for høyt. Det må bl.a. tas hensyn til på hvilken måte det aktuelle landet innvilger navneendringer for sine statsborgere bosatt i et annet land.

Unntak gjelder dersom Norge har inngått en avtale om dette etter utkastets § 17.

Til § 17:

Bestemmelsen tilsvarende gjeldende rett, se ovenfor pkt. 3.14. Selv om slike avtaler ikke er blitt inngått, anser arbeidsgruppen det hensiktsmessig med en slik hjemmel i tilfelle dette skulle bli aktuelt.

Til § 18:

Det vises til pkt. 12.1.3.4 ovenfor.

Til § 20:

Se pkt. 13.1.2.2 om bakgrunnen for forslaget om et nytt andre ledd i straffeloven § 337. Forslagene om endringene i firmaloven og delingsloven innebærer ikke en materiell endring, men bare en tilpasning av bestemmelsenes ordlyd til uttrykkene "etternavn" og "rettsbeskyttet", som er nye i arbeidsgruppens utkast til ny lov om personnavn.

Kapittel 16

Utkast til lov om personnavn**Kapittel 1. Navneplikt****§ 1 Navneplikt**

Enhver skal ha minst ett fornavn og minst ett etternavn. Enhver har plikt til å bruke sitt registrerte fornavn og etternavn som personnavn. Ingen kan bruke navn som personnavn, eller endre skrivemåte av et lovlig personnavn, uten at navnet eller endringen er gitt med hjemmel i denne loven.

§ 2 Valg av navn ved fødsel og adopsjon

(1) Senest når barnet fyller seks måneder, skal den eller de som har foreldresvaret sende søknad om hva slags fornavn, etternavn og eventuelt mellomnavn som ønskes for barnet. Selv om en av dem som har foreldresvaret ikke samtykker, kan søknaden innvilges dersom det foreligger særlig grunn.

(2) Har barnet fylt seks måneder uten at slik søknad er sendt, eller foreligger det ikke særlig grunn etter første ledd, får barnet automatisk morens etternavn. Dersom moren bare har etternavn etter § 5 (1) nr. 3, får barnet morens fornavn med ending som viser slektskapet.

(3) Dersom adoptivforeldrene ikke blir enige om barnets navn, kan søknaden innvilges dersom det foreligger en særlig grunn. Dersom det ikke foreligger særlig grunn, gjelder andre ledd tilsvarende.

Kapittel 2. Etternavn**§ 3 Rettsbeskyttete etternavn**

(1) Rettsbeskyttete etternavn er etternavn som har færre enn 200 bærere og er oppført på liste over rettsbeskyttete etternavn.

(2) Tillatelse til å ta et rettsbeskyttet etternavn gis bare dersom alle bærerne av navnet samtykker. For barn under 18 år må samtykke gis av den eller dem som har foreldresvaret. Samtykke må også innhentes fra bærere av andre rettsbeskyttete etternavn dersom navnet er så likt det ønskete etternavnet i skrift eller uttale at navnene lett kan blandes sammen.

§ 4 Ikke rettsbeskyttete etternavn

(1) Det gis tillatelse til å ta etternavn som ikke er rettsbeskyttet etter § 3 (1).

(2) Navn som ikke er registrert i bruk i Det sentrale folkeregister som etternavn, kan tas som nylaget etternavn. Dette gjelder ikke navn som:

1. er så likt et rettsbeskyttet etternavn i skrift eller uttale at de lett kan blandes sammen. Navnet kan likevel tas dersom samtykke foreligger etter § 3 (2).
2. er identisk med eller har likhet som nevnt i nr. 1 med et alminnelig kjent firma, varemerke eller annet kjennetegn som er vernet her i riket, eller med et alminnelig kjent navn på en stiftelse, et lag, et pseudonym, et kunstnernavn eller med lite vanlige gårdsnavn. Tillatelse kan bare nektes når det må antas at berettigede interesser lider skade dersom søkeren får navnet.

(3) Det bør ikke gis tillatelse til nylagete etternavn dersom navnet:

1. er eller har vært registrert i Det sentrale folkeregister som fornavn. Tillatelse gis likevel dersom navnet har opphav eller tradisjon som etternavn i Norge eller i utlandet eller har tradisjon i en kultur som ikke skiller mellom fornavn og etternavn.
2. er historisk eller utdødd, og det er alminnelig kjent i landet.
3. kan være til vesentlig ulempe for den som tar det, eller støtende.

§ 5 *Navn som uansett kan velges som etternavn*

(1) Uavhengig av begrensningene i §§ 3 og 4 kan følgende velges som etternavn:

1. navn som er eller har vært en av oldeforeldrenes, besteforeldrenes eller foreldrenes etternavn eller mellomnavn. Dette gjelder ikke tidligere navn som er ervervet ved ekteskap eller samboerskap.
2. navn som er eller har vært en av foreldrenes eller besteforeldrenes fornavn, når navnet har en tradisjon i en kultur som ikke skiller mellom fornavn og etternavn.
3. en av foreldrenes fornavn med ending som viser slektskapet.
4. navn som er eller har vært ektefellens etternavn eller mellomnavn, og som ikke er ervervet ved et tidligere ekteskap eller samboerskap.
5. ektefellens fornavn når navnet har en tradisjon i en kultur som ikke skiller mellom fornavn og etternavn.
6. navn som er en av steforeldrenes eller fosterforeldrenes etternavn eller mellomnavn, og vedkommende samtykker.
7. etternavn eller mellomnavn som søkeren har hatt tidligere, og som ikke er ervervet ved ekteskap eller samboerskap, eller mellomnavn som søkeren har.
8. navn på et gårdsbruk eller en plass som søkeren eller søkerens foreldre eier og har eid i minst 10 år, eller navn på et gårdsbruk eller en plass som søkeren eller søkerens foreldre bruker. Bruksretten må være fastsatt for livstid og blitt benyttet i minst 10 år, eller bruksretten må ha blitt benyttet i minst 20 år. Retten til å ta navn etter denne bestemmelsen gjelder ikke navn som etter 1. januar 1947 er valgt i strid med delingsloven § 5-3 andre ledd (tidligere skylddelingslov § 24).
9. etternavn eller mellomnavn som søkeren har en særlig tilknytning til.

(2) Navn som er ervervet etter første ledd nr. 3 kan likevel ikke overføres. Dette gjelder også mellomnavn av samme karakter som er ervervet før denne lovs ikrafttreden.

(3) Adoptivbarn kan beholde eller ta navn etter den opprinnelige slekten som bestemt i første ledd nr. 1, 2 og 3.

§ 6 *Doble etternavn*

Navn som kan tas som etternavn etter bestemmelsene i denne loven, kan settes sammen til et dobbelt etternavn med bindestrek. Doble etternavn kan fritt oppløses.

§ 7 *Kjønnsbestemte etternavn*

Endring av et etternavns kjønnsbestemte ending anses ikke som endring til et nytt etternavn.

Kapittel 3. Fornavn og mellomnavn

§ 8 *Fornavn*

(1) Det kan ikke velges fornavn som det er fare for kan bli til vesentlig ulempe for den som skal bære det.

(2) Det kan ikke velges fornavn som er eller har vært registrert i Det sentrale folkeregister som etternavn eller mellomnavn. Navnet kan uansett tas som fornavn dersom:

1. navnet er registrert i bruk i Det sentrale folkeregister som fornavn, eller
2. navnet har opphav eller tradisjon som fornavn i Norge eller i utlandet, eller
3. navnet har tradisjon i en kultur som ikke skiller mellom fornavn og etternavn.

§ 9 Mellomnavn

Navn som kan tas som etternavn etter bestemmelsene i denne loven, kan også velges som mellomnavn.

Kapittel 4. Samboere, navnesøknad, domstolsprøving mv.

§ 10 Samboere

Samboere som har bodd sammen i minst to år, eller samboere som har felles barn, kan velge navn etter denne loven på linje med ektefeller dersom samboeren samtykker.

§ 11 Forvaltningsorgan for navnesaker

Søknad om navn avgjøres av fylkesskattekontoret i det fylket hvor den søknaden gjelder er registrert bosatt, eller av forvaltningsorgan bestemt av departementet. Klagesaker avgjøres av Skattedirektoratet eller av forvaltningsorgan bestemt av departementet.

§ 12 Domstolsprøving

Mener noen at vedkommendes navnerett er krenket ved en innvilget navnesøknad, må vedkommende ved søksmål gjøre retten sin gjeldende senest 10 år etter at vedtak ble fattet.

§ 13 Endring av navn for barn

Søknad om endring av navn for noen som ikke har fylt 18 år, skal fremsettes av den eller de som har foreldreansvaret, eller disse må samtykke i søknaden. Gjelder søknaden et barn over 12 år, må også barnet selv samtykke. Dersom det ikke foreligger samtykke etter 1. eller 2. setning, kan søknaden likevel innvilges dersom det foreligger særlig grunn.

§ 14 Nekting av navn

Navn som kan tas etter bestemmelsene i denne loven, kan uansett nektes dersom sterke grunner taler for det.

Kapittel 5. Lovvalsregler og internasjonale forhold

§ 15 Bostedsprinsippet

Loven gjelder for alle som er bostedsregistrert i Norge i medhold av lov om folkeregistrering 16. januar 1970 nr. 1 og har til hensikt å bli boende her varig.

§ 16 Navn etter statsborgerlandets rett

Den som omfattes av § 17 og er utenlandsk statsborger, kan i Norge få innvilget navn i samsvar med avgjørelse foretatt av statsborgerlandets myndigheter, med mindre annet følger av avtale inngått med fremmed stat etter § 17.

§ 17 Avtale med fremmed stat

Kongen kan gjøre avtale med fremmed stat om hvilke navnerettsregler som skal gjelde for fremmede statsborgere som bor her i Norge, og for norske statsborgere som bor i utlandet, og om rettsvern i Norge for etternavn som er i bruk utenfor Norge.

Kapittel 6. Forskrifter, ikraftsetting og endringer i andre lover

§ 18 *Forskrifter*

Departementet kan gi nærmere forskrifter til gjennomføring av denne loven.

§ 19 *Ikraftsetting*

Loven trer i kraft fra den tid Kongen bestemmer. Fra samme tid opphører lov om personnavn 29. mai 1964 nr. 1 å gjelde.

§ 20 *Endringer i andre lover*

Fra ikraftsettingen gjøres endringer i følgende lover:

1. Almindelig borgerlig Straffelov 22. mai 1902 nr. 10:

§ 337 nytt andre ledd skal lyde:

Offentlig påtale finner bare sted når det anses påkrevet av allmenne hensyn.

2. Lov om enerett til firma og andre forretningskjennetegn 21. juni 1985 nr. 79:

§ 2-2 første ledd skal lyde:

Firma for enkeltmannsforetak skal inneholde innehaverens etternavn.

3. Lov om kartlegging, deling og registrering av grunneiendom 23. juni 1978 nr. 70:

§ 5-3 andre ledd skal lyde:

Dersom navnet allerede er i bruk som etternavn og er rettsbeskyttet, kan navnet bare velges dersom eieren dokumenterer at navnet har gammel, nedartet tilknytning til eiendommen.

Vedlegg 1

Lov 29. mai 1964 nr. 1 om personnamn

Kap. I. Om slektsnamn. Slektsnamn til barn.

§ 1. Har foreldra sams slektsnamn, får barnet dette namnet.

§ 2. Har foreldra ikkje sams slektsnamn, kan dei eller den som har foreldreansvaret, velja om barnet skal ha slektsnamnet til faren eller slektsnamnet til mora. Melding om namnevalet skal gjevast til folkeregisteret seinast når barnet fyller seks månader. Har barnet fyllt seks månader utan at slik melding er gjeven, får barnet slektsnamnet til mora.

Slektsnamn til adoptivbarn.

§ 3. Barn som vert adoptert, får slektsnamnet til adoptanten. Når eit ektepar adopterer, og dei ikkje har sams slektsnamn, skal det fastsetjast i løyvet om barnet skal ha namnet til adoptivfaren eller adoptivmora. Vert dei ikkje samde om kva slektsnamn barnet skal ha, får det namnet til adoptivmora.

I adopsjonsløyve kan og fastsetjast at adoptivbarnet skal ha sitt eige slektsnamn framleis.

Slektsnamn til ektemaker.

§ 4. Dei som skal gifta seg, kan velja om dei vil ta namnet til ein av dei som felles slektsnamn. Dei kan òg kvar for seg velja om dei vil halda på det namnet dei hadde før giftarmålet.

Som felles slektsnamn kan likevel ikkje veljast eit namn som er fått med tidlegare giftarmål.

Dei må melda frå til vigselmannen på førehand om kva namn dei ønskjer.

Slektsnamn etter løyve.

§ 5. Departementet kan etter søknad gje løyve til å skifta slektsnamn eller å brigda skrivemåten av slektsnamnet. Kan saka avgjerast ved melding til folkeregisteret etter reglane i § 9 a, kan departementet avvisa saka.

§ 6. Løyve bør vanlegvis ikkje gjevast til:

1. namn med utalandsk klang eller skrivemåte,
2. namn som er i bruk til førenamn og som ikkje opphavleg er slektsnamn,
3. historiske, utdøydde eller utalandske namn, når namnet er vanleg kjent her i riket,

4. namn som kan verka støytande eller vera til ulempe for den som har det.

§ 7. Vert det søkt om eit namn som høyrer til dei meir vanlege, skal løyve gjevast når ikkje særlege grunnar er imot det.

Vert det søkt om eit namn som ikkje høyrer til dei meir vanlege, kan løyve berre gjevast med samtykke frå dei som alt har namnet til slektsnamn. For barn under 18 år vert samtykke gjeve av den eller dei som har foreldreansvaret. For same namnet vert det rekna etter desse føresegnene når eit namn er så likt eit anna i uttale eller skrivemåte at dei lett kan blandast saman. Er eit namn samansett av to eller fleire ord, skal kvart ord reknast for eit særskilt namn.

§ 8. Løyve skal nektast når det vert søkt om eit namn som har slik likskap som nemnt i § 7 andre leden tredje og fjerde punktum med allment kjent firma, varemerke eller anna kjenneteikn som er verna her i riket, eller med allment kjent namn på ei stifting eller eit lag, med løyndenamn (pseudonym), kunstnarnamn, lite vanlege namn på gardsbruk eller andre liknande nemningar, og

det kan reknast med at rettkomne interesser lid skade om søkjaren får namnet.

§ 9. Utan omsyn til føresegnene i §§ 6 til 8 kan det gjevast løyve i følgende tilfelle:

1. Når det vert søkt om eit namn som nokon av foreldra eller adoptivforeldra har eller har hatt til slektsnamn, og som ikkje er fått med giftarmål.

2. Når eit stykbarn eller fosterbarn søkjer om slektsnamnet åt stykfaren eller stykmora, eller fosterfaren eller fostermora, og han eller ho har samtykt, såframt namnet ikkje er fått med giftarmål.

3. Når kvinne eller mann som er eller har vore gift, søkjer om å få att det slektsnamnet ho eller han hadde då dei var ugifte, eller eit slektsnamn dei mista då dei sist gifta seg, og når ektemakar søkjer om at begge skal ha det slektsnamnet ein av dei hadde då dei var ugifte.

4. Når nokon søkjer om å få til slektsnamn namnet på eit gardsbruk eller ein plass som han sjølv eller nokon av foreldra eig og har ått i minst 10 år, eller namnet på eit gardsbruk eller ein plass som han sjølv eller nokon av foreldra brukar, såframt bruksretten er fastsett for levetid og er nytta i minst 10 år, eller har vore nytta i minst 20 år. Dette gjeld ikkje gardsnamn som er valgt i strid med delelova § 5-3 andre leden (tidlegare skuldelelova § 24) etter 1 januar 1947.

5. Når søkjaren aleine, eller nokon av foreldra eller ektemaken før han, har nytta eit namn som slektsnamn frå før 1. januar 1947.

6. Når det elles vert søkt om eit slektsnamn som søkjaren har ei særleg tilknytning til, og han etterviser at det er viktig for han å få namnet.

Slektsnamn etter melding.

§ 9a. Slektsnamn kan endrast ved melding til folkeregisteret:

1. Når namnet høyrer til dei som er nemnde i § 9 nr. 1. I samband med giftarmålet til foreldra kan melding leverast til vigselmannen.

2. Når namnet er slektsnamnet til stykfaren eller stykmora, såframt namnet ikkje er fått med giftarmål, og stykfaren eller stykmora har samtykt.

3. Når namnet høyrer til dei som er nemnde i § 9 nr. 3. Melding om å ta att slektsnamnet ein hadde som ugift eller eit slektsnamn ein mista då ein sist gifta seg, kan i samband med skilsmål eller separasjon også gjevast til retten eller fylkesmannen og i samband med nytt giftarmål til vigselmannen, jfr. § 4.

4. Når namnet høyrer til dei meir vanlege og er oppført på liste utarbeidd i departementet over slike namn.

5. Når departementet elles fastset at endring av eit slektsnamn i samsvar med reglane i lova her kan skje ved melding til folkeregisteret.

Namneendring ved melding til folkeregisteret kan berre gjevast ein gong. Elles trengst løyve frå departementet.

Andre måtar å få slektsnamn på.

§ 10. Slektsnamn som nokon får etter § 3, går òg over på ektemake, barn, stykbarn, adoptivbarn og fosterbarn, når barnet er under 18 år, såframt dei har slektsnamnet hans eller hennar.

Slektsnamn som nokon får med løyve eller melding, går over på dei som er nemnde i første leden, berre når dei er særskilt nemnde i løyvet eller meldinga.

I løyve eller melding kan ingen slike takast med som er nemnde i første leden, utan ektemaken har gjeve samtykke for sin part og barn over 12 år for deira part. Samtykke trengst frå den som har eller er med om å ha foreldreansvaret og som ikkje får same slektsnamnet med løyvet eller meldinga.

Kap. II. Tap av slektsnamn.

§§ 11-13.

Kap. III. Førenamn og mellomnamn.

§ 14. Seinast når barnet fyller seks månader, skal den eller dei som har foreldreansvaret gje melding til folkeregisteret i den kommunen der barnet er registrert som busett, om kva førenamn det er valt til barnet. Den som døyper barnet, har plikt til å syta for at slik melding vert send seinast så snart barnet er døypt.

§ 15. Til førenamn må ikkje veljast:

1. namn som det er fare for kan verta til ulempe for den som har det,
2. namn som er eller har vore i bruk til slektsnamn og ikkje opphavleg er eit førenamn. Departementet kan i særlege høve gjera unntak frå dette forbodet.

§ 16. Til mellomnamn kan brukast:

1. det slektsnamnet som faren eller mora har eller hadde då han eller ho var ugift og som ikkje er fått med giftarmål, såframt barnet ikkje skal ha dette namnet til slektsnamn.

2. førenamnet åt faren eller mora med ei ending som viser slektskapen.

3. tidlegare slektsnamn åt adoptivbarnet sjølv, eller det slektsnamnet adoptivfaren eller adoptivmora har eller hadde då han eller ho var ugift og som ikkje er fått med giftarmål, såframt barnet ikkje skal ha dette namnet til slektsnamn.

4. det slektsnamnet som gift mann eller kvinne hadde då dei var ugifte eller før giftarmålet, når han eller ho ikkje skal ha dette namnet til slektsnamn.

Melding om mellomnamn etter første leden skal når det gjeld nr. 1 og 2 gjevast med det same førenamn vert meldt. Når det gjeld nr. 3 skal melding gjevast til fylkesmannen før adopsjonsløyve vert gjeve, og når det gjeld nr. 4 til vigselmannen seinast ved vigsla. Elles kan melding gjevast til folkeregisteret. Vil nokon ha til mellomnamn eit anna namn enn sagt i første leden, kan departementet gje løyve. Men først lyt søkjaren ettervisa at han har særskilt tilknytning til namnet, anten gjennom dei han ættar frå eller på annan måte.

§ 17. Departementet kan gje løyve til å skifta, brigda eller stryka førenamn eller mellomnamn. Reglane i § 15 gjeld førenamn her med. For mellomnamn gjeld her òg reglane i § 16 første leden og tredje leden siste punktum.

Fylkesmannen gjev løyve når nokon i samband med adopsjon vil skifta, brigda eller stryka førenamn eller mellomnamn etter § 16 første leden.

Reglane i § 9 a nr. 5 og § 9 a andre leden gjeld òg førenamn og mellomnamn.

Kap. IV. Framgangsmåten for namneskifte o.l. Tilbaketaking og domstolsprøving av namneløyve.

§ 18. Melding om namneskifte eller søknad om namneløyve for nokon som ikkje har fylt 18 år, skal sendast av dei eller den som har foreldreansvaret, eller desse skal samtykkja i meldinga eller søknaden. Gjeld meldinga eller

søknaden eit barn over 12 år, skal barnet sjølv ha samtykt. I særlege tilfelle kan likevel løyve gjevast endå om samtykke etter leden her vantar.

§ 19. Nektar folkeregisteret eller den som døyper, eller vigselmannen eller fylkesmannen å godta melding om eit namn, eller om skifte, brigde eller stryking av eit namn, eller meiner nokon som ei godteken melding vedkjem, at ho burde vore avvist, kan spørsmålet klagast inn for departementet.

§ 20. Om namneløyve skal på offentleg kostnad setjast inn melding i Norsk Lysingsblad. Departementet kan likevel la vera å kunngjera løyve til førenamn eller mellomnamn. Kunngjering om løyve til slektsnamn kan og falla bort, når særlege grunnar er for det.

Departementet kan fastsetja at det skal kunngjering til når namn vert teke, skift eller brigda i form av melding. Departementet kan gje føresegner om kunngjeringsmåten.

Departementet kan og gje føresegner om registrering når nokon får, skifter eller brigdar namn, eller namn vert stroke.

§ 21. Departementet kan av eige tiltak ta eit namneløyve tilbake når nye opplysningar syner at det ikkje burde vore gjeve. Men dette kan ikkje gjerast når det har gått 3 måneder etter kunngjering i samsvar med § 20.

Elles gjeld kap. VI i forvaltningslova om klage og omgjerung av vedtak etter denne lova.

§ 22. Meiner nokon at namneretten hans er krenkt av eit løyve eller ei melding etter denne lov, lyt han gjera sin rett gjeldande i søksmål seinast 5 år etter at løyvet eller meldinga vart kunngjort. Det same gjeld etter kunngjering med heimel i § 20 andre leden.

Kap. V. Ymse føresegner.

§ 23. Ingen må bruka namn som han ikkje har rett til etter denne lov. Heller ikkje må nokon skifta skrivemåte på eit lovleg namn, utan heimel i denne lov.

§ 24. Kongen kan gjera avtale med framand stat om kva namnerettsreglar i dei to statane skal gjelda for framande borgarar som bur her i riket og for norske borgarar som bur i utlandet, og om rettsvern her i riket for slektsnamn som er i bruk utanfor riket.

§ 25. Den som er fødd før lova her tar til å gjelda og ikkje har fått slektsnamn ved fødselen, får til namn:

1. farsnamn som inneheld det einaste eller daglege førenamnet til faren med ei ending som viser slektskapen,
2. det farsnamnet som far eller mor hans har nytta til etternamn,
3. namnet på eit gardsbruk eller ein plass som han sjølv eller nokon av foreldra hans eig og har ått i minst 5 år, eller namnet på eit gardsbruk eller ein plass som han sjølv eller nokon av foreldra hans brukar, såframt bruksretten er fastsett for levetid eller er nytta i minst 20 år.

Er han skriven inn i folkeregisteret med eit slikt namn, får han dette namnet.

§ 26. Er nokon skriven inn i folkeregisteret med eit slektsnamn, skal det ikkje kunne gjerast gjeldande at han vantar rett til dette namnet, så sant han eller den han utleier namneretten sin frå, var skriven inn i folkeregisteret med namnet før 1. januar 1947.

§ 27. Har nokon frå før 9. februar 1923 og etter han fylte 18 år brukt eit namn til slektsnamn i 20 år i god tru, utan at nokon har reist sak til å få han fradømd namnet, skal namnet vera hans rette slektsnamn. I dei 20 år skal medreknast den tid namnet er brukt av far hans og etter han av mora eller sysken over 18 år. For ei enkje vert medrekna jamvel den tid då mannen hennar har brukt namnet før dei vart gifte.

§ 28. Kongen kan gje nærare føresegner til iverksetjing av denne lov.

Kap. VI. Ikraftsetjing. Brigde i andre lover. Overgangsføresegner.

§ 29. Denne lov gjeld frå den tid Kongen fastset, og frå same tid sluttar lov frå 9. februar 1923 om personnamn å gjelda.

Frå ikraftsetjinga skal gjerast desse omskifte i etternemnde lover: - - -

§ 30. Desse overgangsføresegnene skal gjelda:

1. § 1 andre leden gjeld og for barn som er født før denne lov kom i kraft, når foreldra vert gifte etter den tid.

2. Verknaden av giftarmålet for slektsnamnet åt kona skal retta seg etter lova på giftarmålstida.

3. § 10 gjeld berre når den som namneretten vert utleidd frå, har fått namnet etter at denne lov tok til å gjelda.

- - -

6. § 14 og § 16 første leden nr. 1 og 2, jfr. andre og tredje leden, gjeld og for barn som er født før denne lov kom i kraft.

7. § 16 første leden nr. 4, jfr. andre og tredje leden, gjeld og når ektemakane vart gifte før denne lov kom i kraft. - - -

